

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı?

YAYIN YÖNETMENİ

EMİNE GÜRSOY NASKALİ

HAZIRLAYAN

MİNE KILIÇ

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

DÜNYANIN MİHVERİ
KADIN MI, PARA MI?

Gürpınar, Hüseyin Rahmi (1864-1944)

Dünyanın mihveri kadın mı para mı / Hüseyin Rahmi Gürpınar; hazırlayan: Mine Kılıç; yayın yönetmeni: Emine Gürsoy Naskali.--Ankara: Türk Dil Kurumu, 2021.

231 s.; 21 cm.— (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları; 1392)

ISBN 978-975-17-4825-6

1. Türk Romanı 2. Türk Edebiyatı—Roman I. Kılıç, Mine (haz.) II. Naskali, Emine Gürsoy (yayın yönetmeni) III. e.a

813.317

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

DÜNYANIN MİHVERİ
KADIN MI, PARA MI?

Yayın yönetmeni
Emine Gürsoy NASKALI

Hazırlayanlar
Mine KILIÇ

Ankara, 2021

Atatürk Kùltür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

Türk Dil Kurumu Yayınları: 1392

DÜNYANIN MİHVERİ KADIN MI, PARA MI?

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

*

Yayın Yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayan:

Mine KILIÇ

*

Metin Denetimi:

TDK - Sevede GÜREL

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

Birinci Baskı: Ankara, Nisan 2021

ISBN: 978-975-17-4825-6

*

Dağıtım:

Türk Dil Kurumu

Atatürk Bulvarı No.: 217

06680 Kavaklıdere/ANKARA

Telefon: +90 (312) 457 52 00

Belgegeçer: +90 (312) 468 07 83

Genel ağ: <http://tdk.gov.tr>

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre
eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları
Türk Dil Kurumuna aittir.

İçindekiler

Sunuş • 7

Giriş • 31

İthaf • 33

Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı? • 37

Sunuş

Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)

Yaşamı

Hüseyin Rahmi, 1864'te İstanbul'da Ayazpaşa'da doğdu.¹ Hünkâr yaveri Mehmet Sait Paşa'nın oğludur. Okur yazar bir kadın olan annesi 22 yaşında veremden vefat ettiğinde Hüseyin Rahmi üç yaşındaydı. Annesinin ölümü üzerine Girit'te görevde bulunan babasının yanına gönderildi ancak babasının yeniden evlenmesiyle altı yaşındayken anneannesinin yanına İstanbul'a geldi.

Yakubağa Mektebi, Beyazıt'taki Mahmudiye Rüştîyesi ve idadide okuyan Hüseyin Rahmi, tarihçi Abdurrahman Şeref Bey'in himayesiyle Mekteb-i Mülkiyeye girdi (1878). Okulun ikinci sınıfında iken ağzından kan gelince yani verem belirtisi üzerine Hüseyin Rahmi öğrenimini yarıda bıraktı (1880). Kısa bir süre Adliye Nezaretî Ceza Kaleminde memur, Ticaret Mahkemesinde aza mülazımı olarak çalıştı. Hayatını kalemîyle kazanmaya karar verince 1887'de *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yazmaya başladı. Sonra, *İkdam* ve *Sabah* gazetelerinde çevirmen ve yazar olarak çalıştı. II. Meşrutîyet Dönemi'nde 37 sayı süren *Boşboğaz ile Güllabi* adlı bir gazete çıkardı. İbrahim Hilmi Bey ile birlikte çıkardığı *Millet* gazetesi de uzun ömürlü olmadı. Bundan sonra çalışmalarını *İkdam*, *Söz*, *Za-*

¹ Hüseyin Rahmi'nin hayatını anlatan en doyurucu kaynak: Abdullah Harman-cı: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*: Konya 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

man, Vakit, Son Posta, Milliyet ve *Cumhuriyet* gazetelerinde neşretti. Türkiye Büyük Millet Meclisine 5. ve 6. dönem Kütahya milletvekili olarak katıldı (1936-1943). Ömrünün son yıllarını, 1924'te Heybeliada'da yaptırdığı evde geçirdi. 1944'te yaşama veda etti. Heybeliada'daki Abbas Paşa Mezarlığı'na defnedildi.

Hüseyin Rahmi'nin Heybeliada'daki evi müze olarak düzenlenmiştir.

Yazarlığı

Hüseyin Rahmi Gürpınar; Tanzimat, Servet-i Fünun, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde eser vermiş bir yazarımızdır.

Yazarlığa 1884'te *Ceride-i Havadis*'te yayımlanan “Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti” ve hemen ardından “İstanbul'da Bir Frenk” hikâyesiyle adım atar. İlk romanı *Şık*'ı (*Ayna*) 1887'de tamamlar ve Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı *Tercüman-ı Hakikat*'e gönderir. Ertesi gün romanın gazetede tefrika edileceği ve Ahmet Mithat'ın kendisini matbaaya çağırdığı haberi gelir. Hüseyin Rahmi, Ahmet Mithat ile karşılaşmasını şöyle anlatır: “Hazretin huzuruna büyük bir helecanla çıktım. Gür kaşlı, kara sakallı, iri yarı, heybetli bir zat... Beni görünce ilk sorusu şu oldu:

— Kimsin sen çocuğum?

— *Şık* yazarı Hüseyin Rahmi.

Korktuğuma uğradım. Efendi'nin yüzünde derhâl bir güvensizlik gülümsemesi belirdi. [...] Bana pek alaycı gelen bir sesle:

— Oğlum, senin ağzın daha süt kokuyor. Bu roman usta işi. Senin ne kalemin ne yazı gücün ne deneyimin ne de görgün henüz bunu yazmaya yeterli değil. Bu gerçek görünüyor. Sen böyle bir şey tasvirine özenabilirsin ama tek başına başaramazsın. Sana bir yardım eden var. Baban mıdır, ağabeyin midir, arkadaşın mıdır, o kimdir? Söyle...

[...] Koca Ahmet Mithat Efendi'nin bu suçlaması karşısında küçüldüm, büzüldüm, hiçbir söz bulamadım. Sonunda gözlerimden dökülen iki damla, hüznü bir yanıt yerine geçti. Bu saf, masumca ağlayışım Efendi'ye dokundu, hemen:

— Ağlama... Ağlama, inandım... dedi."²

Böylece Hüseyin Rahmi, edebiyat dünyasına Ahmet Mithat Efendi'nin desteğiyle girmiş olur. Ahmet Mithat, Hüseyin Rahmi'yi kızıyla evlendirmeyi düşünecek kadar beğenmekte ve sevmektedir. Hüseyin Rahmi bu evlenme teklifini nazıkçe reddeder ve ömrü boyunca hiç evlenmez.

İlk romanın bu kadar büyük bir ün kazanmasına Hüseyin Rahmi de hayret eder. Ahmet Mithat bu ünün sebebini şöyle açıklar: "Oğlum, senin kafandan daha çok şeyler doğacak gibi görünüyor. Eserinin en büyük erdemi, okuyanları kahkahalarla güldürmesidir."³

Romanlarındaki karakterler ve konular

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarındaki karakterler toplumun her kesiminden, her yaş grubundan seçilmiştir: İstanbul hanımefendileri, İstanbul beyefendileri, evlatlıklar, öksüz ve yetimler, yoksullar, dadılar, kalfalar, kâhyalar, bürokratlar, küçük memurlar, polisler, yazarlar, Mülkiyeliler, hukukçular, askerler, doktorlar, eczacılar, tüccarlar, öğretmenler, din adamları, politikacılar, şairler, müzikseverler, ressamalar, tiyatrocular, sporcular, harp zenginleri, vurguncular, mirasyediler, iç güveyiler, dullar, gayrimeşru çocuklar, dolandırıcılar, dilenciler, eşkıyalar, fahişeler, metresler, muhabbet tellalları, hovardalar, şıpsevdiler, fedakârlar, iffetsizler, namussuzlar, alafanga tipler, dejenere tipler, züppe tipler, dedikoducular, fettanlar, Fransızlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Ruslar, vb.

² Şık romanının ikinci baskısının (1920) girişinden alıntıdır. [Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır (Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Billur Kalp*, Özgür Yayınları, 2005).]

³ Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır.

Romanlarda bu karakterler gerçek hayattaki gibi konuşturulurlar. Eğitimlerine uygun söz dağarcıkları, ağız özellikleri, şiveleri, ifade biçimleri, kullandıkları argo sözler yazıya geçirilmiştir.

Romanlarının konuları şöyle sınıflandırılabilir:⁴

1. Türk toplumunun geleneklerine tezat teşkil ettiği için gülünç durumlara düşen, alafranga, züppe ve dejenere tiplere yer veren eserler: *Şık, Mürebbiye, Metres, Şıpsavdi, Tutuşmuş Gönüller, Gönül Bir Değirmendir Sevda Öğütür, Dirilen İskelet, Kaderin Cilvesi, Can Pazarı*.

2. Himayeden mahrum, zavallı, âciz kimseleri, sorunlarını ve düştükleri kötü durumları ele alan eserler: *İffet, Nimetşinas, Hakka Sığındık, Billur Kalp*.

3. Batıl şeylere inanan ve birtakım fantastik unsurların etkisinde kalan tipleri konu edinen eserler: *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Gulyabani, Cadı, Efsuncu Baba, Muhabbet Tilsimi, Mezarından Kalkan Şehit, Şeytan İşi*.

4. Karı koca geçimsizliklerini ve bunların zeminini hazırlayan çeşitli faktörleri işleyen eserler: *Mutallaka, Tebessüm-i Elem*.

5. Kadının veya erkeğin isteğine aykırı olarak yapılan evlilikleri ve bunların olumsuz neticelerini konu alan eserler: *Muadele-i Sevda, Tesadüf, Sevda Peşinde, Son Arzu*.

6. Yaşlı erkeklerle evlendirilen genç kızların fizyolojik ve ruhsal çırpınmalarını, ev içindeki veya dışındaki kendi yaşıtları delikanlılarla gayrimeşru münasebetlerini, türlü maceralarını ve neticede tam anlamıyla ahlaki düşüşlerini sergileyen eserler: *Toraman, Cehennemlik, Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı?, Namuslu Kokotlar*.

7. Toplumu temelinden sarsan sosyal meselelerin en mühimlerinden birini teşkil eden fuhşu, realist ölçüler içerisinde gözler önüne seren eserler: *Hayattan Sayfalar, Kokotlar Mektebi*.

⁴ bk. Önder Göçgün: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları no.: 722, Kültür Eserleri Dizisi no.: 63.

8. Felsefeyi hareket noktası kabul ederek dünya ve ahiretle ilgili çeşitli hadiselerle uğraşan filozof tavrırlı kimseleri, onların fikir ve ruh yapılarını, anlayışlarını, davranış özelliklerini, eğilimlerini ve ideallerini ele alan eserler: *Deli Filozof, İnsanlar Önce Maymun muydu?*

9. Ruhsal bakımdan hasta tipleri ve onların toplum içerisindeki son derece olumsuz, zararlı hareketlerini, bir psikolog titizliğiyle tahlil ve tenkit eden eserler: *Ben Deli miyim?, Utanmaz Adam.*

10. İlerlemiş yaşlarına rağmen, hâlâ olgunlaşmamış ve kendilerini sadece cinsel içgüdülerine teslim etmiş tipleri, yer yer hicvederek ele alan eserler: *Evlere Şenlik, Kaynanam Nasıl Kudurdu?*

11. Tehditle para sızdırmak amacıyla kaçırılan insanları ve onlara türlü eziyetler çektiren eşkıyayı konu alan eserler: *Eşkya İnde.*

12. Baştan sona polisiye bir nitelik taşıyan, gerilimi yüksek eserler: *Kesik Baş.*

13. Ruhçuluk ve bu nedenle ruhçuluğa inanan kimselerin geçirdikleri sarsıntıları konu alan eserler: *Ölüler Yaşıyor mu?*

14. Çeşitli psikolojik zikzaklar çizerek çareyi canlarına kıymakta bulan ve neticede intihar manyasına tutulan zavallıları ve onların bu hâllerini tasvire yönelik eserler: *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*

Hüseyin Rahmi'nin romanları sürükleyicidir, okuyucuyu son noktaya kadar merak içinde tutar. Romanları ve hikâyeleri önce gazete tefrikası olarak yayımlanmış, sonradan kitap olarak basılmıştır. Eserlerinin kitap olarak basım tarihi, bazen kaleme alınış tarihinden epey sonradır hatta bazı yazıları, ölümünden sonra kitap olarak basılmıştır. 1960 sonrasında roman ve hikâyelerinin sadeleştirilmiş baskıları yapılmıştır. Hüseyin Rahmi; seçtiği konular, akıcı üslubu, kıvrak Türkçesi, mizahi yaklaşımı, gerçekçiliği dolayısıyla ilgiyle takip edilen, çok okunan ve sevilen bir yazar olmuş ve pek çok eser vermiştir.

Eserleri

Romanlar: *Ben Deli miyim?*; *Billur Kalp*; *Bir Muadele-i Sevda*; *Cadı*; *Can Pazarı*; *Cehennemlik*; *Deli Filozof*; *Dirilen İskelet*; *Dünyanın Mihveri Para mı Kadın mı?*; *Efsuncu Baba*; *Eşkîya İninde*; *Evlere Şenlik*, *Kaynanam Nasıl Kudurdu?*; *Gönül Bir Yeldeğirmenidir* *Sevda Öğütür*; *Gulyabani*; *Hakka Sığındık*; *Hayattan Sayfalar*; *İffet*; *İnsanlar Maymun muydu?*; *Kaderin Cilvesi*; *Kesik Baş*; *Kokotlar Mektebi*; *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç*; *Metres*; *Tesadüf*; *Mezarından Kalkan Şehit*; *Muhabbet Tılsımı*; *Mürebbiye*; *Namuslu Kokotlar*; *Nimetsinas*; *Ölümler Yaşıyor mu?*; *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*; *Sevda Peşinde*; *Şeytan İşi*; *Şık*; *Şipsevdi*; *Son Arzu*; *Tebessüm-i Elem*; *Toraman*; *Tutuşmuş Gönüller*; *Utanmaz Adam*.

Hikâyeler: *Açlıktan Ölmemenin Çaresi*; *Ada Vapurunda*; *Aferin Hayrullah* (=Bravo Hayrullah); *Ahlak Humması*; *Allah Gönülüne Göre Versin*; *Annemin Ölümü*; *Asansör*; *Balta ile Doğuran Böyle Doğurur*; *Benim Babam Kimdir?*; *Bir Açın Ruznamesinden Birkaç Yaprak* (=Bir Açın Günlüğünden Birkaç Yaprak); *Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti*; *Bir Hafîyenin İtirafatı*; *Bir Muamma*; *Bir Oburun Mücadele-i Nefsiyesi*; *Bir Seyahat-ı Acibe* (=İki Hödüğün Seyahati); *Bugün Ne Yiyeceğiz?*; *Büyük Ana*; *Büyük Bir İbret Dersi*; *Büyük Bir Nedamet* (=Büyük Bir Pişmanlık); *Büyük Günah*; *Çocuğumun Babası*; *Çocuklara Yasak*; *Ecir ve Sabır*; *Er Kişi Niyetine*; *Erkeğe Galebe Reçetesi*; *Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütahasıs* (=Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Uzman); *Eşkîya Oyunu*; *Eti Senin Kemiği Benim*; *Falaka*; *Fırkacı* (=Partici); *Galip ve Mağlup Vaziyeti* (=Yenme ve Yenilme Durumu); *Garip Kaldığımız Günlerde*; *Gönül Ticareti*; *Gugular*; *Hangisi Daha Zevkli?*; *Hattı İstiva* (=Kadayıfçı Yusuf); *Hayvanat Mitingi*; *Heybeliada Merkeplerinin Grevi*; *Horoza Ses Talimi* (=Horoza Ses Eğitimi); *İhtiyar Muharrir* (=Yaşlı Yazar); *İki Külhani Arasında*; *İki Loğusa*; *İmrenilecek Bir İntihar* (=İmrenilecek Bir Ölüm); *İstanbul'da Bir Frenk*; *İstanbul'un Esareti Günlerinden Bir Hatıra* (=İstanbul'un Esirliği Günlerinden Bir Anı); *Kadını Müdafaaanın Cezası* (=Kadını Savunmanın Cezası); *Kadının Erkeğe Galabesi*; *Kadınlar Mebusu*; *Kadınlar Vaizi*; *Kanlı*

Eldiven; Katil Puse (=Öldüren Öpücük); Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey Zevcesiyle Odasında (Kayınpeder-Kayınvalide; Kaynata-Kaynana); Kedi Yüzünden; Kedim Nasıl Öldü?; Kılıbık; Kipti Düğünü; Kırço; Kiralık Vücut; Kocasını İçin Deli Divane; Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım; Kumru ile Büyükhanımın Mükamelesi; Lakırdı Beynimizde (=Söz Aramızda); Lekeleli Humma Şüphesi (=Lekeli Humma Kuşkusu); Melek Sanmıştım Şeytanı; Menekşe Kalfa'nın Müdafaaanamesi; Meyhanede Hanımlar (Meyhanede Kadınlar); Mınav... Mınav; Misafir; Mutallaka (Boşanmış Kadın); Mübareğin Kuyruğu; Müslüman Mahallesinde Bu İş Olur mu?; Namusla Açlık Meselesi; Nasıl Dolandırıcı Oldum?; Nasıl Öldürdüler?; Nergis Hanım'la Fehmi Bey; Nurker Hanım'dan Mektup; Ölü Diri Getirir; Refia Hanım'ın Köftesi; Sahte Doktor; Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala; Sigarayı Nasıl Terk Ettim? (=Sigarayı Nasıl Bıraktım?); Sirkeci Lokantalarında İftar; Sokakta; Sonbahar Göçleri; Şıllıkla Züppe; Şehirde Bir Şekavet; Tehlike Karşısında Keçi Fil Oluyor; Tensikat-ı Beytiye (=Evde Tensikat, Ev Masraflarını Kısıtlama); Ters Konuşma; Tımarhane Şairlerin, Filozofların Mabedidir; Tosun; Tövbeler Tövbesi; Tünelde İlk Çıkış; Türkân Hanım'dan Mektup; Uçurumun Kenarında; Üç Misal; Varda İspanyol Geliyor!; Yanık Dolma; Yankesiciler (=El Elden Üstündür); Yankesiciler Kulübü; Yeni Diyojen; Zarafet ile Tekir; Zavallı Halime; Zavallı Katil; Zavallı Şair.

Kısa yazıları: *Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor; Bakkal Bodasakı'den Hüseyin Rahmi Bey'e Mektup; Balık Pazarı; Bir Maymunun İntiharı; Boykotajın Telakki-i Değeri; Dağların Şenliği; Döşekten Bir Sada (=Döşekten Bir Sesleniş); Gökten Köpek mi Yağıyor?; Halkın Saflığı; Hanımların Ökçesi - Beylerin Öfkesi; Hayat ve Ölüm; Heybeli Yangını; Horoz Ailesi Sinirli Hanımın Mektubu; İğneli Fıçı; İlk Orucum; İnsan Çekiştiren Eski Vaizler; Kanatsız Uçak Yelkensisiz Gemi; Kanımızı Emenler; Karıncalarla Savaştayım; Pis Bir Vak'a; Taharet Meraklısı (=Temizlik Meraklısı); Üfürükçülüğüm; Yazarlar Nasıl Ölüyor?; Yeni Bir Gazetenin Çukur Düşünceleri.*

Hüseyin Rahmi'nin hikâye antolojileri: *Kadınlar Vaizi* (1920); *Meyhanede Hanımlar* (1924); *Namusla Açlık Meselesi* (1933); *Ka-*

til Buse (1933); *İki Hödüğün Seyahati* (1933); *Tünelden İlk Çıkış* (1934); *Gönül Ticareti* (1939); *Melek Sanmıştım Şeytanı* (1943); *Eti Senin Kemiği Benim* (1963).

Oyunlar: *Gülbahar Hanım* (kayıp); *Hazan Bülbülü*; *Kadın Erkekleşince*; *Tokuşan Kafalar*; *İki Damla Yaş*.

Sanat ve edebiyat konulu yazıları: *Cadı Çarpıyor*; *Şekavet-i Edebiyat*.

Derlemeler: *Müntahabat-ı Hüseyin Rahmi*, 3 cilt (1899), *Sanat ve Edebiyat* (1972), *Mektupları ve Tiyatro Eleştirileri* (1998), *Gazetecilikte İlk Yazılarım* (1999), *Gazetecilikte Son Yazılarım 1* (2001), *Gazetecilikte Son Yazılarım 2* (2002), *Gazetecilikte Son Yazılarım 3* (2004), *Gazetecilikte Son Yazılarım 4* (2006).

Çeviri romanlar: Emile Gaboriau'dan *113 Numaralı Cüzdan* (1889), *Bir Kadının İntikamı* (1891), *Batinyollu İhtiyar* (1891), Jules Arsène Arnaud Claretie'den *Paris'te Bir Teehhül* (1892), Alfred de Musset'den *Frederick ile Bernerette* (1896), Paul de Kock'tan *Biçare Bakkal* (1903).

Çeviri hikâyeler: *Arsızlık Eden Cezasını Bulur*; *Baba Kornil'in Mühim Bir Sırrı*; *Bir Sehv-i Rü'yet*; *Bir Zeki Rehnüma*; *Garip Bir Mektup*; *Hâli Zamanı Olmayan Adam*; *Hasta Çocuk*; *İki Öksüz*; *Kedilenmek İlleti*; *Kim İki Bin Dolar Kazanmak İster?*; *Münzevi Rahip* (=Köşeye Çekilmiş Rahip); *Ne Boş Hayal İmiş*; *Rahibin Merkebi* (=Papazın Eşeği); *Sadakat*; *Şeytanın Karısı*; *Zavallı Cambaz*.

Kaynaklar

- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında I”, *Akşam*: 1944, no.: 9151, 11 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında II”, *Akşam*: 1944, no.: 9152, 12 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında III”, *Akşam*: 1944, no.: 9153, 13 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Karşısında”, *Yeditepe*: 1964, S 8, s. 6-7.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Karşısında”, *Yeditepe*: 1964, S 9, s. 10-11.
- ÂDİL, Fikret: “Hüseyin Rahmi”, *Yeni İstanbul*: 7 Mart 1961.
- ÂDİL, Fikret: “Türk Edebiyatının Büyük Kaybı”, *Tanin*: 11 Mart 1944.
- AHMED MİDHAT: “Muhâbere-i Aleniyye”, *Tercüman-ı Hakikat*: 1888, no.: 2858, 2 Rebiü’l-âhir 1304/1888.
- AKAGÜN, Oya: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Dört Romanında Dejenere Tipler*: Erzurum 1966, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı lisans tezi.
- AKBAL, Oktay: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Yeditepe*: Ağustos 1964, no.: 100.
- AKBAL, Oktay: *Konumuz Edebiyat*: İstanbul 1974, Varlık Yayınevi, S 1817, s. 9-16.
- AKGÜN, Adnan: “Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Edebiyatçılarımızın Resmî Hâl Tercümeleri VII: Hüseyin Rahmi Bey”, *Yedi İklim*: Şubat 1993, S 35, s. 45.
- AKTAŞ, Şerif: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Büyük Türk Klâsikleri*: 1990, Ötüken Neşriyat, C 10, s. 237-243.
- AKYÜZ, Kenan: *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*: İstanbul 1995, İnkılâp Kitabevi.

ALANGU, Tahir: “Hüseyin Rahmi’nin Romancılığı”, *Değirmen*: Nisan 1944, Y 2, S 12.

ALANGU, Tahir: “Hüseyin Rahmi”, *Ataç*: Ekim 1964, C 3, S 29-30, s. 3-7.

ALANGU, Tahir: “W. Shakespeare ile Hüseyin Rahmi”, *Cumhuriyet*: 11 Haziran 1964.

ALANGU, Tahir: *100 Ünlü Türk Eseri*: Milliyet Yayınları, C 2, s. 823-847.

ALÇIÇEK, Esin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Hikâyeciliği*: İzmir 2010, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

ALİ RAUF: “Hüseyin Rahmi Ne Bıraktı?”, *Tanin*: 18 Mart 1944.

ALPASLAN, Gonca Gökalp: *XIX. Yüzyıl Yazılı Anlatılarında Sözlü Kültür Etkileri*: Ankara 2002, Kültür Bakanlığı Yayınları.

ALPTEKİN, Turan: “Ölümünün 60. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar’dan Bugüne Yansıyanlar”, *Hürriyet Gösteri*: Mart 2004, S 237, s. 26-29.

ALVER, Köksal: “Züppeğin Sosyolojisi: Türk Romanında Züppe Tipler Örneği”, *Hece*: Mayıs/Haziran/Temmuz 2002, S 65-66-67, s. 252-266.

ARPAD, Burhan: “Hüseyin Rahmi’nin Romanları”, *Türk Dili*: 1966, C 20, S 213, s. 197-199.

ATAY, Falih Rıfkı: “Hüseyin Rahmi’nin Ölümü”, *Ulus*: 12 Mart 1944.

ATEŞ, Ömer; Yusuf ÇOTUKSÖKEN, “Popüler Edebiyat ve Hüseyin Rahmi”, *Tema Larousse Tematik Ansiklopedi*: İstanbul 1993-1994, Milliyet Yayınları, s. 86-87.

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı: “Hüseyin Rahmi ve İnsanoğlu”, *Yeni Adam*: 2 Ağustos 1945, no.: 553.

BANARLI, Nihat Sami: *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*: İstanbul 1948, C II, Millî Eğitim Basımevi, s. 1059-1062.

BAŞGÖZ, İlhan: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Hayatı”, *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.

BAYBARS, Sudi: *Hüseyin Rahmi’nin Yarattığı Tipler*: İstanbul 1948, Türkiye Enstitüsü Kitaplığı, no.: 320.

- BEK, Kemal: “Hüseyin Rahmi ve Boş İnançlar”, *Hürriyet Gösteri*: Şubat 1997, S 195, s. 77-79.
- BEKİ, Akif: “‘Utanmaz Adam’ Nasıl Unutulur Arkadaş?”, *Hürriyet*: 24 Haziran 2017.
- BERKES, Mediha: “Hüseyin Rahmi Romanlarında Kadın Tipleri”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 5, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 539-552.
- BERKES, Mediha: “Hüseyin Rahmi’nin Romanlarında Aile ve Kadın”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 3, s. 19-32.
- BERKES, Niyazi: “Hüseyin Rahmi’nin Sosyal Görüşleri”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 1, S 3 (Mart-Nisan), s. 3-17.
- BORATAV, Pertev Naili: “Hüseyin Rahmi’nin Romancılığı”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 2, s. 205-212.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi”, *Yeni Adam*: 13 Mart 1941, no.: 324-325.
- BOZOK, Hüsamettin: “Gerçekler Uğruna Savaşan Bir Er”, *Yeditepe*: 16-31 Mart 1961, no.: 39.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Yeditepe*: 15 Mart 1951.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi’nin Romanlarında Köy ve Köylü”, *Yeditepe*: Ağustos 1964, S 100, s. 4-9.
- COŞKUN, Nusret Safâ: “Hüseyin Rahmi’nin Ölümü”, *Son Posta*: 10 Mart 1944.
- ÇAMLİBEL, Faruk Nafiz: “Hüseyin Rahmi’yi Kaybettik”, *Yedigün*: 20 Mart 1944, no.: 576.
- ÇAPANOĞLU, Münir Süleyman: “Büyük Romancı Hüseyin Rahmi”, *Haber (Akşam Postası)*: 22 Mart 1944.
- ÇEVİK, Dilek: *Mürebbiyelik ve Türk Romanında Mürebbiye Tipleri*: Konya 1999, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- DİMDİK, Pelin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kadın-Erkek İlişkisi*: İstanbul 2014, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora tezi.

DÖLEK, Sulhi: “Hüseyin Rahmi’de Mizah ve Toplumsal Eleştiri”, *Güldiken*: Güz 2000, S 22.

DUMANOĞLU, Halil: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Kovan*: Mayıs 1944, S 10.

DURAN, Elif: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kadın*: İstanbul 2009, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı yüksek lisans tezi.

EMEKSİZ, Pelin Dimdik: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kahramanlarının ve Anlatıcı Olarak Yazarın Evlilik Hakkındaki Görüşlerinden Hareketle Türk-Osmanlı Toplumunda Evlilik Anlayışı”, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*: 2017, s. 22-47.

EMEKSİZ, Pelin Dimdik: “Kadınlar Dünyası Ekseninde Türk-Osmanlı Toplumunda Kadının Konumu”, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*: 2016, s. 24-39.

ENGİNÜN, İnci: “Hüseyin Rahmi ve Özel Eğitim”, *Araştırmalar ve Belgeler*: İstanbul 2000, Dergâh Yayınları.

EREN, Abdurrahman Âdil, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tan*: 22 Kasım 1936.

ERİŞENLER, Satı: “Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Halk”, *Türk Dili*: 1966, Y 15, S 177, s. 586-591.

ERİŞENLER, Satı: “Hüseyin Rahmi’yi Okurken”, *Dost*: Ocak 1965, Yeni Dizi, C 15, S 15.

ERİŞENLER, Satı: “Mürebbiye”, *Türk Dili*: Ekim 1966, C XVI, S 181.

ERİŞENLER, Satı: “Nimetşinas”, *Türk Dili*: Temmuz 1965, C XV, S 166.

ERTAYLAN, İsmail Hikmet: *Türk Edebiyatı Tarihi*: Bakû 1925-1926, C I, 2. hisse, Azer Neşriyat.

ERTEM, Sadri: “Halkın San’atkârı Hüseyin Rahmi”, *Kurun*: 19 Mayıs 1937.

ES, Hikmet Feridun: “Bizdeki Roman Kahramanları”, *Akşam*: 15 Eylül 1936.

ES, Hikmet Feridun: “Tanımadığımız Meşhurlar: Bilmediğimiz Hüseyin Rahmi”, *Akşam*: 12, 13, 14, 16, 17 Aralık 1944.

- ESATOĞLU, Hakkı Selâhaddin: “Hüseyin Rahmi ve Gerçekçi Edebiyat”, *Edebiyat Postası*: 15 Haziran 1950, Y 1.
- ESEN, Nüket: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın İki Romanında Anlatım Teknikleri”, *Kuram Kitap*: 11 Mayıs 1996, s. 51-62.
- ESEN, Nüket: *Türk Romanında Aile Kurumu (1870-1970)*: İstanbul 1990, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- FAHRİ, B., “Edebiyat Bahisleri: Hüseyin Rahmi”, *Milliyet*: 21 Haziran 1932.
- FELEK, Burhan: “Kalem Âleminin Kaybettiği Büyük Kıymet: Üstat Hüseyin Rahmi”, *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.
- FETHİ NACİ: *40 Yılda 40 Roman*: 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.
- FIRÇA: “Üstad Hüseyin Rahmi”, *Karikatür*: 29 Şubat 1936.
- GARİPER, Cafer: “Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*: Ankara 2005, ed.: Ramazan KORKMAZ, Grafiker Yayıncılık, s. 41-79.
- GERÇEK, Selim Nüzhet: “Hüseyin Rahmi ve Eserleri”, *İstanbul*: 1 Nisan 1944, S 9.
- GEZGİN, Hakkı Süha: “Edebi Portreler - Hüseyin Rahmi”, *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, S 10, , s. 5.
- GEZGİN, Hakkı Süha: “Hüseyin Rahmi de Gitti”, *Vakit*: 10 Mart 1944.
- GÖÇGÜN, Önder: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Çocuklar”, *Türk Dili*: 1985, S 400, s. 228-235.
- GÖÇGÜN, Önder: “Ölümünün Otuzuncu Yıldönümünde Hüseyin Rahmi”, *Hisar*: Mart 1974, C 14, S 123, s. 6-7.
- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, Hikâyeleri, Tiyatroları, Tenkidleri, Mektupları, Makaleleri, Röportajları, Hakkında Yazılanlar, Bibliyografya*: Ankara 1990, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1993, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÖKMAN, Muzaffer: *Hüseyin Rahmi Gürpınar - Açıklamalı Bibliyografya*: İstanbul 1966, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- GÖVSA, İbrahim Alâaddin: "Hüseyin Rahmi", *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*: 1943, s. 753-754.
- GÜLER, Cemal Nâdir: "Türk Mizah San'atı Bir Ustasını Kaybetti", *Amcabey*: 18 Mart 1944, C 3, S 68.
- GÜNGÖR, Selâhaddin: "Hüseyin Rahmi'nin Yarım Asırlık Dostu Kitabçı Hilmi Anlatıyor", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.
- GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre Hayat", *Yücel*: Temmuz 1944, C XVII, Y 10, S 99.
- GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre San'atkarın Cemiyet İçindeki Yeri ve Rolü", *Yücel*: Şubat 1941, C 12, S 72.
- GÜRPINAR, Hüseyin Rahmi: *Gazetecilikte Son Yazılarım 2*: İstanbul 2002, Özgür Yayınları.
- GÜVEMLİ, Zâhir: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Vakit*: 12 Mart 1944.
- GÜZELCE, İlga: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Kadın Tipleri ve Kadın Eğitimi Unsuru*: İzmir 2006, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- HARMANCI, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*: Konya 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- HAYRİ, Alp: "Üstadın Ölümünden Evvelki Günlere ve Ölümü Gününe Ait Hâtıralar", *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.
- HIZARCI, Suat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Sanatı, Eserleri*: İstanbul 1964, Varlık Yayınları.
- HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Bey", *Kim*: 20 Ağustos 1964, no.: 318.
- HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Eserlerini Oyunlaştırma Yarışması", *Dost*: Mayıs 1965, Yeni Dizi, C 16, S 7.

- HIZARCI, Suat: “Hüseyin Rahmi’den Seçmeler”, *Sosyal Adalet*: Ağustos 1964, no.: 19.
- İLDEŞ, Özgür: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1919’a Kadar Olan Romanlarında Yapı, Tema, Anlatım (1889-1919)*: Ankara 2009, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- İLERİ, Selim: “Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri”, *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286, s. 2-32; 2. baskı: Eylül 2008.
- İMSET, Hulûsi İsmet: “Hüseyin Rahmi”, *Son Posta*: 10 Mart 1944.
- İNCİ, Handan: “Tıp Yaratma Tekniği Olarak Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Argo”, *Türk Kültüründe Argo*: Hollanda 2002, ed.: Emine GURSOY-NASKALİ, Gülden SAĞOL, Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi Yayınları, s. 213-222; 2. baskı: İstanbul 2016, KaKitap.
- İNCİ, Handan, “Türk Edebiyatı’nın Kedili Öyküleri”, *Kitap-lık*: Temmuz-Ağustos 2006, S 96.
- İNCİ, Handan: “Türk Romanının İlk Yüz Yılında Anlatım Tekniği ve Kurgu”, *Kitap-lık*: Ekim 2005, S 87.
- İNSEL, Avni: “Hüseyin Rahmi’ye Dâir”, *Servet-i Fünûn*: Ekim 1944, Y 53, C 94, S 24-25.
- KABAKLI, Ahmet: “Hüseyin Rahmi ve Halide Edip”, *Tercüman*: 15 Mart 1964.
- KABAKLI, Ahmet: *Türk Edebiyatı*: 1974, Türk Edebiyatı Yayınları, C III, 3. baskı, s. 312-324.
- KAPLAN, Mehmet: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Aslî Tipler”, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: İstanbul 1976, Dergâh Yayınları, s. 458-475.
- KAPLAN, Mehmet: “Hüseyin Rahmi’nin Üslûbu ve Hayat Görüşü”, *Edebiyatımızın İçinden*: 2004, Dergâh Yayınları, s. 90-96.
- KAPLAN, Mehmet: *Edebiyatımızın İçinden*: 1976, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: *Hikâye Tahlilleri*: 1997, 6. baskı, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: 1976, Dergâh Yayınları.

KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II*: 1976, Dergâh Yayınları.

KAPLAN, Mehmet: İnci Enginün ve Birol Emil, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: 1995, Dergâh Yayınları, 3. baskı.

KAPLAN, Mehmet; İnci ENGİNÜN; Birol EMİL, *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi II 1865-1876*: 1993, Marmara Üniversitesi Yayınları, 2. baskı.

KARAALIOĞLU, Seyit Kemal: *Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi 3: Cumhuriyet Edebiyatı*: 1985, İnkılap Kitabevi Yayınları, s. 95-156.

KARATAY, Namdar Rahmi: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yaşayan Tarafı”, *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.

KARAY, Refik Halid: “Dünki İstanbul Hayatının En Büyük Tarihçisi: Hüseyin Rahmi”, *Tan*: 9 Nisan 1944.

KAYGANA, Mehmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1919-1944 Yılları Arasında Yazdığı Romanlarında Yapı Tema ve Anlatım*: Ankara 2008, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

KERMAN, Zeynep: “Hüseyin Rahmi ve Halid Ziya’da Mürebbiye Meselesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: 1986, C 24-35, s. 299-304.

KERMAN, Zeynep: “Şık Romanı”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi II, Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı*: İzmir 1983, s. 58-73.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *Türk Edebiyatı Tarihi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.

[KORKMAZ] Zeynep DENGİ, “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Fikir Cephesi”, *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.

KOŞAR, Emel: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Batıl İnançlar*: 2008, Piya-Art Yayıncılık.

KUTLU, Şemsettin: *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türk Romanları*: 1970, Türkiye Yayınevi.

KUTLU, Şemsettin: *Servet-i Fünun Edebiyatı*: 1988, Toker Yayınları.

Kuyruklu Yıldız Altında Bir Ev: 2000, Adalar Vakfı Yayınları.

LEKESİZ, Ömer: *Yeni Türk Edebiyatı’nda Öykü*: 1997, Kaknüs Yayınları.

- LEVEND, Âgâh Sırrı: “Ölümünün 25. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türk Dili*: Haziran 1969, C 20, S 213.
- LEVEND, Âgâh Sırrı, *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1964, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- LEVEND, Âgâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi I*: 1973, Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 54-55.
- MECDÎ, Tevfik: *Cadı Mes'elesine Dâir — Recm*: Dersaadet 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.
- MİYASOĞLU, Mustafa: *Roman Düşüncesi ve Türk Romanı*: 1998, Ötüken Neşriyat, s. 112-117.
- MORAN, Berna: “Alafranga Züppeden Alafranga Haine”, *Birikim*: Mayıs 1977, C 5, S 27, s. 7-17.
- MORAN, Berna: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’da Sosyalizm ve Haydutluk”, *Birikim*: Haziran 1975, C 1, S 4, s. 5-9.
- MORAN, Berna: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yüksek Felsefesi, Şıpsevdi”, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*: 1991, C I, s. 87-116.
- MORAN, Berna: “Türk Romanında Fantastiğin Serüveni”, *Hürriyet Gösteri*: Mayıs 1992, S 138, s. 7-12.
- MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*: 1997, İletişim Yayınları, 6. baskı.
- MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*: 2007, İletişim Yayınları.
- MORKAYA, Burhan Cahit: “Hüseyin Rahmi Türk Romancılığında Mekteb Kurmuş Bir Üstaddı”, *Son Posta*: 11 Mart 1944.
- MUTLUAY, Rauf: “Konuları ve Kişileriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Papirüs*: 1969, S 33.
- MUTLUAY, Rauf: “Öyküleriyle Hüseyin Rahmi”, *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286; 2. baskı: Eylül 2008.
- MUTLUAY, Rauf: *Bende Yaşayanlar*: 1977, İş Bankası Yayınları.
- NACÎ, Fethi: *40 Yılda 40 Roman*: 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.

NACİ, Fethi: *Türkiye’de Roman ve Toplumsal Değişme*: 1981, Gerçek Yayınları.

NACİ, Fikret: “Celal Nuri Beyefendi’ye”, *Edebiyat-ı Umûmiye*: 5 Teşrin-i Evvel 1335 (1919), Mecmua no.: 85.

NACİ, Fikret: “Hüseyin Rahmi Bey ve Roman”, *Yeni Fikir*: 15 Eylül 1926, no.: 16.

NACİ, Fikret: “Hüseyin Rahmi Bey’in Âsârı”, *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.

NACİ, Fikret: “Tutuşmuş Gönüller”, *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.

NİHAT, Mustafa: *Türkçe’de Roman, Hakkında Bir Deneme*: 1936, Remzi Kitabevi.

NÜZHET, Sadri: *(Cadı) Münasebetiyle (Feth-i Meyyit’e) İsyan*: 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.

OKAY, Orhan: *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*: 2005, Dergâh Yayınları.

OKSAL, Sedat: “Roman San’atı ve Hüseyin Rahmi”, *Tanin*: 10 Nisan 1944.

OKTAY, Ahmet: *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950)*: Ankara 1993, s. 755-776.

OSMAN NİHAD: “Hüseyin Rahmi’nin Arkasından”, *Ankara Postası*: 27 Mart 1944.

OSMAN SABAHAADDİN: “Günü Geçen Bir Dâvâ”, *Yarım Ay*: 15 Mart 1943, no.: 169.

OZANSOY, Halid Fahri: “Hüseyin Rahmi’yi Düşünürken”, *Son Posta*: 18 Mart 1944.

OZANSOY, Halid Fahri: “Ölümünün 25. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tercüman*: 13 Mart 1969, no.: 2659.

OZANSOY, Halit Fahri: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’a Ait Enteresan Hatıralarım”, *Tercüman*: 20 Mayıs 1964.

ÖNERTOY, Olcay: “Doğumunun 100. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romancılığı”, *Türk Dili*: Ağustos 1964, no.: 155, s. 842-847.

- ÖNERTOY, Olcay: “Oyun Yazarı Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türkoloji Dergisi*: 1977, C 7, S 1, s. 55-71.
- ÖRİK, Nahid Sırrı: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Ulus*: 25 Mart 1944.
- ÖZBALCI, Mustafa: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Bazı Romanlarında Ferdi ve Sosyal Tenkit”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*: Samsun 1991, S 6.
- ÖZCAN, Celâl: “Ölümünün 32. Yılında Hüseyin Rahmi”, *Varlık*: 1977, Y 43, S 833, s.13.
- ÖZERDİM, Sâmî Nabi: “Doğumunun Yüzüncü Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türk Dili*: Ekim 1964, no.: 157.
- ÖZMEN, Kemal: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Fransız Kişiler”, *FDE Yazın ve Dilbilim Dergisi*: Ankara 1979, no.: 3, s. 150-166.
- ÖZÖN, Mustafa Nihad: “Hüseyin Rahmi Bibliyografyası”, *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’dan Seçilmiş Parçalar ve Eserleri Hakkında Mütalaalar*, Hilmi Kitabevi, 1945.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1941, Maarif Matbaası.
- ÖZTÜRK, Halil Nimetullah: “Hüseyin Rahmi Mütefekkir”, *Vakit*: 10 Mart 1944.
- ÖZYALÇINER, Adnan: “Çağdaş Bir Yazar: Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Güldiken*: 2000, Güz, S 22, s. 10.
- PARLA, Jale: *Babalar ve Oğullar - Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri*: 1993, İletişim Yayınları, 2. baskı.
- POLAT, Nazım H.: “Hüseyin Rahmi’nin ‘Cadı’ Romanı Hakkında Münakaşalar”, *Türk Dünyası Araştırmaları*: Aralık 1982.
- SAFA, Peyami: “Türk Romanının Büyük Kaybı: Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tasvir-i Efkar*: 11 Mart 1944.

- SAĞLAM, Nuri: “Ben Deli miyim? Romanında Ahlaka Aykırı Neşriyat Yaptığı Gerekeşiyle Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yargılanması”, *İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: İstanbul 2005, no.: XXXII, s. 1-20.
- [SAYMAN], Mecdi Sadrettin: “Büyük Romancımız Hüseyin Rahmi Bey’de İki Saat”, *Yeni Kitap*: Temmuz 1928, S 3.
- SERASLAN, Halim: *Cariyelik ve Türk Romanında Bazı Cariye Tipleri*: Konya 2000, Selçuk Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- SERVER, İskit: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Aylık Ansiklopedi*: 1943, S 49, C V, s. 1408-1410.
- SEVENGİL, Ahmet Refik: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Hatıraları, Eserleri Hakkında Mütalaalar*: 1945, Hilmi Kitabevi.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: “Hüseyin Rahmi Bey - Hayatı ve Eserleri”, *Dârü-bedâyi Mecmuası*: 1932, no.: 35.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: “Hüseyin Rahmi Bey ve Kahramanları”, *Yedigün*: 23 Mayıs 1934, no.: 63.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Hatıraları, Eserleri, Münakaşaları, Mektupları*: 1944, Hilmi Kitabevi.
- SEVİNÇLİ, Efdal: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği*: 1990, Arba Yayınları.
- [SEVÜK], İsmail Habip: *Edebî Yeniliğimiz II*: 1932, Maarif Vekâleti Devlet Matbaası.
- [SEVÜK], İsmail Habip: *Tanzîmattan Beri I, Edebiyat Tarihi*: 1944, Remzi Kitabevi, s. 226-232.
- SEYDA, Mehmet: “Doğumunun 11. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Forum*: Ankara 1964, S 15, s. 16-17.
- SINAR, Alev: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Eserlerinde Âdet ve Gelenekler”, *Türkiye Günlüğü*: 2000, S 63, s. 88-100.
- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1974, 3. baskı, Varlık Yayınları.

- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 1859-1959 II (Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kadar (1911-1922))*: Ankara 1978, Varlık Yayınları.
- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman I (Tanzimat'tan Meşrutiyet'e Kadar 1859-1910)*: 1977, Varlık Yayınevi.
- SÜ, Hüseyin: *Öykümüzün Hikâyesi*: Ankara 2000, Hece Yayınları.
- SUPHİ RIZA: "Hüseyin Rahmi", *Bilgi Âlemi*: 1 Kânun-ı Evvel 1931.
- SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi'ye Jübile", *Kurun*: 13 Mayıs 1937.
- SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi", *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, no.: 10.
- SÜNER, Necip: "Hüseyin Rahmi İçin", *Yeni Adam*: 4 Mayıs 1944, no.: 488.
- ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarındaki Folklor Unsurları*: Erzurum 1995, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Şık, Tesadüf, Şıpsı, Metres Adlı Eserlerinde Halk Edebiyatı Unsurları*: Erzurum 1987, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- TALU, Ercüment Ekrem: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni Sabah*: 10 Mart 1944.
- TANER, Haldun: "Ölümünün 7. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni İstanbul*: 11 Mart 1951.
- TANJU, Sadun: "Hüseyin Rahmi Bey ve Biz", *Ulus*: 17 Ağustos 1964.
- TANJU, Sadun: "Kızgınlığı Müthişti", *Ulus*: 20 Ağustos 1964.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Romana ve Romancıya Dâir Notlar", *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Türk Edebiyatında Cereyanlar", *Yeni Türkiye*: 1959, Nebioğlu Basımevi, s. 343-374.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: *Edebiyat Üzerine Makaleler*: 1995, haz.: Zeynep KERMAN, 7. baskı, Dergâh Yayınları.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1942, Bürhaneddin Matbaası.
- TANRIKULU, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1974, Toker Yayınları.

TANSEL, Fevziye Abdullah: “Gürpınar, Hüseyin Rahmi”, *Türk Ansiklopedisi*, Ankara 1970, C 18, s. 223-228.

TANSEL, Fevziye Abdullah: “Hüseyin Rahmi’nin Halkçılığı”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*: 1 Ekim 1972, C 1, S 4, s. 36-46.

TANSEL, Fevziye Abdullah: *Gürpınar, Hüseyin Rahmi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.

TANSEL, Feyziye Abdullah: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *İslâm Ansiklopedisi*: 1997, Millî Eğitim Bakanlığı, C 5/1, s. 655-663.

TANYOL, Cahit: “Hüseyin Rahmi’nin Kahramanları”, *Değirmen*: Nisan 1944, S 12, s. 153-154.

TATARLI, İbrahim; Rıza MOLLOF: *Hüseyin Rahmi’den Fakir Baykurt’a Marksist Açıdan Türk Romanı*: 1969, Habora Kitabevi.

[TEPEDELENLİOĞLU], Nizameddin Nazif: “Hüseyin Rahmi”, *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.

THEODOR, Menzel: “Hüseyin Rahmi”, *The Encyclopaedia of Islam*: 1927, C 2, S 367.

TİLKİ, Bahriye: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Çocuk*: İstanbul 1990, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

TİMUR, Taner: *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*: 1991, Afa Yayınları, s. 46-49.

TOKER, Şevket: “Şıpsevdi Romanı”, *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*: İzmir 1983, S 2, s. 148-172.

TOKER, Şevket: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Alafranga Tipler*: İzmir 1990, Ege Üniversitesi Basımevi.

TOPLU İĞNE [Hamdullah Suphi TANRIÖVER]: “Vur Abalıya”, *Davul*: 1 Nisan 1325 (1909), no.: 20.

Türk Dili - Roman Özel Sayısı: Ankara 1964, S 154, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı: Ankara 1975, S 286, Türk Dil Kurumu Yayınları; 2. baskı: 2008.

- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Tan*: 21 Mayıs 1943.
- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kalemin Matemi", *Tan*: 10 Mart 1944.
- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kaybettiğimiz Büyük Romancı Hüseyin Rahmi'nin Şahsiyeti ve Eserleri", *Tan*: 12 Mart 1944.
- VÂ-NÛ: "Hüseyin Rahmi", *Akşam*: 10 Mart 1944.
- YALÇIN, Alemdar: *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Devri Türk Romanı*: Ankara 2002, Akçağ Yayınları.
- YARDIMCI, İlhami: "Hüseyin Rahmi'nin Hususiyetleri: Hemşiresinin Kızı Safder Hanım Anlatıyor", *Çınaraltı*: 18 Mart 1944, no.: 130.
- YARDIMCI, İlhami: "Rahmetli Büyük Üstad Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Çınaraltı*: Eylül 1944, no.: 130.
- YAVUZ, Hilmi: *Roman Kavramı ve Türk Romanı*: 1977, Bilgi Yayınevi.
- YAZAR, Mehmet Behçet: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yedigün*: 4 Ağustos 1941, no.: 439.
- YAZGIÇ, Dr. Kâmil: "Hüseyin Rahmi", *Vakit*: 13 Mart 1944.
- YESARİ, Mamut: "Büyük Kaybımız", *İleri*: 18 Mart 1944.
- YEŞİLYURT, Evrim: *Hüseyin Rahmi Gürpınar Hayatı ve Eserleri*: Ankara 2002, Yeryüzü Yayınevi.
- YILMAZ, Durali: "Cadı", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*: 1977, Dergâh Yayınları, C 2, s. 2-3.
- YILMAZ, Durali: *Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu*: Ankara 1997, Akçağ Yayınları.
- YILMAZ, Durali: *Romanımız ve İnsanımız*: 1976, Nakışlar Yayınevi.
- YÜCEBAŞ, Hilmi: *Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1964, İnkılap ve Aka Kitabeveleri.
- YÜCEL, Hasan Âli: *Edebiyat Tarihimizden I*: Ankara 1957, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- YÜZÜNCÜ, Esat Feyzi: "Hüseyin Rahmi", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.

ZEKÂ, Semih: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Roman ve Hikâyelerinde Mizah*: 2004, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

ZÜMRÜTKAL, Şerif Şenol: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme*: İstanbul 2012, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali

Giriş

Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı?* romanını 21 Mayıs 1934'te Heybeliada'da tamamlamıştır. Roman 1948'de *Yeni Sabah* gazetesinde tefrika edilmiş, ilk baskısı 1949 yılında İstanbul'da İbrahim Hilmi Çığıracan yönetiminde Hilmi Kitabevi tarafından gerçekleştirilmiştir. 2015 yılında Özgür Yayınları tarafından bir kez daha basılmıştır.

Elinizdeki yayın, romanın *Yeni Sabah* gazetesindeki tefrikası esas alınarak sadeleştirilmeden hazırlanmıştır.

Roman; evlilikte yaş farkı, sadakatsizlik, güçlünün zayıfı ezmesi konuları etrafında kurgulanmıştır. Ezilen tarafın şantaja, dolandırmaya yönelmesi meşru bir davranış olarak öne sürülür.

Mine KILIÇ

“Bu romanı son defa aleyhimde bulunan fakat yazdığını imzalamaya utanan meçhul muharrir¹ hediye ediyorum.”

BAŞLANGIÇ

DÜNYANIN MİHVERİ KADIN MI, PARA MI?

Para mı, kadın mı dünyanın mihveri²? Belki birincisi çok defa ikincisi için kazanılır. Bütün âlem bu iki şeyin etrafında dönüyor. Hep hayır ve şerrin kaynağı bu iki mıkna³tsı değil midir?

Bahtiyarlık bunun tekinde çiftinde midir? Servet için “Hakiki saadet para değildir...” derler. Kadın için de “Yüz güzelliği zevale³ mahkûmdur. Huyu güzel olsun...” denir.

Bu sözlerde biraz züğürt çeşnisi görüyorum. Para ile çok felaketlere karşı gelinebilir. Onun olması olmamasına nispetle çok mucizevi faydalar temin eder. Her yüzü güzel olan kadının ahlaki çirkin olması, tabii bir kanun değildir.

Her iki güzelliğin bir arada bulunması malikini⁴ daha mesut etmez mi? Fakat bu ikisini üçünü bir araya getirmiş mesuda pek ender tesadüf olunur. Romanınızda bu bahtiyarlıkları birleştirmeye uğraşan zengin bir ihtiyarın vardığı makûs⁵ neticeyi okuyacaksınız.

Şimdi meselenin asıl pürüzüne gelelim. Bazı zenginler para ile başlarına türlü belalar satın alırlar. Kabahat servette değil, o iradesizlerdedir.

¹ muharrir: yazar

² mihver: öz, esas, ağırlık merkezi

³ zevale: yok olma, yok edilme, ortadan kalkma

⁴ malik: sahip

⁵ makûs: tersine dönmüş, baş aşağı çevrilmiş

Hayatta bütün gülünç ve acıklı hengâmeler, zenginlerle züğürtlerin karşı karşıya olan ebedî vaziyetlerinden doğar. En küçük sokak kavgasından en büyük harplere kadar insanlar arasındaki sulh kabul etmez çekişmenin sebebi bu değil midir?

Şimdi açlar, tipi havada mideleri boş kalmış kurtlar gibi saldırıyorlar. İşte zenginlere lokmalarını boğazlarında bıraktıran günün büyük meselesi...

Hep birden zengin olmak... Veyahut umumi serveti paylaşarak -ki buna imkân yoktur- hep birden fakir kalmak... İşte halli mümkün olamayan bu dava üzerine içtimaiyatçı⁶ filozofların hokkaları⁷ boşaltılıyor. Kindar kalemler durmayıp işliyor.

“Netice ne olacak?”

Bu suale eski zamanın hatifleri⁸ yerine yeni asrın bombaları cevap veriyorlar...

Heybeliada
21 Mayıs 1934

⁶ içtimaiyatçı: toplum bilimci, sosyolog

⁷ hokka: içine mürekkep konan ufak kap

⁸ hatif: gaipten seslenir gibi haber veren melek

BİRİNCİ KISIM

Bir açın sabah ibadeti...

Kalk bakalım Edip Münir... Günün geçinme tezgâhını kur. Bir dilim ekmek için yine bugün ne kadar yalan söyleyecek, kaç kişiyi aldatacak, kimlerle dalaşacak, ne kadar fena adamları methe mecbur olacak, ne kadar iyilerin aleyhlerinde bulunacak, ne kadar günahı sevap şekline, ne kadar hileyi hakikat kisvesine⁹ sokacaksın... Basabildiklerini çiğneyip geçerek nefsin hakkında reklamlar yapacaksın.

Ruh var mı, yok mu? Vicdan boş bir söz müdür? Hak ne manaya gelir? Bu halli nakabil meseleleri aptal filozoflara bırak. Metafizikle toklar uğraşırlar. Amelî¹⁰ hayatta çalışkanlar açlardır. Bir lokmaya üşüşen tavuklar gibi senden daha beceriksizin ağzından rızkını kapmak... Hayat mücadelesi denilen marifet, işte budur.

Kaç zorbaya “Aman efendim...”, kaç zavallıya “Haydi defol!” diyecek, kaç şarlatana hak verecek, kaç haklıya yumruk göstereceksin...

Edip Münir, Sirkeci taraflarında ucuz bir pansiyonda oturuyordu. Sabah atalet¹¹ ile gerinerek kirli karyolasından sıyrıldı. Döndü, yattığı yere bakarak mırıldadı:

— Ben döşeği değil, döşek beni kirletiyor. Bu örtüler mutlak bulaşık bezler ile beraber yıkanıyor. Bu yatak takımı ilk serildiği günlerde daha fazla kokar. Yata yata kokunun yarısı bana siner. Döşek nispeten temizlenir, ben pislenirim.

⁹ kisve: kılık

¹⁰ amelî: uygulamalı

¹¹ atalet: tembellik

Lavaboya yaklaştı. Bu nama istihkakı¹² şüpheli bir şey... Yıkanmak için kırık küvete boşalttığı bulanıkça suya baktı. Yine mııldandı:

— Bu suyun benden evvel birkaç kirli çehre daha yıkamadığından emin değilim. Bu su ve güneş memleketinde gün görmez evler, Kerbela'ya benzer semtler vardır.

Küvetteki suyu avuç avuç yüzüne çarptıktan sonra çok silinmekten paçavraya dönmüş havluya el attı. Evirdi, çevirdi, kokladı ve nihayet söylendi:

— Temizleniyor muyum? Kirleniyor muyum?

Bir hafta evvel peşine takıldığı zengin bir beyle Beyoğlu'nda son modern konforda bir apartmanı gezmişti. Banyo, tuvalet vesair kısımlar, o ne temizlik, o ne genişlik, insanın yüzüne gülen o ne ferahlıktı... Orada yaşayanlar da insandı. Mesken namına bu kiralık ahırlarda geçinenler de.

Münir düşünüyordu: Bu refahtan, ne o zenginlerin boyları bir karış fazla uzuyor, ne de biz bu pis kovuklarda büzülmeden köstebeleşip başka bir şekil alıyoruz. İki taraf da yine insan kalıyoruz.

Bu iki maişet¹³ arasındaki büyük farkın tesiri bizim neremizden seçiliyor? Galiba onlar, gittikçe incelip nazikleşiyorlar. Biz yalnız kabalaşma değil, belki de biraz canavarlaşıyoruz. Giderek hayvanlaştığımızı bakınız neden anlıyorum. Hayvanın müdafaa ve taarruz aletleri dişleridir.

Beni tekerleklerinin altında ezmesine, iki parmak kalan bir otomobil kazasının önünden can havli ile sıçrayıp zor kaçabildikten sonra bu lüks arabanın şoförünü ve içindekilerini ısırarak, dişleriyle onlardan birkaç lokma et koparmak istiyorum.

Onlar benim bu müthiş hırşımdan habersiz sokağın kalabalığı içinden şimşek hız ile akıp gidiyorlar. Kendilerini benim gibi daha kaç zavallının lanetleme bakışları takip ettiğini hiç umursamıyorlar.

Biraz nefes almak için pencereyi açtı. Birbirinin havasını kesen, bozan, ağırlaştıran sıkışık ev kalabalığı... Kuyu gibi derinleşen

¹² istihkak: hak etme

¹³ maişet: geçim

gün görmez rutubetli mezbele hâlini almış müteaffin¹⁴ aralıklardan sefaletin bulantı getiren kokusu sızıyordu.

Bu çatı altı penceresinden ilk planda bir Yahudi evinin yırtık pırtık çamaşırlar asılı taraçası görünüyordu. Oraya daha bir kucak çamaşırıla orta yaşlı, saçları alan taran bir Musevi kadını çıktı.

Hem ellerindekileri asıyor hem de ağız kalabalığıyla alt kata bir şeyler söylüyordu. Kavga mı? Konuşma mı? Anlaşılmaz.

Edip Münir dinledi ve kendi kendine dedi ki:

— Yahudice, ağır söylenince şivesini kaybeden bir dildir. O böyle kavga eder gibi konuşulur. İşte insan şeklinde bir kuluçka, bu kadının zürriyetsiz geçirdiği yıl yoktur. Martta kabakta yavrular, İshak, Moiz, Bohor, Rebeka, Luiza, kızlarına indirilen birer tokatla sokağa salıverirler. Yumurtadan çıkınca derede yüzen ördekler gibi dörder yaşında ticarete başlarlar. Sizde bu üreme kolaylığı, bu çalışkanlık varken topsuz tüfeksiz çok milletleri alt edersiniz. Üreyiniz, üreyiniz. Kamanto Ağa babanız, Roçidler dayınızdır.

Biraz hava almak için pencereyi açar açmaz bu karı çarpık bacakları, kurada¹⁵ kolları, porsuk gerdanla karşıma çıkar. Bu beşaretten¹⁶ artık akşama kadar işim ters gider. Bu yarı kirli kalmış çamaşırlardan kalkan buharla burnuma Yahudi kokusu dolar... Sirkeci, Sirkeci bu adı kim koymuşsa tamam tarifini bulmuş. Bu keskin, bu kekremsi kokunun dimağa tesirini bu semtte yatıp kalkanlar bilirler.

Eğer otelleri, pansiyonları sınıflara ayırırsak Edip Münir'in yatıp kalktığı yeri tarif etmek için mevcutların en adilerinden daha aşağı bir derece icat etmelidir. Burayı karısı ile birlikte Karamanlı İlya idare eder, ikisi de doksanar okkalıktır, iri gözleri ve iki şişman yanağın arasına gömülmüş burunlar ile erkek dişi bir çift buldoğa benzerler. Oğulları Apostol biraz ötede dükkân işleten bir bakkaldır. Satılamayan ne kadar bayat, bozuk mal varsa pansiyonerlere sürerler. Öyle cimri hilekârdırlar ki iki gece pansiyonlarında yiyip içerek kalan bir adam artık bir daha bunlara borçlanmaktan kurtulamaz...

“Şenlik Pansiyonu”... Karı koca zıt bir ilhamla ticarethanelerine bu namı münasip görmüşlerdir. Şenlik pansiyonerleri de ekseri-

¹⁴ müteaffin: kokmuş, çürümüş

¹⁵ kurada: sıska, cılız

¹⁶ beşaret: ucube

yetle iratları düzgün kimseler değildir. Ucuzluğuna tamahla buraya gelirler. Fakat pansiyon sahipleri kirada gösterdikleri bu ehveniyeti¹⁷ diğer hileli muamelelerinde kabartmanın yolunu bilirler.

Yeni gelen pansiyonerlerin valizleri, sandıkları yani hamalla naklolunur eşyaları var mıdır, yok mudur dikkat ederler. Elinde bir bastonla hafifçe gelenleri pek uğurlu saymazlar. Çünkü böylelerinin kirayı biriktirdikten sonra bir para vermeden ortadan sır olanları çoktur. Yüklüce gelenler ansızın kaçamazlar. Borçlarına mukabil¹⁸ eşyaları alıkonulabilir. İki tarafın birbirine oynadıkları aldatma oyunları aralarında ebedî bir komedyadır. Şenlik pansiyonu sahiplerinin bu vadideki kaşerlenmiş idmanlarına rağmen onları da ara sıra atlatanlar bulunur.

Edip Münir'in pansiyona bir buçuk aylık borcu vardı. Bununla beraber kocaman da bir valizi. Borcunu ödeyemeyecek fakat bavulunu oradan nasıl aşırabilecekti? Pansiyonda her hafta başında hesap görülmek kati usuldendi. Edip Münir ne yapmışsa yapmış yalancı vaatlerle bu altı haftayı para vermeden atlatmaya muvaffak¹⁹ olmuştu ama yedinciye savsaklamak müşkül görünüyordu.

Karamanlıların yine kendi hemşerilerinden bir avukatları vardır: Hristo Efendi. Böylelerinin eşyalarına derhâl haciz koydurmanın kolaylığına vâkıftır.

Edip Münir'in birkaç kat çamaşırı, Frenk gömlekleri, bir kat yabanlık elbisesi, hasılı bütün varlığı bu bavulun içindedir. Çamaşırlarını birbiri üzerine giyininip de birkaç nöbet başka yerde soyunmayı düşündü. Hepsini bu suretle kaçırmaya muvaffak olsa da en sonda bavulu feda etmek lazım geliyordu. Buna da gönlü razı değildi. Pansiyona olan borcu kırk liraya yakındı. Bu Şenlik'ten bir kere palamarı çözmeye muvaffak olsa elbette kendini bir iki ay daha bedava besletecek bir yere kapağı atmanın çaresini bulabilirdi.

Gözlerinin önünde koyu karanlığı ile derinleşen binalar arasındaki çukura baktı baktı. Beyninin içinde bir fikir şimşeği çıktı.

Yeni bir keşifte bulunan fen adamı sevinci ile güldü. Aradığını bulmuştu.

¹⁷ ehveniyet: ucuzluk

¹⁸ mukabil: bir şeyin karşılığı olan

¹⁹ muvaffak: başarmış, başarılı

Derhâl çamaşır asan Yahudi karısına seslendi:

— Bonjur madam...

— Bonjur mösyö...

— Sizinle beş dakika görüşmek isterim.

Komşu kadın biraz düşünür gibi yaptıktan sonra:

— Söyleyiniz, dinliyorum.

— Buradan değil, birazdan evinizin kapısına gelip gizlice konuşacağım.

Yahudi karısı aklından ne geçirdiyse tuhaf bir gülümseme ile “Olur...” dedi. Pencereden taraçaya edilen bu sual cevap esnasında pansiyonun kağısamış tahta merdiveni ağır bir vücudun adımları altında inlemeye başladı. Madam İlya geliyordu. Edip Münir, Yahudi karısı ile hemen muhavereyi²⁰ keserek pencere önünden çekildi. O her sabah bu tulum gövdeli dişi müstantiğin²¹ önünde müthiş bir sorgu saati geçirirdi.

Karı, müsaade istemeden kapıyı itti. Kızarmış ve biraz soluyan bir suratla içeriye girdi, iri gözleri döşemeden tavana kadar odanın içini birkaç defa dolaştı. Bir müddet sükûtle bakıştılar. Birbirinden hile sezmeye uğraşıyorlardı. İri bavul bir köşede duruyordu. Madama emniyet geldi. Biraz yapma gülümseme ile:

— Sabahın kalimera Münir Bey.

— Kalimera madam.

— Biri ile mi konuşuyordun? Kulağıma ham hum bir şeyler esti.

— Belki şeytanlarla... Fakat ham hum hangi dildendir bilmiyorum.

— Üstü kapalı edilen laflara böyle derler.

— Teşekkür ederim. Türkçeye iki kelime daha kazandırdın. Dil encümenine bir ham hum fişi göndereceğim. Fakat madam hâlâ so-luyorsun... Otur bakalım.

— Ah bu merdiven beni kesiyor. Para kazanamıyoruz ki asansör koyalım.

²⁰ muhavere: karşılıklı konuşma

²¹ müstantik: sorguya çeken

— Sakın ha... Bu asansörle sen inip çıkacaksan ona mutlaka bir tünel kayışı takmalıdır ki bir kaza çıkmasın.

— Zevzekliği bir tarafa koy. Bu oda, pansiyonumuzun en güzel havalı yeridir... Buraya zayıf gelenler semirip de giderler.

— Bilakis ben burada zayıflıyorum. Bu pansiyonda semirenler sizsiniz. Bir de fareler. Onlar da sizin gibi tombul tombuldur, insanın elinden lokmayı kaparlar... Bu kadar cesurlarını hiçbir yerde görmedim.

— Onlar da size benzerler. Çünkü parasızdırlar... Otuz liraya böyle bir havalı oda, rahat döşek, sabah kahvaltısı, akşam yemeği... Yerinizi bırakırsanız kırk beşe müşterisi hazır İlya ile düşündük. Kiranızı arttıracğız. Biz de kira veriyoruz, vergi veriyoruz. Siz bize borçlandıkça biz de başka tarafa borçlanıyoruz. Faizle para kaldırıyoruz. Daima alta gidiyoruz. Bu yorgunluklar da cabaya kalıyor.

— Yorulmadan mı para kazanmak istiyorsun?

— Biz para kazanmıyoruz. Üste veriyoruz. Senin gibi elleri sıkı birkaç pansiyonerimiz daha vardır. Dokuz numaradaki karı koca... Veyahut da “öyleyiz” dediler, biz de inandık. Bütün paralarını süse verirler, kiraya gelince hık mık... On bir numarada hasta vardır. Pansiyonumuz için ağır bir uğursuzluk, canı burada çıkarsa arkasından bütün pansiyonerlerimiz de kaçarlar. Evin içinde günlük²² kokusu, papas uluması bizim için yıkımdır. Geldim şuraya, boş yere yürüyorum, bana acır görünmüyorsun.

— Bu çalçeneliğin için evvela sen kendine acı, sonra ben sana acıyayım.

— Para için verdiğin sözün neticesine üç gün kaldı. Hazırlıyor musun?

— Hazırdır madam, merak etme.

— Her seferki gelişimde bu katakulliyi okursun²³: “Hazırdır.” Fakat sözün ardı hep boş çıkar.

— Bu sefer öyle değil.

— İki gün sonra göreceksin.

²² günlük: günlük ağacının tütsü olarak kullanılan ve nefese rahatlık veren reçenesi

²³ katakulli okumak: palavra atmak

— Apokatımız seni, hastayı, karı kocayı bu ayın arzuhâline koydu.

— Hacet kalmaz.

— Her günün cevabı budur. Bunun da öyle olmayacağını aklım almaz.

— Bu defa aklını biraz genişlet.

— Bakalım bu sefer sen mi utanacaksın, ben mi?

— Her ikimiz için de bu fazileti umamıyorum madam.

*

Edip Münir sözü de gövdesi kadar ağır karının sabah kahvaltısı yerine her gün önüne serdiği bu sorgu ısıtmasından kurtulduktan sonra doğru Yahudi karısının öbür sokaktaki kapısına gider.

Aralık duran kanadın önünde bir sıraya oturmuş irili ufaklı, kirli suratlı üç çocuk, üzerlerine sıvışık bir madde sürülmüş elle-
rindeki birer dilim ekmeği geveleyip duruyorlar... Günlerden beri tanzifat²⁴ arabasının himmetine uğramamışa benzeyen bu çirkefli, süprüntülü sokakta her ürküntüde havalanan cins cins sinekler çocuklara hücumla parmaklarının aralarına kadar sokularak sabah kahvaltısını beraber yapıyorlar.

Edip Münir en büyüğüne seslendi:

— Haydi git, ananı çağır.

Kız gülümsedi. Süzgün gözlerle lokmasını yutarak hiç istifini bozmadı. Edip Münir, aynı suali tekrarladı. Şu cevabı aldı:

— Mamam mutfakta...

Ve eliyle evin uzunluğuna doğru içerisini gösterdi. Edip Münir kapıdan girdi. Yer yer sıvaları dökülmüş mezbele kokan loş bir antreden yürüdü. Sondaki mutfakı buldu. Yahudi karısı etrafa çirkefler saçarak bir bulaşık yığını temizlemeye uğraşıyordu.

Edip Münir güler yüzle:

— Bonjur madam.

— Bonjur mösyö.

— Size bir iş gördürmeye geldim.

²⁴ tanzifat: temizlik

— Çamaşır mı? Ütü mü?

— Hayır çamaşırdan, ütünden çok kolay bir iş.

— Yapabileceğim bir şeyse yaparım.

Edip Münir, Şenlik Pansiyon ile bulundukları binanın arasında kuyu gibi derinleşen aralığı göstererek:

— Bu akşam gece yarısından sonra bu aralığa ip ucuna bağlanmış bir valiz indireceğim. Sen bu emaneti alıp saklayacak, sabahleyin geldiğim zaman bana teslim edeceksin.

Kadın biraz irkilerek:

— Bu bir hırsızlık işi olabilir, korkarım.

— Hırsızlık değil... Valiz kendi malımdır. Biliyorsun ki karı koca İlyaların damı altında pansiyonerim.

Bu İlyalar ismi önünde Yahudi karısının birden suratı ekşidi, müteneffir²⁵ bir sesle:

— Ah karı koca İlyalar... İkisi de ne domuz Rumlardır... Kocamın tellallığı²⁶ ile bir dükkân alım satımında tamam beş lira hakkımızı yediler. Her gün kesattan, zarardan laf açarlar bir taraftan da irat²⁷ düzerler.

— Bana da çok oyun ettiler. Ben de onlardan valizimi kaçırmak istiyorum.

Kadın manalı bir durgunlukla Münir'in gözlerinin içine baktı. Delikanlı cebinden parlak iki yirmi beşlik çıkararak:

— Madam, çok dardayım. Param olsa daha fazla verirdim. Bu işi bana bir dostluk diye yapınız. Bu iyiliğinizi hiç unutmayacağım...

Karının gözleri muhatabının yüzünden elli kuruşa dikildi. Parayı kapar gibi alarak önlüğünün cebine indirdikten sonra:

— Peki yaparım. Fakat kocam bir şey duymasın.

— Merak etme.

— Gece yarısından sonra?

²⁵ müteneffir: nefret eden, iğrenen

²⁶ tellallık: yol göstericilik, kılavuzluk

²⁷ irat: gelir getiren mülk

— Evet pansiyonda ışıklar sönünce saat biri geçer geçmez ben yukarıdan bir kibrit çıkarım. Sen o zaman kuyuya kova sarktır gibi aşağıya indireceğim valizi alırsın.

— Bu akşam?

— Evet.

— Anlaştık.

Edip Münir, memnuniyetle karının çirkefli elini sıkarak ayrıldı.

O gün beş altı kuruşa daha kıyarak sağlamca bir ip tedarik etti. Pansiyonda bir şüphe uyandırmamak için onu yeleğinin altından beline sardı. Akşam pansiyona dönünce yine karı koca İlyaların tehditli ihtarlarına uğradı, ismi bu ayın arzuhâline geçirilmiş olduğu kendine bir daha hatırlatıldı.

Gece saat biri geçiyor. Pansiyonda ışıklar söndü. Sesler kesildi. İpi sıkıca valize bağladı. Çukura bakan pencere önünde bir kibrit çaktı. Yahudi karısı aşağıdan diğer bir kibrit yakarak işe hazır olduğunu anlattı. Epiyce zorlukla ağır valizi yavaş yavaş aralığın karanlığı içine sarkıttı.

Biraz sonra avuçları arasındaki ip birden hafifledi. Yük zemine inmişti. Fakat karı aşağıdan ipi şiddetle sarsıyordu. Yahudilik tamahkârlığı ile onun ipi de istediğini anladı. Bıraktı.

İşin mühim kısmı görülmüş gibi idi. Lakin sabahleyin madam İlya sorguya çıkmazdan evvel pansiyonu terk etmek lazımdı. Valizin odada bulunmadığı anlaşılırsa gürültü kopacaktı.

Döşegine uzandı. Alaca bir uyku geçirdi. Sabahleyin erkenden kalktı giyindi. Aleste bekliyordu. Doksan kiloluk madamın tabanları altında, kağşamış merdivenin bir hayvan gibi inlediğini duyunca hemen odadan dışarı fırladı. Merdivenin yarısında karşılaştılar. Pansiyonerinin telaşından biraz şaşırان karı:

— Gün daha damımızı ısıtmadan nereye kaçırıyorsun böyle Münir Bey?

— Madam sancılandım, eczahaneye gidiyorum.

Edip Münir bu cevabı karının suratına fırlattıktan sonra yaydan boşanmış ok gibi merdivenleri indi.

Sancılı bir adamın bu kadar taban hızı ile basamaklardan uçmayacağını anlayan karı birkaç saniye bir şaşkınlık duraklığı geçir-

dikten sonra içine doğan şüphe ile odaya çıktı. İlk bakışı ile bavulu aradı. Meydanda öyle şey yoktu. Gözlerine inanamaz bir inatla karyolanın altına eğildi. O koca valiz güya kibrit kutusu kadar bir şeymiş gibi elleri ile orayı burayı arıyordu. Yok... Fakat merdivenden aşağı su gibi akan Edip Münir'in ellerinin boş olduğundan da şüphe etmiyordu.

Merdiven başına geldi. Elleri göğsünde tıkana tıkana kocasına bağırırmaya başladı.

— Yine yandık. Ocağımız yıkıldı. Pansiyonumuzun yumuşak döşeğinde iki aydır besbedava bir Türk besledik. Belki daha bu sokaklardadır İlya... Komisere koş, yakalat. Bakalım yalnız bavulu mu götürdü? Pansiyonumuzun içinden daha neler taradı? Kasayı yokla. Ceplerini araştır. Ben böyle gözlere görülmeden yapılan kaçakçılıklardan korkarım. Zamanenin bu aç adamları hırsızlıkta kurnazlaştıkça namuslu kimselerin tuttukları işler güce sarıyor. Her yıl hükûmetten başka bu dolandırıcılara da vergi veriyoruz. Cepleri para tutmaz, hiçbir işle yorulmaz. Senden benden yer içer, beyler gibi eğlenir gezer.

Firarinin pansiyondan birçok şeyler de aşırıldığı iddiası ile komisere koşulur. Aranır, taranır, Edip Münir'den bir eser bulunamaz.

Madam İlya, firariye kadar uzanacak bir ipucu yakalayabilmek için acemi bir dedektif hamlesi ile boş odaya çıkıyor. Tahta aralıklarına kadar her tarafı tekrar gözden geçiriyor, ümit verecek bir emare bulamayınca pencereden dışarıya haykırıyordu:

— Komşular gördünüz mü? Bu oğlan koca bavulu nereden uçurdu? Hava panpuri ile mi kaçırdı?

Yahudi karısı pansiyoncunun bu çırpınmalarına pencere kenarından kıs kıs gülerек:

— Evet evet hava bamporti ile, diyordu.

*

Edip Münir, bavulunu Yahudi evinden kurtardıktan sonra elinde bu ağır yük ile Sirkeci'nin arka sokaklarından Eminönü'ne kadar geldi. Şimdi ne yapacaktı? Pansiyonda oturduğu birkaç ay müdetçe kurtulmuş olduğu serserilik hayatı o dakikadan itibaren yine başlamıştı. Ev yok, bark yok. Cepte para yok. Fakat İstanbul'da kendi vaziyetinde çok kimse vardı. Onlar nasıl yaşıyorlardı? Hır-

sızlık, yankesicilik, dolandırıcılık, arzu olunur hâllerden değildir ama her tarafı nimet dolu koca bir şehir içinde açlıktan ölmek de o fenalıkları irtikâptan elbette daha müthiştir.

Pansiyonda iyi kötü yattı kalktı. Yedi içti. Bir buçuk aylık ücreti vermeden sıvıştı. Şüphesiz bu bir ahlaksızlıktır. Lakin ahlak da-ima gübrenemeye, sulanmaya muhtaç bir fidana benzer. Bu itinalardan mahrum kalınca kurur. O anda günün ahlaklı sayılan bütün insanları Edip Münir'in vaziyetine düşmüş olsalar onların içinde bu kelimenin taassubu uğruna kendini feda edecek kaç kahraman bulunabilir?

Hayat zaruretinin en son sınırlarına gelince ahlakla münasebet kesilir. Yaşamak ihtiyacı, her şeye galebe eder. Hiçbir hırsız, hiçbir dolandırıcı yani namuslu adamların emeklerinden çalarak yaşayanların hiçbiri bu çalıp çırpma cüretlerini ahlak kanunları ile karşılaştırarak bir mazeret noktası aramaya kalkışmaz. Edip Münir, böyle bir muhakemeden çekinmediği için o profesyonellere nispeten kendini ahlak endişelerinden büsbütün kurtulamayan bir amatör sayıyordu.

Hele bu namuslu adamların emeklerinden çalarak yaşayanlar cümlesi önünde bir ikinci irkilişle durdu. Dünyada ahlakın en yüce şahikasına²⁸ yükseldikleri farz olunan bitaraf bir heyet toplanıp da yeniden bir kanun yapsalar bu “namuslu kimselerin emeklerinden çalmak” ibaresinin peyda edeceği çatal çutal şümulleri tam bir hakkaniyetle telife nasıl imkân bulabileceklerdi? O zaman cemiyetin, meşru kisvesine sokup da çaldıklarına nazaran adi sokak hırsızlarının aşırıntıları “adam sen de” denecek bir hafiflikte kalırdı. Edip Münir böyle düşünce düşünce kendini tramvay ve otomobil tehlikelerinden sakınarak Eminönü kalabalığı içinden Balıkpazarı'na doğru yürüdü. Acaba takip olunuyor mu idi? Polise rast geldikçe başını çeviriyor ve hızlanıyordu.

Asmaaltı tüccarından bir Hacı Ömer Efendi vardır. Baba dostu bir adam, başı sıkıldıkça Edip Münir ona koşar. Fakat bu eski kafanın bitmez tükenmez nasihatlerinden yıldıdığı için pek naçar kaldığı anlarda bu kapıyı çalar. Bugün yine böyle bir icbarla nasihat din-

²⁸ şahika: zirve, doruk

lemek zaruretime katlanarak elinde bavulu ile biraz süklüm püklüm Hacı Ömer Efendi'nin mağazasına damladı.

İhtiyar tacir mağazanın bir köşesindeki küçük camekânın içinde defterleri karıştırarak kâtibine bir şeyler yazdırtıyordu. Münir'i görünce bir müddet aldırmadı. İşine devam etti. Delikanlı küçük bir helecanla ayakta bekledi.

Nihayet defterleri kapatarak misafirine döndü:

— Ooo Münir oğlum, çoktandır görünmüyordun... Nereden esti bugün böyle? Bilirim başın çok sıkılmadıkça bana uğramazsın.

Edip Münir ezgince bir suratla:

— Ne yapayım efendi babacığım, geçinme derdi bu.

Tacir tekrar etti:

— Geçinme derdi. Ne geçinmez hâlin var canım? Tek başına güçlü kuvvetli bir gençsin. Annen Ankara'ya biraderinin yanına gitti. Küçük kardeşin Cemil'i ablasına bıraktı. Biliyorum, enişten seni eve sokmuyor. Nazif Bey fena bir adam değildir. Kabahat kimde?

Edip Münir meysus bir gülümseme ile:

— Eniştem Nazif Bey elbette fena bir adam değildir. İki yüz lira aylığı olan bir kimse fena olur mu hiç? O aylığı bana verseler dünyada benden iyi kimse bulunmaz.

— İki yüz lira aylık böyle seninki gibi ağız dolusu bir telaffuzla çok görülecek bir para değildir. Çalış, çabala, senin de o kadar gelir olabilir.

— Bu sizinkisi eski sistem düşüştür.

— “Sistemle düşünmek” ne demektir, bilmiyorum.

— Siz her kazancı mutlak bir çalışma mahsulü sanıyorsanız aldanıyorsunuz...

— Bazen şanstın gelen servetler de olabilir. Fakat bu istisna bir şeydir. Ağzını havaya açıp da talihten böyle bir lütuf bekleyerek durmak nasıl olur?

— Her kazanç ona sarf edilen kalori nispetinde para getirmez.

Hacı Ömer Efendi yüzünü ekşiterek:

— Ben böyle kalori malöri yeni kelimelerden bir şey anlamıyorum.

— Ben de sizinle Enderun ağzını konuşamam.

Hacı Ömer Efendi başını ve sözünü dikleştirerek:

— Enderun’u ağzında bir hakaret sakızı gibi çiğneme öyle... Genç olmak, maziyi ulu orta tahkir için bir mazeret değildir. Cehalet küstahlıktır. Mümessillerine her şeyi hakir gösterir. Enderun lisanı, Enderun edebiyatı bugünkü Türk’ün geçmiş irfanına ait bir tarih parçasıdır. Her nesil kendinden evvelki nesilden doğar. Damarlarında ecdadının kanını taşır, babasını zemmeden adam ırken kendi kendini tahkir etmiş olur. Bu suretle dil uzatış, kendi soy-suzluğumuzu itiraf demek değil midir? Hiçbir iyi şey, kendinden evvelkine “fena” demekle daha iyileşmiş sayılamaz. Sözü bırakıp fiiliyatta devam etmelidir. Terakki merdiveninde yükseldikçe aşağı basamakların çürüklüğü aleyhinde mütemadiyen propaganda yapmak, vakur bir neslin şanına yaraşmaz. Bu kendi kendine görülecek bir şeydir. Gözlere sokmak için bu hakikatin etrafında yaygaralar koparmak, yapılan yani öğünülen şeyin kuvvetinden şüphe etmek demektir. Ciddiyeti yaygaracılığa tercih edelim. Babasına söven çocuğun terbiyesinden kim emin olabilir? Bu bir fazilet değil, ahlaki bir düşkünlüktür.

Edip Münir sabırsızlanarak:

— Oo Hacı Efendi, coştunuz. Bir “Enderun” kelimesinden bu kadar laf çıkarabilmek için sizinki gibi yıllanmış bir kafa lazım.

— Evet yıllanmış kafa, beğenemedin mi? Ben de vakti ile bir kalem efendisi, gazetelere, şiir, makale gönderen bir şair, bir edip taslağı idim. Ben de ecnebi dilleri öğrenmeye heves etmiştim. Bu memlekette dimağ için çalışmaktansa mideye hizmet etmeyi daha kazançlı buldum. İşte bu tonoz altı camekânına girdim.

Edip Münir müstehzi:

— Ölmeden kendinize türbe yapmışsınız.

— Türbe, ne sayarsan say. Gördüğün bu tonozla bu camekân beni zamanın edebî ahlaksızlıklarından koruyan bir hisardır.

Edip Münir, ihtiyar muhatabına çatılmış kaşların altında birden parlayan gözleri ile bakarak:

— Edebî ahlaksızlık? Bu ne demektir anlayamadım?

— Anlatayım... Hakikati bugün senin suratına haykırmak için çeneme üşenmeyeceğim. Yirmi dört, yirmi beş yaşında bir gençsin. Bugüne gelinceye kadar yaşının sayısından ziyade mesleklere girip çıktın. Muharrirlik de yaptın. Bir gazeteden çıkıp ötekine girince evvelki patronlarının aleyhlerinde bulundun. Seni oradan buradan çabuk yürüttüler. Kafada esaslı tahsili, ahlaki metaneti, cepte geçecek kadar parası olmayan senin gibi bir genç, kalemi ele alınca ne yazar? Bu, evvela girdiği gazetenin mesleğine tabi bir yazı uşağıdır. Kendi vicdanından soyunmuş, aldığı emirleri bir cebir gömleği gibi giyinmiş, günün bir lokma ekmeği için insani kanaatini, fikrî hürriyetini kiraya vermiş bir adamdır. Böyle bir muharririn göz önünde tuttuğu tehlike her şeyden evvel yarının açlığıdır. Yirmi lira için hakikat kisvesine soktuğu yirmi yalanı hiçbir yürek ezintisi duymadan yazar. Her yolsuz hareketimizde içimizi kemiren ahlak kurdu, onda ölmüştür. Kanı zaman tabasbusuna²⁹ aşılanmıştır. Etrafına gül suyu kokusunda zehir saçar. Her şeye, yüzüne geçirdiği menfaat gözlüğü ile bakar. Namuslu bir kimseyi kötülemek mi lazım. Kuduz, salyalı bir kalemlle saldırır. Edebî iktidarını çoktan tanıtmış birini batırmak mı icap ediyor? Bilgide, edebiyatta birtakım çanak çömleği sadra geçirerek³⁰ asıl özlülere çengel atmak... Şimdi cebine beş lira koyayım, dünkü yazdıklarının bütün martaval olduğunu bugün itiraf etmez misin? Bugünkü Edip Münir, dünkünün şiddetle aleyhinde bulunmaz mı? Hayhay çünkü sende bir kanaate ittiba fazileti yoktur. Ahlaksızlıkla kanaat bir arada barınamazlar. Cebine para getirecek her şey senin için mübahtır. Ahlaksızlığın korkuluğunu yıkmışsın. Uçurumun kenarında dolaşıyorsun.

Edip Münir, hararetle bir sesle:

— Yetişir efendibaba! Bütün bir nesli bu suretle çamura batırmaktan çekinmiyor musun?

— Benim nesle ait bir sözüm yok. Avukatlık lazım değil. Her sağlam vücutta birkaç çiban çıkabilir. Ben karşımdaki tek örneği esas tutarak söylüyorum. Bu yaptığım şey tamamı ile senin portrenidir. İnsan insanı, ahlak ahlakı andırabilir. Eğer bu tasvirime benzeyen başkaları da varsa kendi yaradılışlarına lanet etsinler.

²⁹ tabasbus: yaltaklanma

³⁰ sadra geçirmek: başa geçirmek

Edip Münir kendine acındırır bir tavır almaya çalışarak:

— Bugün buraya ben sizden yardım istemeye gelmiştim fakat siz beni bu ahlaki tenkitlerle karşılayarak sözü ağzıma tıkadınız.

— Genç bir adam, bir ihtiyardan nasıl yardım isteyebilir?

— Asıl kuvvetin ihtiyarlıkta, gençlikte olmadığını bilirsiniz.

— Oğlum, asıl kuvvet doğruluktur. Ahlak yolunda adımlarını çarpıttığın günü namuslu adamlardan yardım istemek hakkını kaybetmiş olursun.

Edip Münir yumuşak bir telaffuzla:

— Efendim, ufak nakdî bir muavenet...

— Asla.

— Bana birkaç lira vermekle servetinizden ne eksilir?

— Ben servet sahibi değilim. Alaküllihâl³¹ geçinen bir adamım... Bundan sarfınazar, eli ayağı tutan bir dilenciye para vermek ahlakan ve kanunen memnurdur³².

— Ben bir baba dostu tanıyarak size müracaat ediyorum. Siz beni dilencilik derekesine³³ indiriyorsunuz. Bu cemiyet içinde birbirinden nakdî talepte bulunan her fert, dilenci mi sayılır?

— Talebin nevine göre... Eğer sen ahlakî ile çalışıp da buhran sebebi ile işi bozulmuş bir adam olaydın maa'l-memnuniye³⁴ yardım ederdim. Sen meşru bir kazancın peşinde iş arayan bir adam değilsin. Bugün verdiğimi yiyerek yarın yine bu vaziyete düşeceksin. Binaenaleyh sana para vermek seni büsbütün dilencilğe alıştırmak demektir. Namusunla kazanmayı öğren.

— Efendim, bugün bana teklif edeceğiniz herhangi bir işi yapmaya hazırım. İş bulunuz, yapayım.

— İşsiz kalan kimselerden çoğunun ahlakî kusurları vardır. Namuslu adam uzun müddet iş aramaz. İş gelip onu bulur. Günün bu ahlakî karışıklığı içinde kendine tamamı ile emniyet olunabilir.

³¹ alaküllihâl: olabildiği kadar, şöyle böyle

³² memnu: yasak

³³ dereke: aşağı derece

³⁴ maa'l-memnuniye: isteyerek, seve seve

Dosdoğru bir adam ağırlığınca altın değer... Böyle kimseyi ele geçiren bir patron, bir daha onu işi başından ayırmak istemez.

— Ahlak ve namus düsturlarınızı bana telkin ediniz. Ben de ka-tiyen onlara tabi olacağıma söz vereyim fakat namus da insana ani bir menfaat temin edebilen bir şey değildir.

— Ah oğlum, ondan ani bir menfaat bekleyerek namuskâr olacağını söyleyen bir kimse düpedüz bir namussuzluk işlemiş olur ve böyle söylemek de namusun ne olduğunu anlamamakta inat et-mektir. Namus, ani bir menfaat temin edemedikten başka onun kadri bilinmeyen muhitlerde bazen sahibine felaket de getirebilir.

— Namussuzlar mahkûmiyet, ceza, hapis felaketlerinden kor-karlar. Namusluluk da her ne şekilde olursa olsun fefakete döndük-ten sonra bu ikisinin arasında ne fark kalır?

— Oğlum bana koyu koyu küfür ettirtme. Bu iki şeyi senin dü-şündüğün şekilde muhakeme etmek de bir namussuzluktur. Keli-menin müspet menfi bu iki şeklinden birini intihapta³⁵ tereddüde düşmüş bir kimsede artık ahlak aranır mı?

— Olamaz mı efendim? Son derece zarurete düşmüş bir adam sirkatinin³⁶ farkına varılmayacağı bir para kümesinin karşısında bu-lunursa çalayım mı çalmayayım mı diye nefsi ile mücadeleye kal-kışamaz mı? Ve niceleri de vardır ki çalmışlardır da duyulmadıkları için içtimai namuslarından bir kıymık kaybetmemişlerdir.

— Asıl namuslu adam, halk huzurunda olacak mahkûmiye-tinden ziyade kendi zevkinin ittihamından³⁷ korkar. Aslen fena bir adamı halkın iyi bilmesinden çok fenalıklar çıkar. Böyle bir adam vicdanı karşısında iki katlı mesuldür. Birinci cürüm gizli hırsızlığı, ikincisi de halkı aldatmasıdır. Böyleleri beşeriyet için kelepçelerle hapishanelere sevk olunanlardan daha müthişdir.

Edip Münir birdenbire horoz gibi kabardı. Gözlerini ihtiyarın üzerine açarak:

— Efendibaba... Efendibaba... Eski kafa, eski kafa. Boğazıma takılanları söylemezsem tıkanacağım.

³⁵ intihap: seçme, seçilme

³⁶ sirkat: çalma, hırsızlık

³⁷ ittiham: suçlu kabul edilme

— Tıkanma söyle yeni kafa.

— Dindarsan Allah, dinsizsen talih sana vermiş, bana vermemiş. Ben bu taksimi beğenmiyorum.

Hacı Ömer Efendi aynı ateşle bağırdı:

— Sus! Sus! Komünist sözünü işitiyordum ama davasını bu kadar cüretle yüzüme haykıran bir küstaha henüz tesadüf etmemiştim.

Edip Münir:

— Ortada bir “komünist” sözüdür dönüyor. Bunun manasını bilen de söylüyor, bilmeyen de.

Ömer Efendi:

— Bunun manasını bilmeyecek ne var: Soygunculuk. Sermaye sahiplerini vur aşağıya, halkın ağzına tatbiki nakabil prensiplerle bir parmak bal çal, bu yanda açları avut, öbür yanda kapışabildiğin kadar kapış. Troçkiler gibi bir tarafa savuş. Prens hayatı sür. Refahta müsavat nerede? Bugün Rusya’da bir banka direktörü ile bir mujik³⁸ aynı hayatı mı yaşıyorlar? Hükûmet şekli ne olursa olsun her zaman ve her yerde efendi efendidir, uşak uşaktır. Eğer aşağı tabaka yukarıkine galebe ederse bu, yerleri değiştiren bir tahterevalli oyunu olur. Biri iner, öbürü çıkar. Binaenaleyh daima bir alt üst bulunacaktır. Tabiatın mahlukatına verdiği değişmez kanun böyledir.

Bu münakaşa esnasında Edip Münir’in gözleri arada bir köşe-deki demir kasaya kayıyor, mağaza sahibi de bunun farkına varıyordu.

Edip Münir derin düşünür gibi gözlerini mağazanın köşe bucağında ağır ağır dolaştırdıktan sonra:

— Münakaşamızı ne kadar uzatsak aynı neticeye varamayız. Ben elli sene geriye dönemem, siz de yine o kadar yıl ileriye atlayamazsınız.

Ömer Efendi:

— Elli sene ileriye deyip de bu zamanın moralini³⁹ kendininkine benzetmek muasır nesle büyük bir iftira.

Edip Münir, Hacı’nın yüzüne tuhaf bir bakışla:

³⁸ mujik: Rus köylü

³⁹ moral: ahlak

— Bugün bana birkaç lira vermeyecek misiniz?

— Hayır dedim ya...

— Bir ikinci ricam var. Onu da kabul etmezseniz bana insanlıktan nefret getirtmiş olursunuz.

— Demek hepimiz insanız. Bu kayıtle diğer insan kardeşlerimize hayırlı olmak lüzumunu hissediyoruz. Hep bu düstur üzerine harekete karar versek fenalıkların çoğu düzelir... Nedir rican?

— Kendime bir yer tedarik edinceye kadar bavulum burada kalsın.

— Şimdiye kadar yersiz miydin? Nerelerde vakit geçiriyordun?

— Pansiyon değiştiriyorum.

— Bulunduğun pansiyona borcun birikti. Nasılsa oradan bavulunu aşırdın. Şimdi kendini bir müddet daha bedava besletecek bir yer arıyorsun... Yeni bir sergüzeşt peşinde dolaşacaksın...

— Aleyhimde suizandan başka bir şey düşünmüyorsunuz.

— Peki, bavulun burada birkaç gün kalsın. Fakat içinde çalmış eşya varsa beni de sana yatak tutarlar.

— Beni çok düşkün görüyorsunuz. Çünkü doğru düşünmüyorsunuz. Çalmış isem para eder şeyler çalmış olacağım. Bavulumda böyle kıymetli mal bulunsa satar işimi görürüm. Sizden neye para isteyeyim?

— Paran yok. Nereden geleceği malum değil. Her ne pahasına olursa olsun kendine bir yer tedariki mecburiyetindesin. Ağır, vaziyet çok ağır...

Edip Münir istirhamkâr⁴⁰ bir boyun eğişle:

— Şimdi insanların birbirine kardeşçe yardım etmeleri lüzumunu söylüyorsunuz. Sonra çok ağır vaziyette gördüğünüz bir zavallıya elinizi uzatmıyorsunuz.

— Oğlum, insanlar ahlaksızları yola getirmek için bir ceza usulü bulmuşlardır. Ceza ile yüzde kaç kopuk ahlaklandırılır. Burasını şimdilik bahisten hariç tutuyorsunuz. Sen de yaptıklarının cezasını çekerek belki biraz uslanırsın. Geçimini sudan çıkarıncaya kadar seni kendi hâline terk etmeyi münasip görüyorum.

⁴⁰ istirhamkâr: yalvarırcasına

- Bunu da bir iyilik sayıyorsunuz.
- Şüphesiz...
- Teşekkür ederim. Allah’a ismarladık.
- Uğurlar olsun.

*

Hacı Ömer Efendi, hakikaten haccetmiş bir adam değildir. Ticarete hacı, hoca, hafız gibi sıfatların müşterilere emniyet getireceğini bildiği için kendine böyle bir unvan vermeyi münasip görmüştür. Bu da en ahlaklıların bile insanların zaaflarından istifade etmeyi düşündüklerine iyi bir misaldir.

Edip Münir gittikten sonra Ömer Efendi’nin zihni beş on dakika kadar bu acayip gençle meşgul oldu, yine işiyle iştigale⁴¹ başladı. Onu da, bir köşede duran bavulunu da unuttu.

Ertesi gün öğleye doğru mağazadan içeriye bir polisle tanımadığı bir adam girdi.

Polis selam verdikten sonra:

— Efendi, dün sabah buraya Edip Münir isminde bir genç gelmiş.

Ömer Efendi bu ani sual karşısında birden şaşaladı. Ne desin? Edip Münir’in geldiğini tasdik mi etsin, ret mi? Tecrübeli ihtiyar böyle hususlarda doğrudan ayrılmanın tehlikesini bildiğinden bir iki yutkunuşla:

- Evet geldi.
- Akrabanız mıdır?
- Hayır. Merhum babasını tanırdım, iyi bir adamdı.
- Elinde büyücek bir de bavul varmış?
- Evet vardı. (eli ile göstererek) İşte şurada duruyor.

Polis, bavula doğru baktıktan sonra yine Ömer Efendi’ye dönerek:

— Bu gencin aleyhinde iki türlü dava var. Birincisi Şenlik Panسیونu’na kırk beş lira kadar bir borç biriktirdikten sonra bavulunu

⁴¹ iştigal: meşgul olma

alıp kaçması, ikincisi Madam İlya'nın altın bileziğini çalmış olmasıdır.

Ömer Efendi teessüfle başını sallayarak:

— Pansiyona borcu birikmiş olduğuna bir şey diyemem. Lakin bilezik çalmış olduğunu kolayca kabul edemem.

Polisin yanındaki adam birdenbire söze karışarak:

— Efendim, benim adım Dimitri'dir.

Ömer Efendi biraz taaccüple:

— Adınız Dimitri olsun, Kosti olsun, bunun ehemmiyeti yok.

Dimitri:

— Yok hani ya kendimi tanıttırarak laf söylemek isterim. Ben Şenlik sahipleri İlyaların yakından dostlarıyım. Pansiyonda dönen her muameleden haberim vardır. Edip Münir Bey'i de tanırım... Şenlik'e olan borcu da malumumdur. Dün sabah Edip Münir elinde bavulu ile Eminönü'nden geçerken gördüm. Şüphelendim. Kendimi saklayarak peşine düştüm. Dosdoğru geldi, bu mağazaya girdi. Bu işe mim koydum. O günü işlerim çoktu. Şenlik'e uğrayamadım. Ertesi günü gittim. Pansiyonu altüst buldum. Telaş etmeyiniz. “Ben Edip Münir'in nerede olduğunu biliyorum.” dedim. Elime ayağıma sarıldılar. Şaşıyorlar efendim, bavulu pansiyondan nasıl aşırıldığına pek taaccüpte⁴² kalıyorlar. Orada kapıcı bir Barba Niko vardır. İçeriden dışarı, dışarıdan içeri kuş uçurtmaz. Bir kedi fare deliğini nasıl beklerse kapıya öyle mukayyet⁴³ olur. Koca bavulu palto altında gitmez. Cebe hiç sığmaz. Bu zamanda *pickpocketlik*⁴⁴, hokkabazlık gibi bir zanaat olmuştur. Duyurmadan gözden sürmeyi çalışıyorlar. Bu işi gören delikanlıdan ben her bir marifeti umarım. O günü bavulla beraber madamın altın bileziği de ortadan yok olmuştur. Bavulu veriniz. Alıp Şenlik pansiyonuna götüreceğim. Borcunu versin, malını alsın.

Ömer Efendi:

⁴² taaccüp: şaşırma

⁴³ mukayyet: bağlı, kayıtlı

⁴⁴ pickpocket: yan kesici

— Dimitri Efendi, bu emanet bavul Şenlik Pansiyonu'na gönderilemez. Siz lafınızı bitirdiniz. Artık susunuz, burada zabıta memuru var, ne olacağını o söylesin.

Polis:

— Bavulun sahibi buraya ne vakit gelir?

Ömer Efendi:

— Dün gitti, nereye gittiğini, buraya ne vakit geleceğini bilmiyorum.

Polis:

— Bavulu alıp komiserliğe götürüyüm. Sahibi gelsin, oradan alsın.

Ömer Efendi:

— Efendim bavul Edip Münir'in malıdır. Onu bir yerden çalmış değildir. Borca bedel zapt etmek de kanuni değil, keyfî bir harekettir. Alacak keyfiyeti de ayrıca dava olunacak bir şeydir. Çalındığı iddia edilen bileziğe gelince bu sirkat⁴⁵ da ispata muhtaçtır.

Dimitri Efendi:

— Açalım bakalım içinde ne var?

Ömer Efendi:

— Evvelen bavulun anahtarı yok.

Dimitri Efendi:

— Bir anahtar uydururuz.

Ömer Efendi:

— Saniyen⁴⁶ ortada bir katil cinayeti de yok. Mahkeme kararı olmadıkça sahipsiz bavul açılmaz. Salisen⁴⁷ bunun içinde maliyetli bir şey bulunacağını da hiç ummam... Rabian⁴⁸ kilidi zorlanan sandık sahibi de bizden bazı ziyan iddiasına kalkabilir.

Polis:

⁴⁵ sirkat: hırsızlık

⁴⁶ saniyen: ikinci olarak

⁴⁷ salisen: üçüncü olarak

⁴⁸ rabian: dördüncü olarak

— Bu Edip Münir Bey gelince onu komiserliğe göndereceğimize söz veriyor musunuz?

Ömer Efendi:

— Nasıl söz vereyim? Bende zabıta nüfuzu yok. Yakasına yapıp da onu komiserliğe kadar sürükleyecek adalı kuvvete⁴⁹ de malik değilim. Şimdi arz ettim, ne zaman geleceğini de bilmiyorum.

Polis:

— Bu adamın aleyhindeki iddialara nazaran kendisini bulmak lazımdır. Bavulu kilitli olarak komiserliğe götüreceğim. Gelsin suallerimize cevap verdikten sonra bavulunu alsın.

Polis efendi dışarıdan bir hamal çağırttı. Bavulu verdi. Mağazadan çıktılar...

*

Onlar çekildikten sonra Ömer Efendi'yi bir düşünce aldı. Zihni karışır, kendi işi ile meşgul olamayacak bir sinir hâline tutulur. Bir ahlaksızın yüzünden durup dururken başına gelen bu hâl ne? Acaba Edip Münir altın bileziği çalmış mıdır? Polise karşı onu bu sirkatten tebriyeye uğraştığına şimdi nadim⁵⁰ oluyordu.

Bilezik bavuldan çıkarsa kendisine hırsız yatakçısı nazarı ile mi bakılacak?

Edip Münir çok parasız görünüyordu. Elinde böyle çalınmış bir bilezik bulunsaydı onu satar paraları cebe atar, dilenircesine para istemek ısrarında bulunmazdı.

Hakikatte bu sirkat vaki ise bileziği bavula kilitlemek veyahut cebinde taşımak ihtimallerinden hangisi doğru olabilir?

Ömer Efendi bu ihtimallerin leh ve aleyhinde kafasını yora yora bitap düştü. Bu hâl ile üç gün geçti. Ne Edip Münir'den bir nişane ne polisten bir haber... Günler geçtikçe vakanın büründüğü esrar derinleşerek tehlike büyüyor gibi oluyordu. Ömer Efendi böyle müziç⁵¹ ruhi bir hâlet içinde debelenip dururken dördüncü günü mağaza komşusu Osman Efendi elinde bir gazete ile Ömer Efendi'nin camekânından içeriye girerek yüzüne dikkatli bir bakışla:

⁴⁹ adalı kuvvet: kas kuvveti

⁵⁰ nadim: pişman olma, nedamet

⁵¹ müziç: bunaltıcı

— Selamü aleyküm komşum.

— Ve aleyküm selam efendim.

— Haberin var mı?

— Hayır...

— Seni gazeteye basmışlar...

Birdenbire Ömer Efendi'ye hafif bir titreme gelir. Dili dolaşarak sorar:

— Neden?

— Şenlik Pansiyonu'ndan aşırılan bir bavul ve ayrıca bir altın bilezik, elmas yüzük vesaire sirkatinden.

Ömer Efendi'nin ilk önce kızaran benzi şimdi sararır ve şu birkaç sözü kekeler:

— Benim böyle sirkatlerde ne dahlim olabilir?

— Herkes de buna şaşıyor ya... Gazeteyi okuyayım da dinle.

Ömer Efendi'nin gözleri kararır. Kulaklarına bir uğultu dolar. Osman Efendi gazeteyi okumaya başlar:

“Sirkeci taraflarında Şenlik namı ile maruf bir otel vardır. Buranın pansiyonerlerinden açık göz bir genç yüz liralık bir takıntıdan sonra Madam İlya'nın altın bileziği ile elmas yüzük ve küpelelerini bavuluna yerleştirerek fennin en son araştırmalarında mühim bir mevzu olan ‘görünmez adam’ sırrına ermiştir. Zabitanın geceli gündüzlü ihtimamı ile nihayet yatak bulunmuş fakat av yine havalanmıştır. Edip Münir adına cevap veren bu mahir dolandırıcı, vurgunlarını Asmaaltı tacirlerinden amcası Hacı (!) Ömer Efendi nezdine taşır ve amca-yeğen aralarında ganimetleri paylaşırlarmış.

Sirkatlerin mahfazası bavul, zabıtaca elde edilmiştir. Açıldığı zaman içinden neler çıkacağı çok merak olunuyor. O semtte mal çaldırılmış olanlar hep kilidin içinde anahtarın çevrileceği günü bekliyorlar. Görünmez adamın da nihayet şeffafiyetten kesafete dönüşeceği şüphesizdir.”

Bu satırlar okunurken Ömer Efendi'nin dehşetli bir hayretle gözleri büyür. Ağzı bir karış açılır.

Osman Efendi:

— Ne oluyorsun komşum? Bu ne hayret? Küçük dilini yutacaksın.

Ömer Efendi:

— Küçük dilimi değil, büyüğünü de yutmuş olsam şaşılmaz. Sade bir vakayı mübalağalı iftiralarla bu şekle sok.

— Acele etme, zabitanın da bunda hiçbir kabahati yoktur. Zabıta da bu muhbirlerden onların şerlerine uğrayanlar kadar yangındır. Zabıta, günün vukuatını asla heyecanı mucip olmayacak en sade şekilde verir. Fakat bu raportörler kendi edebî fantazyâ kudretlerince mübalağalarla vakayı süslerler. Uydurma ilavelerle birtakım masumları ne müessif vaziyetlere düşürecekleri hiç umurlarında değildir. Onlar en acıklı vakaların dokunuşu arasından kendi muharrirlik şahsiyetlerini içten gülen bir kalemle seçtirmeye uğraşırlar.

— Ben verdiğim ifadede Edip Münir’le aramızda akrabalık olmadığını söylemiştim. Nasıl oluyor da beni ona amca yapıyorlar? Yine Edip Münir’in pansiyonunda elan bir buçuk aylık borcu, otuz kırk liralık bir şeydir. Bu miktarı üç yüz liraya ne cüretle yükseltiyorlar? Buraya gelen Dimitri Efendi’nin sözlerinden anlaşıldığına göre Madam İlya’nın altın bileziği kaybolmuştur. Buna elmas yüzükler, küpeler, daha bilmem neler ilave olunuyor... Bu ahlaksız oğlan, ilk defa olarak buraya içinde ne olduğunu bilmediğim bir kilitli bavul bıraktı. Çarçabuk mağazamı ona hırsız yatağı yaptılar. Çalınmış eşyayı aramızda paylaştığımızı söylüyorlar. Ve sonra pansiyon semtinde kaç zamandır, çalınan şeylerin açılacak bavuldan çıkacağı bekleniliyormuş... Bu kadarı fazladır. Çok fazladır. Bu yalanları makul bir ölçüye vurarak söylemeyi de lüzumsuz görüyorlar. Bu mübalağalı yalanlar resmen sabit olduğu günü ne diyecekler.

— Hiç!

— Böyle resmî tekzipler oluyor.

— Hem de çok oluyor.

— Biz kimsenin yüzünün kızardığını görmüyoruz ki... Ne de cezalandırıldığını...

Gazetenin bu yazısı, Ömer Efendi’nin başından aşağı kaynar bir su gibi döküldü. Beynini sızlatıyor, şimdi bütün İstanbul halkı onu hırsız yatağı olarak tanıyorlar. Bilhassa zabıta vukuatı meraklılarının aralarında şöyle konuştuklarını duyar gibi oluyor:

— Yahu, bir Asmaaltı tacirinden bu habaset⁵² umulur mu?

— Bahusus hacı lakabını taşıyan bir adamdan...

— Hacıdan hocadan kork artık...

— Günden güne buhran artıyor. Hacı olmakla zamanın tesirinden kendini kurtarmak kabil mi? İşi bozulmuş, zavallı adam ticaretini bu şekilde sokmaya mecbur kalmış olmalı...

— Gel de bu hacıdan alışveriş et...

— Bedava verse artık kimse mağazasına yanaşmaz.

Ömer Efendi, bu müthiş muhavereyi kulağının dibinde edilir gibi işitiyor, kendini mahvolmuş, çaresiz bir adam görüyorken, mağazadan içeriye telaşlı adımlarla Edip Münir girivermez mi?

Kovmak mı, dövmek mi bu çapkına ne yapmak ne söylemek lazımdı?

Boğazına yumruk gibi bir şey tıkandı. Zavallı tacir âdeti saralandı. Bir şey söyleyemiyordu.

Gazete muhbirlerinin amca-yeğen yaptıkları bu ihtiyarla genç, yüz yüze bir müddet sakit bakıştılar, Edip Münir, tacirin gittikçe sararan renginden ürkerek sordu.

— Hacı Efendi, neniz var? Hasta mısınız?

Bu suale Ömer Efendi, bağırarak isteyip de sesi çıkmayan, kâbusa tutulmuş bir adamın ıstırabı ile cevap verdi:

— Bu sabahki gazeteleri okumadın mı?

— Bu memlekette gazetenin ne demek olduğunu bilen adam gazete okumaz. Okumam fakat çağırırsalar yazarım. Aldanmadan aldatmak elbette daha hoştur.

Ömer Efendi, baygın baygın devam etti:

— Fakat halk, senin gibi gazetelerin içyüzlerini bilmiyor. Çok yalanlara inanıyor.

— İnanır. Halkımız çok saftır. Bu saffeti bilen, tirajı düşmüş gazeteler cicili bicili sekiz on kuruşluk hediyeler vaadi ile okuyucu avlamaya uğraşıyorlar. Kalemimi alıp bir hesap yaparak bu dubaranın ne demek olduğunu size bir anlatsam bu gülecek şeye sıhhatiniz

⁵² habaset: alçaklık

hasebi ile müteessif⁵³ olursunuz. Fakat efendim, zaman koşuyor diyorlar. Zaman bizim bozuk kaldırımların üzerinden yüksek ökçeli hanım iskarpiyiyle yürümüyor. Tayyareyle, telsizle uçuyor. Birkaç gündür pek acele işlerle çevrildim. Nefes alacak vaktim yok. Kendime ancak başımı sokabilecek kadar bir yer tedarik edebildim. Bavulumu veriniz de gideyim.

Ömer Efendi süzüle süzüle şu cevabı inliyebildi:

— Bavulun komiserlikte...

— Anlamadım.

— Polis aldı götürdü.

— Ne? Sahi mi söylüyorsun?

— Sualin abes.

Şimdi beniz bozukluğu Edip Münir'e sirayet etti. Alnında peyda olan hafif teri eli ile silerek:

— Eyvah! İşte şimdi ayı kazana etti...

— Eğer çaldığın altın bilezik, elmas yüzük ve küpeler bavulun içindeyse ikimiz de mahvolduk.

Edip Münir, şaşkın bir bakışla:

— Altın bilezik, elmas yüzük falan filan... Durmuş da bana ne şarkısı okuyorsunuz Allah aşkına efendi?

— Ben ne şarkı okuyorum ne gazel... Olanı söylüyorum. Ne çaldınsa dosdoğru söyle. Müdafaamızı ona göre hazırlayalım. Allah belanı versin, dolandırıcı katır. Babanı da seni de keşke tanımaz olaydım. Kendinden evvel beni mahvettin. Altmış senelik lekesiz namıma temizlenmez çamurlar sürdün. Söyle hırsızlıklarını dosdoğru itiraf et.

Edip Münir ciddi bir tavır takınmaya uğraşarak:

— Efendi ben zamane ahlakının ekstrasına yükselmiş veyahut sizin itikadınızca alçalmış bir gencim. Vakti ile lisan okumuşsunuz. Anlarsınız. Ben *qualité supérieure*den⁵⁴ bir açığözüm.

— Böyle açığöz olacağına keşke kör olaydın yezit.

⁵³ müteessif: üzgün

⁵⁴ *qualité supérieure*: üstün kalite

— Küfretmeyiniz. Söylediklerimin arasından büyük hakikatleri seçmeye uğraşınız.

— “Hakikat” kelimesini ağzına alıp kirlletme. Söz uzatacak zamanda değiliz... Suallerime cevap ver... Neler çaldın? Nerelere sakladın? Yahut hangi gizli pazarlarda sattın?

— Efendim, benim de vücudum elbise, midem yemek, cebim para, kafam eğlence ister.

— Kahrol. Senin istediğin, polis bodrumunda bir âlâ sopadır. Bu hareketlerinden dolayı polisleri tahtie etmemeli⁵⁵, onlara geniş mezuniyet vermeli, elleri var olsun ve hatta “Bu nev maznunlar mahkeme huzuruna çıkarılmazdan evvel poliste sopalanır.” diye kanuna bir zeyl⁵⁶ yapmalı.

— Çalmayınca yaşamak kabil olamayacağını en büyük filozofların düstur şekline koydukları bu devirde, benim elim ayağım da tek durmasa ayıp değildir. Fakat inanınız ki Şenlik Pansiyonu’ndan hiçbir şey çalmadım. Oradan yalnız bavulumu aşırarak çıktım.

— Ya bu altın bilezik falan filan iddiaları nedir?

— İftira. Sırf iftira. Madam İlya’nın mücevherleri odalarındaki demir kasalarında durur. Kasa açmak değil, benim o odaya ayak bastığım bile vaki değildir.

— Ya bu şeni iftiraya nasıl cüret ediyorlar?

— Ederler. Buna da şaşmayınız. Eski mantığın tasviri gibi, insanoğlu iki ayakla yürür bir hayvan-ı natık⁵⁷ değildir. O, bu tariften çok azgın, tıyneti çok korkunç bir şeydir.

— Bavuldan çalınmış eşya çıkmayacağına beni temin edebilir misin?

— Kesinlikle.

— Bavuldan mesruk mal çıkmayacak olduktan sonra neye korkuyoruz? Bavulun komiserliğe gittiğini duyunca “eyvah” diye neden dövünüyordun?

⁵⁵ tahtie etmek: bir kimseyi veya bir şeyi hatalı görmek, hata isnat etmek

⁵⁶ zeyl: ek

⁵⁷ hayvan-ı natık: konuşan hayvan

Edip Münir, muhayyel bir hasma karşı hücumla hazırlanan bir boksör gibi kendini sarsa sarsa havaya yumruklarını sıkarak:

— Bavulda mesruk maldan daha çok müthiş bir şey var.

— Daha çok müthiş bir şey? Allah'ım tıkanacağım...

— Efendi, kendine gel, tıkanma. Sinirlerini zamanın yüksek tansiyonu ile ayar edemeyen adamın artık hayat hakkı kalmamıştır. Böyle üzüntülere karşı şöyle kaba etini kaşıyiver, gam, keder atlatmaya alış. İnsan böyle şeyleri içinden bir iki nefesle dışarıya vermek melekesine ermekle adam olur.

— Yetişir edepsiz, bu küstah sözler yetişir. Bavulda ne var onu söyle.

— Bavulda çıplak bir kadın.

Hacı Ömer Efendi dehşetle irkilerek:

— Euzübillahi mineşşeytanırracim. Kadının ölüsü mü?

— Hayır.

— Dirisi mi?

— Hayır.

— Ya nesi?

— Fotografisi.

— Bin kere kahrol edepsiz. Bundan o kadar dehşetlenecek ne var?

— Ben bu resim üzerine büyük bir servet binası kurmaya uğraşmakla meşgulüm.

— Anlayamadım.

— Bu kadın maruf⁵⁸ zenginlerden birinin genç zevcesidir. Hâlâ anlayamadın mı?

Bu son sözlerden tekrar zihni karışan Ömer Efendi, ne diyeceğini bilmeyecek kadar alıkmışken mağazadan içeriye bir polis girdi. Camedânın önünde durarak:

— Edip Münir Bey burada imiş.

Edip Münir ayağa kalkarak:

⁵⁸ maruf: tanınan

— İşte o benim... dedi.

Polis:

— Buyurun, sizi komiser bey çağırıyor.

Edip Münir:

— Peki hazırım.

Polis:

— Amcanız Hacı Ömer Efendi'yi de beraber götüreceğim.

Bu amca tabiri Ömer Efendi'nin beynine kurşun gibi işledi ve içeride kaldı. "Ben bu haydudun amcası değilim." diye o anda polise karşı yana yakıla tekziplere kalkışmak ne para ederdi? Zavallı adamın yine o anda biraz evvel Edip Münir'in verdiği nasihat aklına geldi. Bu kıçını kaşımakla atlatılır tehlikelerden değildi. Paltosunu, kasketini giydi. Hazırlandı. Kâtibini bir köşeye çekerek "Oğlum, ben gidiyorum. O menhus bavulun içinden neler çıkacağı malum değildir. Artık akıbetimi Allah'tan başka kimse bilmez. Mağazaya güzelce mukayyet ol..." tembihi ile ticaret evinden çıktı. İkisi polisin arkasından yürürlerken Edip Münir, Hacı Ömer Efendi'yi kendisine amca yapan *Doğru Söz* gazetesinden bir tane aldı. Okuyarak yürüyor, arada bir gülüyor, galiba heyecanlarını, helecanlarını büyük nefeslerle dışarı veriyordu.

*

Merkezden içeri girdiler. Komiser beyin nezdinde başka bir dava vardı. Bunları diğer bir odaya soktular. İçerisi epey kalabalıktı. Masalarda polisler kayıt yapıyorlar. Elllerinde evrakla birtakımı girip çıkıyorlar. Sünepe kıyafetli birkaç kişi de süklüm püklüm bekliyorlar. Bu yeni gelenlere "Şuraya buyurun oturun." diyen olmadı. Fakat Edip Münir, Ömer Efendi'yi bir tarafa yerleştirdikten sonra kendine de bir iskemle buldu.

Çarşıkapı'da Kunduracı Yorda'nın kilidini kırarak dükkânından on sekiz çift ayakkabı aşırıan Kaldırımcıoğlu Yusuf'un davası görülüyordu. O bitti. Mahmutpaşa'da elbiseçi Rıza Efendi'nin dükkânından bir takım kostüm çalan Hızıroğlu Ali vakasının tespitine geçildi. Ali o kadar yalın kat, o kadar tırıl ve hemen yarı çıplak bir kıyafette idi ki onun hâline bakarak insanın bu sirkati mazur göreceği geliyordu.

Ali, cürmünü inkâr vadisine saptı. Fakat dışarıdan şahitler çağırıldı. Hırsız tutulduğu kapanın içinde kıvranıyordu.

Ömer Efendi kendi gibi namuskâr, ticaret ile meşgul bir adamın bu sabıkalıları arasına nasıl girdiğini düşünmekten başı dönerken Edip Münir onun kulağına eğilerek “Birkaç yüz kat elbise dolu bir mağazadan giyinmek isteyen şu çıplağa bakınız. Kanun ne muamele yapıyor...” deyince zavallı adam polis merkezinde bulunduğunu unutarak muhatabının ağzına bir tokat aşketmek tehevvründen kendini zor kurtardı.

Nihayet sıra kendine geldi. İkametgâh, isim, baba adı, sanatları falan sorulmak ve aleyhlerindeki iddianın nevi tasrih olunmak gibi alelusul kayıtlar yapıldıktan sonra ufak bir fezleke⁵⁹ ile komiserin huzuruna çıkarıldılar.

Komiser içeri girenleri büyük bir dikkatle süzüyordu. Yer gösterdi. Oturdular. Eline verilen zapta baktı. Oradaki sualleri tekrar etti. Komiserin bir hâkime yaraşır gayet vakur ve nezaketli bir tavrı vardı.

Komiser:

— Ömer Efendi siz Edip Münir Bey’in amcası mısınız?

Ömer Efendi:

— Hayır efendim, ne münasebet... Merhum pederi dostumdu işte bu kadar. Aramızda katiyen akrabalık yoktur. Gazeteler yanlış yazıyorlar.

Komiser:

— Benim zabıtta böyle bir kayıt yok da soruyorum.

Edip Münir:

— Efendim, gazetelerin yalanları hezeyan derecesini de geçiyor. Bendenizin pansiyona üç yüz lira borcum olduğunu, bilezik, küpe, yüzük çaldığımı yazıyorlar. Bu sirkatler sırf iftiradır. Pansiyon sahipleri bir buçuk aylık borcumun kırk beş lira kadar olduğunu söyledikleri hâlde *Doğru Söz* gazetesi takındığı bu çok müraice⁶⁰ isme rağmen bunu üç yüz liraya nasıl çıkarıyor?

⁵⁹ fezleke: bir kararın kısaca yazılması

⁶⁰ mürai: saygın

Komiser:

— Biz gazetelerin yazdıklarına bakmayız. Kendi tahkikimize nazaran iş görürüz. Zabıta tahkikatında bir altın bilezik çaldığınız mukayyettir. Ne dersiniz?

Edip Münir:

— Bu şeni iftirayı katiyen ve nefretle reddederim.

Komiser:

— Pansiyona kırk beş lira borcunuz varken her ne suretle ise bavulunuzu oradan aşırarak kaçtığınız iddia olunuyor. Ne dersiniz?

Edip Münir hafifçe dudaklarını ısırarak:

— Bir şey diyemem çünkü bu doğrudur.

Bu nev maznunların yegâne silahları inkârdır. Bazen bedahet⁶¹ karşısında da inkârdan ayrılmayarak vaziyetini büsbütün ağırlaştırırlar.

Edip Münir’in bu itirafı önünde komiser alelade değil, usta bir dolandırıcı ile karşılaştığını anlayarak:

— Bu cihetin tahkikini sonra bırakıyorum. Şimdi şu bavula bakalım. Anahtarı üzerinizdedir ya.

— Evet.

Bavul ortaya geldi. Edip Münir bu “Açınız!” emri önünde bir lahza tereddüte tutularak:

— Efendim ben bileziği çalmış olsam bu valize kilitleyecek kadar ahmak değilim. Bunun içinde esvaplarım, çamaşırlarım vardır. Bekâr eşyası.

Komiser gayet dik ve manalı bir bakışla:

— Valizinizde hususi eşyanızdan başka şey yok mu? Açınız göreyim.

Şeytani bir zekâyâ malik Edip Münir, komiserin bu ezici ve manalı gözlerinde kendine korku veren bazı şeyler okudu. Valizden çıkacak rezaletin suçunu evvelden biraz hafifletmiş bulunmak için:

— Efendim gençliktir bu, bekâr valizi içinde bazen, yabancı gözlere açılamayacak kadar utandırıcı şeyler de bulunabilir.

⁶¹ bedahet: açık ve belli olma, apaçıklık

Komiser aynı dik bakışla:

— Zabıta araştırması hiçbir ayıp yasağı ile durdurulamaz. Açınız görelim!

Valiz ortaya getirildi. Edip Münir, cebinden bir zincir parçasına bağlı küçük bir anahtar çıkardı. Elleri ağır işler bir istememezlik tavrı ile kilidin içinde çevirdi. Kapağı açtı, intizamsız tıkılmış kirli, temiz iç çamaşırları. Buruşuk gömlekler, yakalıklar birbirine dolanmış kıravatlar. Bir kat kullanılmış kostüm vesaire meydana çıktı. Valiz sahibi hep bunları bitpazarında mezat eder gibi eliyle kaldırıyor silkip bir tarafa koyuyordu. Beklenen utandırıcı şey çıkmadı.

Ne de altın bilezik... Ömer Efendi nefes almaya korkar bir heyecanla neticeyi bekliyordu.

Edip Münir, komiseri atlatılabileceğini umar sahte bir ciddiyetle:

— İşte efendim... Bavulda mevcut olanlar bunlar.

Zabıta memuru hafif bir gülümseme ile:

— Valizinizin alt kısmında kenarlara tamamı ile intibak etmiş gizli bir göz var. Onu da açınız.

Eyvah! Ne dikkatli gözdü bu... Valizin alt zemininden ancak bir parmak kadar olan kabartının nasıl farkına vardı? Açmaktan başka çare yoktu. Yine bir mukaddime⁶² yapmış olmak için:

— Komiser Beyefendi, emrinize muhalefet haddim değildir. Kanunun hükmü karşısında akan sular durur. Fakat gençliğin bir taşkınlığı anında işlenmiş böyle bir fiilin ayıbından mücrimi mümkün olduğu kadar korumak da kanunun vazifesi değil midir? Alınız, yalnız siz bakınız. (Ömer Efendi'yi göstererek) Bu ihtiyarın tayibinden olsun beni kurtarınız, dedi.

Büyük bir zarftan 17-22 bir *agrandissement*⁶³ fotoğrafisi çıkararak komisere uzattı. Hemen zarfı ortadan kaldırmak telaşını gösterdi. Zabıta memuru fotografiyi alırken:

— Zarfı da beraber veriniz...

Bu ikinci emre karşı Edip Münir'in yüzünde bir pembelik do-laştı. Bu hicaptan gelen bir hararet miydi? Hayır. Bu tehlike kızılılığı

⁶² mukaddime: sunuş

⁶³ agrandissement: büyütülmüş fotoğraf

idi. Komiserin önünde utanır görünmeler hep kendine mahcup bir *bon enfant*⁶⁴ süsü vermek için oynanan komedi idi. Fotografiden sonra acaba zarfın içinde bu kadar korkulacak ne vardı?

Komiser, fotografiyi gözlerinin önüne tuttu. Yüzünde bir utanma dalgalandı. Sonra nefret saçılan bir bakışla mücrime döndü. Yine fotografiye baktı. Elindeki resimle Edip Münir'in suratında bir şeyler tetkik ediyor gibiydi. Bu tetkik esnasında Edip Münir, mahcup görünmek hilesi ile eziliyor büzülüyor; Hacı Ömer Efendi, bu hâllerin hayra delalet eder bir tarafını seçememekle beraber, işin vazihan ne olduğunu da pek anlamayarak şaşkın şaşkın bakıyordu.

Komiser birdenbire sordu:

— Bu kadın resmi kimin?

Edip Münir birkaç defa yutkunup kaşlarını aşağı yukarı oynattıktan sonra:

— Kimin olacak efendim... Bu vaziyette hangi namuslu kadın fotoğrafisini çektermeye müsaade eder?

— Ben kadının namusundan bahsetmiyorum. Hüviyetini soruyorum. Kimdir bu?

— Randevuevlerinden birinin sermayesi...

— Adı?

— Fotini isminde bir Hristiyan fahişesi...

— Yalan söylüyorsun.

— Huzurunuzda yalana cüret edilebilir mi?

— İşte sen ediyorsun...

— Sözümün doğruluğuna sizi nasıl inandırabilirim? Emrediniz o suretle teminat vereyim.

— Samimiyetle doğruyu söyleyerek.

— En samimi doğrusu bu efendim.

Komiser yerinden kalkıp oturur gibi bir sabırsızlık hareketi gösterdikten sonra bağırdı:

— Bu resim, maruf zenginlerimizden ihtiyar Rübaizade'nin genç karısı S. Hanım'dır...

⁶⁴ bon enfant: iyi çocuk

Edip Münir'in benzi uçtu ve kekelemeye başladı:

— Nasıl bildiniz? Fotoğrafın altında böyle bir sarahat⁶⁵ yok. Artık inkâra mecalim kalmadı.

— Deminden beri musırren⁶⁶ niçin inkâr ediyordun?

— Kocalı bir kadının adını böyle rezaletle zabıta kaydından kurtarmak için.

— Göstermek istediğin bu hüsnüniyet de büsbütün sahte...

— Gençlik bu efendim, seviştik. Aşkımızın aklımızı kaybettiği bir galeyanı anında böyle bir delilikte bulunduk. Kabahat hep gençlikte, gençlerde değildir. Servetlerine güvenip de cinsî arzularını tatmin edemeyecekleri genç kadınlarla evlenen ihtiyarlardadır. Her zaman suçlu, suçlu görünenlerin üzerlerine yığmamalı, bunların kökleri nerelere uzandığını aramalıdır. İçtimai cürümlerin gözlere görünen mürtekiplerinden⁶⁷ başka ekseriya kanunun onlara kadar el atmaya üşendiği gizli mücrimler⁶⁸ vardır.

Komiser müstehzi⁶⁹ bir dudak ucu tebessümü ile gülerek:

— Edip Münir Bey, beni iğfal için gayet insaniyetperver hukuki bir felsefe nazariyeleri döküp saçmaya uğraşıyorsunuz. Biliniz ki bu gayretiniz beyhudedir. Mücrimiyetiniz hakkında ele geçen deliller hiç söz götürmeyecek bir kuvvettedir.

Komiser, fotoğrafın boş zarfına elini sokarak bir şeyler aradı ve bir kâğıt parçası bulup çıkardı. Üzerinde şu yazıları okudu:

“22 Mayıs hayatımın en mühim günü. Maddi faydalar temin etmeyen zaferin maneviyatı ile övünmekten ne çıkar? Hakiki azimkârların faaliyet hamlelerini gözyaşları durduramaz. Evvela nefesine merhamet et... Bu nesneden artan bir şey kalırsa onu da acıdıklarına dağıtırsın. Ağlamadansa ağlatmak ilahi bir kanundur. Masum bir ceylanla midesine ziyafet çeken arslanın kana bulanmış dişlerindeki gülümsemeyi hatırla.”

Zabıta memuru gözlerini kâğıttan ayırarak:

⁶⁵ sarahat: açıklama

⁶⁶ musırren: ısrarla

⁶⁷ mürtekip: kötülük yapan, günah işleyen

⁶⁸ mücrim: suçlu

⁶⁹ müstehzi: alaycı

— Edip Münir bu satırları fazlaca sembolik buluyorum. Ne demek istediğini bana açıkça anlatır mısın?

Edip Münir zoraki bir kayıtsızlık tavrı ile:

— Ne demek isteyeceğim efendim, saçma... Kim bilir nasıl garip bir ruhi hâletimde manasız şeyler karalayıp oraya atmışım. O marazi psikolojik an geçtikten yarım saat sonra bunların manalarının ne olduğunu yazan da seçemez.

Komiser ısrarlı bir bakışla:

— Hayır. Hayır. Yine inkâra sapma. Bu kâğıdın fotoğrafın bulunduğu aynı zarftan çıkışı, iki şey arasında kuvvetli bir münasebet bulunduğunu gösteriyor.

— Siz böyle düşünüyorsanız bilmem. Bendeniz bu saçmaları ne maksatla yazdığımı tamamı ile unutmuşum...

Komiser hâkim bir bakışla:

— Sen unutmuşsan ben bunu sana hatırlatacak vesikaya malikim. Şu şifrenin anahtarı yazıhanenin gözünde duruyor, dedi.

Gözü çekerek çıkardığı bir kâğıt destesini okumaya başladı.

“Komiser Beyefendi,

Çamura itilmiş bir kadın, bu rezalet cehenneminden kollarını size uzatıyor. Günahının affını Allah’a bırakarak onu bu bataktan çekiniz. Tasvirinde siyah mürekkebin kızaracağı vaziyetteki çırılçıplak kadın... İşte o, benim... Rodin’in tam uzuvlu heykeli... Bendenimi örtüsüz size seyrettirdikten sonra ruhi yaralarımı niçin saklayayım? Dışımızı üpüran göstermek ne kadar ayıp sayılsa da bu bir şey değil. Asıl iğrenç tarafımız içimizdedir. Benliğimizin saklı tarafına eğilip bakmaktan bazen kendimiz bile ürkeriz.

Alelade bir zabıta memuruna değil, sizde büyük bir hâkim, içtimai hastalıkları teşrihe alışıık merhametli bir tabip, bir mütehasıs ruhu farz ederek açılıyorum. Cinai tetkiklerinizde siz de elbette birçok masum mücrimlerle karşılaşmışsınızdır. İşte ben de onlardan biriyim. Ben kanunun cezasından ziyade şefkatine muhtaç bir mücrimim. Ceza, ruhu nasırlandırır. Şefkat yumuşatır, içten gelen ıstırabımın yanında kanunun azabı hiç kalır. Elimdeki kalem, ilk önce onu tutan parmakların sahibine lanet etmeden bu satırları nasıl yazacak?

Komiser Beyefendi, karşınıza çıkarılan her suçluyu itham etmezden evvel, suçların kaynaklarını arayınız. Onlar damar damar, gizli, sinisi yollardan sızıp gelir. Çok vakalarda menşe aranmayarak bu ahlak “miasma”larının⁷⁰ zehirlerine musap olanlar mücrim gösterilir. Her şeyde sebep arayan bir felsefe varsa da henüz bu sebepleri doğru keşfedecek bir fen doğmamıştır. Bakınız, felaketin başlangıcı nerede? Altı yaşında bir kız mektebe gidip gelirken altmışına yaklaşmış bir adam ona zevce hırsı ile bakarak göz koyuyor. O masum çocuk benim... O kadın harisi adam, kocam Rübaizade'dir... Her hadiseyi doğuran sebebe yükseltmek isterseniz burada açlıktan bitkin birine tesadüf edince ötede tokluktan çatlayacak adamı arayınız. Yersiz yurtsuz bir aile görünce sekiz kat apartmanlara malik iratçıyı hatırlayınız. Alt seviyeyi çiğnemeyince üst kata yükselmek kabil olmuyor. Zenginlik, fakirlik; birinin varlığı, ötekinin vücudiyetini doğuran iki uç... Servet, ondan mahrum olanların ahlaklarını bozmakta büyük bir amil değil midir? Zengin, para kuvvetini elbette yoksulların üzerinde deneyecek. Onun zevki budur. Cinayetlerin çoğu züğürdün zengin olmak için göze aldırıldığı cüretlerden çıkmıyor mu? İşte ben de bu darbeye uğradım. Babam, zavallı adam, bizi zor geçindiren, bazen de geçindiremeyen küçük bir memur. On iki yaşına geldim. Büyüdükçe güzelleştiğimi söylüyorlar. Rübaizade bizi nimetleri ile ihsan ve hediyelerde minnettar bırakmaya başladı. Bu lütfkârlıkların sebebi babamı kendine kayınpeder yapmış. Kayınpeder, damattan hemen yirmi yaş küçük.

İhtiyarın bu marazi niyetinden ne annem ne babam ne de ben en ufak bir şüpheye düşmüyoruz. Bize mutfak masrafları, cep harçlıkları yağıyor. Biraz nezle olsak hekimler gönderiliyor. Beni gezdirmek için haftada iki üç defa kapımıza hususi otomobil yanaşüyor.

Her şeyden gafil biz, bu adamın cömertliğine karşı hayretlerle düşerek ellerimiz havada yana yakıla ömrünün uzunluğuna dua ediyoruz. Ben on altısına basıyorum. Piliç tavuklaşıyor. Besbelli ki Rübaizade'nin geviş getirdiği bir çağa giriyorum. İhtiyar damat, mutantan⁷¹ yemek salonunda genç kayınpederine birkaç tek içirdikten sonra bir sırasına getirip meseleyi açıyor. Babam öksürüyor;

⁷⁰ miasma: zehirli, mikroplu hava

⁷¹ mutantan: görkemli

aksırıyor, yutkunuyor, ne “olur” ne “olmaz”, bir şey diyemiyor. Nihayet biraz aklını başına toplamaya çalışarak:

— *Damatlığınız kulunuz için büyük bir şereftir fakat evlisiniz. Kanun ikincisini almaya müsait değil. Metres olarak kızımızı takdime biz rıza göstersek de vicdanınızın buna kail olmayacağından eminim, diyor.*

Rübaizade:

— *Uzun vakitten beri zihnen bu mesele ile uğraşa uğraşa bütün müşkülleri hallettim.*

— *Nasıl velinimet?*

— *İhtiyar karımı boşayıp genç kızınızla evleneceğim.*

— *Beraber uzun bir ömür geçirmiş olduğunuz kadın terk edilir mi?*

— *Terk etmiyorum. Yine evimizde beraber oturacağız. Çok yıllardan beri aramızdaki karılık kocalık yalnız lafzen mevcuttur. Said e altmışına geldi, onun hayat tarzında hiçbir değişiklik olmayacak ki...*

— *Ya oğullarınız? Kızlarınız? Torunlarınız?*

— *O hodbinleri⁷² mi düşüneceğim? Onlar benim için zevklerinden bir kıymık feda etmezler. Hep kendi haris arzuları peşinden koşarlar... Benim bu son ömrümde servetimden ayırabileceğim istifade, ancak genç kızınızın kocası olmakla husul bulacaktır. Kaç zamandır beynimi, kanımı ateşlendiren bu idealimin lezzetini tatmak için her mâniyi çiğneyeceğim. Son ve değişmez kararım budur. Siz de bu emelime karşı gelmek istemezseniz servetimin anahtarı ile her kilidi açacağımdan emin olunuz.*

O gün babam, cebinde bir pırlanta pendantsifin⁷³ mahfazası ile eve döner. Kutu önümde açıldığı zaman benim de sevinçten gözlerim parlar. Yüreğim kaynar. Ne mukabilinde olduğunu henüz bilmediğim bu hediyenin sahibine doğru ellerimle buseler gönderirim...

Arada müthiş bir yaş uçurumu olan bu evlenme teklifine yavaş yavaş, anamın babamın zihinleri alışır, yatışır. Bir gün tatlı okşanmalar arasında çok mülayim sözlerle iş bana da açılıyor. Ben el-

⁷² hodbin: bencil

⁷³ pendantsif: ince bir zincirle boyna takılan değerli takı

masların, ipeklerin, otomobillerin sihriyle zaten büyüliüyüm... Baba nedir? Koca nedir? Hayatımın bunları ayıramayacak masum bir çağındayım. Ben de el çırparak bu teklife “evet” dedim.

Türk imparatorluğunun eski devirlerinde yetmiş yaşında bir vezir, bir müşir⁷⁴ on yedisindeki bakir bir esiri istifraş⁷⁵ edebilirdi. Bugünkü hayatta da ihtiyar hodbinin kasası, eski esareti yeni bir şekilde yaratabiliyor.

Beni, haremğâh namı altında bir esir gibi ihtiyarın koynuna atıyorlar... Onun bayat ciğerlerinden hırsla fışkıran kokmuş nefesi ile temasa geldiğim gece kaçacak yer aradım. Onu tokatlamak, yumruklamak, tekmelemek istedim. Büyük bir nefretten gelen hırçınlıkla tepindim, ağladım.

Bir kocanın, karısı üzerinde nikâhın verdiği hakları varmış, kadın itaate mecburmuş. Para gönülden başka her şeye hâkim olabiliyor. Gönlünün intihabında amel olan da sevgidir. Bu şekilde evlenme ne iğrenç şey... Hem kendim için hem de izdivaçta bana benzeyen bedbaht kadınlar için gizli gizli ağlıyordum.

Ne yaparsınız. Bir beladır geldi başa. Ne kadar gözyaşı döksün, dövünsem ben artık Rübaizade'nin karısı idim. Eski ailesi için pek sert amir olan kocam, bana karşı bir kuzu, muti⁷⁶ bir köle... Bir dediğim iki olmuyor.

Komiser Beyefendi... Hayat, her tarafı uçurum dolu bir tehlike... Adımlarımızı denk atmadığımız dakikada yuvarlanmak korkusu var. Vay şaşıranların hâline... Size elim bir confession⁷⁷ yapmak mecburiyetindeyim. Günah çıkartmakla insan suçlarından hafiflermiş. Ben bu fikirde değilim. Kabahatimizi bir kendimiz bir de Allah bilirken bu sırra bir üçüncüyü iştirak ettirmekte bir teselli şekli göremiyorum. Fakat ben bugün ellerim imdadınıza uzatılmış, gözlerim semada, kapana tutulmuş bir vaziyetteyim. Suçumun büyüklüğü, sizi bana acındırmaktan menetse de adl-i vazifeniz hasebi ile kalbinizin düşmüş bir kadını büsbütün ezmek cihetine meyledeceğinden eminim.

⁷⁴ müşir: mareşal

⁷⁵ istifraş: bir cariyeyi yatağına alma

⁷⁶ muti: boyun eğen

⁷⁷ confession: itiraf

Evleneli sekiz seneye bastı. Oğlan, kız iki çocuğum oldu, ikisi de ihtiyardan değildir. Ne ağır itiraf... İkisi de başka babalardandır. İhtiyar, nasıl tabiatın bir genç kadınla evlenmek zevkine mukavemet edemediyse genç kadın da kendi gibi kaynar kanlının kolları arasına atılmak ateşinden nefsinin kurtaramadı. Bu manevi ölümümde kendim kadar ihtiyara da acıyordum.

Her çocuk doğuşumda zavallı adam, bunu kendi erkekliğinin bir şerefi sanarak öyle seviniyordu ki... Kızın adını Emel koydu. Oğlanınkini Fethi... Sanki bundan emelini fethetmiş manası çıkıyordu.

Komiser Beyefendi, hakikat nerede var? Her şey bir zandan ibaret değil mi? Bu zan kocamı bahtiyar yaşatmaya kâfi geliyor. Hepimizin de aldanarak avunduğumuz hayatta buna benzer kim bilir daha neler vardır. Son zamanlarda telkinle tedavi, tıbbi bir usul kuvvetini almadı mı? Bu sayede ne mucizelere şahit oluyoruz... Herhangi bir şeyi iyi zannederseniz iyi olur, fena sanırsanız fena olur. Ben cinayetimin tesellisini bu muhakemelerde arıyorum. Asıl büyük günahkâr ben miyim, kocam mı? Bunun takdirini size bırakıyorum.

İmzasız mektuplarla, çocukların kendisinden olmadığını da yazdılar. Kocam buna da gülerek şu cevabı verdi:

— Dünyaya çocuğu gelen hemen her ihtiyar aleyhinde bu şüpheye düşürülür. Emel ile Fethi benim öz yavrularım olmasalardı onlara bu kadar şiddet ile kanım kaynar mıydı?

Kaçamaklarımı son derecede bir maharetle yaptığımdan ihtiyarın bana sarsılmaz bir emniyeti vardır. Bu imzasız mektuplarla onu inandıramadılar. Hepsini gülerek yırttı, attı. “Saadetime haset ediyorlar.” dedi. Hep bunları eski ailesinin husunetkârlığından bildi. İnanmaz, inanamaz çünkü inansa yüreğine iner.

Bu çok muvazenesiz evlenme hatasının cezasını ikimiz de çekeceğiz. Esasen ben masum bir kız iken bugün en büyük ıstırapın acılarını yükleniyorum. Kocam itimadının narkotiği⁷⁸ içinde azap duymadan yaşıyor. Ondan ziyade acınacak kendimi görüyorum.

⁷⁸ narkotik: uyuşturucu

Geçen sene bana Edip Münir isminde bir genç musallat oldu. Sempatik bir yüzü var fakat bu derinin altında bir yılan ruhu gizleniyor. Kendini ciddiyetinden emin olduğum bir vasıta ile takdim ettirdi. Nasıl bir tedbirsizlik ve zaaf anımdan istifade etti bilemiyorum. Az vakitte mahremlerimden biri oldu.

İnsanın bir kere yokuş aşağı ayağı kayınca tutunup kendini geri alması zor oluyor. Asıl heyecan da bu patinajda değil mi? Emin bir eve gitmek, oradan örtülü tebdilikiyafette çıkmak... Sevdiğiniz gençle yan yana otomobil gezintileri, kırların تنها bir ağacı altında birbirimizin ağzına birkaç kadeh akıtmak... Kollar boyunlarda yanak yanağa hasbihâllere girişmek...

Bir gün Edip Münir 'le Tarabya üzerinde böyle bir kır âlemi yaparken daha mahrem görüşmek için bir yuva aradık. O bana dedi ki:

— *Bizim gibi çiftlerin cenneti bir yer var...*

— *Neresi?*

— *Gönüller Sarayı.*

— *Uzak mı?*

— *Deniz kıyısında... Otomobille beş dakika.*

— *Cenneti andırması neden?*

— *Gözleri büyüleyen bir manzar, mahremiyet, konfor, fevkâlâde mutfak...*

Bu tavsif benim biraz içkili kafama hoş geldi. Meğerse mürettep⁷⁹ bir tuzağa düşürülüymüşüm. Hakikaten beş dakika sonra orada idik. Cenneti menneti laftan ibaret adının cazibesine rağmen alelade bir sahil oteli. Döşemesi banal temizce bir oda... Boğazın ucundan Karadeniz'e bir kapı gibi açılan manzara...

Derhâl ortaya bir masa, kadehler, mezeler... Soruyorum:

— *Bu hazırlık neden? Dışarıda içtiğimiz yetmez mi?*

— *İçki sevdanın zevkini yüz defa büyültlen bir mikroskoptur. Bu birleşmek bahtıyarlığımızın hazzını gayeye⁸⁰ vardırmahtır.*

⁷⁹ mürettep: maksatlı olarak düzenlenmiş

⁸⁰ gaye: son derece

Sofra başına geçtik. Al kadeh ver kadeh, fırtınalı bir denizdeyim. Başımın üstündeki tavan, ayaklarımın altındaki döşeme dalgalanmaya başladı. Karadeniz'e uzanan Boğaz kâh daralıyor kâh genişliyordu... Biz kadehlerin sayısı ile sevdanın sonunu ararken kapı dışından bir tık tık duyuldu.

— Kimdir o?

— Biziz açınız.

Edip Münir kalkar açar. Kapının içinden dışından bir fısıltı... Edip bana dönerek:

— Atıf Cemal Bey'le Ruhsar Hanım.

— Bunlar da kim?

— Tıpkı bizim gibi iki günahkâr...

— Allah gafuru'r-rahimdir.

— Müsaade et de içeri gelsinler... Çok eğleniriz.

— Gelsinler... Günahkârlar dört oluruz.

Odaya erkek dişi bir çift girer. Hanımın elinde bir Japon çantası... Beyin elinde bir Kodak makinesi... Erkeğin Mahmutpaşa hazırcılarından giyinmiş bir kıyafeti var. Kadının da hanımının esvabına bürünmüş bir hizmetli hâli...

Gelir gelmez takdim resmi arasında Ruhsar Hanım mezelere saldırdı. Hindi gibi başını sallıyor, lokmanın boğazından indiğini göstererek yutuyordu. Bu acele tıknmadan içtimai seviyelerinin derhâl seçilmesi endişesi ile Edip onu itidale davet için soruyordu:

— Çok acıkmışsınız galiba?

— Ne söylersin... Kır havası...

Pek aristokratik dostlarla karşılaşmadığımı anladım. Çabucak meze tabakları içimizde yalayan kediler varmış gibi tertemiz oldu.

Soneri⁸¹ ... Garson...

Atıf Cemal Bey:

— Garson, bana bak. Dört kişi olduk. Mezeleri ona göre getir. Böyle minimini kaplarla değil. Burası yalıdır. Sofraya büyük kayık tabaklar yaraşır.

⁸¹ soneri: çan, çağırma zili

Ruhsar Hanım:

— *Atıf nereden de bulursun böyle sembolik lafları... Aniden icat eder vallahi...*

Atıf Cemal Bey:

— *Açlık insanın zihnini öyle açıyor ki...*

Edip Münir, misafırını biraz ihtiyata davet için ona yan gözle bakarak sözü şakaya boğmak maksadı ile:

— *Açlık, son nesil şairlerinin ilham vasıtaları...*

Atıf Cemal:

— *Meşhur Hint şairi Tagore en ilahi şiirlerini aç dururken yazmış.*

Ben:

— *Her hâlde parasızlıktan değil...*

İçtik, yedik, rakıya ne ilaç karıştırdılar bilmiyorum. Yavaş yavaş kulaklarımda sözlerin vuzuhu⁸² kayboldu. Gözlerimde şekiller bulandı. Büsbütün kendimden geçmişim. Ondan sonra nereye naklolunduğumu, ne olduğumu bilmiyorum. Kaç saat o hâlde kaldım, seçemiyorum. Aklım başıma gelmeye başladığı zaman kendimi gece karanlığında koşan bir otomobilde buldum. Yanımda yalnız Ruhsar Hanım vardı.

Evime teslim olundum. Bu kadın, gezip eğlenirken zehirlenmeye benzer bir bulantı, gaseyan⁸³ rahatsızlığı geçirdiğime dair uydurduğu bir masal ile evdekileri aldatmaya uğraştıktan sonra gitmişti.

Vasfiye, sırdaş bir hizmetçidir. Gayet emniyetli, sadık, pişkin, otuz beşlik bir kadın... Böyle tehlikeli zamanlarda kocama karşı vaziyeti büyük bir maharetle idare eder. İhtiyarla yatak odalarımız ayırır ve bu ayırtmaya çok zorluklarla muvaffak olmuşum.

Vasfiye beni odama götürdü, soydu, yatırdı. Yanıma gelmekten men için kocama karşı da münasip bir yalan uydurmuştu.

Ertesi günü başım sersem, midem bulantılı, her tarafım kırık, kendimi toplayıp döşekten kalkamaz bir hâlde iken Vasfiye odama girdi:

⁸² vuzuh: açıklık

⁸³ gaseyan: kusma

— Hanım, misafir geldi. Sizi görmek istiyor

— Nasıl misafir?

— Dün akşam otomobille sizi getiren kadın.

— Bu kadar erkenden?

— Ben de şaştım. Hiç hoşlanmadım. Bir mahalle karısı hâli var.

Ruhsar Hanım benimle dün tanıştı. Bugün teklifsizliğe başladı. Bu kadının gelişinden bir şeamet⁸⁴ hisseder gibi oldum. Yalnız görüşmeye değil, mühim bir iş görmeye gelmişe benziyordu. Zar zor toplandım. Kadının bulunduğu odaya girdim. Elinde gazeteye sarılı sımsıkı bir şey tutuyordu. Beni görünce yılışık bir tavırla ayağa kalkarak:

— Erkenden rahatsız ettim galiba?

— Estağfurullah.

— Bazı işlerde demiri tavında dövmek gerektir.

Bu tuhaf söz karşısında cevapsız, kadının yüzüne baktım. O devam etti

— Beni Edip Münir Bey gönderdi. Sizi gayetle alakadar edecek mühim bir mesele hakkında görüşmek için.

Gittikçe artan bir hayretle ben susarken kadın gazete sargıları içinden çıkardığı mukavvayı uzatarak:

— Bana gücenmeyiniz hanımefendi, malum ya, elçiye zeval yoktur...

Uzatılanı aldım. Aman Allah'ım ne göreyim? O anda cehen-nemden önüme bir menfez açılmış olaydı bu kadar dehşetlenmezdim. Çırılçıplak bir kadın fotoğrafı. Vaziyetin çirkinliğini yazamam. Anlayınız. Hicap hududunu tecavüzdeki bir cüret tasavvurlara sığamaz. Derhâl kendi kendimi tanıdım ve paraladım. Parmaklarımın arasından mukavva parçaları yere saçılırken karşımdaki kadın yesimi arttıran bir galibiyet sırıtışı ile:

— Hanımefendimiz beyhude zahmet ediyorsunuz. Bunun bizde klişesi var.

Bu şantajcıların maksatları anlaşılmayacak bir sır değildi. İstedikleri kadar fotoğrafı çekebilecekleri bu klişe ile bizi soymak

⁸⁴ şeamet: uğursuzluk

niyetini kurmuşlardı. İlk hamlede bunlara mağlup görünmek, büsbütün mahvımı hazırlamak demekti. Bütün cesaretimi topladım. Gözlerimi korkutucu bir şiddetle açarak kadının karşısına dikildim:

— Bana bak Ruhsar Hanım, dedim. Ben, bu çok şeni⁸⁵ maksadınızın karşısında hemen silah teslim edecek bir kadın değilim. Cinayetinizin cezasını çekmeden beni mahvedemezsiniz. Sizi çok uğraştırırım. Ve neticede elinize hiçbir şey girmiş olmaz.

— Sizce tesviyesi⁸⁶ kolay bir meselede niçin böyle büyük üzüntülere girip de bizi de uğraştıracaksınız? Şimdilik beş bin lira sizin için ehemmiyetsiz bir para, bizim için bir servet.

Ben bilaihtiyar⁸⁷ tekrarladım:

— Şimdilik beş bin lira?

— Evet efendim beş bin lira sizin için bir şey değil. Biz bu parayı nihayet iktisatla sarf edeceğiz. Siz de birkaç sene rahat kalırsınız.

— Dağa adam kaldıran şakilerden⁸⁸ ne farkınız var şehir içi haydutları!

— Ne yapalım efendim? Bu usulü biz icat etmedik. En medeni memleketlerde bu meslekle yaşayanlar var.

— En alçak, en namussuzluk...

— Biz karşı karşıya namusu rafa koymuş insanlarız. Siz üstünüzden bu sıkıntıyı atmışken lüzum gördükçe onu yine bir sırmalı manto gibi giyinmek istiyorsunuz.

— Benim cürmümle sizinkinin arasında dağlar var.

— Uzun bir mesafe yok hanımefendimiz. Siz bir ihtiyarı aldatıp zengin yaşıyorsunuz. Biz bu yalanınızdan istifade ederek servetinizin yüzde birinden pay koparmak istiyoruz.

— Hanım, ben vicdani mazeretimin hükmü ile hareket ediyorum.

— Biz de açlığın sevkı ile...

— Her aç, karnını böyle bir cinayetle doyuracaksa dünyanın hâli ne olur?

⁸⁵ şeni: kötü, fena

⁸⁶ tesviye: halletme

⁸⁷ bilaihtiyar: istemeksizin

⁸⁸ şaki: haydut

— Her kadın, kocasını böyle aldatıp da başkalarından çocuk doğuracaksa cemiyet ne şekil alır?

— Cemiyet, çocuk doğurtma mevsimleri geçmiş fakat servetlerine güvenerek genç kadınlarla evlenen ihtiyarların hodbinlikleri meselesini halletsin...

Beş bin lira değil, beş para vermeden o gün bu şantajcı kadını kovdum. Aramızda açılan içtimai mücrimiyet meselesi büyük bir hararetle uzamıştı. İkimizde mücrimdik. Hangimiz daha büyük suçlu idik? Benim zararım kocama münhasır kalıyordu. Onlar vicdani hiçbir endişe önünde küçük bir ezginlik duymadan aç kurt gibi yakalayabildiklerine saldırıyorlardı. O rezil fotoğrafıyı hemen kocama gönderip de beni boşatmaktan büyük bir faydaları olamazdı. Benden para sızdırmak için daha ince yollar düşünerek şantajı uzatacaklarını biliyordum.

Edip Münir'in enişte evinden kovulduğunu, annesinin Ankara'da olduğunu biliyorum. Kendisi en adi pansiyonlarda bekâr hayatı sürüyor. Kira birikiyor, veremeyince otel değiştiriyor. Eşya namına nesi varsa oradan oraya kaçırdığı valizin içindedir. Bunlar meyanında şantaja alet yapılan mahut⁸⁹ fotoğrafı de vardır. Şenlik Pansiyonu'ndaki son hırsızlık vakasını gazetelerden okudum. Valizin komiserliğe aldırılmış olduğunu da biliyorum. Kilit açıldığı zaman bütün rezalet meydana çıkacak.

Komiser Beyefendi, cemiyetin adli ehliyetinize tevdi ettiği vazife mühim ve büyüktür. Bir nokta gizlemeyerek cürmümü bütün dehşeti ile itiraf ettim. Yaptıklarımı bugün son derece pişmanım. İnanınız yanıldıktan sonra gelen nedametler⁹⁰ hakikattir. Eski hayatımın tiksintisi büyük bir tövbekârlıkla beni kocama ve çocuklarıma çevirdi. İşlemiş olduğum günahları Allah'a ve kullarına affettirmek için bundan sonra fazilete örnek olacak bir kadın gibi yaşayacağım. Mazime baktıkça iğrenip titriyorum. Bu salahıma⁹¹ büyük himmeti sizden bekliyorum. O rezil fotoğrafıyı yırtınız. Atıf Cemal'i, Ruh-sar'ı celbediniz. Bu şantajcıların ellerinden klişeyi de kurtarıp kırtınız. Bu rezaleti mahkeme salonlarına, gazete sütunlarına düşür-

⁸⁹ mahut: adı geçen

⁹⁰ nedamet: pişmanlık

⁹¹ salah: kurtuluş

meden örtbas etmenizi ilahi vazifenizin kutsiyetinden bekliyorum. Nedamet yaşları ile ayaklarınızın önüne serilmiş bir tövbekârı çiğneyip geçmezsiniz.

Her cürümde tabiatın da bir dahli, bir payı, nasibin de bir tesiri vardır.

Hâkim, hükmünü verirken insanlığın adi telakkilerinden yükselerek hilki⁹² zaaflarına kurban gidenleri kanunun şiddetinden korumalıdır.

Kurtarılacak olan yalnız bir kadının namusu değil, bir ihtiyarın hayat saadeti, iki masumun istikbalidir.”

*

Komiser Bey, bu elim itiraf ve uzun müdafaanameyi bitirdikten sonra dinlenir gibi sustu. Müdekkik⁹³ gözleriyle, karşısındakilerin yüzlerine peyda olan tesiri aradı. Hacı Ömer Efendi'nin eli ayağı buz kesilmişti. Kendinden bir şey sorulmadan tahammülü tükenmiş bir adam ezgiliği ile:

— Efendim, dedi, dünya bizim gibi altmış yetmiş yaşındakilerin tanıdıklarından çok başka türlü bir âlem olmuş... Herhangi bir dava ile zatıalınız gibi bir komiser huzuruna ömrümde çıkmış adam değilim. Mücrim kim, masum kim? Şaşırdım. Kadın müthiş suçlarını öyle serbest bir kalemle anlatıyor anlatıyor ki dinlerken ürpermeler geçirdim. Hele ötekiler maazallah şehir içinde yol kesen, insan soyan eşkiya...

Komiser hafif bir gülümseme ile bu geçen asır adamının yüzüne baktı. “Zavallı ihtiyar daha ne gördün? Bunlar adi⁹⁴ kocaya sadakatsizlik ve soygunculuk vakaları... Kocasını zehirleyen, karısını boğan, birkaç lira için üç dört cana kıyan katillerin sorgularında bulunup da bu cinayetleri nasıl soğukkanlılıkla yaptıklarını dinlesen insanlıktan nefret edersin...” demek istiyordu. Onun bütün dik-kati Edip Münir'in üstünde toplandı. Sokakları doldıran kalabalık arasında kıyafetleri herkese benzeyip de içleri cemiyetin zararına işleyen birer fesat fabrikası hükmündeki bu ahlaksızları tetkike çok ehemmiyet veriyordu.

⁹² hilki: doğuştan

⁹³ müdekkik: araştıran

⁹⁴ adi: basit, sıradan

Bu müspet⁹⁵ cürmünün ağırlığı altında komisere karşı ne vaziyet alacağını düşünen Edip Münir, bütün cinleri, şeytanları imdadına çağırır bir şaşkınlıkla kıvranırken şu suale maruz kaldı:

— Edip Münir, Atıf Cemal, Ruhsar... Şantaj kumpanyasının daha başka azaları var mıdır? Nerelededir?

— Haşa efendim. Biz kumpanya değiliz.

— Nasıl değilsiniz? Sen âşık rolünü oynuyordun. Atıf Cemal fotoğrafçılık yapıyor. Ruhsar söz getirip götürüyor. Bu rezil teşekkülün S. Hanım'dan başka kurbanları da olacak... Söyle bakayım daha neler yaptınız? Kahramanı olduğunuz daha kaç vakanız var?

— Efendim böyle vakalarla geçinir adam değilim. Emin olunuz ki bu ilk cüretimdir. Saiki, fevkalade bir zarurettir. Bu hareketimin görünen günahından başka gizli bir sevap ciheti de vardır.

— Ne demek istiyorsun?

— Zannettiğiniz kadar mücrim değilim. Müsaade buyurunuz vakayı tahlil edelim...

Komiser safsataya gelmeyeceğini anlatır bir çatkınlıkla:

— Dinliyorum.

— Cemiyet içinde işlenen her cürme kadar kanunun tedip⁹⁶ eli daima uzanamıyor. Cezasız kalan cinayetler var. Bu hakikati inkâr edemeyiz.

— Peki...

— Allah diyelim, tabiat diyelim, intikamcı gizli bir kuvvet var. Bazen bu gibilerine çarpıyor. Ve bu tedibine de bizim gibi kötülerini vasıta yapıyor.

— Tutturduğun bu acayip felsefenin ucunun nereye çıkacağını bilemiyorum. Fakat bu münasebetle yaptığın işin bir kötülük ve kendinin de kötü bir adam olduğunu tasdik ediyorsun demek?

Edip Münir sinik bir utanışla gözlerini önüne indirerek:

— Elbette... Artık huzurunuzda cürümlerimden bir zerresini inkâra mecalim kalmadı. Bundan sonra bütün samimiyetimle ifade

⁹⁵ müspet: kanıtlanmış

⁹⁶ tedip: terbiye etme

vereceğime emin olunuz. Lakin bu samimiyetimin vicdani kısmını da önünüze dökmeme müsaadenizi istirham ederim.

— Buna da peki.

— Şantaj yaptığımız bu kadın, kocasını aldatıyor. Bankalarından kazandığı iki çocuğu da bu zengin ihtiyara mal ederek mirasa sokacak. S. Hanım, yalnız benimle görüşmüş değildir. Hoşuna giden her delikanlı ile yatıp kalkıyor. Kocasının servetini şehvetini teskin edenlere dağıtıyor. Kadının bu gizli azgınlığını vesile tutarak kendisinden birkaç bin lira sızdırmak, zannımca büyük bir cinayet değildir. Bu suretle kendisini biraz korkutarak itidale davet etmiş ve kısmen de cezalandırmış olmaz mıyım? Bu hareketi kendim için büyük bir cürüm saymıyorum.

— Tecziye⁹⁷ hakkı, katiyen ve tamamen kanuna aittir. Hiçbir fert diğesinde gördüğü cürmü cezalandırmak salahiyetini her ne sebeple olursa olsun haiz olamaz. Sonra kanunun nüfuz kuvveti ortadan kalkmış “gücü gücü yetene” devri başlamış olur. Sen okumuş yani menfi şantajcısın. Bu cihetle tehliken cemiyet için büyüktür. Adam kandırmakta maharetlisin. Mevkie göre söz idare etmekteki ustalığını görüyorum. Karşımda birdenbire salah peyda etmiş olduğuna inanmam. Geçmişini araştırmak mecburiyetindeyim. Bundan sonra zabitanın sabıkaları defterinde kayıtlısın.

Edip Münir bir önüne bir de komiserin yüzüne bakarak yutkunduktan sonra:

— Benim sözlerime inanmıyorsunuz da aile cinayetini pervasız bir kalemle yazıp gönderen kadının bu samimiyetine nasıl itibar ediyorsunuz?

Beğendiği genç erkeklere vücudunu, başka bir ihtiyaçla değil, yalnız kadınlık zevkini tatmin için peşkeş çeken bu kızgın karı, zaruret yüzünden ırz ticareti yapanlardan daha fahişe, daha rezil ve günahkârdır.

İtirafnamesinde bakınız size ne maval okuyor: “İnanınız, yazıldıktan sonra gelen nedametler hakikattir. Eski hayatımın tiksintisi beni kocama ve çocuklarıma (!) çevirdi. İşlemiş olduğum günahları Allah’a ve kullarına affettirmek için bundan sonra fazilete örnek

⁹⁷ tecziye: ceza verme

olacak bir kadın gibi yaşayacağım ilaahirihi...” S. Hanım kadınlık hislerini idare edemeyecekleri genç kızlarla evlenen hayat usareleri çekilmiş ihtiyarlara lanetler yağdırdıktan sonra aynı vaziyette bulunan kocasına döneceğini söylüyor. Kocasının bu iktidarsızlığını kendi azgınlığına bir mazeret göstermemiş miydi? Koca yine o koca, kadın yine o kadın, vaziyet aynıdır. Onun “Salaha döndüm.” demesine inanabilir miyiz? Üç gün sonra yine zaafına yenilmeyeceği ne malum? “Çocuklarım” dediği, başka başka babalardan olduklarını itiraf ettiği piçlerdir. Bu yabancı tohum mahsullerini fuzuli babalıklarıyla müşerref ettiği ihtiyara besleterek o dam altında büyüttükçe bu kadının nedameti sahih olamaz. Bu hakikatin asıl itiraf mahalli polis komiserliği değildir. Gidip bunu böylece ihtiyarın önünde ikrar etmeli... Bakalım bu aldatılmış koca, çocukları ile beraber bu günahları kabul mü, yoksa üçünü birden kapı dışarı mı edecek? Ondan sonra anlaşılacak vaziyet doğru olabilir. Biz şantajcılara da iş kalmaz.

— Sana söz müsaadesi verdiğime bakıp da söylediklerini haklı buluyorum sanma. Şantajcılıkla şarlatanlık arasında lafzen ve madeten benzerlik var. Hileli lakırdılarından ibret almak için söyletiyorum seni. Kadının nedameti samimi olsun olmasın, senin ona şantaj yapman için bu ne bir hak ne bir sebep sayılabilir... Bundan sonra siz de o hanım da zabitanın gözcülüğü altındasınız. Onun sözlerini samimi tutarak bu çirkin maceranın örtbas edilmesini umumi ahlak ve edep namına hayırlı buluyorum.

Şenlik Pansiyonu sahipleri karı koca İlyalar celbolundu. Edip Münir aleyhindeki bilezik vesaire sirkati hakkındaki iddianın sıhhati sabit olmadı.

Atıf Cemal ile Ruhsar da çağrıldı. Komiser huzurundaki sorgu-da erkek şu cevabı verdi: “Efendim, bendeniz ücretle resim çıkaran bir fotoğrafçıyım. Çektirilen herhangi bir sahneyi alırım. Bunda şekli bir cürüm varsa bana değil, müşteriye aittir.” kaçamak yolu ile yakayı sıyırmak istedi. Ruhsar da:

— Efendim, bu işte benim zerre kadar günahım yoktur. Benim yaptığım alelade bir komisyonculuktur. “Şu kâğıdı falan mahalleye götür.” dediler, götürdüm.

Komiser içinden:

— Hepiniz de zabitanın önünden taklak atarak kaçmaya uğraşan birer avsınız. Suç işlerken cüretkâr fakat kuyruklarınız sıkışınca çocuk aldatacak sözlerle masum rolü oynarsınız.

Zabita memuru cürümlerini inkâr hilekârlığına sapıtmadan doğruca itirafta bulunanları suçluların mertleri sayardı. S. Hanım'ı da bunlardan biri addediyordu. Bu mücrimlere son ders olarak şu fîskuru verdi:

— Zabitanın himayesine sığınan bir kadın aleyhinde çıkacak skandalı söndürmek için sizi bugün serbest bırakacağım. Fakat her hanginiz şantajcılıkta kıpırdarsanız derhâl pençemizi yakanızda bininiz... Bugünkü suçunuz müspettir. Yarınki işleyeceğinizle bunun cezasını şiddetlendirmiş olursunuz.

Mahut erzel⁹⁸ klişeyi, mevcut fotoğrafları komiser dolabına kilitledi. Tecil edilen suçluların şubece fotoğrafları çekildi. Bu suretle salıverildiler.

*

Hacı Ömer Efendi, komiserlikten âdetâ vicdani bir bulantı ve baş dönmesi ile çıktı. Bu *vertiges*⁹⁹ ona, bayır aşağı kızak kayan ahlakın süratinden geliyordu.

Mağazasının bir köşesine yorgun, bitkin yığıldı. Gözlerini kâh yumup kâh açarak düşündü. Çok fena cürmünü hemen hemen alışkın denecek bir ifade ile anlatan kocalı kadının komiser tarafından affını doğru bulmadı. Maceranın işittiği şekilde örtbas edilmesini muvafık¹⁰⁰ görmedi.

Bu vakayı bir köşesinden tutuşarak sine sine¹⁰¹ yanan bir namus kâşanesine¹⁰² benzetti. Alevin bir gün saçağa saracağını muhakkak biliyordu.

S. Hanım'ın gösterdiği nedamet hakikat mıdır? Komiser bey de bu şüpheden zihnini kurtaramadı. Davayı takip etmeyerek genç kadını ve maceranın diğer kahramanlarını serbest bırakması, bunlar cürümlerini tekrara başladıkları takdirde nerelerde ne işler gördük-

⁹⁸ erzel: rezil

⁹⁹ vertiges: baş dönmesi

¹⁰⁰ muvafık: uygun

¹⁰¹ sine sine: içten içe, gizliden

¹⁰² kâşane: büyük süslü köşk

lerini, kimlerle münasebette bulunduklarını anlamak içindir. Hareketlerini tarassuda¹⁰³ arkalarından memurlar tayin etti.

Edip Münir elinde bavulu, ötekiler fotoğraf makineleri ile komiserlikten çıkınca, atlattıkları tehlikeden hafifleyerek geniş geniş birkaç nefes aldılar. Beş, on adım yürüdükten sonra Ruhsar, kedi gibi etrafını kollayarak:

— Korkudan iştahım kapanmıştı. Serbestleyince acıkmaya başladım.

Atıf Cemal:

— Öyle ise seni daima korkutalım.

Edip Münir:

— Bütün dünyayı komünist yapmak kabil değilse biz aramızda bu yeni hikmetin prensiplerini tatbik edebiliriz ya...

Atıf Cemal:

— Ne demek istiyorsun?

Edip Münir:

— Cüzdanı çıkar. Sökül bakalım ne tutuyorsun?

Atıf Cemal yapma bir kederle:

— Duymadın mı? Portföyümü¹⁰⁴ yankesiciye kaptırdım.

Edip Münir:

— Herif ihya oldu desene...

Atıf Cemal:

— Ne dersin birader... Adamcağız cüzdanı açar açmaz içinden çıkan bir “yalana şahadet”, diğeri “borç davası”ndan dolayı ceza mahkemelerinin üçer gün ara ile iki ihzar¹⁰⁵ pusulasını görünce hemen elindekiartal¹⁰⁶ şeyi atarak tabanları kaldırmıştır...

Edip Münir:

— Bozukluk çantanı çıkar.

Atıf Cemal:

¹⁰³ tarassut: gözetleme

¹⁰⁴ portföy: para cüzdanı

¹⁰⁵ ihzar: bir kimsenin mahkemeye çağırılması için düzenlenen yazı

¹⁰⁶ artal: eski püskü

— Yankesici korkusundan çanta taşıyorum. Varlığımı yeleğimin cebine koyuyorum.

Edip Münir:

— Mevcudunu söyle.

Atıf Cemal yeleğinin cebini karıştırarak:

— Kırk beş kadar.

Edip Münir de cebini yokladıktan sonra:

— Ben senden sekiz eksğim.

Atıf Cemal:

— Öyle ise ben daha kibarım.

Edip Münir:

— Sekiz kuruşluk.

Atıf Cemal:

— Aç kaldığımız günleri düşünürsen büyük fark.

Edip Münir, Ruhsar’a:

— Hanımefendi sesin çıkmıyor. Arıfaneye¹⁰⁷ iştirak yok mu? Etek altındaki gizli kadın cebini yokla bakalım. Derinden ne çıkabilecek?

Ruhsar biraz fingirdeyerek:

— Benim uğradığım felaketi duymadınız mı?

Edip Münir:

— Hayrola?

Ruhsar:

— Bir deste kirli papelim vardı. Kimse çalmasın diye tavan arasına sakladım, hepsini fareler yedi.

Edip Münir:

— Eh şimdi?

Ruhsar:

— Eş dost eksik olmasın.

Atıf Cemal.

¹⁰⁷ arifane: masraf bölüşülerek ortaklaşa yapılan ziyafet

— Yanımızdaki para ile bugün açlıktan ölmeyiz. Şuradan pastırma, peynir, ekmek, tahin helvası falan filan alır Gülhane Parkı'nın bir köşesine çekilip tıklarız. Ruhsar Bacı, komünist hemşiremizdir. Masraftan muafiyetle beraber yer.

Ruhsar el çırparak:

— Lenin'in ruhuna Fatiha.

Edip Münir:

— Mal iştirakinde bütün insaniyet bizim gibi uyuşsa?

Ruhsar:

— Açlar azalır, mesele kapanır.

Atıf Cemal:

— Sende var olan benimdir de...

Edip Münir:

— Bende var olan yine benimdir.

Ruhsar:

— Mızıkılanma Münir.

Edip Münir:

— Paylaşılabilecek şeyi ortaya dök de bak... Hakkaniyet ve müsavata tapan komünist kurtlarının nasıl kurtlaştıklarını o zaman gö-rürsün.

Atıf Cemal:

— İnsaniyeti insan gibi yani yaradılışı itibarı ile muhakeme et-melidir.

Edip Münir:

— Komünistler kendilerini bu yaradılıştan istisna ediyorlar ga-liba.

Ruhsar:

— Paylaşmak için ortaya dökülmüş bir şey yok da kurtlukları belli olmuyor.

Edip Münir:

— Paylaşılabilecek şeyler yok değil. Fakat ortaya dökülmüyor. El altından gidiyor. Elebaşları aralarında meseleyi hallediyor. Kütle

pek akıl erdiremediği bu müsavat adaletini karşıdan parmak yalayaarak seyrediyor... Katakulliler meydana çıktığı gün yine kıyamet kopacak, komünistlikten üstün yeni bir idare usulü aranılacaktır.

Ruhsar:

— Bu bulunacak mı?

Edip Münir:

— Buna “ideal” namı veriliyor.

Atıf Cemal:

— Ki bulunamayacak demektir.

Edip Münir:

— Başlangıçtaki hüsnüniyet hiçbir şeyde devam edemiyor.

Atıf Cemal:

— Tabiatla değişmez, bozulmaz ne var ki bunu hayatta ve insanların yaptıkları kanunlarda arayalım?

Ruhsar:

— İdare müsavatı yalnız bir suretle kabil olur.

Edip Münir:

— Nasıl?

Ruhsar:

— Bilgi, kültür, azimkârlık, akıl ve hakkaniyet derecesi bütün insanlarda müsavi olmak şartı ile...

Edip Münir:

— İşte o zaman siyaset hokkabazları yeşil masa üzerinde yuvarlak oynatamazlar.

Atıf Cemal:

— O zaman koca dünya bir parlamento hâlini alır. Bütün insanlar aza kuvvetini iktisap¹⁰⁸ etmiş olurlar.

Edip Münir:

— Düşün azizim düşün, beş on kişinin tuttuğu dizginlerden kurtulmuş başlar alabildiğine ferahlayınca...

Atıf Cemal:

¹⁰⁸ iktisap: edinim

— Haniya mahkeme kararını beklemeden hep bir ağızdan müt-hiş bir adalet nefesi alıp salıvererek maznunu sokak ortasında par-alayan intikamcı büyük kitlenin işe akıl erdireceği dakikayı tasavvur ediniz.

Ruhsar:

— Sus korkutma beni. Rahat yaşamak için dünyanın alacağı ideal intizam gününü beklemek abestir. Biz geçinmek için üç kişi aramızda bir komünizm mukavelesi yapalım... Olan, olmayanları doyursun... Bu suretle aç kalmak tehlikesini azaltmış oluruz.

Edip Münir gülerek:

— Cemiyette mümkün olamayan şeyin ferdiyetinde kabil olacağını mı zannediyorsun? Benim karnım tok ve cebimde param olduğu günü, senin karşıklı kaldırımdan aç geçtiğini görüp hissedersen der-hâl sokağı değiştiririm.

Ruhsar:

— İnsaniyette kardeşlik müsavâtı bu mudur?

Edip Münir:

— Kardeşlik müsavâtı değil, insaniyette hallolunamayan mese-le işte budur. Tok adama ötekinin açlığı vız gelir. Biz bütün açlar se-falet günlerimizde hissen birleşerek toklara lanetler yağdırırız. Fa-kat hayatta refah teminine muvaffak olunca zaruret sınıfıyla beraber fikir de değiştirerek artık kendimizden aşağıya bakmaz, gözlerimizi daha ziyade müreffeh olmak çarelerine dikeriz.

Otomobiller, tramvaylar ve yaya kalabalığı arasından Salkım-söğüt'e doğru yürüyorlardı. Eminönü Caddesi'nde tuhaf bir man-zara vardır. Camedânlarda ipekli, yünlü, keten, gayet temiz eşya teşhir eden iki manifaturacı arasında kokusu beş adım geriden burnunuza dolan bir pastırmacı dükkânı görürsünüz. Buna dükkân demek de büyük bir cömertliktir. Âdeta Çinlilerin işkence dolapla-rına benzeyen bir aralık... Bu azaba mahkûm sabırlı adamın yalnız belden yukarısı sağa sola biraz döner, kolları kımlıdayabilir. Bitişik camedândaki bembeyaz bir takım iç çamaşırı hizasında buradan sarkan sıvışık çemenli pastırma hevenklerinin teşkil ettikleri tezat yüreğinize sıkıntı verir. Buradaki koku ve kirlilikten öteki temizliğe bir şeyler bulaşacağı zannına düşersiniz. Aynı nevden esnafın bir çarşıya toplanmaları lüzumundaki hikmeti o zaman anlar ve buna

esnafın, hiç ehemmiyet vermeyen belediyenin kaygısızlığına da şaşarsınız. Yüzü caddeye açık bu dolabın içinde pastırma, sucuk, tereyağı, sardalya, peynir, zeytin, turşu, bal, marmelat, ahtapot, çirroz, ringa, siyah, sarı havyar, hasılı kokan, bulaşan yiyeceklerden her nev sıralanmıştır. Buralardan komşulara dağıtılan sineklerin, onların temiz eşya üzerine bırakacakları lekelerin zararını esnaftan tahkik de kimseye ait bir vazife değildir.

*

Bu umumi kilerlerin birinden nevale düzerek parka yollandılar. Soğuk Çeşme kapısından girdiler. Yıldızlı parmaklıklı iç demir kapıların solundaki park nizamnamesi gözlerine ilişti, okumaya başladılar.

Ruhsar:

— Gördünüz mü? Burada öteberi yiyip süprüntülerini yerlere saçmak memnu.

Edip Münir:

— Bu memnuiyet yalnız nizamnamededir. Fiilen mevcut değildir. İçeriye doğru ilerleyince bu memnuiyetlere aldıran olmadığını göreceğiz. Herhangi bir şeye yasak koymalı ama hilafına hareket imkânını da bırakmamalı. Bu koca parkın kıyı bucağında işlenen suçları görmek için kaç gözcü tayin edilmiştir ve edilebilir acaba?

Ruhsar:

— Yasağı yaşatmak için müsellah¹⁰⁹ devriyeler dolaştırılacak değil ya... Memnua riayetin büyük kısmı, halkın terbiyesinden beklenir.

Edip Münir:

— Halkın terbiye örneklerini şimdi görürsün.

Atıf Cemal:

— Canım, biz burada çiğ pırasa yiyip de püsküllerini yerlere atacak değiliz ya...

Edip Münir:

— Vallahi iyi dedin. Aldığımız bir avuç yiyecekten gıda olarak kuşlara döküntü bile kalmaz. Hepsini sömürürüz.

¹⁰⁹ müsellah: silahlı

Yukarıya, Saray Kapısı önüne çıkan yokuşa saldırdılar... Biraz ilerledikten sonra Edip Münir eliyle yolun ötesini göstererek:

— İşte bakınız şu iki kadın, çocuklarını taflanın¹¹⁰ önüne işeti-yorlar.

Atıf Cemal:

— Ne yapsınlar? Yavruca sıkışmış.

Edip Münir:

— Yavruca mı? Koskoca oğlan... Biraz ötede helalar var.

Ruhsar:

— Nizamnamede işeyene ne ceza koymuşlar?

Edip Münir:

— Buradakini bilmiyorum ama işittiğime göre Avrupa'da kü-çüğü bir, büyüğü iki frankmış.

Ruhsar:

— Bizim Yeni Cami helalarına konulan narha¹¹¹ nispeten bu ceza çok ucuz... Duvara yapıştırılmış kenefler¹¹² nizamnamesinde yüz para ve bir kuruş.

Gülüşerek yürüdüler. Parkın en üst meydanlığına çıktılar. Oturmak için güzel bir yer aradılar. Manzaraları en iyi bankoların üzerlerine rençper kıyafetli kirli adamlar uzanmış uyuyorlardı.

Edip Münir:

— Bu ne çirkinlik. İşte her gün burası böyledir.

Atıf Cemal:

— Bunlar, park nizamnamesini okuyacak tahsilde kimseler de-ğildir.

Edip Münir:

— Park nizamnamesini okuyamayanlar nizamname hükmün-den muaf sayılamazlar. Keyfiyeti bunlara da anlatmak çaresini dü-şünmelidir. Bak, şuradaki kokmuş yemenili¹¹³ herif, uyku arasın-

¹¹⁰ taflan: karayemiş ağacı

¹¹¹ narh: bedel

¹¹² kenef: tuvalet

¹¹³ yemeni: bir tür hafif ve kaba ayakkabı

da bir düziye göğsünü, ensesini kaşıyor. Oraya döktüğü böcekler, ondan sonra oturacak adama hücum edecekler. Halk buraya hava almaya mı, bitlenmeye mi geliyor?

Ruhsar:

— Edip iyi söylüyor. Park idaresinin burayı yatakhaneye çevirenleri böyle istirahatlerine terk etmesi doğru değildir. Hiçbir memurun gelip de bu uyuyanlara “Haydi kalkınız, burada yatmak yasaktır.” dediği görülüyor. Bu geniş müsaadeden dolayı buralarda sızanların sayıları günden güne artıyor. Mükemmel yeşil karyola, âlâ havadar yer... Bırakıldıktan sonra burada uyku çekmeye kim heveslenmez?

Güç buldukları denize karşı bir bankoya sıralandılar. Kandilli ve Hisar çıkıntılarının kapattığı Boğaz, küçük dalgaları arasında sayısız güneşler kaynatan bir liman güzelliğinde görünüyor. Ta Fenerbahçe, Mühürdar, Kadıköyü, Çamlıca, Üsküdar’dan başlayarak kıyılara inen, tepelere yükselen göz, boğazın iki sahilindeki bu cennet parçalarının neresinde duracağını şaşırtıyor. Deniz ve göğün iki maviliği arasından süzülüp gelen hava, serin bir menekşe şerbeti gibi içiliyor.

Kese kâğıdı açtılar. Pastırma, peynir, helvalarını çıkardılar. Paylaştıkları ekmeğe katık ederek yemeye başladılar.

Ruhsar:

— Şu güzel hava ve manzaraya karşı bu hamal sofrası?

Atıf Cemal:

— Hanımefendimiz, ne istersiniz? Fileto, hindi dolması, barbunya ıskarası?

Edip Münir:

— Bu dediklerini bol bol yiyecektik ama talih uygun gelmedi. Biz S. Hanım’ın o vaziyetteki fotoğrafisini bir daha nasıl çekebiliriz?

Bu istifhama karşı Atıf Cemal gülümsedi.

Edip Münir:

— Ne gülüyorsun arkadaş? Yoksa komiserin tehditlerine rağmen saklanmış fotoğrafların mı var?

Atıf Cemal:

— Olsa da bununla ne iş görebileceğiz ki?

Edip Münir:

— Kim bilir? Bu fotoğraflardan istifade edilecek belki bir fırsat daha düşer.

Atıf Cemal:

— Böyle bir fırsatı hiç ummuyorum. Artık zabıtaca mukayyet sabıkalılar sırasına geçtik, sağa sola biraz sapıtsak hemen ensele-neceğiz.

Edip Münir:

— Zabıta münhasıran bizimle uğraşamaz. Onun bin türlü işi var. Kendimizi unutturmak zannettiğin kadar güç bir şey değildir. Bizi yaşatacak bir iş bulamazsak sağa sola sapıtmaktan başka hayat çaremiz var mı? Önümüze ne zorluk çıkarsa çıksın yılgınlık göstermemeliyiz. Sen söyle var mı o fotoğraflardan?

Atıf Cemal bir an dudak bükerek kısaca:

— Yok... dedi.

Edip Münir, bu “yok” deyişte zıt mana sezinler gibi olarak:

— Biz üç kişi, hilesiz, sıkı bir ittifakla iş görebiliriz. Âlemden evvel birbirimizi aldatmaya kalkarsak beyhude yorgunluk olur ve hem de çabuk yakalanırız. Hristiyanların Allah’ı gibi biz üç şahıs, bir şahsiyet teşkil etmeliyiz.

Atıf Cemal “yok” ısrarında devam etti.

O ara yanlarına şapkası da benzi gibi soluk ve kıyafetçe intizama cüzdanı pek müsait olmayan bir genç yaklaşarak selam verdi. Sonra gülümser, sırnaşıkça bir ifade ile “Edip Münir, Atıf Cemal Beylerle Ruhsar Hanım’ın karşısında bulunuyorum, değil mi?” istifhamı ile yüzlerine baktı. Berikiler biraz şaşaladılar.

Edip Münir ağırca cevap verdi.

— Evet.

Meçhul genç muvaffakiyetine sevinir bir eda ile:

— Hele şükür yakaladım.

Edip Münir hayreti artmış bir jestle:

— Bizi mi takip ediyordunuz?

— Komiserlikten beri. Siz çıkmışsınız ben gelmişim.

— Ne münasebetle?

— Mesleğim hasebi ile...

— Necisiniz?

— Gazeteci...

— Size peşin söyleyeyim ki biz mesleğinizin pek hürmetkârı kimseler değiliz.

— Niçin eendim? Gazetelerin medeniyet âleminde bugünkü rolleri çok mühimdir.

— Benim nazarımda gazeteler dedikodu koleksiyonundan başka bir şey değildir. Tatlıya da karışsınız ekşiye de... Hükûmetin işini de bozarsınız, halkı da birbirine düşürürsünüz. Sizden canı yanmayan kimse yok gibidir. Her hangi bir muharrir kalemi eline alarak bir matbaa masası önüne oturdu mu, hiçbir mektepten tasdiknamesi bile yokken kendini dünyanın bütün ilimlerinden, fenlerinden mezun bilir, ömründe bir satırını bile okumadığı bilgilerde allame kesilir, kritiklere girer. O kürsüden aldığı cüretle haysiyetlere tecavüzden hiçbir vicdan endişesi duymaz... Onun merakı yalnız kendi kalemi üzerine âlemin dikkatini celbedecek fırsatlar aramaktır. Bu fırsatı bulunca artık hiçbir şeyden çekinmez.

Gazeteci:

— Biliyorum Edip Münir Bey. Gazeteciler aleyhindeki bu galeyanınızda haklısın. *Doğru Söz* gazetesi tahkiksiz tetkiksiz, size dair fantezi bir sütun yazdı.

— İsnatlarımızın asılsızlığı bugün resmen tahakkuk etti fakat bu şeni iftiralarının cezasını görmedikçe yarın başka bir masumun namusunu kalemine oyuncak yapmaktan çekinmez.

— Ben *Ciddiyet* gazetesinde çalışıyorum. Bu yanlışlıkları doğrultacağım... Lakin vaka hakkında mümkün olduğu kadar tafsilat vermenizi rica ederim. Halk çok merakta.

— Neden dolayı?

— Komiserlik tahkikatında valizden çıplak bir kadın çıkarılmış diyorlar...

— Böyle deseler de siz bu saçmaya inanmamalısınız? Kapalı bir bavulda canlı bir mahluk yaşayabilir mi?

— Bu şayanın hiç aslı faslı yok mu?

— Katiyen...

Gazeteci, Edip Münir'in yanında duran bavulu göstererek:

— Bakınız bahsolunan şey yanınızda duruyor. Bu valizin komiserliğe girip çıkmasında elbette bir sebep olacak... Rica ederim söyleyiniz. Siz hakikati sakladıkça yanlış tefsirlerle vaka fena şekiller alır...

Edip Münir hiddetle cebinden anahtarı çıkarır, valizi açar. Ağzına kadar eşya dolduğunu göstererek:

— İnsaf ediniz. Bu dolu şeylerin arasına bir de canlı kadın sığarmı?

— Sığmaz fakat vaka anlatmak istediğiniz kadar sade değil. İşin içinde Gönüller Sarayı, otel macerası var... İğfal edilmiş zengin bir kadından bahsolunuyor.

Edip Münir birkaç alıklaşma yutkunması geçirdikten sonra:

— Böyle şeylerden haberim yok. Çok merak ediyorsanız komiserliğe gidiniz. Tahkikat yapınız.

— Uğraştım söylemiyorlar...

— Benim de onlardan fazla bildiğim bir şey yok.

Muhbir ısrarında devam eder. Fakat Edip Münir ketumiyetten ayrılmaz. Nihayet selamlayarak çekilir. O uzaklaşınca Edip Münir:

— Be arkadaşlar, biz komiserlikte sorguya çekilirken bu muhbir kapı arkasından mı dinledi? Yalan yanlış ne ise çarçabuk vakalardan bir rüzgâr alıyorlar... Bu da bir sanat...

Atıf Cemal, eli ile ileriye işaret ederek:

— Bakınız bakınız... Ta uçtaki bankoya oturdu. Kurşun kalemini, bloknotunu çıkardı. Galata rıhtımına bakarak yazıyor.

Ruhsar:

— Hani ya insanı yassılmış kambur kumbur gösteren aynalar vardır, yarın gazete sütunlarında kendimizi işte öyle tanınmaz şekillerde göreceğiz.

Atıf Cemal:

— Bir şey söylemedik ki oraya oturmuş da ne yazıyor?

Edip Münir:

— Gazetecilerin kurulmuş bir esas üzerine yazdıklarını mı zannediyorsun? Yarın çıkacak on altı sayfayı doldurmak için sekiz on muharririn elinde koşan kalemelerin ciddi tahkik ve tetkike tahammülleri var mıdır?

Ruhsar:

— Gelsin atmasyon, ucu kime dokunursa dokunsun.

Atıf Cemal:

— Yılan, sokmak için kabahatli arar mı?

Ruhsar:

— Bizim âleme yaptığımızı başkası bize yaparsa kızıyoruz.

Edip Münir:

— Ya kızmayıp da şükranla mı mukabele etmeli idik? Bizim yaptıklarımıza kızmıyorlar mı sanki? Komiserin huzurundan daha yeni kurtulduk...

Ruhsar:

— İyilik yapmaktan bir fayda çıkmıyor. Fenalık etmekle geçi-nilebiliyor.

Edib'in aleyhinde yazan gazeteci, ötekinin berikinin sırtında bilemediği kalemine şatafat vermek için iftiradan çekinmiyor. Ne yap-sın? Suya sabuna dokunmayan şeylerden halk hoşlanmıyor. Tuttu-rulan şeyin altını üstüne getirmeli ki bir tesir hasıl etsin.

Edip Münir'se hemen dünyada hiç kimse kendi faydası için başkasına zarar vermekten çekinmez. Fakat bu umumi kaidenin öyle hususi şekilleri vardır ki diğerlerine ayrılan zarar ya fark etti-rilmez veyahut iyilik suretinde yutturulur.

Atıf Cemal:

— Nasıl olursa olsun, başkalarını ızzar etmeyince¹¹⁴ yaşamak kabil olmuyorsa kaçamak yollarını hazırlayarak fenalık yapmalıdır.

*

¹¹⁴ ızzar etmek: zarar vermek

Edip Münir, Galata tarafında sığınacak yine bir tavan arası bulur. Kira birikince yine bavulunu kaçırarak bir çare düşünmesi o kadar güç bir iş değil. Lakin boğaz ve her günün ihtiyacından olan diğer masraflar... Gazetelerden birine muharrirliğe yanaşmak istedi. Bu işin etrafında kanat çırpıp pervaneler çok. Bu istekle kendini takdim ettiği gazete idarelerinde ahvali şaşı görüldü.

Nihayet *Dikkat* gazetesi idare memuru ile tanışık çıktı. Allah’a dua eder gibi iki elini uzatarak:

— Aman birader bana burada bir iş bulunuz, dedi.

İdare memuru, elinden kalemi bırakarak düşünür bir ağırlıkla:

— Vallahi kardeş, gazetelerde iş bulması büyük bir bankaya memur olmaktan ziyade güçleşti. Bu kadar muharrir nereden yetişiyor bilmem ki... Her gün birkaçı başvuruyor. Bunun medresesi yok, mektebi yok. Galiba derme çatma bilgi kifayet ediyor. Gazetelerde geçinme yolu aramak, akıllı işi değil. Satış düşük... Bu bir sırdır, sana söyleyemem. Söylesem de inanmazsın. Bu kadar kişinin suyu kurumuş bu değirmende nasıl geçindiklerine şaşarsın. Fazla muharrir almak değil, eski emektarlara bile yol veriyorlar.

— Her yer böyle... Ben de hâlimi size anlatsam inanmazsınız. Hemen hemen cinayet işleyecek son tetikteyim.

İdare memuru düşünme dalgınlığı ile önündeki kâğıtları karıştırarak:

— Durunuz bakayım, aklıma bir şey geliyor.

Edip Münir, kendine lokma gösterilen aç bir kedi gibi gözlerini muhatabına diktirdi. Memur devam etti:

— Şurada burada dolaştığınız zamanlarda merak verici, cinai veya eğlendirici vakalara tesadüf ederseniz kıvrak bir kalemle hemen yazıp getiriniz. Bu yazıların ehemmiyetine ve değerine göre birden beş liraya kadar ücretleri vardır. Üslubunuz dikkati celbederse tahrir odasına bile kabul olunursunuz.

Her gün sokaklarda, matbaalarca beş lira değerinde vakalara tesadüf etmek mümkün değildi. Fakat hiç yoktansa bu da bir iyilikti. Edip Münir teşekkür ederek idareden çıktı.

Edip Münir, kazanç kıtlığında bu vaka avcılığına bir iş diye sarıldı. Orada burada dolaşıyor rast gelebildiği eğlenceli macera-

ları veya acıklı kaza hadiselerini biraz da kaleminin mugalataları¹¹⁵ ile süsleyerek *Dikkat* gazetesi idare memuruna götürüyor, yazısının değerine göre haftada birkaç lira alıyordu. Bu iş Atıf Cemal'e de pek uygun gelmişti. O da hemen mahallinde hadisenin fotoğrafisini çekiyordu. Bu suretle geçinmenin yolunu biraz tutturmuş gibiydiler.

Hiçbir hadiseye tesadüf edemedikleri günlerde Atıf Cemal sokaklarda vaka şeklinde tefsire elverişli sahneler bulup çekiyor, Edip Münir kaleminin cüreti ile tasvire girişerek onu bir şeye benzetiyor, bir vaka yapıyor.

Tamam kazaların kızıştığı saatlerde Balıkpazarı'nın selatin meyhanelerini¹¹⁶, küplerini, Galata'nın kanlı katillere toplantı yeri olan tonoz altı işret mahallerini dolaşıyorlar, nerede kavga gürültüsü, insan yığıntısı görseler oraya saldırıyorlar. Artık içleri güçleri budur.

Parasızlıktan çok sıkıldıkları günün birinde karın doyuracak hiçbir vaka ile karşılaşamadılar. Yine aslı olmadık bir şeyi vaka şekline sokmak için etrafa göz gezdirirlerken Atıf Cemal bu türlü maişetten bıkkınlığını gösterir bir surat ekşitisi ile dedi ki:

— Nedir yahu bu çektiğimiz? Ya bir çocuğu otomobil çiğneyecek ya iki kişi birbirini öldürecek ya denizde biri boğulacak ya tramvayla bir otobüs çarpışacak, ondan sonra bizim midelerimize birkaç lokma girecek. Böyle kazaların vukuuna dua etmiyorsak da dört gözle intizarda bulunuyoruz.

Edip Münir:

— Ne yapalım kardeş? En ziyade merakla okunan bunlar. Halk heyecan arıyor.

— Başkalarının ölümlerinde eğlenceye benzer heyecan aramak... Bu da pek insani bir şey değil. Bu acıklı vakalar bir tiyatro sahnesinde geçmiyor. Tabiatta vuku buluyor. Ölenler yalancıkdan değil, sahiden ölüyorlar.

¹¹⁵ mugalata: yanıltmaca

¹¹⁶ selatin meyhane: büyük ve geniş olmaları sebebiyle gedikli meyhanelere Abdülaziz devrinin sonlarına doğru verilen isim

— Sokak ortasında birisi “Üç gündür açım!” diye bağırırsa pek aldırın olmaz. Fakat bu zavallıyı son nefesini verirken görseler etraftan sadakalar yağar.

— Yardımlarını ölüye değil, diriye yapıyorlar.

— Hep bunları geç, aç karnına halkın psikolojisi ile uğraşamayız... Şimdi şurada bir kuduz köpek birkaç kişiyi ısırsa ne âlâ değil mi? Köpeğin ve ısırılanların fotoğraflarını da çek. Altına sekiz on satır döşen, götür idareye en aşağı iki lira. Bu akşam doyduk gitti.

— İyi ama bu uğurlu köpeği nerede bulalım?

E dip Münir, gözlerinin içine baka baka iki omzundan arkadaşını şiddetle sarsarak:

— Bu akşam yine doyacağız. Lakin göstereceğim cürete şaşacaksın?

— Ne yapacaksın?

— Allah olacağım.

— Açlıktan sara nöbeti geçiriyorsun galiba?

— Hayır ben nöbet geçirmiyorum. Sen kalın kafalılık ediyorsun... Allahlığın mümeyyiz¹¹⁷ sıfatı nedir? Bunu düşün, bazı insanlarda bu kuvvet bulunamaz mı? Sonra onu muhakeme et.

— E dip, gittikçe daha anlaşılmasız oluyorsun. Allahlık iddiasına kalkan bir Firavun vardı, kulağına sivrisinek kaçtı. Bu musır¹¹⁸ hayvan, beynini sokarken ağrıyı dindirmek için kafasını tokmaklata tokmalata öldü. Seni de bu akşam hangi zehirli böcek ısırıldı?

— Beni böcek ısırmadı. Açlığın kafama verdiği ciyadette¹¹⁹ beynim fevkalade işlemeye başladı. Fen kuvveti ile bazı tabii hadiseleri husule getirmek kabil değil mi? Kaza ve kadere hâkim olan kuvvet gibi ben de tabiatla bu akşam bir vaka yaratacağım. Sen de *d’après nature*¹²⁰ fotoğraflarını çekeceksin.

— Anladım, Don Kişot nasıl bir komik şövalye ise sen de öyle gülünç bir halik olacaksın. Sen böyle bir kuvvete malik olduktan sonra niçin aç kalıyoruz?

¹¹⁷ mümeyyiz: ayırt edici

¹¹⁸ musır: ısrarcı

¹¹⁹ ciyadet: iyilik, hoşluk

¹²⁰ d’après nature: doğal, gerçek

— Gel arkamdan.

Yürüdüler. Hava kararmış. Cadde namı verilen Balıkpazarı’nın kalabalık o dar yolunda iki taraf elektrikleri yanıyor. Cemekânlarda nadide eşya gibi ampullerin nurlara gark ettiği ince dilinmiş pastırma yığınları, kaymaklar, peynirler, yoğurtlar, manav dükkânlarında çeşit renkleri ile yüze gülen yemişler, iki açın iştahlarını büsbütün biliyor.

Unkapanı istikametine yürüyorlar, her beş on adımda bir, karşıdan gelenle omuz vuruşmadıkça ilerlemek mümkün olmuyor. Sağ taraf sokaklarından birine saptılar. Meyhanelerden buram buram tüten balık, ciğer tavalarının dumanları burunlarına dolmaya başladı.

Edip Münir:

— “İnsan, koku ile de doyar.” derler ama bu sözü uyduran bir tecrübe üzerine söylemiş olmayacak.

— Kokladıkça daha ziyade acıkıyorum.

Akşamcıların içinde güya tanıdık birini arıyorlarmış gibi birkaç meyhaneye girip çıktılar. Kokusu bulantı getiren muzahrafattan¹²¹ bir halı, denizi kaplamış, su sathını göstermiyor. Küçük dalgalar, bu süprüntüleri tekrar karaya atmak için şıpır şıpır uğraşıyorlar. Böyle mezbelelik kıyılardan geçtikten sonra geniş bir meyhaneye girdiler.

*

Sigara dumanlarından tavana yükselen mavi bulut, ampullerin ışığını kör kandil derecesinde husufa¹²² uğratmış. Manga manga oturmuş akşamcıların içinde lakırdısı nazık kimse yok. Her kafadan bir ses çıkıyor. Zaten tahta masaların, çatalların, tabakların birçok hizmette kullanılan konserve kutularının pisliği, mezelerin adiliği, oraya buraya dökülmüş, bulaşmış şeyler, müşterilerin içinde temizlik merakı olan, midesine acıyan kimse bulunmadığını gösteriyor. Üstleri başları bulaşık çukuru gibi kokan kirli garsonlar bahşişten ziyade dayağa davranan bu kavgacı sarhoşların her emirlerini yerine getirmek için koşup duruyorlar. Duvar dibi peykesine dizilmiş beş hamal, fazla kızışmış kafalarının harareti ile yârenleşiyorlar. Muhabbete şiddet vermek için masaya indirilen yumruklar şişeleri,

¹²¹ muzahrafat: çer çöp, pislik

¹²² husuf: ay tutulması

tabakları şangır şungur zelzeleye uğratıyor. Arada bir kollar omuzlara atılıyor. Uzun bir gurbetzedelikten sonra yeni görüşüyorlarmış gibi öpüşmeler, bayramlaşmalar... Kürdün biri bir sıraya hıçkırığı andırır bir sıra makamı tutturuyor.

Sarhoşların psikolojilerine, mütehassıs bir doktordan ziyade vâkıf meyhaneci Barba, başlayan taşkın sarmaş dolaşların sonu nereye çıkacağını bildiğinden bu şenlikleri gürültülü müşterilerin hemen yanlarına koşarak:

— Efendim burada türkü bağırmak yasaktır. Affedersiniz.

Kürt, hıçkırıkları keserek:

— Ne ki yasağ ola! Alo içtiğinde ona yasağ olur mu ki! Ben bağırmayam, karnımda rahı depreşiyi. İçip de sus oturam öyle mi ki! Tuh vallah...

Alo, yine boğmaca öksürüğüne uğramış bir şiddetle kalınlı inceli hıçkırıklarını tutturur.

Karşı peykede dört yorgancı kalfası oturuyor. Bir tanesi, Beyazıt yangın kulesinin küçük çapta biraderi. Ormanda göğe yükselmiş meşe gibi bütün müşterilerin tepesinden bakıyor. Halat Koparan Halil Usta, yorgancı Kürt'ün gürültülü makamından sinirlenerek meyhaneciye haykırır:

— Barba bu herifi sustur. Kusacaksa kenefe gitsin. Burada gön-lümüzü bulandırmasın.

Alo, itiraza kulak kabartarak:

— Bu herif ne itin pohunu yiyip duri ki?

Yorgancı yerinden silkinip yükselerek:

— Ben sana şimdi itin pohunu gösteririm.

Karşıdan Alo da dalgalı bir fırlayışla davranır. Yanındakiler her iki azgını da tutarlar. Yalnız karşıdan karşıya muhteviyati ile beraber bir iki konserve güllesi teati¹²³ olunur. Mermilerin geçidinde oturanlar yağlı, ekşili serpintileri giyerler.

Meyhanelerin kapanma zamanı gelmiştir. Polisler ihtarda bulunurlar. Müessif bir hâle meydan vermeksizin sarhoşlar dışarı çı-

¹²³ teati: karşılıklı alıp verme

karılır. Yorgancılar yirmi beş, otuz adım kadar ileriden gidiyorlar, Kürtler geriden.

Edip Münir:

— Kavga misk gibi tütüyordu. Âdeta kıtal¹²⁴ olacaktı. Önünü aldılar. En azı üç lira kaybettik.

Atıf Cemal:

— Büyük harplerde kazananların mevkiindeyiz. Biz de küçük kanlı vakalarla geçiniyoruz. Fakat henüz her ümit bitmemiştir. Kendi kendine sönen vakaları tahrikle canlandırmak kabildir.

— Allahlığımı şimdi göreceksin. Benimle beraber yürü. Kürtlere yaklaşalım. Onlara işittirecek surette ben sana derim ki: “Ağız dolusu sövdü...” Sen de: “Evet, pek koyu koyu sövdü...” dersin. İşte bu kadar. Maceranın ötesini seyret artık.

Hamallar üç dört adımda bir durup birbirine sarhoşluk samimiyeti ile muhabbet ediyorlardı. Tam yanlarından geçerken Edip Münir:

— Ağız dolusu sövdü. Edepsiz...

Atıf Cemal:

— Pek koyu sövdü.

Alo hemen onlara doğru dönerek:

— Ulen kim sövdü ki?

Edip Münir:

— Şu önden gidenlerin içindeki iri.

— Kime sövdü ki?

— Tanımıyorum. Alo isminde birine.

Alo kabarak:

— Di bir kerek daha ki görem.

— Alo isminde birinin anasına, babasına, avradına, silsilesine sövdü.

Alo eliyle yorgancı Halil’i göstererek:

— Şu herif öyle mi ki?

¹²⁴ kıtal: vuruşma, kavga

— Ta kendisi.

— Dur ki ben ona gösterem.

Alo arkadaşlarının yanından fırladı. Birdenbire yorgancının yakasına yapışarak:

— Ben de senin anana babana, avradına, silsilene, konuna, komşuna, davarına, kısrığına...

Yorgancı irkildi. Bir küfür şarapneli de onun ağzından boşandı. Kafaya, surata, göğse ilk tokatlar, yumruklar karşılıklı içirildi. Hemen ikisi bir yumak oldular. Yere yuvarlandılar. Her iki tarafın arkadaşları boğuşanları ayıracak yerde onlar da birbiri ile tutuştular. Meyhaneden boşanan diğer sarhoşlar da ne olduğunu pek anlamaksızın iki taraftan birini iltizamla çarpışmaya giriştiler. Vaka âdeta küçük bir muharebe şeklini aldı.

Atıf Cemal'in makinesi magnezyumla bu *d'après nature* sinema üzerine tıkrır tıkrır işliyor. Şimdi yerde çamurlara yuvarlanan bir değil, dört beş yumak görülüyor. Herkesin üzerinde kama, sustalı çakı, ustura, ne silahı varsa hasmının vücuduna rastgele sokup çıkarıyor. Arada bir revolver de patlıyor.

“Ah yandım...” iniltileri yeri göğü sarsarak boğuk boğuk küfürler işitiliyor. Polisler, civarın bekçileri, odabaşları yetişinceye kadar iki tarafın maktul ve mecruhları¹²⁵ caddenin pis kaldırımları üzerine serilir. Halkın tabansızları kaçır. Cesurları biraz alargadan bu meydan muharebesine seyirci kalır. Zabıta tahkikatında yirmi sekiz kişinin isimleri kaydolunur. İki maktul, beş ağır yaralı, yedi hafif yaralı... Sedyelerle ölümler, yürüyemeyen diriler taşınmaya başlanır.

Edip Münir, bir sokak elektriğinin altında kurşun kalemi ile bu kanlı dövüşü tasvirde bütün edebî maharetini gösterir. Doğru *Dikkat* gazetesinin idare odasına koşarlar. Facia oynayan bir aktör jesti ile vakayı okurlar. Tabiattan alınmış klişeleri sıralarlar. İdare memuru ölenlere acısın mı, yoksa yarın gazetenin diğer matbuattan evvel *documentaire*¹²⁶ fotoğrafı ile beraber vereceği kaynaktan alınmış tafsilata sevin sin mi? Mütéhayyir¹²⁷...

¹²⁵ mecruh: yaralı

¹²⁶ documentaire: belgesel

¹²⁷ mütéhayyir: şaşkın

İdare memuru, her şeyden evvel idare adamıdır. Muhabirlerle aralarında pazarlık başlar.

İdare memuru:

— Beyler zahmetiniz mukabilinde iki lira versem nasıl olur?

Edip Münir:

— Ne diyorsunuz efendi? Biz âdeta muharebe muhabirleri gibi ateşe sokulmak tehlikesini göze aldırarak resimleri beraber tafsilatını zapt edebildik.

Atıf Cemal:

— Şu beş klişeyi çekinceye kadar ne kazalar atlattım...

Edip Münir:

— Bizden başka orada hiçbir gazete muhabiri yoktu. Onlar yarın vakayı zabıtabadan alacaklar. Tabii fotoğrafı koyamayacaklar. Biz bu vesikaları şimdi *Ciddiyet* gazetesine götürsek şıpın işi on lira alırız.

Epeyce süren heyecanlı bir pazarlıktan sonra beş liraya sulh olurlar. İkişer buçuk lirayı ceplerine atar atmaz Sirkeci'nin temizce birahanelerinden birine düşerler.

Beyaz örtülü masanın üzerine derhâl mezeler dizilir, kadehler dolar. İlk rakılar hafif bir ateş gibi boş midelerini ısıtınca Edip Münir arkaya yaslanıp iri bir nefes alarak:

— Ohhhh vay canına be... Karın doyurması ne kadar güçleşmiş. Biz her gün böyle bir kanlı vaka icadı ile yaşayabileceksek vay hâlimize, vay bizim ağımıza düşenlerin felaketlerine...

Atıf Cemal, çatalın ucu ile ağzına götürdüğü mezeleri aç bir çaylak telaşı ile birbiri arkasına yutarak:

— Birkaç kişinin hayatı bahasına çok acıklı bir macera geçti. Lakin çıbanın başı nereden koptuğunun kimse farkında değil... Aleyhimizde ufacık bir şüpheyi bile düşen yok... Müddeiumumiliğin¹²⁸ bu sebebi çok gizli cinayetten koku alması mümkün mü?

— Beşerî adalet böyledir. Bir vücuda gömülen kamayı tutan eli görmedikçe ve görenlerin şهادetlerini dinlemedikçe hüküm veremez... Hâlbuki birçok cinayetlerin sebepleri tıpkı böyle bizimki gibi seçilmez vakaların kalın perdeleri altında örtülü kalır... Ahmet,

¹²⁸ müddeiumumi: savcılık

Mehmet'i öldürdü. Niçin? Bu niçinin kaynağını bulmak güçtür. Her göze görünen zahirî sebep, "hiç"tir. Soğan zarları gibi katları açarak bunun cücüğünü bulmalıdır. İnsanları cinayetlere sevk eden bu saklı sebepler bulunsa canilerin mesuliyetleri hafifler.

— Şimdi bu ağır vakada bizim mesuliyetimizi azaltacak ne sebep bulabileceğiz?

— Bizimkisi "açlık" cinayetleri serisindendir. Bu açlık, içtimai mazeretlerin büyüğüdür. Aç olmayanların diğer insanları daha ziyade soymak için sebebiyet verdikleri hesapsız ölümler, içtimai kanunların, vaziyetlerin, hallolunamayan müphemiyetlerin muammasına karışarak bugünkü bizim cinayetimiz gibi ebediyen gizli kalır... En müthişi de işte bu ikinci nev cinayetlerdir.

Bu esnada birahane kapısından içeriye bir kadın girer.

Edip Münir o tarafa doğru bakarak:

— Aaa Ruhsar... Burada olduğumuzu nasıl keşfetti? Nereden koku aldı bu karı?

Ruhsar bütün masalara göz gezdirerek nihayet aradıklarını bulur ve yanlarına koşar.

Edip Münir:

— Komünist Bacı nereden estin böyle?

Ruhsar:

— Parasız günleriniz de komünist, paralı zamanlarımızda *chacun pour soi*¹²⁹... Bu akşam beni daraya çıkarmak istediniz ama mümkün mü hiç?

Atıf Cemal:

— Para tuttuğumuzu, burada olduğumuzu nereden haber aldın?

Ruhsar:

— Baktım ki meydanda yoksunuz. Bunlar bir tarafta mutlak voli¹³⁰ çeviriyorlar dedim. Balıkpazarı'nda kan gövdeyi götürüyor-muş havadisi çıktı. Sizin aç kurtlar gibi kan kokusuna koşacağınızı keşfetmek güç bir şey mi? Bu da eski motorculuğun yeni tarzı... İki sarhoş birbirini vuracak da size kısmet çıkacak. Neşeli bir kazanç

¹²⁹ chacun pour soi: "her koyun kendi bacağından"

¹³⁰ voli: vurgun

değil ama tutacak daha iyi bir iş bulamayınca ne yaparsınız? Doğru *Dikkat* gazetesi idare odasına koştum. Sizi sordum. Memur “Beş lira aldılar savuştular.” dedi. Üç gündür Acem’in çayına kuru ek-mek batırıp midelerini avutan züğürtler cebine para girince nereye koşarlar? Bu civarda ne kadar lokanta, birahane varsa deminden beri dolaşıp duruyordum. Nihayet yakaladım işte.

Edip Münir:

— Bacı, açsın değil mi?

Ruhsar:

— Menfi bir cevap almayacağını bildiğin bu suali niçin soruyorsun?

Edip Münir:

— Şunun için soruyorum ki eğer biz üçümüz haftalık açlığımızı burada tika basa doyurmaya kalkarsak ceplerimizdeki paralar yetişmez.

Ruhsar:

— Korkmayınız. Midem açtır ama gözüm toktur. Ne ikram ederseniz fazlasını istemem.

Bir düziko¹³¹ da bacıya ısmarlarlar. Kadın kadehine su ilave eder. Rakıyı idare ile yudum yudum içer. Midesinin hararetini okşar gibi eli ile göğsünü sıvazlıyarak:

— Canım bunu bana niçin içirdiniz? Daha ziyade acıktırıyor.

Atıf Cemal, dördüncü kadehten sonra:

— Acıkırsan acık be... Para yetişmezse şu birahane de bir facia daha yaratır, gider idare memurundan yine birkaç papel alırım.

Ruhsar yüz bularak kadehini bir daha doldurtur. Garsonlar meze taşıyıp yetiştiremezler. Nihayet menüyü getirirler. Üç baş birden yazılı yemeklerin üzerine eğilir.

Ruhsar:

— En ucuzu hangisi? Hangi yemeğe müsaade ediyorsunuz?

Atıf Cemal:

¹³¹ düziko: düz rakı

— Sevgilim, bu fırsat her zaman ele geçmez. Bu akşam ben sana ikram ediyorum. Korkma kanlı canlı bir et parçası ye.

— Ya biftek ya fileto... Para yetişmezse *grivèlerie*¹³² yaparız.

Üçü de *à l'anglaise* birer biftek ısmarlarlar. Onlar pişip gelinceye kadar kızıışmış ağızlar durmaz. Yine kadehler dolar, yine mezeler tazelenir.

Neşesi pupasına yelken aşan Edip Münir:

— Sahi rakı insanda hiç gam gussa bırakmıyor. Her şeyi unutturuyor. Kupalarla şarap içtikten sonra padişahlardan daha padişah olduğunu nazmen haykıran hangi İran şairi idi o?

Atıf Cemal:

— Hangisi olacak? Ömer Hayyam. Fikrî sahalarda güya sarhoşluk ayıptır. Fakat Ömer'in mestaneliği Avrupalılar nazarında bile kendini azizler eflakine¹³³ yükseltmiştir.

Tabaklara kanları sızan sıcak biftekler gelir. Ruhsar çatala bıçağa davranmazdan önce eğilir. Hafif pişmiş kızıl etle patates püresi garnitüründen kaboran buharı baygın baygın içine çekerek:

— Salallahu teala aleyhi vessellem... Balıkpazarı'nda ölenlerin gömülecekleri yeri bilsek de gidip başlarında birer Fatiha okusak...

Atıf Cemal:

— Onların canlarına buradan okuduğumuz da yine mezarlarına gider.

Edip Münir, bifteğini bıçaklar. Tabağa yayılan kana bakarak:

— Bu kızıl mayii¹³⁴ gördükçe Alo ile yorgancının kaldırım üzerine yayılan hayat özleri bütün şarabi rengi ile gözlerimin önüne geliyor.

Ruhsar:

— Sus, söyleme... Bana da insan eti yiyor muşum gibi geliyor.

Edip Münir:

¹³² grivèlerie: cepte beş para yokken bir lokantada karnını iyice doyurduktan sonra hakikati itirafla ya bir tekme ile kapı dışarı edilmek ya da çağrılırsa polise teslim olmak (orijinal baskıdaki açıklama)

¹³³ eflak: gökler

¹³⁴ mayi: sıvı

— Bu asri hayatta o kadar hassas olmaya gelmez. Önündeki her lokmanın menşeyini düşünürsen sonra hiçbir şey yiyemezsin. En önce bu boğazlanmış bir hayvanın gövdesinden kopma bir parçadır.

Ruhsar:

— Yediğimiz bütün etler, çağırta bağırtı öldürülmüş bir hayvanın vücudundan koparılmıştır.

Edip Münir:

— Canavarlarla farkımız şu ki onlar avlarını pençeleri ve dişleri ile parçalıyorlar. Biz bıçakla kesiyoruz. En medenilerimiz böyle beyaz örtülü sofralar üzerinde, Saksonya tabaklar içinde, gümüş takımlarla yiyoruz. Lakin böyle medeni sofraya süsleriyle esastaki vahşet gizlenebilir mi? Bizim dişlerimizle çiğnediklerimiz de kurdun canlı bir hayvandan kopardığı parçadan farksızdır.

Ruhsar:

— Edip bu nazariyen çok dehşetli ama bize ne? Her gün yiyenler düşünsünler. Bizim gibi vakitlerinin çoğunu ekmek peynirle geçirenlere büyük bir mesuliyet hissesi düşmüyor.

Edip Münir:

— Ekmek peynirin de nereden geldiğini ve ne suretle bize o kadar pay düşebildiğini muhakeme edersek yine halli müşkül muazzam bir mesele karşısında bulunmuş oluruz.

Atıf Cemal:

— Edip, kırk yılda bir ağız tadıyla birer et parçası sömüreceğiz. Onu da böyle ukalaca nazariyelerle boğazımızda mı koymak istiyorsun? Bilmiyor musun? Hint mütefekkeri meşhur Gandi, et yemeyince İngilizlere mukavemet kabil olmayacağını, canlı hayvan etinden memnuiyetle yaşayan mezhepdaşlarına anlatmak istemiş miydi? Et yemek için beşerî, vicdani, kanuni bir mezuniyet aramak abestir. Zaten bu kanun, tabiatta mevcuttur. Görmüyor musun, hayvanlar arasında şiddetle caridir... Gücü gücü yeteni yiyor. İnsanlar ki kudretçe bütün hayvanlardan üstündür. Niçin onları bu kaideden istisna edelim? Bizim de et koparmak için kurtlar gibi azı dişlerimiz var. Tabiat et yedirmeyeceği hayvanların dişlerini, midelerini, bağırsaklarını ona göre yaratmıştır.

Edip Münir tatlı bir gülüşle:

— Hah şimdi seni yakaladım. Kendi dilinle tutuldun. İki lokma et çiğnedikten sonra maşallah zihnın, muhakemen açıldı. Hint mütefekkirine hak verelim. Hintliler koyun eti, inek eti yemekle değil ya, bir fili takımı ile yutsalar yine İngilizleri memleketlerinden çıkaramazlar.

Atıf Cemal büyük bir iştiha ile hâlâ önünde duran boş kadehe bakarak:

— Paranın yetiyeceğini bilsem bir kadeh daha içerdim.

Ruhsar:

— Yetişir artık. Eğer birer ikişer daha içerse bu akşam biz de diğer gazete muhbirlerine sermaye oluruz. Dört beş lira kazanmak için Balıkpazarı'nda sekiz on cana kıyan filozofların insaniyetperver muhakemeleri, doğrusu, hoşuma gidiyor.

Edip Münir:

— Ruhsar Bacı, halt etme. Sen de bu kanlı maceradan gelen para ile biraz mideni ısıttın. Maddi, manevi diğer insanlara kıymadan bu asırda karın doyar mı hiç?

Atıf Cemal:

— Bırak bacıyı, istediği gibi düşünsün... Sen beni ne cihetten tutun. Onu anlat bakayım?

Edip Münir:

— Tabiatın uzviyetimiz itibarı ile bize verdiği hisleri tatmin edebileceğimizi söylüyorsun ama tabiatın hilkiyetimiz¹³⁵ itibarıyla bizi mezun ettiği şeyleri icraya insanların yaptıkları kanunlar imkân bırakıyorlar mı?

Atıf Cemal:

— Bu kanunlar yapılmasa cemiyete hayat kabil olmaz.

Edip Münir:

— Evet doğru. Fakat bu kanunlar bütün kaçamak yollarını kapayabilecek kati bir ihata ile yapılamıyor. İşte meselenin düğümü buradadır. Gerek şekavet¹³⁶ suretinde açıktan açığa veyahut diplomatik ve idari ustalıklarla gizliden gizliye tabiat galebe ediyor.

¹³⁵ hilkiyet: yaradılışa ait olan, yaradılıştan gelen nitelikler

¹³⁶ şekavet: haydutluk

Atıf Cemal:

— Cemiyetin suni bir adalet gösteren bir dış yüzü ve hakiki adalete uymayan bir içyüzü daima olacaktır. Kanunlar, coşkun bir nehri zapt için yapılan barajlara benziyorlar.

Edip Münir:

— Nasıl ki sular bazen bu setleri zorlayarak coşkunluklarına yol açabiliyorlar, bugünkü cemiyetler de bu hâldedir. Bu suni mâniâ, setlerle tabiatın kuvvetine daima mukavemet edebilecek mi? İnsanların zincirlenerek zapt edilmek istenen bir kurt sürüsü olduğunu anlamalıyız. Cemiyetlerin medeni fanteziler altında saklandığı bu canavar vahşeti harp meydanlarına boyandıkları zamanlarda görüyoruz. O vakit merhamet, insaniyet orucu bozuluyor. Öldürebildiğin kadar öldür. Öldüremezsen o seni öldürecek. Muharebe, beşerin kana acımasıdır. Ara sıra mutlak vuku bulmalıdır ki insanların damarlarında biriken zehirler boşansın. Bir adam kuvvetli gıdalar alıp da onu yakacak vücut hareketlerinde bulunmazsa yavaş yavaş damarlarını kaplayan zehir gibi bir devlet de diğerlerine nispetle fazla semirirse aynı hâle uğruyor. Bu ağrıyı dökmek istiyor.

Ruhsar:

— Edip bu birkaç kadehin verdiği hızla bu akşam büyük diplomat kesildin. Bütün bu felsefeyi Balıkpazarı'nda işlediğiniz gizil cinayeti mazur göstermek için mi ortaya saçıyorsun?

Edip Münir:

— Daha neticeye gelmedim. Dinle. Hükûmetler aralarında teşekkül edebilen muvazene¹³⁷ ile yaşarlar. Tartıda hafifleşen zayıfın üzerine hemen haris gözler dikilir. İçlerinde yaralananı parlayan kurt sürüsü de tıpkı böyle değil midir? Yaşanılan herhangi bir toprak kendinden evvel boğazlanarak çıkarılan başka bir millete aitti. Bugün halkın senetlerle tasarruf ettikleri mülklerin ilk zabıtları toptan, tüfekten, kılıçtan geliyor. Yani temellükteki esas, katil ve yağmadır.

Atıf Cemal:

¹³⁷ muvazene: denge

— Pek derinleşiyorsun Edip. Bir kadeh daha içersen bize Kurun-ı Vusta'dan¹³⁸ bahsedeceksin.

Ruhsar:

— Buna âdeta sarhoş vaazı derler. Çıkacak netice acaba bu benim biftekten sonra bir de kalkan tavaşı yememe mâni olacak bir felsefede midir?

Edip Münir:

— Ye bacı ye... Para yetişmezse idare memuruna gider, eller yukarı tehdit ile revolver çeker. Birkaç lira daha sızdırırım. Amerika'dan aldığımız medeniyet dersleri içinde haydutlarının jestlerini daraya çıkarmak olur mu?

Atıf Cemal:

— Menüde kalkan tavaşından sonra kılıç ızgarası da var... Kaç zamandır Ortodoks perhizi gibi şahm ü lahm¹³⁹ girmeyen midene bu kadar et doldurursan sonra uyuz olur, kaşınmaya başlarsın.

Ruhsar:

— Bırak Atıf, açlıktan verem olmaktansa fırsat düşmüşken tokluktan uyuz olmayı tercih ederim.

Edip Münir:

— Hem yemeli hem beni dinlemeli.

Ruhsar:

— Neticeyi anladım.

— Balıkpazarı'ndaki cinayetinizi mazur gösterecek bir mantık yapacaksın.

Edip Münir:

— Çok zekisin bacı. Fakat evvelden bu kadar ferasetin yoktu. Bu zekâvet sana o üç kadehle biftekten geldi.

Ruhsar:

— Her gün böyle kuvvetli bol gıda alsam kimbilir ne kadar akıllı bir kadın olurum.

Atıf Cemal:

¹³⁸ Kurun-ı Vusta: Orta Çağ

¹³⁹ şahm ü lahm: yağ ve et

— Şişli edibelerini gölgede bırakırdın...

Edip Münir:

— Dinleyiniz beni.

Ruhsar:

— Uzatma canım, netice anlaşıldıktan sonra dinleyecek şey kalır mı? Her cinayete bir mazeret uydurulabilir. Fakat ne lüzumu var? Bin dereden su getirsen cinayet yine cinayettir.

Edip Münir:

— Hayır, öyle değil. Cinayet milletler arasında şeklini değiştirdince büyük adalettir. Dinle, mesela Akvam Meclisi'ni ele alalım. Sulh tesisi için o yeşil masa başına toplanan muhtelif milletlere mensup akıllı uslu diplomatlar yok mu, yüzlerinde taşıdıkları bugünkü dostluk maskelerine rağmen kaç defa birbirinin dereler gibi kanlarını akıtmış, dün can hasmı düşmanlardı. Meclisteki vaziyetleri ise "Kendiminkini saklayarak şu karşıdakilerin ceplerinden silahlarını alsam da buradan dışarı çıkar çıkmaz hepsini yere sersem..." kabîlindendir. Karşı karşıya gösterdikleri tebessümlerin samimiyetlerine inanabilmek için dün parlayan kinleri, akıtılan kanları sayfalarında saklayan tarihi susturmak, onun şهادetine göz yummak kabil midir? Diplomatik muvaffakiyetlerde şeytani hilelere yükselmiş bazı hükümetler vardır ki kendileri sahnede görünmeksizin iki milleti boğaz boğaza getirerek onları düşürdükleri zaafıtan memleketlerine istifade temin ederler. İşte bu akşam biz küçük mikyasta böyle bir diplomatlık yaptık. Kendimiz perde arkasına gizlenerek iki ahmak cahili birbirine öldürttük. Ceplerinden paralarını, saatlerini almadık. Yalnız vakanın şeklinden pay çıkardık. Diplomaside alkışlanan bu hüner alelaide hayatta neden cinayet sayılsın? Bütün insanlar böyle entrikaların kurbanı olmayacak ciddiyette terbiye almalıdırlar ki bizim gibilere de onları kafese koymak cesareti gelsin.

Ruhsar:

— Ben geldiğim zaman siz içiyordunuz. Demek isterim ki sizden daha az sarhoşum. Birkaç kadehin harareti arasından parlak görünen bu sözler, rakının neşesi ile beraber söner. Bütün âlem bu nazariye üzerine hareket etse cemiyetlerin hâli neye varır?

Edip Münir inatla yumruk sıkarak:

— Bilmiyorsun bacı... İşte bütün âlem bu nazariye üzerine hareket ediyor. İşte onun içindir ki mahkemeler dava görmeye yetiştiremiyor. Hapishaneler adam almıyor. Bu nazariyenin fiiliyata geçen lütfu ile senin de midene bu akşam birkaç lokma et girebildi.

Birahane kimse kalmamış, yanar iki ampul bırakılmıştı. Garsonun ihtarı üzerine ceplerindeki paralar uç uca yetişebilir surette hesap görerek kalktılar. Bu birkaç aylık açlar midelerini henüz istedikleri kadar memnun edememiş gibiydiler.

*

Hayat ilk nefesten son nefese kadar hiç durmadan işleyen bir makine... Bu motora her gün birkaç defa kömür atmak lazım. Her canlı mahluk bu ocağı söndürmemeye uğraşmakla meşgul. Fakat malzeme tedariki güç... Dünyaya her doğan, hayat hakkına malik sayılıyor ama insanlar para denilen çok uğursuz bir vasıta icadı yüzünden serbest gıda tedariki hususunda hayvanlardan ayrılmışlardır. Düşükleri müthiş buhranlara hep bu sebepten uğruyorlar.

Edip Münir, Atıf Cemal, Ruhsar, bu üç kopuk, birahane ziyafetinin neşesi ile birkaç gün yaşadılar. Açlıktan kazınan mideleri yine kendilerini insaniyete karşı isyana teşvik etmeye başladı. Fakat meyhanelerde her akşam bir kıtal çıkarmanın sonu çok tehlikeli idi.

Bir sabah üçü birleştiler. Atıf Cemal:

— Söyle Edip, ne yapacağız?

Edip Münir, evvela başını sonra iki kol ve bacaklarını işaret ederek:

— İşte, dedi, çalışmaya hazır bir kafa, iki kol, iki bacak... Fakat iş nerede?

Ruhsar:

— Onu bizden başka arayan sürü ile insan var. O görünür görünmez kapanın elinde kalıyor.

Atıf Cemal:

— Yine bugün anarşistler gibi düşüneceğiz değil mi?

Ruhsar:

— Ne demek?

Atıf Cemal:

— Yani bir isyan günü yaşayacağız. Kanuna itaat yok. Hak yok. Merhamet yok.

Edip Münir:

— Bu insani, medeni vasıflara malik olmak için evvela tok olmak lazım. Bugün bu hukuki hasiyet ve faziletlerin kurulmuş sedirleri üstünde uzanıp rahat yatanlar bizim vaziyetimize düşerlerse onlar da anarşistlerden daha berbat bir şey olurlar. Bir milyonerin Bolşevik, komünist olduğunu hiç işittiniz mi? Hep bu kanunsuzluk isyankârlıklarını çıkaranlar açlardır. İş bulmayanlar. Fakat...

Edip Münir bu fakattan sonra biraz durdu. Muhatablarının göz bebeklerine bakarak yine devam etti:

— Fakat müspet surette iş bulamayanlar menfi surette çalışmaktan geri durmuyorlar.

Ruhsar:

— Ne yapıyorlar?

Edip Münir:

— Hırsızlık. Bir ekmekçi, bir bakkal, bir kasap dükkânında yüzlerce kişi doyuracak nimet varken beri yanda açlıktan ölmek enayiliktir. Parası olan para ile alır. Olmayan sirkatini mümkün olduğu kadar ustalıkla yaparak aşırır.

Atıf Cemal:

— Şimdi biz aç köpekler gibi fırından ekmek, kasap dükkânından et kapıp da kaçacak mıyız?

Edip Münir:

— Hayır. Biz insanız, zekâca köpekten farkımız çoktur. Köpeğin kapıp kaçmaktan başka açlığa karşı bir çaresi yoktur. Bizim için türlü çalışma yolları vardır.

Ruhsar:

— Edip, hırsızlık sana sanki büyükbabandan miras kalma bir sanatmış gibi söylüyorsun.

Edip Münir:

— Bugünkü vaziyetimde kalmış olaydı büyükbabamın ne yapacağını bilmiyorum. Benim zihnim günün buhranı üzerine işleye işleye açıldı.

Atıf Cemal:

— Demek ki bu mümaresen¹⁴⁰ hasebi ile senden ders alarak iş göreceğiz.

Edip Münir:

— Bu sanatta benden aşağı olduğunuzu zannetmem. Üçümüz el birliği ile çalışacağız. Küçük bir kumpanya şeklinde.

Ruhsar:

— Teşekküle dâhil miyim?

Edip Münir:

— Elbette.

Ruhsar bir ret tavrı alarak:

— Ben sokakta yol keserek adam soyamam.

Edip Münir:

— Bacı, telaş etme işi her üçümüzün varışına göre bölüşeceğiz. Senin göreceğin iş var, bizim göreceğimiz iş var.

Atıf Cemal:

— Demek ki sokakta yakalayacağımız adamın ben kollarını arkaya çevireceğim, sen ceplerini tarayacaksın öyle mi?

Edip Münir:

— Sokakta bağırta çağırta adam soymak, sanatın en güç tarafıdır. Biz sessiz sedasız cihetten işe bağlayacağız.

Ruhsar:

— Nasıl?

Edip Münir:

— Ev soymak.

Ruhsar:

— Bu sanki ötekinden kolay mı? Merak ediyorum bana ne iş düşecek? Önce onu anlat. Ben öyle kedi gibi duvarlardan atlayıp pencerelere tırmanamam.

Edip Münir:

— Sana böyle cambazlıklar yaptırtmayacağız Ruhsar.

¹⁴⁰ mümarese: ustalık

— Ya vazifem ne olacak?

Edip Münir:

— Vazifen tehlikesiz fakat mühimdir.

Ruhsar:

— Söyle.

Edip Münir:

— Sen soyulacak evleri kolağan edip bize haber vereceksin. Para, mücevher, gümüş takımı gibi kıymetli şeyler nerelerdedir? Evde kaç kişi vardır? İç taksimatı nasıldır? Nereden girilir, nereden çıkılır?

Ruhsar:

— Yok yok. Edip, bir yakalanırsam beni Fındık Fatma'nın yanına gönderirler. Bu niyetini beğenmedim. Bu âdeta sokak hırsızlığı, birdenbire bu kadar alçaklık istemem.

Atıf Cemal:

— Benden de al o kadar.

Edip Münir:

— Âdeta sokak hırsızlığı mı? Hırsızlığa güzel sanatlar faslından mı başlamak istiyorsunuz? Bu işe karar verinceye kadar ben de çok vicdan azabı çektim. Bu apaçık manası ile adi bir hırsızlıktır. Lakin cemiyet içinde namları vaftiz edilerek türlü şekillerde işlenen hırsızlıkları düşününce bunun zararını insanlar için en ehven buldum. Yaşamak... Yaşamak... Hilkatın bize tevdi ettiği en mühim vazife budur: yaşamak... Gıdasızlıktan fakrû'd-deme uğrayarak ölmek. Bu bilerek intiharla çalıp yaşamak cinayetlerinden hangisini işlemenin hilkat ve Allah nazarında daha menfur olacağını büyük bir mütefekkinden soralım. Ben “Hırsızlığı daimî bir sanat olarak yapalım.” demiyorum. Bir iş buluncaya kadar ölmek için bu işe muvakkaten¹⁴¹ el uzatmak ıztırarında¹⁴² bulunduğumuzu anlatmak istiyorum. Daimî ve namuskâr bir iş bulduktan sonra tövbe eder, ellerimizi yıkar, temiz pak bu işten çekiliriz.

Ruhsar:

¹⁴¹ muvakkaten: geçici olarak

¹⁴² ıztırar: mecburiyet, çaresizlik

— İnsanın eli bir kere çalmaya alıştıktan sonra hırsızlık bir huy olur, bu fenalıktan bir daha kendimizi alamayız.

Atıf Cemal:

— Bizi yaşatacak daimî bir iş ne vakit bulacağız?

— Bu müddeti tayin kabil olamadığı için namuayyen bir zaman hırsızlıkla yaşayacağız demektir. Birkaçında muvaffak olduktan sonra elbette nihayet birinde de yakalanacağız. Zaten zabıtaca kayıtlıyız. Bu suretle bir ikinci kayda geçerse yol kesen sokak hırsızlarına kim emniyet edip de iş verir? Artık cemiyetin menfî tarafında yaşayanlara katılmış oluruz.

Edip Münir müstehzi bir tebessüm ve can sıkıntısından biraz kısılmış sesi ile:

— Siz hilkaten yürekten namuslu adamlar değilsiniz. Hırsızlığın üzerinize celbedeceği fena nazarlardan ve uğrayacağınız cezalardan korktuğunuz için namuslu kalmak istiyorsunuz. Yoksa cürmünüzün gizli kalacağından katiyen emin olabilseniz haydi haydi¹⁴³ çalıp çıpmaktan çekinmeyeceksiniz. Cemiyet içindeki namusluların çoğu da aynı zihniyettir. Ben bu avam moralini beğenmiyorum. Ya cehennem veya polis korkusu ile doğru kalmak... Bu doğruluk içte, yürekte değil. Bu yaradılışlarından çevirmek için insanlara nasıl bir terbiye vermeli bilmiyorum. Hırsızlık ve namusluluk denilen şeylerden bazılarına heveslenip de ceza korkusundan çekinerek yapmamak, cürmü irtikâp etmiş olmaktan çok farklı bir şey değildir.

Atıf Cemal:

— Herhangi bir cürmü akla getirmekle onu fiile çıkarmak arasında çok fark vardır. Böyle bir hevesten umumu menedebilecek bir terbiye usulü keşfedilebilse artık kanuna hacet kalmaz. Herkesin vicdanı kendini bütün fenalıklardan menedecek bir kanuniyet kuvveti almış olur. Yanlış düşünüyorsun Edip. Eğer uhrevi dünyevi ceza korkusu ile beşerin tasavvurunda kalan fenalıklar hep fiile gelmiş olaydı dünya, ne hâl kesbederdi? Ben açsam senin cebinde beni doyuracak kadar para bulunduğunu bilirim, kuvvetimle seni yene-

¹⁴³ haydi haydi: rahatlıkla

bileceğimden emin isem hemen seni yatırıp soyacağımdan şüphe kalmaz.

Edip Münir:

— Hah, bu modern zamanda iş bu peleseye¹⁴⁴ gelmiştir. Siz bugün çekinir gocunduğunuz cürmü hiç işlememiş masumlar mısınız? Gönüller Sarayı'ndaki fotografiyi çeken sen değil misin? Kartonu alıp hanıma götürün Ruhsar değil mi? Sarhoşları cinayete teşvik eden ikimiz değil miyiz? Bu saatte bana karşı neden namuskâr rolü oynadığınıza aklım ermiyor.

Atıf Cemal:

— Sen bana “Makineni al da falan yere gel.” dedin. Görülecek işin nevinden haberim yoktu. Sonra beni sarhoş ettin, kafa dönük-lüğü ile yarı şuursuz bir hâlde o rezil cürmü işledim.

Edip Münir:

— Ya Ruhsar Hanım fotografiyi konağa götürürken kendini bil-meyecek kadar sarhoş mu idi?

Ruhsar:

— Hayır hiç sarhoş değildim. Kendini büyük nimetlere gark eden kocasına karşı işlediği en mücrimane hıyanetten dolayı aley-hinde dış bilediğim o kadından intikam almak için bu işi gördüm.

Edip Münir:

— Ya Balıkpazarı'nda işlediğimiz cinayetten sıcağı sıcağına gelen paralar ile birahane de yediğimiz biftekler?

Atıf Cemal:

— Sen bana Allahça bir iş yaratacağını söyledin fakat bunun ne olacağını ben bilmiyordum. Vakanın cereyanından sonra hakikati öğrendim.

Ruhsar:

— Ben birahaneye girince masa başında sizin yiyip içtiğinizi gördüm. Paranın ne suretle elinize geçtiğini ne bileyim? Ben so-kakta alelade vukua gelmiş bir katil vakası hakkında yaptığınız tah-kikat ve çektiğiniz fotoğraflerin emekleri mukabilinde para aldığı-

¹⁴⁴ pelese: düzey, durum

nızı sanıyordum. Yoksa tahrikle böyle bir kanlı hadise yarattığınız akla fikre gelir şeylerden midir?

Edip Münir:

— Demek ki siz işlediğiniz cürümleri hep birer sebebe isnatla mesuliyetlerden hafiflemek istiyorsunuz. Bana karşı böyle bir ihtiyata neden lüzum gördüğünüzü anlamıyorum. Yalnız bir şey aklıma geliyor.

Atıf Cemal:

— Nedir?

Edip Münir:

— Teşkil edeceğimiz üç kişilik kumpanya münasebeti ile hırsızlıktaki yardımlarınızı bana pahalı satmak kurnazlığı ile. Emin olunuz ki her vurgunda müsavi pay alacağız. Kendimi reis sayıp da iki hisse alacak değilim.

Atıf Cemal:

— Böyle bir düşüncenin aklımızdan asla geçmediğine sen de emin ol Edip.

Edip Münir:

— O hâlde?

Atıf Cemal:

— O hâlde... Teklifin derhâl kabul edilebilecek mahiyette şeylerden değildi.

Edip Münir:

— Düşünmek mi istiyorsunuz?

Atıf Cemal.

— Ne yapacağımızı bilmiyoruz.

Edip Münir:

— Ahlaka uygunluğunu aramadan karşınıza çıkan kısımete hemen sarılacak kadar henüz aç olmadığınızı anlıyorum. Böyle bir zaafın amansız dakikasına düştüğünüz günü konuşuruz. Haydi uğurlar...

Gittikçe sadelikten uzaklaştırarak fazla konforları ile hayatı güçleştiren şüphesiz ki medeniyettir. Bu hakikat, lükste son dereceye varan büyük şehirlerle kasabalar, köyler arasında yapılacak yaşayış mukayesesinden anlaşılır. Birincilerde hayat çok pahalı, ikincilerde nispeten pek ucuz; bu itibarla evvelkilerde açlar ziyade, ötekilerde hemen yok gibidir.

Pek çok zengin ailenin hanımı için eğlence düşünmekten başka yapacak ne iş vardır? Günleri, saatleri tiyatroya, sinemaya, çaya, baloya, kabule, otomobil gezinti işlerine taksim olunmuştur. İşsizlikten kendi kendine icat ettiği üzüntüler de ya kocasını kıskanmak veyahut gönlünü bir güzel erkekten alıp öbürüne vermektir.

Eğer hayatın çalışma mukabilinde kazanılması içtimai bir şartsa bu şartın o nev aileler arasında hiç hükmü olmadığı görülüyor.

Değirmenin suyu nereden geliyor? Çalışan kimdir? Köylü.

Köylü kadını toprak, fişkı içinde hayvanlarla beraber çalışıyor. Tarlada hem çocuğunu emziriyor hem çift sürüyor. Sapanaya yapışmış bu nasırlı ellerle şehirde kalem tutan hanımın vaziyetini düşünelim. Biri kan ter içinde, dinlenecek beş dakika boş vakti yok; öbürü aradığı vezin ve kafiyeyi bulmak için saatlerce düşünerek avare yaşıyor.

Zengin şehirliye bu refahı veren, köylüyü o meşakkatlere mahkûm eden Allah mı? Kanun mu? Bir doğuş tesadüf mü? Bunun üçünden biri değil, yalnız köylünün cehaleti. Bu acıklı müsavatsızlığı mümkün merteye tamir için ne yapılıyor? Bu sadette oldukça mühim çareler düşünüp meydana atanlara karşı “Olamaz.” itirazları ile paradoksal sesleri yükseliyor. Cemiyette rahat yaşayanların huzurlarını bozan her söz paradoksaldır. Evet, olamaz.

Kibar hanım lüks salonundan çıkıp da ahıra giremez. Sağılmış sütü kristal kâse ile onun önüne getirmeli. Bu şehirli *mondaine*¹⁴⁵ hanım, fakir köylü kadın, salon ve ahır, davayı tespit için şöylece alınmış birer sathi misaldir. Cemiyetin buna kıyasen müsavatsızlıktaki diğer tok acı haksızlıklarını artık siz birer birer düşünüp göz önüne getiriniz. Ne yapılabilir ki? Bugün her memlekette mesele-nin özünü değil, sözünü bile açıkça saçıp dökmek memnudur.

¹⁴⁵ mondaine: sosyetik

Bu güçlüğün halli, mukadderatın laftan ibaret olduğunu anlayacak kadar umumi cehaletin yontulabileceği güne bırakılabilir. Bu da mümkün mü? Heyhat siyaset futbol ile avutulan zavallı insanıyet. Bugünkü Faşizmler, Nazizmler çerden çöpten yapılmış muvakkat birer barajdır ki biriken akıntı amansız saatte coştığı vakit, banileri¹⁴⁶ ile beraber binayı da sürüyüp götürecektir.

Edip Münir ilk bakışta çok haklıya benzeyen bu sözleri âleme karşı bir kalkan gibi tutarak bu siperin altından çok şeytani şeyler düşünüyor ve insanlara karşı ağlar kuruyordu.

Eğer tabir caizse Edip Münir için “medeni haydutluğa müstait¹⁴⁷ bir fert” diyebiliriz. Haydutluk yani cemiyetten say¹⁴⁸ ile kazanamadığını cebren, kahren ondan almak usulü. Herkese açmadığı kafa esrarını da romandaki şahsiyetini tamamlamak için biz ifşa edebiliriz. Cemiyetin herhangi bir tarafından koparılacak lokmayı bekleyen aç bir kurt tetikliğinde pençe açmıştı. Oturduğu tavan arasının yine kirası birikti. Arnavut’un bayat ciğeri, yağı kokan sinekli piyazı ile bile karın doyurmaya parası yetişmemeye başladı, idare memuruna götürdüğü yarı uydurma sokak vakaları artık kendini yaşatamaz oldu. Sokak süpürücülerle beraber erkenden kaldırımları kucaklamaya çıkıyordu ama bu sanatın peşinden dolaşanlar çoğalmıştı. Aralarında uyanan rekabetle birbirini tekzip ediyorlar, uydurma vakaların foyaları çabuk meydana çıkarılıyordu. Hadise yerlerinde karşılaştıkça dövüşecek bir kızgınlık ve ağız bozukluğu ile atışıyorlardı.

Mükemmel lokantalarda beş on gün nefesine ziyafet çekebilmek için Karaköy köprüsü denize batıp da birkaç yüz kişi boğulsa Edip Münir için bu uğurlu bir vakadır. Tünelin kayışı kopsa, kemeri göçse, İstinye bayırından aşağı otobüsler uça, tramvaylar, otomobiller tokuşsa, vapurlar çatışsa hep bunlar gazete sürümlerini artıran fecaatleri nispetinde eğlenceli hadiselerdir.

Sibirya’da haydutların vurduğu demir yolu vakası, Fransa’da iki trenin tokuşma kazası, bazı havai sukutlar, ayıplayanlardan çoğunun misk gibi burunlarında tüterek yüz bir gün süren insül (*insu*)

¹⁴⁶ bani: inşa eden, kurucu

¹⁴⁷ müstait: yatkın, istidatlı

¹⁴⁸ say: emek, çaba

hikâyesi, Edip Münir'in ağız sularını akıtmıştı. Edip Münir için böyle sürü ile ölümün vaka şeklinde getireceği kazançtan başka iktisadi faydası da vardır çünkü her türlü, dünyadan çekilmesi ile yerini dirilere bırakır. Mevcut dünya gıdalarını öğüten mide değirmenlerinden birkaçı durmuş olur.

Edip Münir dünya ve insanlara karşı zihniyetin bütün hakikatleri köklerinden söküp atan fırtınası içinde böyle bocalayıp dururken bir sabah erkenden Atıf Cemal ile Ruhsar kendini görmeye geldiler. Birbirlerine ilk göz atışlarında Edip Münir istihzaya kaçan acıklı bir sesle:

— Sizi on beş gün evvel gördüğümde daha zayıflamış, sararmış buluyorum.

Atıf Cemal de muhatabına aynı dikkatle bakarak:

— Biz de seni öyle görüyoruz.

Edip Münir:

— Bize hayat mutfağından aş yok. Tabii zayıflayacağız.

Ruhsar:

— Biz halk sınıflarından aceze çukuruna iniyoruz. Toprak altında kalan maden amelesi gibi bir gün diri diri örtüleceğiz.

Atıf Cemal:

— Bu akıbetten kurtulmak için ne yapacağız? İnsanlardan yardım mı bekleyeceğiz?

Edip Münir:

— İnsanlardan yardım? Üç yüz bin kişiye beş bin okka kömür dağıtan belediyelerden mi? Adam başına yarım miskal¹⁴⁹ bile düşmez.

Ruhsar:

— Bu yardım şekli her memlekette böyledir. Beş on kişiyi şöylece ısıtmakla yarımsız kalan diğer milyonların donmadıklarına kanaat getirilir.

Edip Münir:

¹⁴⁹ miskal: 4,80 g karşılığı olarak kabul edilen ağırlık ölçüsü birimi

— Bu komedyanın âlâsı bu kış Fransa’da oynandı. Borsaların da milyonlar dönen bu medeniyet memleketinde geceleri kaldırım üzerinde yatan meskensiz sefiller vardır. Bu zavallılar dilenci değil, düşkün ailelerdir. Bürünecek bir şey bularak hal parmaklıklarının kenarlarına, saçak altlarına yağmur kar demezler uzanırlar. Belediyeler, *Armée de Salut* (Selamet Ordusu) namı ile bir yardım heyeti teşkil etmişlerdir. El ile çekilir küçük arabaların içinde sıcak çorba taşıyarak geceleri devriye gezerler. Orada burada tesadüf ettikleri, uyku değil, soğuktan uyuşma hâlindeki bu zavallıları buzlu döşeklerinden kaldırıp birer kâse sıcak çorba içirirler. Mevsimin şiddetine ve açlığın dermansızlığına karşı bu kimseyi ölümden kurtaracak bir çare değilse de bu nev sefillerin pek az kısmı için küçük bir yardım sayılabilir. Bu hayır işi için belediyelerin ayırdıkları tahsisat memleketin umumi servetine nazaran hiç de mühim bir yekûn tutmaz. Birkaç yüz kâse sade suya çorba kaç mal olabilir?

Şimdi, içten içe dönen türlü entrikaları ile dolandırıcılar kralı Staviski’nin aşırıldığı ve yahut ona aşırılan yüzlerce milyona gelelim. Sefaleti tedvin için hükûmetin böyle geniş miktarda bir kredi açmasına ihtimal var mıdır? Memleketin iktisadiyatından eksilen milyonların sokakta yatanların sefaletlerini dolayısı ile arttırmaya bir tesiri olamaz mı?

Atıf Cemal:

— Çok ince düşünüyorsun Edip. Eğer milyonlar çalınmamış olaydı sokak sefilleri yine sade suya çorba içeceklerdi. Onların aşlarına fındık kadar yağ ilave olunmayacaktı. Hakikatte bu bir yardım değil, gösteriştir.

Ruhsar:

— Öyle ya kar altında yatanın hayatı bir tas çorba ile kurtarılabilir mi?

Edip Münir:

— Bu göz bağcılıklar bilmem ki daha ne kadar zaman devam edebilir?

Atıf Cemal:

— Bu bir zaman meselesidir. Tavuğun altına canlanan civcivler gibi tabii kıvamını bulmak için bir müddet sabır, sükûn ve hararet ister. Elverir ki kuluçka yumurtaların üzerine oturmuş bulunsun.

*

Edip Münir, Galata'nın kalafat yeri arkasındaki dolambaç sokaklarından birinde kiraladığı tavan arasında oturuyordu. Bitmez tükenmez kirli merdivenlerden çıkılır kule gibi bir yer.

Misafirin biri otları çıkmış köşe kerevetine, öteki kırık sandalyeye, ev sahibi de karyola kenarına oturmuşlardı.

Edip Münir gülerek:

— Bu odada benden başka sağlam bir şey yoktur. Bütün eşya kırık, dökük maluldür. Kusura bakmayınız... Size ne ikram edeyim?

Atıf Cemal oturduğu sandalyenin biraz çarpılıp çatırdaması üzerine kendini toplayarak sordu:

— Beni çekmeyecek mi acaba?

Edip Münir:

— Çeker fakat pek kuvvetli yaslanmaya gelmez. Hayattaki mevkiimiz gibi biraz tetikte oturmalı. Ruhsar Hanım sen de kendini pek arkalığa verme. Kerevetin altında fare yuvası vardır. Şimdi omzuna çıkarlar.

Ruhsar birden geri fırlayarak:

— Ayy deme! Fareden korkarım vallahi...

Edip Münir:

— Korkma, alışkın mahluklardır. Isırmazlar. Onların da şimdi büyük kederleri var. Adliye binasında kendilerinden bir ordu yandığının matemini tutuyorlar.

Ruhsar:

— Kapan kurmuyor musun?

Edip Münir:

— Maişetlerini kendiminkine benzettiğim için acırım onlara. İnsanlardan artan kırıntılarla yaşarlar. Meydanda bir şey bulamadıkları zaman dolapları, kilerleri kemirirler. Delikler açarlar. Kasa hırsızlarının piridirler. Farelerle baş edemeyen insanlar; âdemoğullarının sariklerini¹⁵⁰, rüşvetçilerini, ihtilalcilerini nasıl kapana soka-

¹⁵⁰ sarik: hırsız

bilirler? Görüyorsunuz ya... İnsanlar, hayvanlar ve hemen bütün mahlukat arasında çalmadan hayat kabil olmuyor. Bu “çalma” tabiri, insanların bir kısmını aç bırakmak için medeni cemiyetlerin uydurduğu bir şeydir. Hayvanlar arasında böyle memnuiyet yoktur. Kim neyi kaparsa o, onun olur.

Atıf Cemal:

— Biz de seninle bugün bu meseleyi pişirip kotarmaya geldik.

Edip Münir:

— Demek ki namuskârlık isyanlarınız gevşedi.

Ruhsar:

— Nasıl gevşemesin anlatalım da dinleyiniz.

Edip Münir:

— Nihayet tabiat üstün geldi. Şimdiki namuskârlık Ramazan orucuna benziyor. Üç bin kişi yer, üç kişi tutar. Allah bu üç oruçlunun yüzü suyu hürmetine günahkârları da affeder. Ve namuskârlık denilen büyük faziletin dünyadan büsbütün kalkmamış olduğuna da bu üç kişinin vücudu temel tutar.

Edip Münir yerinden kalkarak:

— Canım böyle kuru kuruya laf olmaz. Size mutlak bir şeyler ikram etmeliyim. Sabahleyin, henüz açsınız değil mi?

Atıf Cemal hazin bir sırıışla:

— Yalnız sabahleyin değil, öğleyin ve akşamüstü de öyleyiz.

Edip Münir:

— Biz tokken birbirimizi aramayan dostlarız.

Ruhsar:

— Açız fakat buraya karın doyurmak ümidi ile gelmedik.

Edip Münir:

— Ümidinizin hilafına¹⁵¹ size küçük bir ziyafet çekebilirim. Açlığınızı tedavi değil, biraz tamir, biraz avutmak.

Ruhsar:

¹⁵¹ hilaf: ters olma hâli

— Civarda krediniz mi var? Yakın aşçıların birinden yemek mi getirtceksiniz?

Edip Münir:

— Yok. Ümidinizi o kadar genişletmeyiniz. Geçenlerde birahane yaptığımız gibi bir karın doyurmak vardır. Bir safra bastırmak vardır. Birinci suret için yine sokaklarda kanlı bir vaka yaratmak lazım. Buna da pek sık cesaret olunamaz. İkincisi temin edilemezse insan açlıktan ölür. Nimet dolu koca bir şehir ortasında açlıktan ölmek de büyük bir enayiliktir.

İş vahşete dönünce hayvanları taklit etmek zaruridir. Netice, gücü yetene çıkar. Bu sayısız sokakların içinde elbette kendimden kuvvetsiz birini bulabilirim. Para ile geçinmenin zıddı sıkboğaz usulüdür. Dünyadır bu. Her iki şekilde de geçinenler var. Fakat sokakta yol kesmek usulü de pek adi hırsızlıktır. Böyle bir ihtiyaca mahal vermemek için paralı zamanlarımda kutba giden seyyahlar gibi bozulmaz nevlerden bolca kumanya düzerim. Kahve, çay, kakao, şeker, zeytin, kaşar... Patates, yağ, fasulye bu cinslerden zahire. (köşedeki çarpık masayı göstererek) İşte orada gaz ocağım vardır. Birkaç da aliminyum tava, tencere, sahan ve çanak çömlek... Bunlarda hazırlanması kabil yemeklerden istediğimi pişirip yerim. Bu suretle tek bir adam yüz elli kuruşa bir hafta geçinir. Sütçü ile ekmekçi ile aram iyidir. Bana istediğim kadar kredi yapıyorlar. Bu geçinme içinde yalnız oda kirası dehşettir. Onun da çaresini tahammülü derecesine kadar astıktan sonra yavaş yavaş tası tarağı başka bir meskene kamanço¹⁵² edip kırklara karışmakta buldum. İnsan hayatı yapamıyor, hayat insanı yapıyor. Şimdi size sütlü çay ve yahut kakao ikram edebilirim. Bir okka da ekmek getirtirim. Takımlarımın sefaletine bakmayınız. Fincanların çentik olmayan tarafından içiniz. Bu mübarek sütlü katığa karşı ekmeğe iyi budanırsanız akşama kadar acıkmazsınız. Ömrününüzde mide rahatsızlığı da çekmezsiniz.

Edip Münir, Tanaş ismindeki evin çocuğuna ekmek ısmarladı. Kakaoyu pişirdi, ekmeği dildi. Masayı tek müzevva¹⁵³ pencerenin önüne çekti.

¹⁵² kamanço: devretme, elden ele geçirme

¹⁵³ müzevva: köşeli

— Buyrunuz bakınız, Haliç’in bir kısmı görünüyor. Ben bu pencerenin önünde türlü hülyalar geçiririm. Tabii Pierre Lotivari¹⁵⁴ sırf bedii bir görüşle değil. Ben bu yüksek binaların arasında denizin yüzünde gezinenlerin içinde bana benzeyen aç kardeşlerimi ararım. Ah, siz cemiyetin bize hiçbir hisse ayırmayıp da açlığımızı onun suratına haykırdığım zaman susturmak için hapislane kapısı gösterilen biz. Ya böyle hava tabakasında otururuz yahut toprağa gömülü yer katında. Ah ah, dert ortaklarım, bu ay ev kirasını kapatacak kadar elime bir para geçse... Çok değil, on beş lira. Yaradana şükreder otururum. Ben bu kadar aza kanaat ederken beş yüz lira aylıklı fakat onu bine çıkarmaya uğraşan gözü doymaz bir adamla ikimizin iktisadi bir noktadan cemiyete olan zarar ve faydamızı bir mukayese ediniz. O, on ailenin rızkını işkembesine indiren bir mанда, ben bir çayır kenarında otlamasına müsaade edilmeyen bir kuzu.

Üçü de manzaraya karşı fincanlarını önlerine çekerek ekmeklerini banmaya başladıkları sırada Edip Münir devam etti:

— Bu ılık sütle midelerimiz biraz yumuşayınca belki cemiyete karşı olan kinlerimizin de şiddeti azalır. Şimdi bu erken ziyaretinizin sebebine geelim. Ümidim kuvvetlidir. Biz de böyle kalmayacağız. Elbette bir gün bu kıymalı böreğin ortasından, kenarından bir gedik açacağız. Şimdi tatlı tatlı söyleyiniz bakalım da dinleyeyim.

*

Atıf Cemal:

— Artık meslekte seni üstat tanıyoruz.

Edip Münir:

— Bizimkisine bu nam verilebilir mi?

Atıf Cemal:

— Niçin verilmesin? “Meslek” demek, süluk¹⁵⁵ edilen yol değil mi? Biz de adımlarımızı buraya çevirip menfi kıbleye dönünce...

Edip Münir:

— Demek nihayet sözüme geldiniz.

Atıf Cemal:

¹⁵⁴ Pierre Lotivari: Pierre Loti gibi

¹⁵⁵ süluk: bir yol tutup o yolda yürüme

— Muhayyileleri geniş adamlar, insanlardan üstün ve mübarek melek tayfaları uydurmuşlar. Sonra da şeytan sürüleri. Âdemoğulları daima bu hayır ile şerrin arasında bocalayıp duruyorlar. Dediğin gibi muhitin tesirlerinden kurtulmak imkânsız. Sıcakta insan kızışır, soğukta üşür. Bir ağaç güneş vaziyetine göre ya doğru büyür ya çarpık. Ya gürbüzleşir ya cılız kalır. Fransızlar “Açlık, fena nasihatçidir.” derler. Zaten tabiatta bize iyi nasihat veren ne var ki? İyilikleri hep güçlüklerle telkine çalışıyorlar. Kanuni cezalar, bu hayâsız insan sürülerinin etrafını çeviren ince sicime benziyor. Azgınları zapt etmek kabil mi?

Edip Münir:

— Ho ho hoooo... Siz kaç gün aç durduktan sonra bu kadar filozoflaştınız? Eski şeyhlerin hakları var. Riyazet¹⁵⁶ fikri derinleştiriyor. Biraz daha oruç tutaymışınız veliyullahlara karışacakmışınız.

Ruhsar:

— Eğlenme Edip. Riyazet, parasızlıktan aç durmaya denmez. Yemeye kudreti varken gıda almamaya denir.

Atıf Cemal:

— Biz açlıkla evliya olmak hevesinde değiliz. Buraya yaşamak için çare aramaya geldik.

Edip Münir:

— Bizim gibiler için modern yaşamak çaresinin ne olduğunu biliyorsunuz.

Atıf Cemal:

— İşte onu konuşmaya geldik.

Edip Münir:

— Uzun söze hacet yok. Bunun bir tek çaresi var: çalmak çırp-mak.

Ruhsar:

— Gece köşebaşı haydutluğundan nefret ederim. Zekice combine edilmiş kibar hırsızlıklar sirkatten ziyade sanat sayılır.

Edip Münir:

¹⁵⁶ riyazet: nefsin arzuladığı şeylerin aksini yapma, dünya nimetlerinden sakınma (az yeme, az uyuma vb.)

— Güldürme beni Ruhsar. O dediğin hırsızlıklar cemiyetin yüksek tabakalarına mahsus bir imtiyaz gibidir. Bize hangi mali müessese kasasını teslim eder? Bizim uyduracağımız bonolara kim beş para verir? Ne vasıta ile halktan kendimize sonsuz bir kredi açabiliriz? Böyle büyük bir vurgun darbesi indirebilmek için cemiyetin yüksek mikyasta itimadını kazanacak namuskârlık rolü oynamalıdır ki bu da aç karnına olur işlerden değildir.

Atıf Cemal:

— İşin felsefesini bırakalım, amelî cihetini düşünelim.

Ruhsar:

— Haydutça hırsızlık istemem.

Edip Münir:

— Peki planımızda öldürmek yok, korkutmak, soymak vardır. Medeni hükûmetler gibi.

Ruhsar:

— Hırsızlıkta öldürmek fiilen olmasa bile maddeten var demektir.

Atıf Cemal:

— Nasıl?

Ruhsar:

— Öldürmek yok diyorsunuz. Fakat bir adamın elinden parasını alıp da kendi yerimize onu açlığa mahkûm bırakmak yine öldürmenin diğer şekil değil midir?

Edip Münir:

— Bu şekil, cemiyet idarelerinin hepsinde üstü kapalı olarak caridir. Ölüm, doğrudan doğruya değil dolayısı ile olduğu için halk nazarında pek seçilmez bir hâlde devam edip gitmektedir.

Atıf Cemal:

— Bu dünyadaki cemiyet işleri düzgünlü¹⁵⁷ karılara benziyor. Herhangi bir şeyin üzerinden sünger geçirdin mi hemen alttan çirkinlik sırtıyor.

Edip Münir:

¹⁵⁷ düzgün: fondöten

— Zaten hayat aldanıp aldatmaktan ibaret değil mi?

Ruhsar:

— Ustalıkla aldatanlar iyi geçiniyorlar doğrusu.

Atıf Cemal:

— Memur rüşvet alırken yakalandı.

Edip Münir:

— Zavallı adam beş lira için...

Atıf Cemal:

— Zavallı mı? Bu kaçınıcı beş lira acaba?

Edip Münir:

— Beş liraya irtikâp¹⁵⁸ suçu ile adı gazetelere geçen adama “zavallı” derim.

Ruhsar:

— Ya beş milyon olaydı?

Edip Münir:

— Böylesine altın madalya... Bu şaheser sahibi suçluyu herkes imrene imrene ayıplar doğrusu...

Atıf Cemal:

— Şark anonim büyük ticaret şirketi kasadan yüz elli bin lira ile buradan tayyareye bindi.

Edip Münir:

— Yüksek adam. Havalansın havalanabildiği kadar.

Ruhsar, mühimce bir memuriyet ve memur ismi tasrihi ile kırk beş bin liralık bir ihtilastan¹⁵⁹ bahsetti.

Edip Münir:

— Başka bir yerde bu isimleri ağzına alma... Bu tehlikeli bahislerde cebir işaretleri ile konuşalım. S. C. Anladın mı? Sonra namus davasında sen haksız çıkarsın. Suçlu kazanır.

Ruhsar:

— Kanun böylelerinin hamisi midir?

¹⁵⁸ irtikâp: bir kötülüğü yapma

¹⁵⁹ ihtilas: çalma, aşırma

Edip Münir:

— Değildir ama kanun, anlatışa göre hüküm verir. Hasrın en kuvvetlilerinden üç avukat tutar. Sen mahkeme huzurunda tek başına kekeler durursun. Bu türlü davaların acıklı tuhaflıklarını merhum babam anlatırdı.

Abdülhamit devrinde ittihatçıların İstanbul'dan firarlarına kadar zavallı Türklüğü kemiren cehalet, hıyanet, sirkat, rüşvet, ihtilas ve emsali hadsiz hesapsız fenalıkları işitmişsinizdir. Nüfuz azasını elde edenler idaredeki liyakatsizlikleri nispetinde çalıp çırmakta cesur idiler. Konaklar, yalılar, köşkler, apartmanlar, çiftlikler, iratlar, Avrupa bankalarında milyonlar... Millet düştükçe bu zamane kodamanları semiriyordu çünkü insafsızca emdikleri şey, onun kanı ve kemiği içindeki iliği idi. Bıraktıkları vatana bakınız... Bir yığın harabe. Bu müthiş göçüşün mesulleri kimlerdir?

O iktidarsız adamların fena idareleri, göz önündeki sirkatleri, korku afyonu ile uyuşulmuş bir millet içindeki mesuliyetsiz kaide-lerin en kötülere, karışını burnunun üzerine dikerek cemiyete karşı “nah sana guguk” istihzası ile yapılanlarıdır. Tabiatın birçok fenalıklarına mukabil bir iyiliği vardır. Bıçak kemiğe dayanınca bir aksüla-mel¹⁶⁰ yaratır. Yalçın kaya şeklinde gösterilen bina balçıktan temeli üzerinden devrilir, tuzla buz olur. Bu sahte şaheserin mimarları çil yavruları gibi derhâl hududu aşarlar. Bu firar, Allah ve kullar nazârında cinayetlerinin ilmen bir itirafı demektir. Abdülhamit devrinin sonunda da böyle olmuştu. Banka çeklerini, makbuzlarını çantalarına koydular hemen kaçıştılar. Buradaki iratlar vârislerine kaldı. Safa-yı hatırla¹⁶¹ yesinler. Vakti ile servet üzerine servet yığılırken cemiyet susmuştu. Yine de susuyor ve hürmetle. Niçin hürmetle? Onlar zenginliğin sihirli nüfuzu ile celbettikleri ihtiyarlar içinde yaşıyorlar: Sen ve ben birer kopuk hayatı sürüyoruz. Niçin? Niçin? Çünkü bizim babalarımız, umumi servetin oluşu başında bulunup da halka bir iki avuç şey serpiştirdikten sonra tası doldurup kendi küplerine boşaltmamışlar. Hele bugün haddiniz varsa mirasyedilere servetlerinin menşelerini çitlatacak iki söz fısıldayınız. Derhâl ertesi sabah adliye muhızırını¹⁶² elinde bir ihzarnâme ile kapınızın

¹⁶⁰ aksüla-mel: tepki

¹⁶¹ safa-yı hatır: gönül rahatlığı

¹⁶² muhızır: ilgililerin mahkemede bulunmalarını sağlayan görevli

önünde bulursunuz. Kanunun zemm ü kadh¹⁶³ maddelerine bakınız. Sizin için ne yazıyor?

Ruhsar:

— Bugünkü geçinememezliğimizin sıkıntısı ile bir fenalık yapmaya hazırlanıyoruz. Tuhafı şu ki bunu yapmak için emsal arıyoruz. Bu mazeretle kimin karşısında beraat edebiliriz?

Edip Münir:

— Uyanık canların karşısında. Cihan matbuatının bu son sene-lerinde öyle eserler yazılıyor ki bu zehirli macunların bir dirhemini tadan kududur.

Atıf Cemal:

— Bu kadar kuduza aş nereden bulunur?

Edip Münir:

— Pöf... Halkı Pastör aşısı ile değil, zehirli gazlarla tedavi edecekler.

Ruhsar:

— Yine kimyagerler çok para kazanacaklar.

Edip Münir:

— Öldürecekleri insanlar nispetinde.

Atıf Cemal:

— Muharebelerdeki kazançlara nispeten bizim hırsızlığımızla insanlara vereceğimiz zarar hiç hükmünde kalır.

Ruhsar:

— Biz felsefe ile hırsızlığa çıkacağız. Bu da bir yenilik olur.

Edip Münir:

— Hanım bu eski âdete neden “yenilik” diyorsun? Felsefe ile hırsızlık olur, riyaziye ile hırsızlık olur, ekonomi fenni ile, ziraatla, siyasetle, diyanetle olur, olur, olur... Cihan idarelerinde sirkat madde ile kuvvet gibi birbirinden ayırt edilemez bir külçedir. Fakat hokkabazın elindeki kocaman şeytan minaresi gibi, onun üzerine bir nefes efsun örtülür, adı değişir, çokları için hakikat anlaşılmaz olur.

*

¹⁶³ zemm ü kadh: haksız fiiller yasası

Bir müddet sustular. Haliç'in ortasında kaynaşan göz kamaştırıcı güneş parçalarına daldılar. Güneş sanki kırılmış bir fanus gibi suyun yüzüne saçılmıştı. Büyük denizden köprülerle bölünmüş bu gölün üzerinde iki tarafı düz yolcu vapurları ara sıra beyaz bir dumanla ince bir sis salıvererek mekik gibi işliyorlar. Çatanalar, motorlar, Arap mavnaları, yelkenliler, sandallar, su üstünde bir cadde.

Nihayet Atıf Cemal dalgınca:

— Hep bu irili ufaklı teknelerin içinde, bazıları kan terlere batan insanlar hemen hemen bir günlük boğaz tokluğuna çalışıyorlar. İbret gözüyle bakınca hayat insana dehşet veriyor.

Edip Münir:

— Yine bu anda zevkin sefanın her nevinden usanmış iç sıkıntısından şezlonglar üzerinde uyuklayan insanlar da var.

Ruhsar:

— Bu deniz üzerinde çalışan gündelikçileri götürüp o kibarların sofralarına oturtmalı. O şezlonglarda uyuklayanları da bu Arap mavnalarına getirerek ellerine ağır kürekleri vermeli. İnsanları böyle nöbetle çalıştırmalı ve dinlendirmeli. İşte adalet, müsavat, ben buna derim. Öyle demokrasi, proletarya, faşizm, nazizm, sosyalizm ve ilaahirihi kelimelerle beşeriyete bir değişiklik geldiği yok. Refah yine o adamların elinde, sefalet eski yerinde.

Atıf Cemal:

— Evet, kanunları yeni müsavat ihtiyaçları ile ne kadar altüst etseniz âşıklar onları atanların önünde daima cuk oturuyorlar.

Ruhsar:

— Biz de oynayacak âşık bulsak başka türlü mü zar atacağız?

Edip Münir:

— Ağız şişirip de karın doyurmayan büyük lakırdıları bırakalım. Siz buraya neye geldiniz?

Ruhsar:

— Yaşamak için ne teklif edersen kabule geldik.

Edip Münir:

— Dört beş ay kadar kendimi geçindirebilecek bir vurgun yap-sam rahat rahat çok şeyler düşünebilirim. Şimdi bir ev soymayı ta-sarlıyorum.

Ruhsar tekrar etti:

— Ev soymak...

Edip Münir:

— Evet ev soymak ve tabii el birliği ile.

Atıf Cemal:

— Tehlikeli iş. Fakat hazırız.

Edip Münir:

— Tanımadığımız bir eve sallapati girmek sureti ile değil.

Ruhsar:

— Ya nasıl?

Edip Münir:

— Tanıdıklarınızın içinde zengince ve kolay soyulur aileler yok mu?

Atıf Cemal’le Ruhsar düşünmeye başladılar. Edip Münir de-
vam etti:

— Tabii tencere, kazan çalacak değiliz. Mücevher bile istemem
satarken tutuluruz. Bize lazım olan paradır, para...

Atıf Cemal:

— Para ile iman kimde olduğu belli olmazmış.

Ruhsar titrek bir sesle:

— Aklıma öyle bir şey geliyor ama ihtiyarlara nasıl kıyacağız?

Edip Münir:

— İlkin de söyledimdi ya... Cana kıymak yok. Korkutup pa-
ralarını alacağız. Belki de hepsini değil. Birazını da onlara harçlık
bırakacağız. Sen aklına geleni söyle.

Ruhsar:

— Cerrahpaşa’nın yan sokaklarından birinde tanıdığım böyle
bir aile var.

Edip Münir:

— Devam et.

Ruhsar:

— Koca yetmiş yaşında, kadın altmış beşinde iki ihtiyar. İki kirli çıkı...

Edip Münir:

— Paraları çok mu?

Ruhsar:

— Umarım. Mısır Çarşısında dükkânları, bir fırında hisseleri, kirada bir evleri, faizde paraları var. Yemezler, içmezler, şişeyi dışından yalarlar. Kimse ile görüşmezler. Evlerine giren çıkan yok gibidir.

Edip Münir:

— İşte tamam kan alınacak bir aile.

Ruhsar:

— Merhum büyükannem onlarla iyi dosttu. Gider gelirdi. Bazı sırlarına vâkıftı.

Edip Münir:

— Ne gibi sırlar?

Ruhsar:

— Para sakladıkları yeri bilirdi.

Edip Münir:

— Aman söyle.

Ruhsar:

— Pek aklımda kalmadı ama...

Edip Münir:

— Şimdi yersin kafana yumruğu. Beynin sarsılır da belki unuttuğunu hatırlarsın.

Ruhsar:

— Oturdıkları ev eski binalardan...

Edip Münir:

— Tabii, kendileri gibi...

Ruhsar biraz düşünerek:

— Durunuz bakayım. Aklımda kaldığına göre yattıkları odada bir yük varmış.

Edip Münir:

— İyi düşün bacı, rica ederim. İstersen sana kahve, çay, kakao bir şey daha pişireyim.

Ruhsar zihnini zorlar gibi bir süzüklükle:

— Dur, aklımı şaşırtma. Yük, zemin katından yüksekmış. Döşeklerin yığıldığı yerin altında bir kapak varmış. Bu kapak açılınca meydana gizli bir yük daha çıkıyormuş. İşte ne varsa buradaki saklı sandıkta.

Edip Münir:

— Şimdi bana sokak vaziyetini, sonra iç planını tarif edebilir misin?

Ruhsar:

— Çocuk iken büyükannemle oraya birkaç kere gitmiştim.

Edip Münir:

— Aklında kalan bir şey yok mu?

Ruhsar:

— Şöyle hayal meyal bulanık şekiller...

Edip Münir:

— Tuh Allah müstahakını versin. Yük, bunun içinde gizli bir yük daha, onun içinde sandık. Sandığın içinde para... Bu derece mühim bir şeyi unutmak kadar boş kafalılık olur mu?

Ruhsar:

— Ne bileyim ben? Bir zaman gelip de ev soyan hırsızlara kılavuzluk edeceğim aklımdan geçer miydi hiç?

Edip Münir:

— Ne ise sözü karıştırma. Hatıranın zincirini kaçırırsın. Evin sağında, solunda ne var?

Ruhsar:

— İki yanı boş. Bahçe...

Edip Münir:

— Âlâ... Sokak kapısından girince?

Ruhsar:

— Eski usul maltalık... Karşılıklı iki oda...

Edip Münir:

— Merdiven ne tarafta?

Ruhsar düşünerek:

— Merdiven sağda. Mutfak karşıda.

Edip Münir:

— Merdivenden çıkınca?

Ruhsar:

— Sofa, sokak üstüne iki, bahçe tarafına bir, üç oda... Hela...
Ufak bir sandık odası...

Edip Münir:

— Sandıklı yük ne cihette?

Ruhsar:

— Sokak üstünde.

Edip Münir:

— Kati?

Ruhsar:

— Daha sorsan da bundan fazla bildiğim yok.

Edip Münir, şimdi Atıf Cemal'e dönerek:

— Arkadaş ilk vurgunumuzun ameliyat sahası talihimize çok sade çıktı. Tenha sokakta bir ev, içinde iki ihtiyar. Yük altında kapak... Açılınca sandık... İçinde papeller... Ben bu paraları yok mu, şimdiden cebimizde biliyorum...

Atıf Cemal:

— Benim de avucum kaşınıyor Edip.

Ruhsar:

— Hangi avucun? Sağ ise gelir. Sol ise gider.

Edip Münir:

— Ahmakça söz istemem. Bizden gidecek ne var ki... Bu kaşınma mutlak geleceğe alamettir. Şimdi gelelim işin ciddi tarafına. Her sanata mahsus aletler vardır. Bize de böyle bir şeyler lazım.

Atıf Cemal:

— Ben bu fenni hiç okumadım. İlk dersi senden göreceğim.

Edip Münir:

— Doğruluk taslama canım. İlk önce bir revolver, bir kama.

Ruhsar:

— Ay içim gıcıklandı sus.

Edip Münir:

— Şimdi senin içine dışına sövdürme beni ha... Bu yapmacıklar bana mı satıyorsunuz?

Atıf Cemal:

— Peki söyle, daha ne lazım?

Edip Münir:

— Birkaç türlü maymuncuk, ucu çengelli ve sıra düğümlü kavi bir jimnastik ipi.

Atıf Cemal:

— Bende bir çakaralmaz revolver var ama kurşunu yok.

Edip Münir:

— Adam öldürecek değiliz. Bize silahın patlaması değil, manzarası lazım.

Ruhsar:

— Ekmek bıçağına bir kın uydurursunuz. Bu da pekâlâ kama yerini tutar.

Edip Münir:

— Hemşiremde bir Arap kaması var. Üstünde ayet yazılı... Amcam hacca gittiği vakit bilmem nereden almış... Ben kız kardeşime uğrar, bu mübarek silahı aşırıyorum. Nerede olduğunu biliyorum.

Ruhsar:

— Ya maymuncuklar?

Edip Münir:

— Kasa soyacak değiliz. İhtiyarların tahta sandığı bir karfiçe çivisi ile de açılır.

*

Gece saat iki buçuk... İkinci terbiindeki¹⁶⁴ ay, gökten mumu azalmış bir fener ışığı döküyor. Elektrik ziyaları ile karışan bu aydınlık sokağa akseden gölgeleri asıllarından büyük gösteriyor. Onlara birer hayalet heybeti veriyor.

Cerrahpaşa Caddesi sıra kahveler önünden uzun fasılalarla bazı karaltılar seçiliyor, ufak ayak sesleri ile kayboluyor... Bekçiler dolaşüyor. Arada bir polis düdüklüğü işitiliyor. Sonra bir müddet bu gece hareketleri duruyor. Ortada tıs yok... Sokakların bu uykusunu bekleyen ikinci takım gizli insanlar faaliyete geçiyorlar. Gecenin esrarlı loşluğu içinde kâh görünen kâh silinen şeytanlar...

Bunlardan ikisi sağ taraf sokaklarından birine saptılar. Beş dakika yürüdükten sonra bir köşe dolandılar. Elektrik ışığı yok. Ortalık tamamen aydınlatmaktan çekinir görünen ve bazen bulut arkasına gizlenen ay, azalmış nurlarını serpiyor. Gittikçe artan sessizlik içinde ayak pıtırtilarını boğan bu iki adamın maddiyetleri birer gü-rültü çıkartıyor, nefesleri birer hışıltı yapıyor gibi geliyor.

İki hırsız, bir çeyrek saat sonra girecekleri evin kapısı önünde idiler. Bir haftadan beri mahalleyi, sokağı, haneyi etütle meşgul olmuşlar, girip çıkma planlarını noktası noktasına kurmuşlardı.

Sağ yandan uzanmış iki boylu selvinin yarım mehtapla bu meskenin üzerine düşen gölgeleri ona bir türbe manzarası veriyorlardı. Sanki içeride diri kimseler yok, sandukalar altında uyuyan ölümler var gibiydi.

Karaltılarını seçtirmeyecek surette duvar kenarına sindiler.

Atıf Cemal, arkadaşının kulağına:

— Ben bu işten bulantı duyuyorum, dedi.

Öteki yavaşça cevap verdi:

— Cebimde nane şekeri var vereyim mi?

— Nane şekeri, mide içindir. Vicdan hazımsızlığına fayda vermez.

¹⁶⁴ terbi: dördün, yarım ay

— Burası bu itirazların yeri midir?

— Şimdi içeriye girelim. İhtiyarların burunlarına revolver dayayarak kimbilir ne zamandan beri biriktirdikleri servetlerini kapalım kaçalım. Onları gözyaşları içinde bırakalım. Zavallılar, kalben malul ve heyecan götürmez bir yaşadılar. Belki de ölümlerine sebep oluruz.

— Atıf, ben de taş yürekli bir haydut değilim. Fakat insafla, merhametle hayat yürümüyor. Merhamet, nazik yürekli kadınlar arasında lüks bir his olarak kalmıştır. Kanunlara asi gelen cahillerin hepsi fiillerinden tamamıyla mesul değildirler. Çoğu hayvani bir insiyakla¹⁶⁵ hareket ederler. Canavar acıkınca merhamet bilir mi? Kanunların muvaffak olamayışlarındaki en büyük sebep, bu canavarlığı melekleştirmeye uğraşmak güçlüğünden ileri geliyor. Kanun, tatbikatında merhamet bilmez, suçları maddeler ile ölçer, hükmünü verir, çarpar. Koyunları kurtlardan kurtarmak için bu sert davranışlara “adalet” namı verilir.

— Ne demek istiyorsun?

— Ben şimdi insan yüreği ile değil, canavar hissi ile hareket ediyorum. Bu saatte beşerî kanuna değil, hayvani insiyaka tabiiim. Hırsızlık yapmak için sana İstanbul müftüsünden fetva çıkartacak değilim. Meselede bir mesuliyet varsa o da insanı bu noktada hayvan hissinden ayırmayan halka aittir. Haydi yürü...

Bahçede sokak duvarına yakın ağaçlar vardı. Edip Münir, ucu çengelli düğümlü ipi belinden çıkardı. Bir iyice tasarladıktan sonra duvarın öbür tarafındaki ağaca attı. Çengel takıldı. İyice tutup tutmadığını anlamak için ipe sarıldı. Kuvvetsiz bir dala ilişmiş olmalı ki çok mukavemet göstermeksizin ip geri geldi. Üç dört tecrübeden sonra nihayet kendilerini çekecek sağlam bir dal buldu.

Edip Münir:

— İlk önce ben çıkayım. İlk adımda bir aksilik olursa belki sen yapacağını şaşırırsın. Arkamdan sen gelirsın, dedi.

İpe sarıldı. Düğümleri tuta tuta yükseldi. Duvarın üstüne çıktı ve aşağıya yavaşça:

¹⁶⁵ insiyak: içgüdü

— Ben ağaca tutunarak bahçeye atlıyorum. Sen de benim gibi yap.

Bir dakika sonra Atıf Cemal de duvarın üstünde idi. Fakat bir acele hareket dikkatsizliği ile şangır şungur bir kiremit düşürdü. Bu gürültünün vereceği neticeyi anlamak için bir müddet etrafı dinleyerek sindiler. Bir şey işitilmedi.

Atıf Cemal'in duvardan ağaca geçeceği esnada arkadaşı:

— Atıf bir kiremit daha düşürmemeye dikkat et. Sakarlık lazım değil. Evden uyanırlar. Bekçi geçer. Bir şey olur. İlk adımda yakalanmayalım.

Atıf Cemal de sessizce bahçeye indi. Hırsız adımlar ile evin üç yanını dolaştılar. Alt kat pencereleri bütün demir parmaklıklılı... Bahçe kapısını yokladılar. Arkadan sıkıca sürgülü... İki genç adamın şiddetle omuz vermelerine mukavemet edemeyeceğe benzeyen bu kapıyı zorlamak mümkün fakat gürültü olacaktı.

Başlarını kaldırıp üst katı tarassut¹⁶⁶ ettikleri esnada, Edip Münir:

— Ruhsar'ın tarifine göre ihtiyarlar, sokak üstündeki odalardan birinde yatıyorlar. Bahçe üstünde kimse olmamalı.

Atıf Cemal:

— Şu kafeslerin arkasında ne olduğunu kim bilir?

Edip Münir:

— İki cimri ihtiyarın vücutlarını örten bu dam altında birçok insanlar bulunduğunu farz ederek tasavvurumuzdan vazgeçecek değiliz ya...

— Peki, bul yolunu da içeriye girelim.

— Elbette bulacağız.

Katlar pek yüksek olmadığından birbiri hizasına gelen alt ve üst kat pencerelerinin fasılları çok açık değildi.

Edip Münir:

— Arkadaş hele sen bana bir omuz ver bakayım, dedi. Atıf Cemal eğildi. Edip Münir onun omzuna ve sonra alt kat pencere-

¹⁶⁶ tarassut: gözetleme

lerinden birinin demir parmaklığına tırmandı. Parmaklığın ufki¹⁶⁷ demir çubuğuna kadar çıktı. Şimdi üst kat penceresinin sövesini¹⁶⁸ bulmuştu. Öteberi asmak için kaplamaya çakılmış çivilere tutunarak yavaşça kafesi sürdü. Rezesine¹⁶⁹ bindirdi. Artık çerçeveyi kaldırmak işi kalmıştı. Cebinden çıkardığı yassı uçlu bir demiri söve ile çerçevenin arasına sokarak camı da yukarı sürdü ve rezeledi. Düğümlü ipin çengelini parmaklığın en üst çubuğuna taktı. Ucunu aşağıya salıvererek yavaşça:

— Atıf, düğümlere tutunarak yukarı çık. Korkma, çengel sağlam takılmıştır. Ben odaya giriyorum. Burada kimse yok. Eğilip seni de pencereden içeriye alırım.

Atıf Cemal de avuçlar ile ipin düğümelerini endazeleyerek birkaç harekette pencere önüne yükseldi. Edip Münir onu kollarından çekti, odaya aldı.

Dışarıdan akseden kuvvetsiz ay ışığı oda içinde hemen hiçbir şey seçtirmiyor gibi idi. Edip Münir cebinden elektrik fenerini çıkardı. Şöylece etrafa bir ışık dolaştırdı. Burası yarlarda iki sedir, pencerelere mukabil cihette bir aynalı boru bulunan temiz pak bir oda idi. Işığı kestiler. Kapalı duran oda kapısını açtılar. Sofayı taras-suda başladılar. O aralık aksinin aksisi bir hayal vuku buldu. Cin mi, şeytan mı anlaşılmaz bir şey, bir karaltı odanın ortasında pat dedi. Onlardan evvel sofaya fırladı.

Birkaç saniye geçer geçmez sofada şangır şungur bir şeyler devrildi. Karşiki odada yatanların bu gürültüden uyanmamaları ka-bil değildi.

Atıf Cemal Edip'in kulağına "Bu ne?" sualini fısıldadı.

— Ne bileyim? Ben de senden soracaktım...

— Ev tekin değil mi acaba?

Edip Münir'in cevap vermesine vakit kalmadan karşiki odalardan birinin kapısı açıldı. Başu iri bir yemeni ile kundaklı, buruşuk suratlı bir kocakarı çıplak ayaklarındaki terliklerini sürükleyerek elinde uzattığı idare lambasının aydınlığını etrafa dolaştıra dolaş-

¹⁶⁷ ufki: yatay

¹⁶⁸ söve: kapı ve pencerenin yerleştiği kasa, çerçeve

¹⁶⁹ reze: menteşe

tıra sofaya çıktı. Derhâl gürültünün sebebini anlayarak kocasına seslendi:

— Efendi, efendi kedi masa üzerindeki süt kasesini devirmiş. Hay kör olasıca musibet, bu hayvan içeriye nereden girdi? Her taraf kapalı idi.

Kedi odaya hırsızların cam ve kafesini sürdükleri pencereden girmişti. Berikiler görünmemek için hemen odaya çekilerek kapıyı araladılar.

— Efendi, sabaha senin için bir yudum süt kalmamış... Hepsi ortalığa saçılmış. Yandım vallahi komşunun bu kara kedisinden. Peri midir nedir? Bilmem ki nereden girdi...

Efendi, odadan birkaç balgamlı öksürüğün arasından cevap verdi:

— Akşamdan içeride kalmıştır.

— O kadar dikkat ediyorum. Nereye saklanıyor?

Kadın birdenbire oda kapısına göz atarak:

— A kapı aralık duruyor. Kim açtı bunu?

— Akşamdan iyi kapamamışındır. Kim açacak?

— Kapadığımı vallahi iyi biliyorum efendi.

Odadakiler de yavaş ve çabuk fısıldadı:

Atıf:

— Ne yapacağız? Kaçalım mı?

Edip:

— Nereye kaçacağız? İş tamam kıvamına geldi.

Yattıkları odanın kapısı hazır açıkken içeriye hücum ederiz.

Dışarıda kocakarı söylenmede devam ediyordu:

— Efendi, ben korkuyorum. Molla Gürani'deki mezarlıktan bir hortlak çıkıyor, gece evleri dolaşıyormuş.

— Kadın lafı canım, inanma. O eski mezarlıkta yatanların kemikleri bile kalmadı. Taze ölü gömüldüğü yok ki hortlasın...

Kadın kapıyı iter. Lambayı içeriye uzatır uzatmaz:

— Aaa pencere açık! Kafesi, çerçeveyi kim sürdü?

Berikiler bir köşeye sinerler. Kocakarı sesini yükselterek:

— Hortlak işi, hortlak işi.

— Canım, hortlak pencereden girmez, saçmalama.

— Efendi koş! Gel, bak elim ayağım titriyor, korkudan bayılacağım. Şimdi anladım sütü deviren kedi değil. Hortlak girdiği evlerin tel dolaplarında ne varsa yiyip de öyle gidiyormuş...

“İnnallahe meassabirin...” diyerek ihtiyarın tahtalar üzerindeki ağır adım sesleri işitildi. Öksüre tıksıra geliyordu.

Kadın söyleniyor:

— Hiç el dokunmadan gece yarısı cam, kafes kendi kendine sürünmez. Bunda büyük bir esrar var. Pencereye gidip komşulara haykırayım mı?

Baş gösteren tehlikeye karşı gelmek acelesi ile Edip Münir elektrik lambasının düğmesine bastı. Loşluk içinde birdenbire şimşek parıltısı ile çakan ışığı kadının suratına tuttu. Zavallı hatun neye uğradığını anlayamadı. Kanatları vücudunu çekmeyen vurulmuş bir kuş gibi iki kol ile çırpındı çırpındı. Gözlerini kamaştıran ziyanın kuvvetinden manyetize olarak yere yığıldı. Bu esnada ihtiyar koca da kapı önüne gelmişti.

O da baktı ki cehennemden açılmış göz gibi bir parıltı dolaşiyor, odanın iki köşesinde dimdik iki adam duruyor.

*

Bunlar hortlak değil, dipdiri insanlar. İhtiyar efendi, pürüzlü ses ile boğazını yırtarcasına bir nara atmak istedi. Kadın, yerde boğazı yarı kesilmiş bir hayvan gibi debeleniyordu. Edip Münir arkadaşına bir işaret verdi. Atıf Cemal ayetli kamayı kınından çekti. Kadının başına geçti. Sesinin perdesini kâh yükseltip kâh alçaltarak biçare hatun inliyorken ona silahının sivri ucunu göstere göstere sükût emri veriyordu. Beri yanda Edip Münir bir elde fener, ötekinde revolver, namluyu ihtiyarın suratına tutarak:

— Kes sesini, yoksa şimdi keserim ha nefesini!

Tehdit ile efendiyi susturmaya uğraşıyorlardı. İhtiyar karı koca korkudan seslerini alçalta alçalta evvela mırıltı sonra baygın birer nefes derecesine indirdiler.

Zavallılar şimdi her türlü mukavemetten âciz, bağlanmış kurbanlar gibi zorbaların kendilerine yapacakları muameleyi bekler bir melullükle bakışıp dururlarken Edip Münir:

— Fazla hırpalanmak istemezseniz paralarınızın yerini çabuk gösteriniz.

Kadın inceli kalınlı şöyle inledi:

— Bizde para ne arar?

Erkek:

— Para mı? Adını iştirip de yüzünü görmediğimiz şey...

Edip Münir, revolverli eliyle ihtiyarı omzundan şiddetle iterek:

— Demek kendinizi bize geberttirmek, kanlar içinde yerlere yuvarlattırmak istiyorsunuz!..

İhtiyar boğuk bir hüngürtü ile:

— Cenabıhak sonumuzu böyle takdir ettiyse ne yapalım? Paramız olmazsa size canımızı verip kurtuluruz.

İhtiyarların bu inkârları karşısında iki hırsız birbirine bakıştılar. Para denilen bu kâfir şeyin candan aziz tutulduğuna şaşıyor gibiydiler.

Edip Münir sözüne verdiği şiddeti arttırarak:

— Demek parayı canınızdan çok seviyorsunuz?

İhtiyar adam bu insafsızlara kendilerini acındırmaya uğraşır bir tatlı dililikle:

— Oğlum, yok olan bir şeyi nasıl yaratıp da size verebiliriz?

— Yok mu? İrat, akar sahibi iki ihtiyarsınız. Aldıklarınızı nereye sarf ediyorsunuz?

— Hakkımızda tahkikat mı yaptınız?

— Elbette. Sizin için çok zengin diyorlar.

— Evladım, düşman lakırdısı. Parası olan adamlar kenar mahallede böyle bir evde mi otururlar?

— Bu yaştan sonra Şişli’de oturacak, dans salonuna abone olacak değilsiniz ya?

— İhtiyarlıkta rahat etmek için bir hizmetçi de mi tutmazlar?

— Tutmadığınız parasızlığınızdan değil, cimriliğinizden. (ihtiyarı tekrar şiddetle sarsarak) Haydi çabuk! Çıkarınız paraları...

Edip Münir, kocayı tartaklarken Atıf Cemal de kamayı kadının burnuna tutarak:

— Söyleyiniz, hazineniz nerede?

İhtiyar kadın, gözlerini yumup yumup açarak:

— Çek kamayı gözlerimin önünden, birdenbire öldürme beni, abdestim yok.

— Teneşirde ölü yıkayıcı verir sana abdestini.

İhtiyar efendi, ellerini Hakk'a yükselterek:

— Allah'ım... İnanmıyorlar. Sen yüreklerine merhamet ver...

Edip Münir, namluyu gözüne sokarcasına adama yaklaştırmak:

— İhtiyar mürâi¹⁷⁰, Allah'ı kendine yalancı şahit tutma. Paralarımızın yerini biz biliyoruz.

İhtiyar acı bir gülümseme ile:

— Yerini biliyorsanız söyleyiniz de paylaşalım.

— Evet paylaşacağız. Siz kendi elinizle çıkarıp paraları meydana korsanız. Biz bulursak size pay yok.

İhtiyar:

— Siz bulunuz da bize pay olmasın. Biz zengin olduğumuza sevinelim. Bir anda yine servetimizi kaybettiğimize yerinelim. Zararı yok.

— Haydi bakalım yatak odanıza.

Hapishaneye mevkuf¹⁷¹ götürür gibi Edip Münir, ihtiyarı koldan çekıştirmeye, Atıf Cemal de kadını sürüklemeye başladılar. Sofayı geçtiler. Sol yanda kapısı açık odaya girdiler. İçerisi karanlıktı. Edip Münir, elektrik fenerinin ışığını bir dolaştırdı. Aynanın önünde bir petrol lambası gördü. Hemen onu yaktı. Üç pencere büyük bir oda, sol taraf duvarına bitişik ihtiyar eşlerin beraber yatıkları gayet geniş bir karyola... Yatağın ayak cihetinde iki ekli kanatlı bir yük. Karşıda bir sedir. Üstünde ayna ve bardak, kâse, çanak,

¹⁷⁰ mürâi: riyakâr

¹⁷¹ mevkuf: tutuklu

çaydanlık gibi kullanılacak şeyler... Soba, yine mangal, sobanın üstünde ve tablasında, mangalın kenarında bulaşık çay ve kahve fincanları, portakal, elma, kestane kabukları... İhtiyarların çeneleri durmadığını ve midelerinin kuvvetini gösterir yiyinti ve içinti dö-küntüleri...

Yaşadıkları yılların yorgunluklarını karşı karşıya soba ve man-gal başı sohbetler ile geçiren iki candan ibaret bu sessiz ailenin ağız tadı bu gecenin tecavüzüne gelinceye kadar bozulmamışa benzi-yordu. “Mal, canın yongasıdır.” derler. Bu yongaları muhafaza için saffetle gösterdikleri heyecanlar, Atıf Cemal’e dokundu. Yürekten duyduğu sızıntıyı bakışıyla arkadaşına anlatmak istedi. Fakat Edip Münir, onun bu zaafını bir göz tekdiri ile yendi. Bu küçük ailede muhakkak para vardı. O gece bütün mevcutları ellerinden alınsa bile onların gelirleri her gece ateş başında kahve, çay içmeye, ye-miş yemeye kifayet eder de artardı. Onlar medeni cemiyetlerin bir-takım masraflı beyhude külfetlerinden uzak yaşıyorlar ve çok az yaşadıklarına göre pek tatlı bir hayat temin edebiliyorlardı. Her-kese müyesser olmayan, asil, hakiki saadet ve zevk de bu değil mi idi? Bu ihtiyar çift, kendi hususiyetlerindeki mangal başı sefalarını dünyanın en müzeyyen salonlarına değişmezlerdi. Ne çare ki zen-ginlere musallat olan dünya açları böyle küçük bahtiyarları da rahat bırakmıyorlardı.

Edip Münir etrafı dikkatten geçirdikten sonra gözlerini yüke dikerek:

— İlk şunu açalım, dedi.

Heyecandan bacakları artık kendini çekemeyen kadın düşecek yer arar bir sarsaklıkla:

— Evladım hiç yükte para olur mu?

Edip Münir:

— Var mı yok mu size sormuyorum, arayacağız.

Kadın:

— Açalım, arayınız.

Kadıncağız dikkatle bu gece haydutlarını süzdükten sonra:

— Hırsızlarla şimdiye kadar hiç yüz yüze gelmedim ama onla-rın pek korkunç insanlar olduklarını işitiyordum. Silahlarınızla bizi

korkutuyorsunuz. Fakat hâlinizde hiç de korkunçluk yok. Namuslu aile gençlerine benziyorsunuz. İçimden “Şuraya buyurunuz da size birer kahve pişireyim. Güzel güzel konuşalım.” diyeceğim geliyor.

İhtiyar adam:

— Karıcığım ne güzel söyledin. Ben de tıpkı senin hissindeyim. Bu beyler bize kıymazlar.

Atıf Cemal’in sinirleri gevşedi. Elinden kama yere düştü. Arkadaşının gazup bir bakışı ile eğildi silahı yine aldı. Edip Münir katı yürekli görünür bir jestle:

— Hırsız boynuzlu, pençeli olmaz... Onlar da herkes gibi insandır. Onlar da anadan babadan doğmuş aile çocuklarıdır. Böyle sözlerle bizi insafa getirip de niyetimizden vazgeçtirmezsiniz. Biz haydutuz sanatımız budur. (gözlerini kadınınkilere dikerek) Benim sekiz katlim var.

Kadın titredti. Efendi inledi. Aralarında bir dehşet dakikası geçtikten sonra kadın sıtımali bir sesle Edip Münir’e:

— Bu yaşta sekiz katil... Tanrı’m sana sığındım, dedi.

Sonra Atıf Cemal’e bakarak:

— Sen yeni başlamışa benziyorsun. Kaç adam öldürdün?

Atıf Cemal gümrahlandırmaya¹⁷² çalıştığı sesi ile cevap verdi:

— Üç...

İhtiyar adam, gözlerini tavandan yerle dolaştırdıktan sonra acıklı bir tevekkül ile başını önüne eğdi:

— Bizi de öldürürseniz senin katlin dört olacak, öbür haydut beyin dokuz... Allah’tan korkmuyorsanız dünya cezasından çekininiz.

Edip Münir:

— Biz ne Allah’tan korkarız ne kuldan...

Kadın:

— Bir yakalanırsanız?

Edip Münir:

— Pöh... Ne olur?

¹⁷² gümrahlandırmak: gürleştirmek

Kadın:

— Sizi Eminönü’nde asarlar.

Edip Münir:

— Öldürdüğüm dokuza mukabil bir tek canımı alabilirler. Kim kârlı? Fakat biz buraya haydutluk tercümeihâlimizi anlatmaya gel-medik. Çıkarınız paraları.

Karı koca bir ağızdan:

— “Yok” diyoruz. Yok, bizde para yok...

Edip Münir, korkutucu bir istihza ile:

— Sizden evvel öldürdüklerimiz de hep böyle demişlerdi: “Yok.”

Bu muhavere, açılmış yük kapısının önünde geçiyordu. Kadın, yükü boşaltmak için yürüdü. Fakat onu kolundan geri çekerek “Sen dur, biz arayacağız.” dediler. Yük içi döşekler, şilteler, yastıklar, ufak minderler, bohçalar ve daha döküntü eşya ile dolu idi. İki yap-ma haydut hepsini dışarıya attılar. Nihayet en altta kapak görüldü. Onu da kaldırdılar. Filhakika yükün bu alt kısmında yeşil, ufak bir selvi sandık meydana çıktı, dışarıya aldılar. Kilitless kapağını ko-layca kaldırdılar. Bunun içinde de birtakım hırdavat şeyler dolu idi. Birer birer hep boşalttılar. Para ve para edecek bir şey bulamadılar.

Bu araştırma esnasında ev sahiplerinin yüzlerinde büyük bir heyecan gezintisi görülemedi. Sandıktan maliyetli bir şey çıkma-yacağından emin bulunduklarını bu tavırlar ile anlatmış oluyorlardı. Bu menfi netice, hırsızları öfkelen-dirdi. Edip Münir, boşa çıkan bu ümit karşısında o şeytan kafası ile bir lahza düşündü ve kendi ken-dine:

— Hayır, dedi. Boş bir ümit peşinde değiliz. Bu ihtiyarlarda mutlak para vardır. Yerini değiştirmişler. Ve bu para muhakkak bu odanın içindedir. Canlarından aziz tuttukları bu serveti kendi yattık-ları yerden uzakta bulundurmazlar.

*

Edip Münir, oynadığı haydut rolüne dehşet vermek için kaş-la-rını dikti ve namluyu ihtiyarların alınlarında gezdirerek:

— Söyleyiniz paranız nerede? Bizi üzdüğünüz kadar can çekiş-mekte işkence göreceğinizi biliniz.

Kadın:

— Paramız yoksa yine bizi öldürecek misiniz?

Edip Münir:

— Paranız yok olamaz. Bu lafı bir daha tekrarlamayınız. Sizin gibi böyle ücra bir mahalle bucağında idare ile yaşayan irat sahibi karı kocanın küp kadar büyük, mutlak bir kumbaraları vardır. Eline geçeni içine atarak bu hazineyi her gün biraz daha taşımak ihtiyarlık hırsının en büyük zevkidir. İnkârla beyhude yorulmayınız. Biz böyle hazinelerden nicelerinin tılsımlarını bulduk. Bu tılsım kandır. Sizinkinin üzerine de bu kırmızı şurubu akıtınca mal meydana çıkar.

Bu korkunç hitabesinden sonra Edip Münir odaya bir göz gezdirdi. Karyolanın altını aradı. Köşede duran büyük bir çekmeceyi karıştırdı. Aynanın altındaki dolabın içini allak bullak etti. Taşıma zahmetine değecek kıymette bir şey bulamadı.

Karı koca, bu araştırma karşısında aynı tevekkül tavrını bozmuyorlardı. Okumuş, edip hırsız böyle bahislere ait bir kitapta şu sarahati görmüştü:

“Saklı paranın nerede olduğunu bulmak için iyi bir usul vardır: Araştırma esnasında, parayı gizleyenlerin gözlerine daima dikkat etmeli. Bu gözler mutlaka arada bir o tarafa kayar.”

Bu tavsiyeye ittiba ile Edip Münir, karı kocanın etrafa ürkek bakışlarına dikkatten hali kalmıyordu. Bu zavallılar gözlerini ikide birde karşıkı sedirin üzerinde dolaştırıp hemencecik yine kaçırıyorlardı. Sedirde onların nazarlarını çeken bir cazibe var gibiydi.

Edip Münir sedire yaklaştı. Bu, fındıki çubuklu ketenden bir yüz kaplı alelade ev eşyasından biri idi. Arkalıkla oturacak yeri ayıran aralığa elini soktu. Boyuna araştırdı. Bir şey yok. Ne varsa bu kerevetin altında olacaktı, Atıf Cemal’i çağırdı. İkisi kerevetin birer ucundan tutarak ileri çektiler. Ev sahiplerinin kaçık benizleri büsbütün attı, durgunlukları bozuluverdi. Nihayet sediri yan devirdiler. Altı gözüksü. Kadını çarliston oynar gibi bir titreme tuttu. Sağ köşede ekleme bir kısım seçiliyordu. Edip Münir orayı kurcalarken kadın bütün hançeresi ile haykırmak için pencereye koştu. Fakat iki delikanlı zavallıyı geri çekerek şiddetle yere yuvarladılar. Acı fer-yat boğuldu kaldı. Yine revolverin namlusu, kamanın ucu ihtiyaçların suratlarına dikildi. Muvaffakiyetin yaklaştığını gören Edip Mü-

nir sevinçle vahşileşerek “Kıpırdamayınız. Vık derseniz sizi boğar, rahat rahat işimizi görürüz.” tehdidini savurdu. O acıklı bağırışma şimdi hazin, yaşlı bir iniltiye döndü. Yıllardan beri biriktirdiklerini ihtiyarların ellerinden almak, onların canlarını çıkarmakla beraberdi. Kendilerince mukaddesleşmiş bu hazineye gözleri önünde yabancı ellerin dokunması arada bir tahammüllerini tüketerek haykırmaya benzer hüngürtüler koparınca boğazlarına basılarak susturuluyorlardı.

Atıf Cemal, karı kocanın ara sıra gayriiradi taşan yeislerini örtmeye uğraşırken Edip Münir yanındaki demir parçası ile ek yerini karıştıra kanştıra nihayet bir kapak açtı. İçeriye itilmiş bir mahfaza görüldü. Bunu çekti. Tahminen bir buçuk karış uzunluğunda altı parmak en ve dört parmak derinliğinde mahsus yaptırılmışa benzeyen bir teneke kutu çıktı. Kapağı açtı. İpek mendile sarılmış bir paket bir de canfes al kese zuhur etti. Mendilde bir deste ellilik kaime vardı. Kesede on tanesi beşi bir arada altın, yirmi beş adet de birer liralık.

Edip Münir, sevinçten titreyen eller ile paketi saymaya başladı.

Kadın hıçkırı hıçkırı şöyle inliyordu:

— Sayma, sayma! Tamam kırk tanedir. Bir eksik çıkarsa beni öldür.

Edip Münir:

— Hanım, bizi ele vermek için bağırmasanız sizi öldürmeyiz. Biz adi sokak hırsızları değiliz. Efendi:

— Hırsızın adisi, alisi olmaz. On lira çalanla on para çalan hep bir soydandır.

Edip Münir:

— Sözümün ciddiyetini şimdi size ispat edeceğim. Bu paraların hepsini almıyorum. Lira paraları tekmi size bırakıyorum. Ellilik kaimelerin yalnız otuz tanesini alıyorum. Bundan da size beş yüz lira kalıyor. Biz, açlıktan ölmek ve yahut da bu hırsızlıktan daha ağır cinayetlere kalkmak ıztırlarında idik. Bu para bizi kurtardı. Bir iş buluncaya kadar şimdi geçinebiliriz. Bu paranın eksikliği sizi hiçbir zarurete düşürmez. Belki daha başka yerlerde paralarınız vardır. Küçük fakat ihtiyacınızdan çok fazla bir servete maliksiniz.

Bu, kerevet altından çıkan nukut¹⁷³, cin tutmuş paralar nevindendir. Bunu hiçbir zaman siz yemeyecek, yiyemeyecektiniz. Artık ömrünüzün sonundasınız. Gözlerinizi yumduğunuz zaman bu paralar bir müddet daha böyle gizil kaldıktan sonra nihayet kimbilir kimlerin ellerine geçecekti. Böyle sizin gibi ihtiyaçlarından çok ama pek çok para hapsedenler, bu bizim yaptığımız insafıllı şekilde hacamat edil-seler açların bir kısmı ölümden kurtulur.

Edip Münir otuz elli liralık kaymeyi yan cebine yerleştirerek:

— Biz çıkar çıkmaz arkamızdan bağırduğınızı iştirsek yine bir gece gelir, bıraktıklarımızın hepsini alırız. Allah’a ısmarladık efendi, sağlıcakla kalınız hanım...

Atıf Cemal:

— Sizi biraz üzdük ama affedersiniz. Pek gönül hoşluğu ile hırsızlık olamıyor. Bu medeni haramiliğin son şeklidir. Buhran böyle giderse bunun binbir türlüünden daha hayrete şayan olanlarını göreceğiz.

Bu iki acayip hırsız, penceresinden girdikleri evin sokak kapısından çıkıp kayboldular.

Karı koca karşı karşıya şaşırıp kalmışlardı. Pencereyi açıp vakayı haber vermek için komşulara bağırınsınlar mı, sussunlar mı?

Beş on saniye böyle bir şaşkınlığın sükûtu içinde kaldılar. Kadının oda içindeki karmakarışıklığa, yerlere saçılmış liralara, çok kısmı alınmış kâğıt paralara bakınca yüreğinden bir alev gibi taştan feryatlarını zapt edemedi. Cenaze çıkan evlerden duyulan vavey-laları andırır bir çığlık kopardı. Bu acı haykırış gece karanlığının sessizliğini doldururken Topkapı Tramvay Caddesi’ne doğru koşan hırsızlar bağırmanın takibinden kurtulmak için tabanlarını dörtmala kaldırdılar.

Edip Münir:

— Bas arkadaş... Karı bütün mahalleyi peşimize düşürecek.

Atıf Cemal:

— Oldu olacak önümüze bu kadar büyük bir kısmet çıkmışken niçin beşi bir aradaları almadın sanki?

¹⁷³ nukut: paralar, nakitler

Edip Münir tekrar etti:

— Bas. Münakaşa sırası değil. Bütün hükûmetler, altın üzerine sıkı kontrol yapıyorlar. Alaydık bozdururken tutulurduk. Soyulanlar kaptırdıkları paraların nevini zabıtaya haber vereceklerdir. Yanımızdaki papelleri hiç korkusuz sarf edebiliriz.

Hiçbir takibe uğramaksızın caddeyi buldular ve adımlarını alelade yolcu yürüyüşüne indirdiler.

Evde ıspazmozlar¹⁷⁴ geçiren karısını susturmak için uğraşan efendi:

— Hanım, kes sesini... Bunlar çok acayip hırsızlar. Gazetelerde okunmuyor mu? Şimdikiler soyduklarını sağ bırakmıyorlar. Biz çok insaflılarına tesadüf ettik. Canlarımıza kıymadıktan başka paralarımızın da hepsini almadılar. Verilmiş sadakalarımız varmış.

İhtiyar adam, bu zıyain¹⁷⁵ üzerine bir şekerli kahve içmek için cezveyi sürdürdü. Bir sigara sardı. Fakat kadın doğurma ağrısı tutmuş gibi vakit vakit çığlık koparmaktan kendini alamıyordu.

Hızlı hızlı kapı çalındı. Kadın pencereye koşarak:

— Kimdir o?

— Benim, bekçi Hasan. Ne bağırıyorsun?

— Hasan Ağa soyulduk hırsız, hırsız...

— Hırsız mı? Tutamadınız mı?

Efendi:

— Biz onları tutup da sana verecek olduktan sonra senin görecek ne vazifen kalır ki?

Bekçi:

— Karakola götürürem... Ne tarafa seyretiler ki?

Efendi:

— Bilir miyiz biz? Gece karanlığında...

Birkaç komşu da uyandı.

— Yangın sandık, ödümüz koptu, diyorlardı.

*

¹⁷⁴ ıspazmoz: aşırı kasılma, titreyerek kasılma, çırpınma, titreme

¹⁷⁵ zıya: kayıp

İki ehil filozof hırsız, vurdukları bin beş yüz lirayı aralarında bölüşmek için bir hayli hırıştılar. Edip Münir kendini bu ikiliğin reisi sayarak iki pay yani bin beş yüzün binini almak istiyor, arkadaşları hakça yarı yarıya bölüşmek ısrarında bulunuyordu. Paralar Edip'in cebinde idi. Tabii onun dediği oldu.

Edip Münir ahlaksızdı, ahmak değildi. Kendi nazariyesince hamakatin¹⁷⁶ en ziyade ahlaklılar arasında yer bulduğuna kani idi. Çünkü “Umum halkın iki tarafı yüksek ahlak duvar ile örtülü yoldan yürütülmesi, bu mânialar haricindeki imtiyazlılara sahayı geniş bıraktırmak içindir.” diyordu.

Zabıta vukuatından matbuata geçen Cerrahpaşa hırsızlığını herkes gibi o da gazetelerde okudu. Sariklerin izleri üzerinde bulunduğu yazılıyordu. Bu habere bol bol güldü. Çünkü kendilerine doğru uzanan hiçbir araştırma eli sezinlenmiyordu. Zabıtaca mukayyet bulunduğunu düşündü. Etraftan aleyhlerinde hiçbir şüphe uyandırmamak için çaldıkları paraları gayet ihtiyatla sarf etmek lazımdı. Serseriler guruhundan ayrılmak için bir mesleğe sahip görünmenin de ehemmiyeti vardı.

Muharrirlik, eli kalem tutanlar için açık bir meslek değil miydi? Şimdi aklıktan korkmayacak, küçük bir servete malikti. Zamanını istediği gibi kullanabilirdi. Muharrirlik açık bir kapı ama meslekte iştihar¹⁷⁷ şart. Bu da çabuk ve kolay temin olunabilir şey değil.

Akşamları kendi kendine birkaç kadeh atarak dimağının icat hücrelerini faaliyete getirecek şeytanlıklar düşünüyordu. Nihayet zihninden mühim bir muadele¹⁷⁸ gibi şu kıyası kurdu:

“Gazetelerde çalışan muharrirler, yorgunluktan kafalarının zemberekleri gevşemiş, görünüşte işlek fakat hakikatte bezgin kim-selerdir. Ellerindeki kalemler yıllarca kâğıt üzerinden değil, demir raydan yürüse yine aşınır. Her günün temcidi cansız makalelerin neşeyi öldüren ağırlığı ile dimağları yosun bağlar. Artık fikir sahasını her gün kesafeti artan bu küfün arasından görmeye başlar. Muhakeme daralır. İntibalar bulanır. Kana kana nefes almaya, geniş geniş etrafını görmeye vakti yoktur. Ara sıra bir kitaptan birkaç

¹⁷⁶ hamakat: ahmaklık

¹⁷⁷ iştihar: ün yapma

¹⁷⁸ muadele: denklem

yaprak, gazetelerden iki sütun mütalaa kaçamakları yapar. Bunlar da ciddi bir tettebbu kastı ile değil, yarınki yazısına mevzu hazırlamak acelesi ile dir.

Sermaye kıtlığına uğradığı günlerde bir tek kelimeyi sütunun ölçüsüne kadar koparmadan lastik gibi uzatmaya uğraşır. Her günün aşıntısı ile kuvvetini kaybetmiş olan kalem, bu zıyaa mukabil, artık habbeyi kubbe yapmakta ustalaşmıştır.

Gündelik mevzular değiştirilmeye uğraşılır. Başlık değişik tir fakat sözler aynı bunalmış dimağın size yeni bir fikir ve lezzet vermeyen gölgeli, müteredit, yorgun, zevksiz, zoraki ifadesidir. Bir çile doldurur gibi yazılıp mürettiphaneye atılan bu sütunlar yağsız, tuzsuz eski imaret pilavlarına benzerler. Okuyanlara fikrî bir gıda vermeleri şöyle dursun asıl pişiren aşçıları nı bile doyurmazlar.

Öyleleri vardır ki sabahleyin muhasipliğini yaptığı ticarethane neye gider. Oradan çıkar, muallimi olduğu k lase girer. Oradan matbaaya... Bu matbaada çalışırken palyaçoluğunu yaptığı diğ er bir gazete ye götürmek için cebinde birkaç tuhaf lık taşımak mecburiyetindedir. Okuyanları seksen derece esneten soğukluklar...

Bunlara buz gibi demeye kıyamıyorum. Buza acıyorum. O, yaz günleri bizi serinletmek hassası ile çok değerli bir şeydir.

Muharrir, o her meselede mütalaasının tomarlarını gazete sütunlarına sermaye, alışk ın lık saikası¹⁷⁹ ile nefsinde birkaç nev fikir hâkimiyeti tevehhümüne kapılmış tır¹⁸⁰. Meydan gören herhangi bir bahiste, kendisine bütün âlem onun diyeceğini bekliyormuş gibi gelir. Kurbağanın şişmesine benzeyen bir gurur alır. Artık atar tutar, fikirlerine iştirak etmeyenleri sindirmek ister. Gücü yettiklerine karşı yaman bir pehlivandır.

Onun görüşü ve anlayışı haricindeki şeyler hep bozuktur. Hiç bir meselede tasvip cihetine gitmez. Çünkü gitse iş bitecek. Söz uzatmak için itiraz lazım.

Bütün âlemi tenkit salahiyettarlığını takınmasına mukabil, biri çıkıp da ona “Behey muharrir bey, senin de şahsi veya ailevi şu

¹⁷⁹ saika: sebep

¹⁸⁰ tevehhüme kapılmak: şüpheye düşmek, vehme kapılmak

kusurun var...” dese mürekkep hokkasında bir tufan olur. Siyah dalgalar suratınıza kadar fıskırır.

Bu kalem mesleğinde durmayıp koşanları arkalarından kamçılayan müthiş bir zebani var: maişet...

Muharrirlik hür bir sanattır. Evet... Fakat geçinmenizi ondan beklememek şartıyla.

Eğer sizin ve ailenizin boğazınızdan geçecek lokmalar matbaa makinelerinden zift ve mürekkep kokarak süzülüp geleceksa kafasına bir cebir takkesi geçirilmiş bir zavallısınız. Yazılarınız evvela zamanın siyasetine, sonra gazete sahiplerinin mesleklerine ve umumi ahlaka okuyucuların keyiflerine uygun olacak.

Bu yasak sınırları karşısında herhangi bir gün sinirlenip de kaleminizi şahlandırırsanız suçunuza göre tehlike darbeleri üzerine kalkar iner. Ya matbaadan kovulursunuz ya mahkemeye çağırılırsınız veyahut haysiyeti incitilmiş sayan adamdan en ehveni sokakta bir âlâ dayak yersiniz.

Bu tortop köstebek hâline bakmayıp da ara sıra gözüne kestirdiklerine kalem umacılığı yapmaya kalkanlara ne demeli?

Bu şartlar altında ezilen muharrirlik şahsiyetinizi nasıl belirtebilirsiniz? Müzüvar¹⁸¹ altından sırtırmakla?”

Edip Münir böyle düşünüyordu. Elindeki para idare ile kullanılırsa kendini bir sene ve daha ziyade geçindirebilirdi. Bir müddet için artık onun ensesinde şaklayacak maişet kamçısı kalkmıştı.

Bundan sonra kaleminin ani para getirecek esaret direktifine bağlayarak rahat, ferah ve istediği gibi yazacaktır. Bu suretle günlük gıdalarını matbaa haftalığından bekleyerek ısmarlama yazarlara galebeyi muhakkak sayıyor.

İki erkek, bir dişi bu küçük kumpanya bir gün yine birahanenin masası başında birleştiler. Birkaç kadehle ciğer makinelerine kömür attıktan sonra Edip Münir başladı:

— Arkadaşlar, bizim parlamentomuz da burasıdır. Biz hırsızlık yaptık. Kan dökmedik. İhtiyarlara geçinmelerinden fazla para bıraktık. Bu da hırsızlığın insaniyetperverleştiğine asri bir delildir. Dünyada dönen büyük sermayelerin çekirdekleri hangi fıstıklıkta

¹⁸¹ müzüvar: mendireklerin ucundaki dairesel bölüm

neşvünema bulmuştur? Bu aranılmaz. Paranın hâlen olan güler yüzüne bakılır. İkinci defa silah çekerek ev soymaya mecbur olmamak için elimizdekileri çok idare ile kullanmalıyız Müşterek iki odalı bir apartman tutarız. Ruhsar Bacı, mutfak ve ev işlerine bakar. Biz kazanır getiririz. Evde pişirip yemek, lokantalara gitmekten temiz, nefis ve yarı yarıya kârlıdır. Ben kalemimle, Atıf kodağı ile yine vaka avcılığına çıkar, karşılaşacağımız hadiseleri teller pullarız. Koca İstanbul bu, vukuatsız gün geçer mi hiç? Bu nazariyeyi hiçbir filozof söylemek cesaretini gösteremedi ama ben yine tekrarlıyorum: Akıllılar, akılsızların zararına yaşarlar. Elbette biz de kendimizden ahmaklarını bulabiliriz.

Bu teklif kabul olundu. Yine Galata cihetinde aranılan surette bir apartman bulundu, idarelerini birleştirdiler.

*

Yine *Dikkat* gazetesi hesabına çalışmaya başladılar. Fakat Edip Münir, kaleminden ziyade ayakkabı aşındıran bu sokak muharripliğini zekâsının inkişafına elverişli bulmuyordu. Matbaaya bir iki makale götürdü. İdare memuru bu yoldaki yazıların çokluğundan bahisle, kabulde mırın kırın etti.

Bu istîğnaya¹⁸² karşı Edip Münir yılgınlık göstermeyerek:

— Alınız bu makaleyi, ücret istemiyorum. Matbaanın bir yazı darlığı gününde belki basılır, dedi.

Bu şartla yazısını bıraktı. Filhakika¹⁸³ bir ay sonra makale basıldı. İyice de dikkat celbetti. “Bedava sirke baldan tatlıdır” meselesinin matbaalar darphanesidir. Edibin götürdüğü yazıları kabulde artık memurun eski imtinalı¹⁸⁴ kalmamıştı. Çünkü o imzayı taşıyan yazıların alınması hakkında tahrir müdürü tarafından tembih vuku bulmuştu.

Edip Münir, iştihar merdiveninin ilk basamağında olduğunu hissetti. Yorgun kalemler, bu taşlıklı yolun her günlük merhalesinde klişeleşmiş kafalarla gacırdarken o bu öküz arabalarının arasından klakson öttürerek koşmak istedi. Bunun için derin malumat, ciddi kültür, daha başka yazı faziletlerine ihtiyacı mı vardı? Hayır. Oku-

¹⁸² istîğna: tenezzül etmeme, nazlı davranma

¹⁸³ filhakika: gerçekten

¹⁸⁴ imtina: kaçınma

yucular garabete, paradoksale, tenakuza¹⁸⁵, tezada, güzel, çirkin nasıl olursa olsun değişikliğe.

Değişiklik halk arasında iki türlü tesir uyandırır: Taraftarları, aleyhtarları vardır. Bu iki parti çarpışır. Münakaşaya sebep olan yazılar çok okunur.

Ekspres tamponu gibi halkın kafası ile çarpışarak alevler fişkırtacak fikirler arıyordu. Bu tehlikeli felsefeyi dehanın gayesi cinnet olduğuna ispat eden Alman filozofu Nietzsche'nin eserinde bulunabilirdi. Ona son ihtifal¹⁸⁶, tımarhane kubbesi altında ve kendisi gibi dimağları kafa taslarını çatlatarak *fermentation*la¹⁸⁷ kabarmış olanlar arasında yapılmıştı. Allah'ı sopa ile öldürdüğünü söyleyen Nietzsche'nin geçen asırdaki fikirlerini bu şimdikinde tekrarlamak neden kabahat olsun?

*

İşte Edip Münir'in Nietzsche'ninki ile kendi dehasını karıştıarak yazdığı makalelerden biri:

Zarathustra'ya atfen:

“Ey âdemoğlu! Hilkat istihalelerinde¹⁸⁸ solucanlıktan insanlığa kadar bir yol yürüdük. Şimdi de kendinde çok solucan vardır. İnsanlıkla müşerrefiyetinden evvel maymunluğa terfi-i rütbe etmiştin. Behey soyu bozuk adam... Bugün de maymunlardan daha maymunsun.

İçinizde en akıllıları da dünyaya sallapati gelmiş bir kurttur. Aslınızı düşününüz... İnsan nebat, fantom¹⁸⁹ ve daha başka nispet-sizliklerin karışığı bir şeydir. Size yine nebat veya fantom olunuz mu diyeyim? Size adamı talim edeceğim.

Arzın yaratılmasındaki maksat, üstün adamdır. Kardeşlerim, sizden niyaz ederim arza sadık kalınız. Size toprağın fevkinde ümitler vermeye kalkanlara inanmayınız. Bunlar bilerek veya bilmeyerek sizi zehirliyorlar. Bunlar hayatı hakir görenler; kendileri de zehirlenmiş can çekişenlerdir.

¹⁸⁵ tenakuz: çekişki

¹⁸⁶ ihtifal: anma töreni

¹⁸⁷ fermentation: mayalanma

¹⁸⁸ istihale: başkalaşım

¹⁸⁹ fantom: hayalet

Arz onları taşımaktan artık yorulmuştur. Defolsunlar.

Hakikatta insan, çamurlu bir seldir. Kendini kirletmeden onu yalnız bir okyanus kabul edebilir. İşte o okyanus, üstün adamdır.

Sizi kızıl dili ile yalayacak yıldırım nerede? Size aşılacak delilik nerede? Göklere çevirdikleri din dürbünleri ile size olmadık şeyler göstermek istiyorlar. Cennetin yedinci kat bahçesinde baklava yiyen papaz, havuz başında nargile içen hocayı gördünüz mü? Bir pisboğazla bir tiryaki... Orada da dünyadaki keyiflerinden vazgeçmemişler.

Papaz, günah çıkartacak hafifmeşrep bir kadın; hoca, vaazına tekbir getirecek bir cemaat bulamıyor mu? Dünyada söylediklerinden hiçbirisi orada doğru çıkmadığını görünce belki sıkılmışlardır. Tasavvur ettikleri ulvi hayat cennette de dünyanın adiliklerini dolduran ahmaklar...

İnsanlar bir şeye malikiyetle mağrurdurlar. Nedir o şey, bilir misiniz? Kültür. İşte bununla onlar keçi çobanlarından ayırt olurlar.

Şimdi amudi¹⁹⁰ yürüyen insan, bir zamanlar ufki yürüdüğünü unutuyor. Eşeğin kuyruğuna bak da 'Bir vakitler bu ucu püsküllü şey bende de vardı.' de. O hayvanda da refah hissi vardır. Çok ağırlık taşımak istemez ama yüklerler. Dediğimi anladın mı? Benim ağzım, senin kulağına uygun gelmiyor galiba?

Ondan gördüğün maddi yuların sen de manevisini taşırsın. Cemiyet içinde başıboş bırakılanlar yoktur. Tabiat esas itibarı ile bütün canlıları bir fatura üzerine yaratmıştır. İkimizde arslan da vardır, yılan da fare de... Fakat çoğumuz domuzuzdur. Kuduz, bize hayvanlardan gelen bir şifadır. Çünkü kudurmasından korkulan insanı tekrar kuduza aşıyorlar. Bu istidat en ziyade muharrirler arasında vardır. Kötü rakıdan mideleri sancılanınca birbirini ısıyorlar.

Muharrir: Kafasından taşan aklın fazlasını satarak geçinen esnaf. Hükûmet esnaflar içinde bunun en züğürt olduğunu bilir, vergi almaz.

Hey muharrir! Yazıyorsun ama kalemi ele almazdan evvel aşılandın mı? Aşı şehadetnameni göster. Çiçekten değil, delilikten...

¹⁹⁰ amudi: dik

Kanına en azı birkaç miligram cinnnet zerk etmeyen iyi yazamaz. Kanına batırıp yazmalısın. Kan ruhtur, fıkirdir. Onun için kansızların yazıları turşu lapasına benzer; beslemez, şişirir. Onun için hemoroide tutulanlar cılız yazarlar. Çünkü kafadan sarfedecekleri kanı aşağıdan boşaltmış olurlar. Muharrirler arasında böyleleri besbellidir.

Dur bakayım, ne yazıyorsun? Yine ‘demokrasi’ mi? Bunca zamandır kalemlerin kâğıt üzerine kustukları bu kelimeye anlaşılacak manayı sen mi vereceksin, şaşkın? Bunun asıl mefhumu yaldızla örtülüdür. Kazı bak, altından ne çıkar... Sen softaların tahtında müstetir¹⁹¹ hüve¹⁹² zamirini bilmiyorsun. İyiliğe, fenalığa, harbe, ahlaka dair bilgilerin de bozuk. Hakikatte iyilikle fenalık arasında bir ayrılık gayrılık yoktur. Beyinlerindeki bu başkalık, ananevi moralin uydurmasıdır. İkisi bir asıldan gelir. Fenalığı kaldır, iyilik de yok olur. Birinin vücudu, ötekinin varlığı ile kaimdir.

Beşeriyet için düşündüğün saadet nedir? Ebedî bir sulh mü? Yanlış. İnsanlar için temenni ettiğin bu sakin, bu adi hayat bir ağaç altında geviş getiren hayvan sürüsüne yaraşıyor.

Üstün adamlığı tahakkuk ettirmek ve daima ileriye atılmak için insanlar çalışmaktan ve tehlikeleri istihkardan bir an geri durmamalıdır. Harp, bir fenalık olmak şöyle dursun, bilakis büyük bir terakki amilidir. Çünkü kuvvetin, zaafın, sıhhatin, hastalığın nerede olduğunu inkâr kabul etmez bir vuzuhla gösterir.

İsa, dağ üzerindeki vaazında ‘Mesuttur sulhperverler’ dedi. Zarathustra, bilakis muharripleri sever. Ve onlara, sulhu, yeni bir harbe vasıta olması itibarı ile sevmeye teşvik eder. Kısa sulhu uzun dan makbul sayar. Yalnız galibiyetten değil, düşeceği mağlubiyetten de çıkarmak için düşmanın kendine layık olan kuvvetlisini intihap eder. ‘İyi bir dava, harbi takdis ettirir.’ diyeceksiniz. Hayır, ben de ‘İyi bir harp, her davayı takdis ettirtir.’ derim.”

*

¹⁹¹ müstetir: gizli, saklı

¹⁹² hüve: Arapçada üçüncü tekil şahıs zamiri. Arapça klişeleşmiş bazı sözlerde “Allah” anlamında da kullanılır.

Bu tempodaki birkaç makalesinden sonra Edip Münir'e itirazlar yağmaya başladı. Muharrirler top gibi fitillenmişler, ıskarmoz¹⁹³ kırarcasına fena çatıyorlardı.

Edip Münir, bu hücumlara cevap vermedi. O, alaylı tenkidinin dürbününü başka tarafa çevirdi.

“Dünyanın Dibi Delindi. Neden?

Unuttunuz mu onu üstüne oturttukları boynuzu? O ağırlık, bu sivri şeye ‘perforation’¹⁹⁴ yaptırttı. Üzerinde kaynaşan parazitlerin esliha ocakları yaşıyor, bu deliği lehimleyecekler.

Papayı telaş aldı. Kapatılmazdan evvel bu menfezden cehen-nemi seyretmek istedi. Gördü. Titredi. Haç çıkardı. Kardinallere bir ‘De Profundis’¹⁹⁵ ayini emretti.

Muharririn hoca ile yaptığı mülakat:

Vaizden sordu:

— Hoca efendi siz ne dersiniz? Üzerine oturttuğunuz sivri boynuz nihayet dünyanın altını sakatladı.

Hoca sakalını sıvazlayarak derinden sekiz elif miktarı bir ah çekti:

— Evlat, dedi. Hep kendi günahımızdan...

— Ay tutulur kendi günahımızdan.

— Şüphe mi var? Şüphe mi var?

— Küsuf olur kendi fenaliğimizden...

— Amenna...

— Öküz altı ayaklı, iki kafalı bir buzağı doğurur hep kendi azgınlığımızdan.

— Vesaddakna...

— Cenabıhak dünyayı kaç günde yarattı?

— Altı.

— Halik’a niçin bu kadar acele ettirtiyorsunuz hocam? Altı günde bir kurbağa bile doğmaz...

¹⁹³ ıskarmoz: gemi kadirgasını meydana getiren eğri ağaç

¹⁹⁴ perforation: delinme

¹⁹⁵ De Profundis: derinlikler

— *Ben söylemiyorum, kitap söylüyor.*

— *Kıyamete ne kadar zaman var?*

— *Yakın.*

— *Alametleri nedir?*

— *Katırlar doğuracak. Bina ile zina çoğalacak.*

— *Betonarme çikalı binalar çoğaldı. Öteki işi bilmem, onu fu-huşla mücadele edenlerden sormalı. Bakalım belediye kayıtları ne gösteriyor... Kozmografya bilir misin?*

Hoca göğsünün iman tahtasına el bastırarak:

— *Rabb 'ime bin şükür. Gâvurca okumadım.*

— *Dünya ne şekildedir?*

— *Düz.*

— *"Yuvarlaktır" diyorlar.*

— *Küfrediyorlar.*

— *Bu düzlük nereye kadar devam eder?*

— *Allah 'ın azametine nihayet olur mu? Sonu yoktur. İlanihaye uzanır.*

— *Sabah akşam güneş nereden doğup batıyor?*

— *Okyanuslarda delikler vardır. Yetmiş bin melek güneşi bir altın tepsi içinde dolaşıtırlar. Bir yandan doğurtup öte taraftan batırırlar.*

— *Bu deliklerden okyanusun suları akamaz mı?*

— *Allah 'ın hikmeti... Akmaz.*

— *Muallakta durduğunu farz ettiğimiz bir iri karpuzun üzerinde karıncalar nasıl dolaşırlarsa insanlar da kürenin üzerinde öyle gezinirler. Bu kürenin her tarafı bugün kablolarla, demir yolları ile, radyolarla kuşatılmıştır. Meçhul yer kalmamıştır. O senin dediğin sonsuzluk küre-i arzın kendinde değil, fezadadır. Kâinatı dolduran âlemlerin arasında bizim dünyamızın plajlardaki sayısız kum tanelerinden bir teki kadar ehemmiyeti yoktur. Bu hakikatler artık sekiz, on yaşında çocukların bildikleri en basit malumat sırasına geçmiştir. İsterdim ki senin de bugün bir haham yamağı kadar ve bir Anglikan papazının çömezi kadar bu ilimlerden haberin olsun.*

Hoca hiddetle:

— *Hele bak! Beni kefereye¹⁹⁶ benzetmek istiyor.*

— *Ben sana “Haham ol, papaz ol.” demiyorum. “Onların bildikleri dünya fenlerini sen de öğrenmelisin.” diyorum.*

— *Beyefendi, sen şeytana uymuşsun nezübillah. Benim imanım kavidir. İtikadımı bozamazsın.*

— *Hocam, kabahat sende değil. Seni en iptidai dünya bilgilerinden imtihan etmeden kürsüye çıkaranlardadır. Üzerinde gezindiğin toprağın ne olduğundan haberin yok. Diğer âleme ait cennet, cehennem hakkındaki malumatını kaç a alırım senin!*

Hoca kürsüde oturur gibi sallanıp celallenerek:

— *Yarın ahirette ateşten topuzu kafana yediğin zaman anlarsın ama fayda vermez.*

— *Teşekkür ederim hocam. Sen cennette balına bana bana baklava ye, bize topuz yedir.*

— *Ne yiyeceksin ya? Layığın o! Sağ omzunda bir melek vardır, sevap yazar. Sol omzunda bir melek vardır, günah yazar.*

— *Mübarekler o kadar hafif ki ağırlıklarını hiç hissetmiyorum.*

— *Etmezsin. Sözde Müslüman’sın. Başını secde-i rahmana koyduğun yok. Şarabı ananın sütü gibi içersin. Kokonalarla dans edersin.*

— *Evet, evet hep bu günahları işlerim, şaraba o kadar düşkün değilim ama şampanyaya bayılırım.*

— *Bu haram nesne ne renktedir? Yüzünü görmüş değilim el-hamdülillah.*

— *Altın rengindedir. Şarabın incesi. Finosu.*

— *Yine Rabb’im bildirmesin ve tattırmasın.*

— *Acele etme. Onun bir şişesinin fiyatı ile sana iki çakşır, dört mintan ve bir çift mest kundura alınır.*

— *Bu zıkkım o kadar pahalı mı? Onu içen yarın ahirette kevser şarabından tadamayacak.*

¹⁹⁶ kefere: kâfirler

— Hocam kevseri kana kana sen iç, taa adamakıllı sarhoş oluncaya kadar...

— Küfretme. O içeni sarhoş etmez. Nur olur, damarlarına yayılır.

— Hocam sen neredede vaaz ediyordun?

— Yerebatan Camiinde.

— Muvafık.

— Hep çektiğimiz iman zayıflığı. Rabb'im ıslah eyleye. Cehennem, zincire vurulmuş mefret¹⁹⁷ bir ejderhadır. “Bırakınız beni, günahkârları yutayım...” diye nara atar durur. Sesinden yer gök titrer. Yevm-i kıyamette zincirlerini koparacak asilere hücum edecek. Dünya allak bullak olacak. O kıyamet günündeki güneş, dünyaya bir mızrak boyu yaklaşıacak.

— Yetişir hocam. Güneşin, kürenin ne olduğunu bileydin bu saçmayı savurmazdın. Bu aralık şarkta harp hazırlığı var.

Bu cehennem ejderi yanılıp da dünyamıza atlarsa kendinden daha mefret, son sistem tankların altında ezilir.”

*

Bazı gazete makalelerini okurken Edip Münir'in içi geçiyor. Göz kapakları düşüyor. Uyuşturucu maddeler yasak edilirken bu uyutucu sütunlara neden müsaade olunuyor? Senelerin yorgunlukları ile dimağının kışırı¹⁹⁸ üzerine bir ikinci nasır tabakası bağlamış *en croûte*¹⁹⁹ bir muharririn kafasında fikrî jimnastik yapacak çeviklik ve heves kalmış mıdır? O, dimağının dolabı alabildiği kadar saklamış olduğu mahdut kelimeleri domino taşları gibi oradan kaldırır, öteye dizer. Şişkin kafasında artık yeni bir lügat, yeni bir turnür, yeni bir şekil sıkıştırarak yer yoktur. Yenilik şöyle dursun, çok defa zihninden kaçırdıklarını bulmak için lügatleri karıştırır. Artık beyninde yeni hayat unsurları ile çarpışarak ateş alacak cephane kalmamamıştır. Artık o, yazı harp meydanının bir kahramanı değil, bir malulü, diri bir şehididir. Ücretli bir yazıcıdır. Edebiyatın zaferi

¹⁹⁷ mefret: kocaman

¹⁹⁸ kışır: kabuk

¹⁹⁹ en croûte: kabuklu

için değil, midesinin ihtiyacı için çalışır. O, bedii satırlar ibda²⁰⁰ ile sarhoş olmanın neşesini unutmuştur. O, ağır bir yük taşır gibi bunalarak yazar ve okuyanları uyutur. O, artık bir muharrir değil, guruldayan narkotik bir nargiledir.

Edip Münir, yazı ıslahatı²⁰¹ için şeytan tarafından mesul bir peygamber gururu ile çalışmak istiyordu. Kaleminin ucuna bir motor takmak, kelimeleri rengârenk ampuller gibi parlatmak kabil değil mi idi? Kübizm niçin edebiyata tatbik olunmasın? Kübizmin doğduğu memleketteki manası nedir? Bu resimde eşyayı hendese şekilleri ile tezlendirerek tersim etmek değil midir? Niçin söz dört köşe müselles²⁰², müstatil²⁰³, dairevi söylenmesin? Niçin her sözün kuvveti zaviyesine göre takdir edilmesin? Kübizm, şeklin dâhilinin harici sathından ihsas ettirdiği gibi niçin bizde kelimenin görünen dış kıyafetinden içinde kaynaşanları keşfettirecek derece ona bir şefkat vermeyelim?

Edip Münir, yazının bu yeni mimarlığını izahen birkaç makale yazdı. Fikirlerinden doğru dürüst bir şey anlaşılmıyordu. Fakat bazılarına merak sardı. Anlaşılmamanın en büyük sanat marifeti olduğu bir devirde yaşamıyor muyuz? Anladığımız şeyi kaldırıp atarız lakin anlayamadığımız, zihnimizi bir bilmece gibi meşgul eder durur.

Bir gün Edip Münir, matbaanın alt katında idare memuru ile görüşürken ona:

— Efendim sizi tahrir müdürü çağırıyor. Lütfen yukarıya buyurunuz, dediler.

Bu davet, hayra alamet görünüyordu.

Tahrir müdürü ince uzun, kösemsi bir genç... İri, koyu gözlüğü suratına araba beygirlerinin kapakları gibi bir manzara verir. Fazla yırtılmış dudaklarının ucunda sükûtu zamanında da söz hazırlığını andırır bir hâl vardır. Zayıf boynunun gırtlak yumurması, her lakırda aşağı yukarı oynar.

Edip Münir'e güler yüzle yer gösterdi ve kahve ısmarladı.

²⁰⁰ ibda: meydana getirme

²⁰¹ ıslahat: yenilikler, reform

²⁰² müselles: üçgen

²⁰³ müstatil: dikdörtgen

— Bir dakika müsaade itirazı ile bir müddet önündeki kâğıtlarla meşgul olduktan sonra:

— Beyefendi takdirlerimizle beraber size çok itirazlarımız da vardır.

Edip Münir gülümsedi. Sözün alt tarafını bekledi. Tahrir²⁰⁴ müdürünün gözleri yine önündeki kâğıtlardan birine dikildi. Söz kesildi. Münir artık sabredemeyerek:

— Efendim, dedi, bendeniz itirazı, tenkidi takdirden ziyade severim. Muharrirlik moralinin ne olduğunu bilirim. Biz birbirimizi çekemeyiz ve menfaattar olmadıkça da hiçbir şeyi methetmeyiz. En ziyade takdire layık olanlara da hasetle göz yumarız. Üzerine celbetmemek için o bahse hiç yanaşmayız.

Tahrir müdürü gözlüğünü düzelterek:

— Sözleriniz kısmen doğru olabilir. Hepimiz insan yaratılmışız. İnsanlığın böyle kusurlarını inkâr edemeyiz fakat bu yolda çekememezlikler yalnız muharrirler arasında değil, her meslekte vardır. Takdirden ziyade tenkidi sevdiğinizin sebebini anlamak isterim.

— Söyleyeyim efendim, bu pek basittir.

— Buyurunuz.

— Değerli bir eserin hasetle sükûta gömüldüğünü arz etmiştim.

— Evet.

— Bazen eserin kıymeti o derece barizdir ki haset hasedinden çatlar. Kendi kendini yer. Yüreğinden kabaran birkaç balgamı fırlatmak gayzına artık mukavemet edemez. Yoksa cidden kıymetsiz bir eser aleyhinde atıp tutmak zahmetine kalkışmak kimin nesine?

— Fena eserleri iyi zannedenleri bu aldanışlarından kurtarmalı mıdır?

— Fena şey kendi kendine söner... İyi kale almayıp da fena ile uğraşmakta mana var mı? Medihlerinde fayda gözetilenler gibi zemini cihetize gidilenlerde de bu sebep vardır.

— Ya siz? Her şeye itiraz ediyorsunuz. Bunu çekememezliğinizden mi yapıyorsunuz?

²⁰⁴ tahrir: yazı

— Efendim, benim muayyen bir esere, muayyen bir şahsa itirazım yoktur. Ben umumiyet itibarı ile söylüyorum. Ben hokka başında Marksizm, komünizm, demokrasi, otokrasi gibi kelimelerle uyuklayanları omuzlarından biraz tartaklamak istiyorum. “Okuyuculara her gün içirdiğiniz bu sade suya biraz mukavemet şurubu karıştırınız.” diyorum. Her gün her yerde inkılaptan bahsolunuyor. Hani ya üç yıl evvelki ile bugünkü gazete lisanında bir değişiklik? Hep kalemler cetvelle, pergelle, mikyasla çizilmiş gibi, aynı hesaplı noktalar üzerinden yürüyor. Yazarlar da okuyanlar da gittikçe tembelleşiyor. Karilere²⁰⁵ biraz çatmalı, onlara omuz vurmali, ülfet etmedikleri yeni üsluplar, kulaklarına yabancı gelen kelimelerle canlarını sıkmalı ki yazıda bir inkılap cereyanı²⁰⁶ açılsın.

— Edip Münir Bey, siz çok can sıkacak şeyler yazdınız.

— Evet, beğendirmeye uğraşmak beyhudedir. Onları makûs cihetten gıdıklamak, daha çabuk tesir yapar. Ben bu yolu tuttum. Bir adama “Çok zekisin.” deyince koltukları kabarır; “Pek ahmaksın” sözüne karşı yumruklarını kaldırır, vuruşursunuz. Bu iki türlü sözün sonuncusundan hareket doğar.

— Münir Bey, yazılarınızdan gazetede bir hareket peyda oldu. Her gün başımıza sahife sahife itirazlar yağıyor. Bu sebeple de sekiz on gazete fazla satılmaya başladı.

— Hah işte gördünüz mü? Ben de size gazetenin bir köşesine perde kuran Ali Mahir Bey gibi her günkü tekerlemeyi yazaydım kimsenin itiraz siniri kıpırdamazdı.

— Sizden hoş tarzda küçük hikâyeler istiyoruz.

— Kübik?

— Kübik hikâye nasıl olur bilmiyorum.

— Dört köşe bir mevzuu alırsınız. Bir tarafından delip içindeleri dışarıya akıttırınız.

— Pek de her şeye istiğfar ettirmeye gelmez. Moralman örtülü kalmaları icap edenler vardır.

— Fütürizm hakkında çok mütaalada bulunmamışsınız galiba? Bu meslek şimdiye kadar aramızda âdet şeklini alarak yaşayışımıza

²⁰⁵ kari: okuyucu

²⁰⁶ cereyan: akım

hâkim olan göreneklerin ne gibi ananelerden doğduklarını tetkik ediyor ve neticeten diyor ki: “İnsaniyeti varacağı tekamülden geri bırakan hep bu yanlış anlaşılmış, zihinlerimizde ıstampalaşmış²⁰⁷ şeylerdir. Mazinin üzerimizdeki tesirlerini kökünden söküp atmalıyız.” Eskinin tamamı ile zıddı bu yeni hayata verilecek mananın ne olabileceğini artık düşününüz.

— Bunu düşünmeye vaktim yok. Siz âdetten, ahlaktan pek ulu orta ayrılmayarak tatlı sert bir vasat yol takip ediniz.

Tahrir müdürü ile bu görüşme neticesinde Edip Münir, küçük hikâyeler yazmaya başladı. Merak celbetmek için yaptığı birtakım tuhaflıkları kübik adına boyuyordu. Artık yazılarına ücret alıyordu. Fakat şımarmaması için yazdıkları okunan herhangi bir muharrir-den fazla değil.

Tahrir müdürü yine bir gün ona dedi ki:

— Edip Münir Bey, küçük hikâyelerinizde her günün kırbacı altında ha bire yısa²⁰⁸ yazılanlara nispetle bir emek var. Kalemınızı bir de büyük romanda tecrübe etseniz.

Edip Münir düşünür gibi görünerek içinden bu teklife sevindi. Dalgın bir bakışla sordu:

— Nasıl roman istiyorsunuz?

— Malum ya bizde şimdi bunun iki türlü var: tercüme, telif. Tercümeler güya merak verici cinayetlerle dolu. Koşe, episie, çokluk çocuk romanları. Bunların hiçbirisi edebiyat sınırını geçebilecek pasaportu haiz değil. Teliflere gelince, bizdekilerin ne başı vardır ne ortası ne de kuyruğu. Hiçbir milletin janrına²⁰⁹ benzemez. Gıdı Gıdı Ayşe gibi bir isim takılır. Dört kadehin camı arkasından bu başlık çok hoş görünür. Üstü mavi, ortası kırmızı, altı sarı bir reklamda bu tablonun her gün ahmak aldatan bir çeşidi gözlere çarpar. Bekleyiniz, ha başlıyor, ha başlayacak, ha bire medet efendim... Nihayet kalemin sallapati kâğıt üzerine bir uğrayışla Gıdı Gıdı Ayşe size marifetinin ilk numarasını oynar. Kocasını kafese kor. İki erkeği perendeden²¹⁰ atar. Üçüncüsü ile yatar. Bütün roman evrile çevrile bu

²⁰⁷ ıstampalaşmak: mühürleşmek

²⁰⁸ yısa: çok, bol bol

²⁰⁹ janr: tür, çeşit

²¹⁰ perende: çark gibi dönerek atılan takla

yatıp kalkma tasviri ile doludur. İçtimai hayatın görüp gösterilecek başka hiçbir köşesi yok mu Allah'ım? İkinci roman, mevzu yine o ebedî mevzu, yalnız isimler ve biraz da dekor değişir. Bu roman makinesi kırptından çuha yapmaya uğraşan kalpazan bir fabrika gibi yılda on iki ay çalışır. Gelecek sene yorulmaz, öbür sene dinlenmez, daha öbür sene yılmaz. Bu kurulan şey, edebî bir şekil verilme istenen bir para dolabıdır. Muharrir, karın doyurmak için bu nevale dolabına el uzatmak mecburiyetinde oldukça hikâye bitmez. Binbir geceyi de geçer, on bin geceyi de. Fakat artık okuyanlarda takat kalmaz. Ne de yazılanlarda tat tuz... Biz böyle romanlara para vermiyoruz ama kaç kişi okur bilmiyoruz?

Edip Münir:

— Meseleyi tecrübeli bir gazeteci görüşü ile güzel teşrih ettiniz. Böyle romanlar büsbütün okunmuyor değildir.

— Kimler okuyor? Rica ederim.

— Efendim, muharrir; oturduğu semtte bazı karı koca mace-larına, gizli, aşikâre²¹¹ muaşaka²¹² vakalarına agâh²¹³ bulunur, bu yolda çıkan dedikoduları sahnelerinde ihsasa²¹⁴ uğraşır. O civar sos-yetelerinde ileri geri sözler olur. Merak uyanır. Bu saikle okunur ki bu meraklıların sahibesi de otuzu kırkı geçmez. Bu alaka haricinde eserin roman olmak itibarı ile on paralık kıymeti yoktur. Anlattıkları göre kalemlerin bu her günlük sür gitsin patavatsızlıkları ile adileşen satır yığınlarını okumaktan alakadarlar bile yılgınlık getirmişlermiş. Artık ökseye basmıyorlarmış.

— Mütemadiyen halka sunulan bu katı, buruk ahlatı siz biraz yumuşatıp lezzetlendiriniz de nasıl olursa olsun.

Bu karar üzerine Edip Münir, *Dikkat* gazetesi yazı müdüründen ayrıldı. Zihninden kaymağı bozulmuş bir mevzu aramaya başladı. O ara zuhura gelen bir vaka kafasını altüst etti. Büyük bir helecanla bu maceranın peşine düştü. Zabıta araştırmasının bir adım gerisinde ve sonra birçok adım ilerisinde tahkikata koyuldu. Zabitanın va-

²¹¹ aşikâre: açık, aleni

²¹² muaşaka: sevişme

²¹³ agâh: haberli, haberdar

²¹⁴ ihsas: sezdirme, duyurma

kayı anlatılan şekilde kabul etmiş görünmesine rağmen Edip Münir, mükâabın²¹⁵ bir köşesinden deldi. İçindekileri akıttı.

Gazetelerde bir sabah hafta sütununda pek nadir olmayan şu hadise okundu:

“Dün gece maruf zenginlerimizden Rübaizade’nin Nişantaşı’ndaki konağında cereyan eden kanlı bir hırsızlık vakası iki kişinin ölümü ile neticelenmiştir.

Bir muharririmizin zabıtanadan ve mahallinden yaptığı tahkikata göre macera şudur:

Rübaizadenin genç karısı, iki çocuğu ve birkaç hizmetçisi ile ikamet ettiği Nişantaşı’ndaki konağı sakinlerinin sayısına nispeten çok büyüktür. Prenslere layık bu ikametgâhı dolduran kıymetli eşya, halı, tablo, altın ve gümüş avanı²¹⁶, hırsızları şiddetle harekete getirmiş olmalı ki bu malları sahipleri ile karşı karşıya çekecek mer-tebede cüretlerini ileri götürmekten çekinmemişlerdir. Karı koca ayrı odalarda yatarlar. Çocuklar da mürebbiyeleri ile.

Bir zamandan beri asabi rahatsızlık geçiren hanımın uykusu derin değildir. Gecenin saat iki buçuğuna doğru kendi odasından pek uzak olmayan salonda pırtırlar duyar. Revolverini kavrar, dışarıya fırlar. Usulca salona yaklaşır. Kapıdan bakar. Karanlığın içinde bir elektrik lambasının ışığı dolaşıyor. İki de boylu insan. Harıl harıl eşya topluyorlar.

Hanım, bunlardan birine nişan alır. Ateş eder. Hırsızı yere se-rer. Lakin öteki sarik korkup kaçmaz. Bilakis kadının ikinci ateşine meydan vermeden üzerine saldırır. Salonun ortasında boğuşmaya başlarlar.

Telaşla silah sesine koşan ihtiyar koca, ne olduğunu anlamak için salonun elektrik düğmesini çevirir. Saha apaydınlık oluverince bir tarafta kanlar içinde bir adam yattığını, öbür yanda karısının alt alta, üst üste izbandut gibi bir herifle boğuştuğunu görünce he-yecandan tikanır. Zavallı ihtiyar bulunduğu yere yuvarlanır.

Kadın, erkek hizmetçiler salona koşuncaya kadar sağ kalan hırsız kaçmaya muvaffak olur.

²¹⁵ mükâap: küp

²¹⁶ avani: kap kakak

Rübaizade gibi sayılı zenginlerimizden hayır seven, fakirper-ver bir zatın bu suretle zayii teessüf ve teessüre şayandır.

Ölü hırsızın hüviyetini tayinle firarinin elde edilmesi hususun-da zabıta şiddetle takibatta bulunmaktadır.”

Hırsızlık ve katl vakalarının herkese alışkınlık getiren çokluğu hasebi ile bu hadise de o meyanda görülerek diğerlerinden fazla dikkati celbetmemişti. Fakat bir hafta sonra zabıta tahkikatından gazetelere bir haber bazılarınca esrarengiz bir renk almaya başladı.

Deniyordu ki:

“Ölü hırsızın zabıta tahkikatında hüviyeti tamamı ile anlaşıl-mıştır. Bu XX Dairesinin yüksekçe memurlarından Mithat Şekip Bey isminde birisidir. Böyle bir memurun gece hırsızlığına çıkmış olması ilk bakışta garip görünebilir. Fakat Mithat Şekip Bey kuma-ra, kadına müptela ve varidatından²¹⁷ fazla sarfiyat yapan, hayatı çok karışık bir adamdır. Tahkikat bunu gösteriyor. Son zamanlarda da el ve avucundakini kumar masasında bırakarak çekilmiştir. Bu mali zıyanını tamir için gece hırsızlığını göze aldırması olduğu tah-min ediliyor. Mithat Şekip'in arkadaşı öteki hırsız kimdir? Bu henüz keşfedilememiştir.”

Zabıta tahkikatından gazetelere sızan bu haberin şeklinde Edip Münir birçok pire yenikleri sezdi. Bu yazılışlarda hadisenin içyüzü hiç görünmüyordu. Vakanın şahsiyetlerini aldı. Bir muadele kurdu. Bazen bunların yerlerini değiştirerek düşündü düşündü.

Nihayet vaka hakkında kendisi de ayrıca tahkikata girişmeye karar verdi. Şayi²¹⁸ haberlerden fazla bir şey öğrenebilmek, ufak bir ipucu yakalamak ümidi ile göreceği her türlü sert muameleye göğüs gererek merkez komiserine müracaat etti.

Birçok nöbet bekledikten sonra nihayet huzura çıktı. Komiser bey, kendisini derhâl tanıdı. Sordu:

— Edip Münir ne var?

— Arza değer küçük bir ihbarım bile yok. Fakat büyük şüphelerim var.

— Neye dair?

²¹⁷ varidat: gelir

²¹⁸ şayi: herkesçe duyulmuş

— Rübaizade vakası hakkında...

Komiser biraz düşünerek:

— Ha şu mesele.

— Evet.

— Ne biliyorsan söyle.

— Şimdilik katı bir şey bilmiyorum. Yalnız vakanın tespit edilen şekli hakikat olduğuna bir türlü inanamıyorum.

— Zabıta araştırmalarında şunun bunun hoşuna gidecek şekilleri düşünmez. Ne buldu ise ne gördü ise onu kaydeder.

— Güzel buyuruyorsunuz ama bazen de görünenlerin arkasında saklı kalan şeyler vardır ki bunlar tespit edilenlerle zıt bir mahiyette bulunurlar.

— Siz, ihtiyarın ölümüne sebep olan bu hırsızlık vakasında zabitanın kaydettiğine muhalif şeyler mi biliyorsunuz?

— Evvelce arz ettim efendim... Şüpheleyim.

— Bu vaka bizim mıntıkamız haricinde vuku bulmuştur. Biz onunla meşgul olmuyoruz.

— Bu meselede dolayısı ile alakadarsınız sanıyorum.

— Ne gibi?

— Semahat Hanım size verdiği afafet²¹⁹ sözünde durmamıştır.

— Bunu ispat edebilir misin?

— Zannedirim...

— Zan üzerine mesele kurmayı sevmem. Bunu kuvvetle ispat edebileceğin günü gel, konuşalım.

— Efendim, Mithat Şekip Bey gibi yüksek bir memurun gece herhangi bir konağa hırsızlık kastı ile girmesini, bir kadın kurşunu ile ölmesini, manzara karşısında ihtiyar kocanın yüreğine inmesini tabii mi buluyorsunuz?

— Vakanın görünen şekli budur. Zabıta, hakiki saha üzerinde tahkikat yapıyor. Roman yazmıyor ki vakayı hayalî ilavelerle süslesin...

²¹⁹ afafet: namusluluk

— Fakat efendim dikkat buyurunuz. Kaçan diri hırsızın tutulduğu günü de diğer bir garabet karşısında şaşalayacağız.

— Ne imiş o garabet?

— Onun da hırsızlıkla hiç münasebeti bulunmayan bir beyefendi olduğu görülecektir.

— Henüz tutulmadık bir adam hakkındaki bu hükmü nereden çıkarıyorsun?

— Efendim, Mithat Şekip Bey gibi bir efendi kendinin içtimai sınıfından çok aşağı bir kopukla ittifak ederek hırsızlık yapmaz.

— Mithat Şekip belki hırsızlığa eli alışık bir arkadaşa lüzum görmüştür.

— Bu fikrinize muhalifim. Bundan başka Semahat Hanım kaçan hırsızın kendine hücumuna vakit vermeden ikinci kurşunu da ona sıkamaz mı idi? Hem bakalım silahı kullanan Semahat midir?

— Ya kim olabilir? Titrek elli ihtiyar kocası mı?

— Vakanın düğümü işte burada.

— Esrar kendi kendine çözülmezden evvel bunu katiyetle keşfedebilirsen seni zabıtaya detektif yazdırtırım.

*

Edip Münir, ortadan biraz kısaca boylu, gövdece dolgun pembe yüzlü, zeki gözlü sempatik bir gençtir. Konuşması tatlıdır. Görüşüklerinin üzerinde hemen daima iyi bir tesir bırakır.

Kadınlar üzerinde cazibesi ziyadedir. Sokulmak istediği bir kalbe çabucak girer, bu kolaylıktan dolayı sevmekte iştahsızdır. Sevse bile çabuk bıkar. Kadınlarla münasebetlerine amil olan şey hakiki *amour*²²⁰ değil, çevirmek istediği bazı entrikalardır.

Rübaizade konağındaki hırsızlık meselesi, zihnini kurcalayıp duruyordu. Ne münasebet, Mithat Şekip Bey gibi içtimai bir mevki sahibi, geçinmesi mükemmel bir adam gece ev soymaya çıksın? Ve yine neden Semahat Hanım, hırsızın birini öldürsün de ötekini yaralamadan kaçırsın? Konağında vuku bulan bir hırsızlık vakası niçin ihtiyarın sekteden vefatına sebep olsun?

²²⁰ amour: aşk

Bu suallere kendi kendine cevap bulmaya uğraşılmıyorsa bu işe vukufu²²¹ tahmin edilen birini yakalayıp söyletmek, hakikate varmak için daha kestirme bir yol değil mi?

Bu da kim olabilirdi? Semahat Hanım'ın hizmetçisi ve sırlarının mahremi Vasfiye... Bu kıza aşk ilanı ile muammanın anahtarını elde etmek mümkündü. Hizmetçi kızın bu aşka soğuk yüz göstermeyeceğinden de emindi.

Hanımlarına böyle mahrem işte yardım eden hizmetçilerin beri yanda kendileri de boş durmayacakları aşıkâr gibidir. Onlar da gönüllerine bir oyuncak bulmakta gecikmezler.

Semahat Hanım, kocasının vefatından sonra yine o konakta oturuyor. Başına birtakım veraset davaları açan öbür aile ile uğraşıyordu.

Edip Münir, Vasfiye'ye rast gelmek için gece gündüz konağın etrafında dolaştı. Nihayet görüştü, sevişti. Geceleri kabul olunuyor, sabah karanlığında salıveriliyordu.

Macerayı en ufak tahliline kadar öğrendi. *Dikkat* gazetesine vereceği romanı bu kanava²²² üzerinde işledi. Daima romanlar haki-katin muhayyelidir²²³ fakat bu, hakikatin kendisiydi.

²²¹ vukuf: anlama, bilme

²²² kanava: taslak

²²³ muhayyel: hayal edilmiş

İKİNCİ KISIM

Yarım yanan kısık bir ampulün yeşilimtırak donuk küresinden dağılan ışık altında oda bir türbe loşluğuna gömülü.

Kabartmalı ceviz döşeğinin her hareketinde esneyen somyası üzerinde ihtiyar adam sağa dönüyor, sola dönüyor, aradığı rahat vaziyeti bulamıyor.

Bu nedir? Her akşam erkenden uykusu gelir. Yatar. Üç saat sonra uyanır. Yüreğinde bir sıkıntı, damarlarında bir gerginlik, mide ağırlığı, baş dönmesi.

Artériosclérose, damarların kireçlenmesi yani diri iken toprak kesilmeye başlamak.

İhtiyara öyle de bir unutkanlık arızdır ki çok defa bu hastalığın çetin adını unuttur. Armar filan der bir türlü ötesini bulamaz. Bazen çocukların adlarını kaybettiği vakidir. Birdenbire sorulan hiçbir şeyi hatırlayamaz. Düşünür, taşınır. Bir ikisini yakalasa bile çoğunu kaçıır. Lakırdıyı ters anlar. Vara yoğa hiddetlenir. İki satırlık bir şey yazmak lazım gelse alt satırı yazarken üstte ne dediği aklından silinir.

Sol kolunda sızlamalar. Kaba etinden aşağıya doğru siyatiği vardır. Vay, of, aman demeden iki adım atamaz. Ne zaman kımıldansa vücudunun birkaç noktasından kopan sızılar ona “rahat dur” emrini verir. En kötüsü su dökmek ihtiyacı dakikasında hemen koşmalı. Hiç oyalanmaya gelmez. Ve bu da sık vuku bulur.

İhtiyarlığın bir zaaf devri olduğunu hangi kısa düşünceli adam söylemiş? İhtiyarlık, ona savlet eden ölümle her an güreşen, hayatın en büyük kahramanlık çağıdır.

Diğer adamlarla zorca geçinen bu ihtiyar, yalnız genç karısının aşkı huzurunda susta duran bir fino itaatini alır. Allah her kulunu bir türlü kusurla yaratmıştır. Yalnız hilkatteki kemalinin bütün itinasını bu kadına hasretmiştir. O ne söylerse doğrudur. Ne yaparsa güzeldir. Her reyi bir keramettir. O karı kocalık iffetperverliğinde her hatadan münezzeh²²⁴ bir Meryem Ana’dır. Belki çocuklarına da Hristiyanlığın Meryem hakkındaki itikatları²²⁵ gibi *conception im-*

²²⁴ münezzeh: noksanlık, kötülük ve benzerinden arındırılmış olan

²²⁵ itikat: inanma, inanç

*maculée*²²⁶ yani çiçek koklayarak gebe kalmıştır. Semahat insan değil, gökyüzündeki makamını şaşırarak yere inmiş bir melektir.

İhtiyar, alaca uykusundan yürek çarpıntısı ile uyanmıştı. Kara hayalini daima etrafında hissettiği ölümden korkuyordu, Uyanır uyanmaz kendini bir yokladı. O, dünyada mıydı? Ahirette mi? Her yanına bakındı. Eşyayı birer birer tanıdı. O her zamanki kendi odasında idi. Ölmemişti. Üzerindeki tavanın mezara andırır yeri yoktu. Fakat o yürek sıkıntısı, nefes darlığı, bulantı, hafif bir ter, baygınlığa benzer bir hâl, kendinin korktuğu şeyden pek uzak olmadığını anlatıyorlar gibiydi. Ölüm Allah'ın emri... Bugün değilse yarın olacak. Fakat sevgili Semahat'ini kime bırakacaktı? O, kendinden sonra hamisiz yaşayabilir miydi?

Bu maddi, manevi ıstıraplar içinde inleye, sıkılıya doğruldu. Soneriye bastı. Yarım dakika bekledi. Gelen olmadı, ihtiyarın sıkıntısı hiddete döndü. Parmağının ucundan taşan öfkesinin şiddeti ile soneriye birkaç dakika hırpaladı. Nihayet kapı açıldı. Vasfiye içeriye girdi.

İhtiyar, çarpan yüreğinin kesiklikleri içinde:

- Neredesiniz kuzum? Ölsem kimsenin haberi olmayacak.
- Yatmıştık efendimiz. İlk uyku derinliği...
- Üzerime sıkıntı geliyor. İlaç alacağım.
- Damlanızı vereyim.
- Bir yanlışlık yaparsın. Sen git, hanımını gönder.

Dört beş dakika sonra Semahat edalı bir yürüyüşle odanın ortasında salındı. Gözlerinde söndürülmeye uğraşılan bir hiddetin parıltıları kaynaşıyordu.

Kadın, lüzumuna göre çehresine vereceği ifadeye hâkim Hüda-dad²²⁷ bir komedyendir. Onda gördüğümüz yüz, hangi anda asıl kendi yüzüdür? Bunu kolayca fark edemeyiz. İğfaldeki²²⁸ muvaffakiyetlerinin çoğunu bu meharetime medyundur²²⁹.

²²⁶ conception immaculée: tertemiz anlayış

²²⁷ Hüda-dad: Allah vergisi

²²⁸ iğfal: yanıltma, kandırma

²²⁹ medyun: borçlu

Kocasına yapma bir şefkat süzgünlüğü ile baktı. Bu göz okşayışının sihri altında ihtiyar hastalığını, sıkıntısını unuttu. Tatsız bir sırtışıla:

— Affedersin gülüm, seni vakitsiz rahatsız ettim, dedi.

Hanım, sözüne ciddiyet vermeye uğraşır bir eda ile:

— Sizin için alacağım yorgunluk bana rahatsızlık vermez. Siz iyi olunuz, lazım olan odur.

— Şu düğmeye dokun, öteki ampuller yansın.

Hanım düğmeyi çevirdi. Üç elektrik birden parladı. Oda derhâl bir güneş alevde nurlanıverdi, iştah verici bir meyve gibi karısına baktıkça ağzı sulanan ihtiyar:

— Meleğim azıcık daha yakına gel, göreyim.

Kadın infialini²³⁰ birkaç yudumla tekrar içine indirerek biraz ilerledi.

İhtiyar hayran hayran inledi:

— Şekerim, ben günden güne göçtükçe sen daha gençleşiyor, güzelleşiyorsun.

— Size öyle geliyor beyefendi. Hayat ihtiyarlatmakta istisna kabul eder mi? Ben de artık bebecik değilim ya. Çoluğa çocuğa karışmış bir kadınam.

— Sen kadın değil, benim sıyanet²³¹ meleğimsin.

Kendine kasvet getiren bu dil döküşlerin uzamasından korkan kadın:

— Damlanızı vereyim mi?

²³⁰ infial: dargınlık duyma, kırılma

²³¹ sıyanet: koruma

— Sen bana şu turfanda yüzünden birkaç öpücük versen her ilaçtan iyi gelir.

— Bu geçkin meyveye hâlâ turfanda nazarı ile mi bakıyorsunuz?

— Kendine iftira etme, ilk önce buse... Sonra damla.

— Doktorun tembihini unuttunuz mu?

— Doktor bana başka şeyler tembih etti. “Karını öpme” demedi ki...

— Ne dedi? “Ucu heyecana, çarpıntıya varacak her hareketten beyefendiyi sakınmalısınız. Bu mühim cihetle başlıca siz vazifedar-sınız hanımefendi.” dedi.

— Bir öpücükten büyük bir tehlike tasavvur olunabilir mi?

— Öyle söylüyorsunuz fakat sonra bir öpücükle kalmıyorsunuz. Geçenki büyük rahatsızlığınız da öpücük möpücük derken verdiğiniz sözü bozmanızdan ileri gelmemiş miydi? Sizi az daha kaybediyorduk.

— Ben bu doktoru değiştireceğim. Et yeme. Ekmek yeme. Kahve, çay, bira, şampanya yasak. Fakat karını öpme. Ne halt eder... Ben bu son perhize dayanamam...

— Her emrinize mutiim. Lakin Allah o günleri göstermesin, sıhhatinize ufak bir keder getirecek arzunuzun karşısında isyankâ-rım.

— Bak seni görünce fenalığım geçti, öpünce büsbütün iyi olurum.

— Hangi damlayı vereyim?

— İlk önce bir yanak şekerim. Herhangi bir vesile ile bu ma-sum isteğimi reddedersen beni tekrar hastalandırmış olursun.

— Birkaç türlü ilacınız var. Hangisi?

— Öpücüğü yan çizme de hangisini verirsen ver. Senin elinden ilaç niyetine su damlası da alsam iyi gelir.

İhtiyarın yanından bir saniye evvel sıvışmak için dediğini yap-maktan başka çare yoktu. Hanım nefretini zorla saklayabilir bir is-tiğna ile eğildi. Hasta koca onu başından tuttu. Derde deva bir iksir gibi, içi titreye titreye saçlarından öperek:

— Sümbüllerimi kokladım. Şimdi güllerimi deneyeyim, dedi.

İki yanağından baygın nefeslerle öptü öptü.

Genç kadın, bu ağır nefesin bulantısından öğürmemek için kendi nefesini kesti. Buldukça bunayan bunak, iki omzundan onu döşeğe çektiği esnada Semahat, vücuduna ahtapot gibi yapışan parmakların zaptından silkinerek kurtuldu.

İhtiyar bir tarafa devrildi, yastıklar bir yana kaydı. Bu çekişme arasında baş altından küçük bir kutu yuvarlandı. Hanım eğildi aldı. Kocasına göstererek:

— Bu nedir beyefendi?

Ağzından şekeri kapılmış bir çocuk somurtganlığı alan ihtiyar acele acele:

— Ver ver, dedi. O da bir ilacım.

Tehalükle²³² kutuyu aldı. Yine döşeğin bir tarafına sakladı.

Hanım odadan kaçmak için bir bahane arıyordu. Tecrübeli ihtiyar onun bu niyetini gözlerinden anladı.

Hanım:

— Beyefendi, damlanız?

İhtiyar ağlar gibi:

— Ver. Fakat hemen kaçma... Karşıma otur. Uzaktan temaya da doktorun bir itirazı yok ya...

Semahat, masa üzerindeki ufak tüp kutularına bakarak:

— Silaren sandoz.

— Evet.

Bir fincan suyun içine sayarak damlaları akıttı. Beyefendi ilacını aldıktan sonra sözünü ısrarla tekrarladı:

— Otur karşıma. Beni çok üzdün. Fakat imkânı yok darılamam ki... Yalnız bu itaatsizliğine mukabil sana bir *pénitence*²³³ vereceğim. Ben uyuyuncaya kadar bekleyeceksin.

— Beklerim. Üzülmeyiniz.

²³² tehalük: büyük bir arzu ile can atma

²³³ pénitence: kefare

Aralarında tek tük lakırdı geçiyor. İhtiyar arada bir dalar gibi oluyor, kocası böyle baygın gözlerini kaydırarak alaca bir hâl geçirirken hanımın canı sıkıldı. Masa üzerinde duran bir kitaba el attı. Maurice Dekobra'nın *Muattar Kaplanlar*²³⁴ adlı Hindistan'a dair bir eseri...

İçinden kendi kendine:

— Bu çapkın adamın eserini okumak bizim ihtiyara yaraşır mı? dedi.

Kitabı karıştırmaya başladı. İşaretlenmiş bir sahife açtı. Bu Hint mualecelerinden²³⁵ bir kuvvet macunu reçetesi idi.

Şu ibareyi okudu:

“*Yakut Ruvayyal*

Milad-ı İsa'dan 1907 sene sonra (!) ihtira beratı ihraz etmiştir.

Yalnız prensler ve zenginler için.

*Hayal verici bu yakut, en şifalı nebatlardan seçilmiş tabii bir mukavvidir*²³⁶. *Recüli*²³⁷ kuvvetlerinizi fevkalade şereflendirmek, vakti geçmiş erkeği tekrar erkek yapmak hassasını haizdir.

*Bu bibaha iksiri racalarımız*²³⁸, *mihracelerimiz*²³⁹, *nevvaplarımız*²⁴⁰ ve diğer zadegânlarımız kullanırlar. Tesiri Avrupa, Afrika, Asya ve Amerika'da da mücerreptir.

40 hapi havi kutusu 100 franktır.”

Sahifenin kenarına kurşun kalem ile hafifçe “denemeli” kaydı konmuştu.

Semahat Hanım, kocasının baş yastığı altından yuvarlanan kuttunun ne olduğunu şimdi anladı. Bu, çok acıklı, gülünç bir şeydi. Maurice Dekobra bu reçeteyi eserine şarlatanlığa bir misal olarak koymuş, ihtiyar adam onu tam manaya alarak tecrübeye kalkışmıştı.

²³⁴ orijinal adı Les Tigres Parfumés olan Maurice Dekobra romanı

²³⁵ mualece: ilaç

²³⁶ mukavvi: güç, kuvvet veren, takviye eden

²³⁷ recüli: erkeklik

²³⁸ raca: (Hindistan'da) prens

²³⁹ mihrace: (Hindistan'da) Müslüman olmayan, racadan büyük, yerli hükümdar

²⁴⁰ nevvap: (Hindistan'da) eyalet yöneticisi

Reçetesi Hint'te yazılmış ve kendince değeri çok büyük bu mualeceyi İstanbul'da hangi eczahanede bulabilmişti acaba?

Hanım tehlikeyi hissetti. Odadan savuşmak için kımıldadıkça uyuyor sandığı ihtiyar hemen gözlerini açarak bağıırıyordu:

— Gitme.

Şu esnada dışarıdan tık tık oda kapısı vuruldu. Semahat açmaya koştu. İhtiyar da döşeği içinde davrandı. Kapı haricinde hizmetçi ile hanım arasında şu fısıltı oldu:

Vasfiye telaşla:

— Mahir Hüsnü Bey geldi.

— Deme Allah aşkına.

— Vallahi.

— Bu vakit?

— Evet.

— Ne istiyor?

— Sarhoş mudur nedir bilmem.

— Mutlak sizi görmek istiyor.

— Savamaz mısın?

— O kadar uğraştım, mümkün değil.

Hanım odaya döner. Bu fısıltıdan huylanmış ihtiyar:

— Ne var?

— Çocuk sancılanmış.

— Hangisi?

— Emel.

— Kırk yılda bir seni odamda alıkoymak istedim, derhâl çocuk hastalandı. O hastalanmasa komşuda yangın çıkar. Yangın çıkmasa zelzele olur. Kâinat yerinden oynar vesselam.

— Gideyim bakayım, apandisit olmasın... Birkaç gündür “Karnım ağrıyor.” diye mızımızlanıp duruyordu.

Hiddetten sesi birkaç türlü çıkan ihtiyar:

— Aman, aman git bak... Belki yılan sokmuştur. Belki akrep yutmuştur.

Semahat Hanım hemen dışarı fırlar. Yeisle başbaşa kalan ihtiyar arkasından söylenir:

— Arslan ağzından kurtulmuş ceylan gibi kaçıyor.

*

Uzun sofadan yürürken hanım, hizmetçi konuşuyorlardı.

Hanım:

— Nereye aldın?

Hizmetçi:

— Arka küçük salona...

— İçeriye nasıl girdi?

— Basbayağı... Harem kapısını çalarak. Ben duydum koştum.

— Öteki hizmetçiler? Uşaklar?

— Hep uyuyorlar.

— Kapıyı açmazsan olmaz mıydı?

— Pek hızlı çalışıyordu. Açmasam bütün konak halkı uyanacaktı. Belki de sokaktan pencereleri taşıyacaktı.

— Allah'ın belası...

Hanım salona girdi. Bu muacciz²⁴¹ gece misafirini söylenerek ortada gezinir buldu. Ve hemen şiddetli bir tazir tavır ile:

— Beyefendi, bu hareketleri terbiyenizden hiç memul²⁴² etmezdim. Böyle gece yarısından sonra hemen cebri bir surette kocalı bir kadının evine girmek...

Mahir Hüsnü Bey, bu takdir karşısında mahcup kalmak şöyle dursun, geniş geniş güldü. İnsafsız sevgilisinin suratına şu cevabı fırlattı:

— Eğer bu hareketim ilk defa vuku bulaydı buna terbiyesizce bir cüretkârlık denebilirdi... Fakat ayaklarım şu çıktığım merdivenlere, geçtiğim sofalara, koridorlara o kadar alışık ki gözlerimi yumsam hiçbir tarafa çarpmadan, hiç şaşırmadan, yatak odanızı bulabilirim. Bir zamanlar ruhi telezzüzlerinin²⁴³ kaynağı olan bu ko-

²⁴¹ muacciz: taciz eden, rahatsız eden

²⁴² memul: umulan, beklenen

²⁴³ telezzüz: zevk alma, hazzetme

nak, hâlâ benim munis bir yurdumdur. Buradaki her şey bana, ben de her şeye alışığım. Yalnız değişen, yabancılaşan bir şey var, onu da bilirsiniz.

Semahat Hanım sinirli bir baş sallayışı ile:

— Ben hiçbir şey bilmem. Kocam hasta, çocuğum hasta, onlarla uğraşıyorum. Gece yarısından sonra böyle bilmeceye benzer uzun lakırdılara cevap vermeye vaktim yok.

Mahir Hüsnü Bey istihzasını acılandıran bir sırtıtlı:

— Kocanız hakkındaki şefkatinizi bilirim. İzaha hacet yok, zavallı adamın hastalığı da bu geceye mahsus bir şey değil. Müzmin ihtiyarlık. Çocuğunuzun keyifsizliğine gelince bu da beni aldatmak için sümmettedarik²⁴⁴ bir uydurmadır.

— Sözlerime inandırmak için şahit ispat getirmek mecburiyetinde değilim. Nasıl telakki ederseniz...

Mahir Hüsnü Bey, cem muhatap sigasından²⁴⁵ birdenbire müfret muhataba²⁴⁶ geçerek:

— Semahat, dedi, senin vücut *inside*'ni²⁴⁷, kanının terkitabini, dimağının fantazyalarını, yüreğinin dakikada kaç attığını her doktordan iyi bilirim. Çünkü kalbim kalbinin üzerinde çok durmuş, iki uzvun helecane birleşmiştir.

Semahat sabırsızlıkla:

— Yetişir.

— Düne nispetle bugünkü müthiş değişiklik nedir? Niçin bu kadar sinirleniyorsun? Birbirine kaynamış iki ruhtan biri velev ki soğumuş olsun, ötekini birdenbire söküp atmak kabil midir?

— Sen geçmişin yâdı ile geleceği de ona benzetmek istiyorsun. Bu sakat mantığının karşısında sükût ve tahammül kabil mi? Niçin bugünümüzün düne benzemesi noktasında ısrar edelim? Niçin her gün değişen tabiatla zıt gidelim?

— Söyledim Semahat, şimdi söyledim. Mizacını her doktordan iyi bilirim. Seni nefsimden daha mükemmelen tanırım. Bu sözlerin

²⁴⁴ sümmettedarik: alalecele yapılan veya düşünülen

²⁴⁵ cem muhatap sigası: Arapçada fiillerin ikinci çokluk çekimi

²⁴⁶ müfret muhatap (sigası): Arapçada fiillerin ikinci teklik çekimi

²⁴⁷ inside: iç, içinde

ciddi değil, hep sunidir. Bu gece beni başından bir ayak evvel savmak için ne yapacağını bilmiyorsun. Erkek aldatmakta çok mahirsin. Bu iktidarını biliyorum. Fakat beni aldatamazsın. Söylüyorum, aldatamazsın. Hile, suiniet²⁴⁸ yolundan dön. Açık yürekle görüşelim.

— Açık yürekle görüşelim, kapalı görüşelim... Beyefendi mesele şudur: Bir kadın, bahusus bir ihtiyarın döşeğine atılmış benim gibi talihin mahkûmu bir kadın, bu mahkûmiyetin çok mustarip, çok bunaltıcı bir dakikasında şaşırabilir. Fakat bu şaşkınlığının cezasını ona ebedî bir işkence olarak çektirmek istemek doğru bir hareket değildir. Yaptıklarımın nedamet²⁴⁹ ıstırapları içinde bugün yanıyorum. Allah’a günahımı affettirmek, kendi vicdanım huzurunda temizlenmek için artık büyük bir tövbe ile kocama ve çocuklarıma döndüm. Sen beni tekrar kirli yola çekmek, günahkâr etmek istiyorsun.

Bu iffetfuruşluk²⁵⁰ hitabesi önünde şah damarları kabaran Mahir Hüsnü Bey, önce çıkmış gibi kollarını havalandırarak salonun içini birkaç defa dolaştıktan sonra:

— Çıldırma beni Semahat, ağzından neler duyuyorum. Allah, vicdan, günah, nedamet, ıstırap, koca ve çocuklar...

— Bir defa şaşırmış bir kadın, artık bir daha bu mukaddes kelimeleri ağzına alamaz mı?

— Alır fakat adam kandırmak için değil. Ciddiyetle olursa alır.

— Sözlerimin ciddiyetine inanmıyor musun?

— Nasıl inanayım? Ağzından çıkanları gözlerin reddediyor.

— Demek ki seninle konuşurken bakışımı gizlemek için koyu gözlük takmalıyım.

— Evet, kasa soyanların parmak izlerini saklamak için eldiven kullandıkları gibi.

— İşte teşbih garip...

²⁴⁸ suiniet: kötü niyet, kötü maksat

²⁴⁹ nedamet: pişmanlık

²⁵⁰ iffetfuruş: namusluluk taslayan

— Sence garipse bence doğrudur. Hırsızlar da hâkim huzuruna çıkınca namuskârlık taslarlar. Senin gibi yalan söylerler. Bedahete rağmen inkârda ısrar ederler.

— Mahir, senin kafan sabit bir fikirle düğümlenmiş. Benim ağızımla gözlerimin arasında bir başkalık yoktur. Bu *idefixe*²⁵¹ hastalığı ile sen hep yanlış görüyorsun.

— Sen, üzerinde benim hıfza çalışmakta olduğum açık bir kitapсын. Ben şimdi değişen sahte ifadeye bakmam. Eski ibareye itibar ederim.

Semahat, tepeden topuklarına kadar bir titreme geçirerek:

— Yetişir beyefendi, ben eski kadın değilmişim. Değilim pekâlâ... Evvelden seni severken şimdi sevmiyormuşum. Bu da saklanamayan bir hakikat. Artık seni istemeyen kocalı bir kadının evine gece cebren girmek, geçmiş demlerin ateşinden bahsederek bu münasebete devam ısrarında bulunmak mert bir erkeğe yaraşır hareketlerden midir?

— Hah, işte şimdi maskesiz açık konuşalım. Bana karşı aldığın bu iffetperverlik tavrı ne Allah korkusundan ne tövbe icabından ne de koca hukukuna riayetten... Bunların hiçbirine zerre kadar taalluk eden bir sebep dolayısı ile değildir. Bunun düzcesi şudur: Benden bıktın. Artık Mahir'i istemiyorsun.

— Bu zekâvetine²⁵² üç yıldız, yüz aferin.

— Semahatine teşekkür ederim. Fakat güzelim ben senden bıkmadım. Meselenin kötülüğü burada...

— Ben senden bıktıktan sonra senin de benden bıkmanı beklemek mecburiyetinde değilim.

— Bu acele neden? Bıktığın zavallıyı müthiş bir cehennem azabına düşürmemek için onunla bir müddet daha yaşamak tahammülünü gösteremez misin?

— Gösteremem.

— Bu reddinden doğacak çok fena neticeleri düşün, Semahat.

²⁵¹ idfixe: sabit fikir

²⁵² zekâvet: çabuk anlama, kavrama yeteneği

— Ne düşüneceğim? Burada, bir aile evinde her gün gazetelerde okunan zabıta vakalarından, meyhanelerde, kerhanelerde geçen cinayetlerden birini mi çıkaracaksın? Beni revolver, kama, sustalı çakı ile mi korkutacaksın?

— Tabiatın *amour* icabı, fertler üzerinde hep birdir. Bu his cemiyetlerdeki sınıf farkları ile değişmez.

— Demek hamal Mehmet'in, sürücü Ahmet'in maşukalarına²⁵³ yaptıklarını sen de bana yapacaksın?

— Ümitsizlik ve kıskançlık, hamal ile bey arasında bir fark bırakmıyor, ikisini de canavar yapıyor.

— Kimi kıskanıyorsun? İhtiyar kocamı mı?

— Hayır onu kıskanmıyorum, ona acıyorum.

— Demek ki beni korkutarak kendine kahren ve ebediyen ram²⁵⁴ etmek istiyorsun. Öyle ise çek silahını beni bu bedbaht hâyattan, kendini de benden kurtar.

— Oh, Semahat sana kolay kolay kıyamam.

— Bana kıyarsın ama kolay kıyamazsın. Bu da bir şey demek ama ne demek olduğunu anlayana aşk olsun.

— Sana kıyabilmek için gözlerimi kan bürümeli, irademi kaybetmeliyim.

— Bu da ne zaman olur?

— Seni bir başkasının kolları arasında gördüğüm vakit.

— Öyle ise bu idamdan kurtuldum. Beni hiçbir zaman başkasının kolları arasında göremeyeceksin. Bir kıskançlık sözüdür tutturmuşsun ama buna ortada hiç sebep yok.

— Bazı hakikatler vardır ki al mıdır mor mudur, göze görünmeden anlaşılır.

— Muamma istemem. Açık söyle.

— Sen gönlünü aşka kapayacak çağda bir kadın değilsin. *Amour* senin hilkatinde bir yanar dağ gibi tüter durur. Benden soğumanla bu ateşi sönmüş farz edemeyiz. Benim için sönmüş ise mutlak bir

²⁵³ maşuka: âşık olunan kadın

²⁵⁴ ram: itaat eden, boyun eğen

başkası için fevrandadır. Genç kalplerin alevi sönmez, mihrabını değiştirir. Eski sevgiliden soğumak bu sebeple olur.

— Kimi seviyorum? Nerede bu Anka? Hiç kimseyi sevmemek hakkına malik değil miyim? İthamdan şimdi iftiraya geçiyorsun.

— Bu şüphe cehennemi, yüreğimde kendi kendine doğuyor.

— Böyle şüphe üzerine kalkılan büyük cüretlerin vereceği fena neticeleri de ben sana söyleyeyim. Şimdi beni iyi dinle. İşlediğimiz günahı Allah affetsin. Ben tamamı ile salaha döndüm. Seni de bu kararına itaate davet ediyorum.

— Kendime malik değilim, bana acı Semahat.

— Sen de bana merhamet et. Ruhunun istirahatini salahta arayan bir kadını azdırmaya uğraşmak günahından çekin.

— Peki Semahat, bu salahının ciddiyeti nispetinde benden fedakârlık isteyebilirsin. Fakat yerimi başka bir âşığa terk edemem. Sonra İsrail surunu üfürür, kıyamet kopar. Dünyanın altı üstüne gelir.

— Hocaların sözlerine bakma, büyük kıyamete daha çok vakit var. Senin koparacağın küçük kıyamet, kimsenin umurunda bile olmaz. Bu tehdit fikrinden vazgeç ve bunu icap ettirecek sebep de senin ithamından başka bir yerde mevcut değildir.

— Peki Semahat, sen bu koca konağın manastırlara benzeyen sessiz odaları içinde bir rahibe hayatı sürdürükçe ben de İsa'yı taklit eden papazlar gibi saçlarımı, tırnaklarımı uzatarak Allah'ı aramaya dağlara çıkarım.

— Nereye çıkarsan çık, bir daha içip içip de gece yarıları buraya gelme.

— Seni artık hiç göremeyecek miyim?

— Muhaveremizin sonundan yine başına atlamayalım. Söz çok uzadı, sabah oluyor. Haydi Vasfiye sana yol göstereyim.

— Ben yolu bilirim. Bir tarafa saklanıp gitmem diye mi korkuyorsun?

— Aklımda yoktu. Bunu da sen getirdin.

— Nazarında artık hiçbir değerim kalmadı mı?

Sözü kesmeyen bu müsteskal²⁵⁵ âşığın önünden cevap vermek-sizin Semahat fırlayıp kaybolur.

*

Bu müziç muhavereyi kesmek için hanım fırlar fakat ne kocasının ne de çocuklarının yanına girmez. Kendi odasına da gitmez... İçi içine sığmaz bir hâldedir. Vasfiye'nin avdetine intizaren koridorda bir aşağı bir yukarı gezinir. Depreşen sinirlerini yatıştırmak için ne yapacağını bilemez, ihtiyarı yalanlarının afyonu ile uyutsun, her hilede çocuklarının hastalıklarını bahane tutsun. Eski sevdalısını başından savsın, yenisi ile sefalı demler sürsün. İyi hesap lakin çapraşık, gelen tarafları idare üzüntülü. Aşka tat veren cihet de tatminindeki bu üzüntüler olmalı.

Vasfiye'nin dönmesi gecikir. Ne var? Ne oluyor? Sarhoş gitmiyor mu? Merdiven başından aşağıları dinler. Bir şey anlayamaz. Nihayet hizmetçi kadın kıpkırmızı bir yüzle gözükür.

Hanım sorar:

— Ne var suratın pancara dönmüş. Dayak mı yedin?

— Hah işte bir o eksikti. Savuncaya kadar akla karayı seçtim. Kan başıma çıktı.

— Sırnaşık ahmak...

— Zavallı adam sizi çok seviyor.

— Sus, ondan dinlediklerimi senin ağzından da işitmeyeyim. Artık sevilmeyen bir âşık, sevdasında böyle bıktırıcı ısrarlarla değil, çekilip mazlum bir tavır almakla gönülde iyi bir hatıra bırakabilir. Fakat bu sırnaşıklık nefreti arttırdıkça artırır.

— Tehditleri çok dehşetli!

— Ya kabalığımı ne ile ispat edecek? Böyle bizi korkutmakla. Hışır²⁵⁶ bir tulumbacının yapacağı da bundan başka türlü bir şey midir?

— Hanımcığım, hilkiyeti tulumbacı olan bir adamın tehditlerinden korkulur. Şaka söylemiyor.

Semahat Hanım, yüzünde tiksinti buruşuklukları göstererek:

²⁵⁵ müsteskal: kovarcasına muamelede bulunulmuş, terslenmiş

²⁵⁶ hışır: kaba, görgüsüz

— Nasıl olmuş da bir vakitler ben bu adamı sevmişim? O zamanki gönlümden şimdi kendim öğreniyorum.

— Gönlünüzde yeni bir gül açtı. Tabii eskisi soldu, döküldü. Sade diken kaldı.

— Savuşup gitti mi?

— Ben kapıdan dışarıya çıkardım. Gidip gitmediğini bilmiyorum.

Aşağı yukarı sokağı gözetlemek için pencerelere koşarlar. Ortalık ağarıyor. Gece büsbütün gitmemiş. Gündüz şekilleri seçtiren nurani mantosunu giymemiş. Her şey birer hayalet müphemiyeti²⁵⁷ içinde... Görünürde in cin yok.

Mahir Hüsni Bey hiç ayrılmak istemediği bu Maçka semtinden ayakları geri geri gider bir isteksizlikle Harbiye'ye doğru yürür. Akşamdan içtiği rakının tesiri, can sıkıntısı ile sanki midesinde tazelenir, önüne ilk çıkacak adamla kavga etmek, eline ilk geçecek şeyi yere fırlatıp kırmak hevesi ile yüreğinde bir öfke kaynar. Ne yapacağını bilmez bir hâlde sağa sola yol değiştirerek gider gider. Kendi kendine söylenir:

— Bu nazikâne kovulmak değil, bu kovulmanın âdeta kendisi. Kadın kalbi her rüzgârda dönen bir fırlıdak. Semahat'ın nazarında evvelden ben bir idol idim. Her şeyi benim için feda ediyordu. Kocasını ve çocuklarını... Şimdi onları bahane tutarak beni kendine yaklaştırmamak istiyor. Bu çabuk değişmenin mühim bir sebebi olduğu muhakkak. Bu sebebi elbette keşfedeceğim. Hakikat bugün değilse yarın anlaşılacak... O zaman benim öyle çarçabuk yakadan silkinir bir adam olmadığımı öğrenecek...

Çamlıca tepelerinden kopan nurlar gittikçe göğe dağılarak günün benzini ağartıyordu. Şimdi nereye gidecekti? Nereye? Eve gidip de karısının çatkın suratı ile karşılaşmak, çocuklarının "Baba nerede idin?" sualleri ile boynuna sarılmalarına tahammül etmek çekilir azaplardan değildi. Bastığı yeri bilmiyordu. Yürüyor mu, oturuyor mu farkında değil gibi... Beynini yakan müthiş bir düşünceye kendini büsbütün kaptırmamak için vücudunu daima harekette bulundurmak ihtiyacında idi. Sanki yürürken ısıraplarının bir kıs-

²⁵⁷ müphemiyet: belirsizlik

mını dağıtmış oluyordu. İşte böyle yarı bir rüya hâlinde Cağaloğlu'ndaki evine kadar yürüdü.

Zile bastı. Hizmetçi kapıyı açtı. Güneş doğmuştu ama henüz vakit erkendi, karısını ve çocuklarını uykuda bulacağına seviniyordu. Fakat bu sevinci boşa çıktı. Yatak odasına girdi. Karısını döşekte değil, vazifesine çalışan bir mektep çocuğu gibi yüzü avuçlarının içinde masaya dayanmış buldu.

Kadın başını istikraha²⁵⁸ benzer bir süzgülükle çevirerek kocasına baktı. Bu bakışta toplanmış derin infial²⁵⁹ vardı.

O sinir gerginliği içinde Mahir Hüsnü Bey bu bakışın tekdiri ile sarsıldı. Fakat kendi kendini zapta uğraşarak sordu:

— Hâlâ yatmadın mı Hidayet?

— Yatmadım.

— Niçin?

— Seni bekliyordum.

Bu soğuk, kısa, tok, dargın ses, Mahir Hüsnü'nün içini gıcıklandı. Artık sabredemedi:

— “Geç kaldığım gecelerde beni bekleme, yat.” diye sana bin defa tembih etmiyor muyum?

— Güneş doğduktan sonra böyle hasta suratla gelmek geç kalmak demek değildir, beyefendi. Aynaya git de yüzüne bir bak. Ölüden de korkunç bir sarılık bağlamışsın.

— Olabilir a...

— Bu son derece bozgunluğun sebebini sormaya kendimi salahiyyetli buluyorum.

— Heyecanlar içinde sabaha kadar süren bir kumar gecesi, insanı bu hâle koyamaz mı?

— Sen kumardan gelmiyorsun.

— Ya nereden geliyorum? Haydi bakalım bir kehanet savur.

— İnsan bir gecede bütün varını kaybetse yine böyle on sene birden ihtiyaçlamışa dönmez.

²⁵⁸ istikrah: iğrenme, tikslenme

²⁵⁹ infial: dargınlık, güceniklik

— On sene birden ihtiyarlamış gibi miyim?

— Belki daha fazla. Kehanet değil, hakikat olarak söyleyeyim ki sen musırren kalmak istediğin bir yerden nefretle kovulmuş benziyorsun.

Geceki bedbaht sergüzeştini pek yerinde tarif eden bu “kovulmak” ve “nefret” kelimeleri, üzerlerine bir kova benzin dökülmüş gibi beyin ıstırabını birden tutuşturdu. Fakat yüreğindeki bu kötü kaynaşmayı olanca metanetiyle yenmeye uğraşarak:

— Saçmalıyorsun Hidayet. Kimin nefretine uğrayarak nereden kovulmuş olabilirim? Bir gecede on yaş ihtiyarlamışım, kimin ne umurunda? İsterse otuz yaş ihtiyarlamış olayım.

— Ama sonra sevgilin seni beğenmez, böyle gece yarısından sonra kapı dışarı eder.

Mahir Hüsnü Bey, iki yumruğunu sıktı ve gözlerini karısının göz bebeklerine dikerek:

— Hangi sevgilim?

Kocasının bu horozlanmasına mukabil, hanım ezgin, süzgün istihzalı bir sesle:

— Hangi sevgilin olacak canım... Şu mahut Semahat... İhtiyar kocasını afyonlayıp da senin koynuna giren ve şimdi de seni kovup da başkasını seven kibar orospu.

Mahir Hüsnü’nün beyni içinde şimşekler çaktı. Karısı boşuna laf söylemiyordu. Bildiği mühim şeyler vardı. Hele “Şimdi de seni kovup da başkasını seviyor.” hakikati kehanet üzerine savrulmuş bir söz olamazdı. Semahat’ın bu yeni seygilisini nereden biliyordu? Kendinin keşfedemediği bu hakikati Hidayet nereden haber almıştı?

Mahir Hüsnü bu sefer yumruklarını havaya kaldırarak sordu:

— Demek benim arkamdan gece gündüz casuslar saldırıyorsun, öyle mi?

Kadın aynı ezginlikle:

— Tenezzül etmem, cevabını verdi.

Mahir Hüsnü, kafasını sıkarak biraz düşündükten sonra:

— Bu sözlerine “uydurmadır” diyemem.

— İstersen böyle bir inkâra da cesaret et. Yalanını yüzüne çarpmanın güç olmayacağını görürsün.

— Peki bunları uydurmuyorsun, hareketlerimi tecessüse²⁶⁰ arkamdan casuslar saldırmaya tenezzül etmiyorsun da bu dediklerini nereden biliyorsun?

— Hakikat kendi kendine benim ayağıma geliyor.

— Bu hakikatin o kadar peşine düşüyorum bana eteğinin ucunu göstermiyor da kendi kendine senin ayağına nasıl geliyor?

Hidayet Hanım kocasına açılmış bir zarf uzatarak:

— Al, oku... Bu, senin namına dün eve gelen bir mektuptur. Eskiden beri üzeri sana yazılmış kapalı zarfları açıp okumaya mezun olduğumu bilirsin. Bu kıyasla bunu da açmıştım.

— Ben hiçbir zamanda sana böyle mezuniyet verdiğimi bilmiyorum. Bu müsaadeyi sen kendi kendine uyduruyorsun. Gerek ana, baba, evlat gerek kardeş, candan arkadaş arasında olsun ciddi terbiye görmüş hiçbir fert, üzeri kendi adresine olmayan bir mektubu açıp okumaz.

— Böyle gayrivicdani, hileli bir işte bana terbiye dersi vermeye kalkışman da gülünçtür. Mektubu oku da yüz gösteren hukuki ciheti sonra aramızda halledelim.

Mahir Hüsni şaşkın bir bakışla:

— Hukuki ciheti?

— Evet hukuki ciheti... Bunda şaşılacak bir şey yok. Evdeki karımı, çocuklarını unutarak bir fahişenin sevdasına takılmışsın. Ta kovuluncaya kadar her hakarete tahammül göstermişsin. Bu ıstırabın ölü benzi ile güneş doğduktan sonra evine bir dönüşün var. Karına karşı dudaklarında yalan ve kaldırılmış yumruklar... Böyle kocanın zevcesi, böyle babanın evladı olmak bir aile için ne büyük felakettir... Biz, ailen, bu haysiyetsizliği kendimize bulaştırmak istemiyoruz. Ne günah yapmışsan yalnız kendi nam ve hesabına işlemiş ol. Böyle aleniyete vurmuş bir hıyanet karşısında kalmış bir zevce için kanunun, vicdanın, insaniyetin vereceği hüküm ne ise biz hakkımızda bunun tatbikini istiyoruz.

²⁶⁰ tecessüs: bir şeyin içyüzünü anlamak için gözetleme

— Merak etme Hidayet... Mektubu okuyayım, iş anlaşılınsın. Karılık hukuku hakkındaki talebini istediğin surette halledeceğime emin ol.

— Kovuluyorsun ama o menhustan gönlünü alamıyorsun. Onun kötü bir tırnağı için bizim hepimizi fedaya hazırsın.

— Evet Hidayet, gözlerime dünyayı göstermez bir buhranın sisleri içindeyim. Ne yana adım atacağımı bilemiyorum. Karılık hukukunu istediğin surette halledeceğimi işte yine tekrarlıyorum. Fakat Hidayet, bazı marazlar vardır ki hararetin yükselmesinden, nabızların artmasından hastanın kendisi mesul tutulamaz. Bunlar müddetli devrelerdir. Hükümlerini icra edinceye kadar beklemeli. Oltaya tutulan bazı balıklar vardır. İlk önce şiddetle çırpınırlar. O zaman oltanın ipini salıvermeli. Ta dibe kadar gitsinler. Sonra küserler dururlar. Şimdi sen de bana öyle yapmalısın. İpin ucunu mümkün olduğu kadar bırakmalısın.

— Ben elimde böyle bir ip ucu göremiyorum. Böyle bir şey yakalamış olsam salıvermek değil, mümkün olduğu kadar kısarak seni kısıvrak evine bağlardım.

*

Karı koca arasında epey süren bir mücadeleden sonra Mahir Hüsnü Bey, önüne atılan mektubu karısının öfkeli bakışları karşısında okumaya başladı:

“Beyefendi kardeşim,

Anonim mektuplar, birini içine düşürmek için kurulmuş tuzağa benzerler. Bunların saiki kıskançlık, intikam, infial, menfaat ve daha bu kabîlden birtakım çirkin hisler, sebeplerdir.

Bu arızamı o nevden saymanızı rica ederim. Evvelce düşmüş bulunduğum kuyuya sizin de ayağınız kaymış olduğunu görüyorum. Aldığım bu felaket dersinden size de bir hisse çıkarmak isterim. Ben kimim? Bu o kadar meraka değer bir şey değildir. Elverir ki sözlerimin aynen hakikate uygunluğu, cereyan etmiş ve edecek olan vukuatla nazarınızda sabit olsun...

Semahat birkaç ayda bir gömleğini değiştiren dişi yılan gibi gönlünü kaptan kaba boşaltan zehirli bir çiçektir. Koklayanı bir zaman sermest eder. Fakat tedavisi nakabil tropika sıtmaları gibi hicran-ı ömre sürer.

Havva'nın bu oynak kızı, bir zamanlar beni de sevdi. Lakin bir başkası ile çabuk değişti. Bir muaşaka futbolu ki tekmeyi yiyince çizgiden dışarı defedilirsiniz. Bu uzun ökçeli nazik ayak, bugün sizin de belinize indi. Biliyor musunuz? Sizden birkaç yaş genç... Darılmayınız, daha yakışıklıca... Semahat Hanım "Her yeni lezzetlidir." sözünün tecrübecisidir.

Bu yeninin ismi, cismi, sizce meçhul olduğu zannındayım. Bu rakibinizi arıyor, bulamıyorsunuz. Onu ismiyle, resmiyle haber vererek sizi bu merak azabından kurtaracağım. İdari teşkilat komisyonu müdür muavini Mithat Şekip Bey. İstanbul'da en önce tırnaklarını boyayan erkek. Onu narin vücudu ile, her gün yeri değişen kravat incisi ile derhâl tanıdınız değil mi?

Konağa ne vakitleri girip çıkıyor? Ah azizim, bu kabul şekli bizim zamanımızdakinden büsbütün başka türlü oluyor. Öyle mahalle zamparalığı gibi sular karardıktan sonra değil. Bu, misafir tarzında, güpegündüz elini kolunu sallayarak içeriye giriyormuş. Girdiğine şahitler var, çıktığını görenler yok. O zıfıfhanede bir hafta kaldığı rivayetleri ağızdan kulağa işitiliyor. Bilmez misiniz, biz ilk horoz ötüşlerinde sıcak döşekten kovulurduk.

Bize nispetle Mithat Şekip çok rüçhana²⁶¹ malik. Biz vakti ile kendimizi onun kadar sevdirememiş olduğumuza ne kadar yerinsek yeridir. Şimdi kıskançlıkla zayıflamaktan ne çıkar? Galiba sizin son azatlanışlarınız da benim son kovuluşlarıma benzemiş olacak.

Hanım, geçmiş günahlarına getirdiği büyük nedamet kızartısı ile artık ihtiyar kocasına ve çocuklarına döndüğü salah kararını müheyyiç bir nutukla anlatırken sizi istihlaf eden yeni âşık belki iki kapı aşırı bir odadadır. Ve nutkun sonu şöyle biter:

— Haydi, durmayınız. Gidiniz. Horozlar ötüyor. Katiyen salahta dönmüş kocalı ve çocuklu bir kadını günahına devamda teşvike uğraşmak veballerin en büyüğüdür. Artık birbirimizi görmeyelim. Birbirimiz için ölmüş sayılalım. Bu sonsuz nedametle belki günahımızı biraz ödemiş olabiliriz. Haydi. Çekiliniz, gidiniz.

Vereceğiniz cevabı beklemeden sizin çok meysus huzurunuzdan hanım kayboluverir:

²⁶¹ rüçhan: üstün olma, üstünlük

Size de tıpkı böyle oldu değil mi Mahir Hüsnü Beyefendi? İzze-tinefsim kanadı. Sızıntı için için hâlâ devam ediyor. Fakat kovuldu-ğum gönüle bir daha girmeye uğraşmak cesaretini gösterebilenler-den değilim. Bu macerayı aşk hayatımın yanık bir sergüzeşti olarak jurnalime kaydettim. Güzel bir kadından iltifat gördükçe bu ibret sayfasını açıp okuyor; yine kapıyorum.

Sizin ne yapacağınızı merak etmekteyim. Zamane aşkında ede-biyat arayanlara aptal deniyor. Bülbülü güle, pervaneyi muma âşık sananların saffeti ile yaşanmaz artık.

Bu bir güreş ki kâh yener kâh yeniliriz, kâh kovar kâh kovulu-ruz. Çok üzüntüye mal oldu ama kadın psikolojisini öğrendiniz. Çivi çiviyi sökermiş. Kutluğu mı var; azizim... Hürmetler...

Gizli dostunuz”

Bu gizli dostun hak suretinde görünmek isteyen bir muzip ol-duğuna şüphe yok. Bu zat hakikaten Semahat’ın yakadan atılmış eski yanıklarından biri midir? Yoksa işin içinde başka tuhafıklar mı var? Hem kaçan hem davul çalan bir imza... Bu alaylı sözler altında Mahir Hüsnü’yü faaliyete teşvik manevrası sırtıyor. Gizli dost kendi alamadığı intikamı ona mı çıkarttırmak istiyor? Her ne olursa olsun imza sahibi, Semahat’ın aşk hilekârlıklarına inceden inceye vâkıf birisi.

Mahir Hüsnü Bey’in aradığı yeni âşğın adı idi. Onu da bu mektup açıktan açığa meydana koydu. İmzanın gizliliği arkasına saklanan adam dost, düşman her kim olursa olsun maksat hasıl ol-muştu.

Meyus koca iki kaşının arasındaki buruşukluklar gittikçe artan bir düşünce ile elindeki mektuba daldıkça artık kadın kendini zapt edemeyerek taşı:

— Semahat’ın yaratılışındaki ahlaksızlıklar şüphesiz ki kadın-lık namına birer lekedirler. Fakat ben hilkatteki erkeklerin tespih gibi doksan dokuzunu birden bir ipe dizdikleri için böylelerinin de vücutlarına lüzum olduğu kanaatini hasıl ettim. Bizim intikamımı-zı sizden onlar güzel çıkarıyorlar. Kötülere de lüzum olmaya idi, Allah yaratmazdı. Sen evdeki bigünah karını, masum çocuklarını bırak, ihtiyar kocasının üzerine fahişeliği zevk edinmiş bir kadına gönüllен, ta kovuluncaya kadar erkeklik haysiyetini onun ayakları

altına ser. İşte hakikat bütün çirkinliği ile meydana çıktı. Fakat senin yüzünde hâlâ bir utanma, bir nedamet eseri görülüyor. Hâlâ bedbaht ailene karşı ağzından af dileyici bir söz çıkmıyor. O karının ateşi, seni yalandan olsun nadim görünmek cesaretini bırakmayacak bir şiddetle sarmış.

Mahir Hüsnü Bey'in mektuptaki facia ile sızlayan beyni karısının bu acı sözleri ile büsbütün zehirleniyordu. Düştüğü acıklı mevkiin güçlüğü içinde kıvranarak karısına döndü:

— Bana bak hanım, dedi.

Karısı derhâl sözünü keserek haykırdı:

— Bana bak hanım, bu ne soğuk hitap? Seni bana, beni sana karşı yabancılaştıran ne acı tabir...

— Hanım ben aldandım, yandım. Kimseyi aldatmak istemiyorum. Ağzımdan ne çıkarsa bu andaki hissime, ruhi hâletime göre doğrudur. Nadim görünmek için bana yalan söyletmek gayretinden vazgeç.

— Bu ana kadar söylediğin yalanları benim sana verdiğim gayretle mi söylüyordun? Bütün hakikat, elime geçen bu mektupla şimdi meydana çıktı. Daha deminden o karının yanından geldiğini saklamak için kumardan döndüğünü söylemiyor muydun?

— Evet fakat düştüğüm vaziyetin ciddi fecaati artık bende yalana tahammül bırakmadı. Mesele sahte bir nedametle kapatılabilmek mahiyetinden çok uzaktır.

— Demek o karıyı bütün aile kutsiyetini çiğnetecek bir ateşle seviyorsun?

— Sevgi mi, nefret mi bilmiyorum. İçimde mahiyetini seçemediğim bir yangın var.

— Kovulduğun hâlde?

— Evet.

— Ne olacaksın? Ne olacağız?

— Fânilerce bir nefes öteye olacak şey malum değildir.

— Ciddiyete döndüm diyor ve yine yalan söylüyorsun. Ciddi adam bir karar alır ve onda sebat eder.

— Senin hakkında nasıl istersen öyle karar vereceğim, bir şartla.

— Nasıl şart?

— “O karıdan vazgeç, evine dön, uslan, çoluğunla çocuğunla otur.” demeyeceksin.

— Bunu diyemedikten sonra hakkımda verilecek karar, beni kapı dışarı etmekten başka ne olabilir?

— Öyle ise vakanın alacağı şekli bekle, dediğim şarttan hariç senin hakkında kendi nefsimden ziyade merhametli bulunacağıma emin ol.

— Aman ya Rabbi ne karışık sözler?

*

Mahir Hüsni Bey’in karısına olan bu sözleri büsbütün manasızdı. Çünkü sevdiği kadın kocalıydı ve sonra beyefendi aleni hakaretlerle azatlanmış, her ne suretle olsa artık bu kadınla münasebette devamına imkân kalmamıştır. O hâlde karısını “Semahat’ten vazgeç.” teklifine kalkışmaktan mene uğraşmakta ne fayda memuldür?

Bu muaşakanın birinci safhası gelmiş geçmişti. Mahir Hüsni Bey, buna şimdi bir ikinci devre ilavesine uğraşıyordu. Bu da nasıl olabilecekti? Kovulduğa eve tekrar girmekte musır olmak suretiyle mi?

Beri yanda Hidayet Hanım, kocasının şu “Senin hakkında kendi nefsimden ziyade merhametli bulunacağıma emin ol.” sözüne bir mana tatbiki uğraşıyordu. Bu da ne demekti? Vakanın alacağı şekil bekleneneymiş. Demek kocası maceraya bir şekil vermek değil, onun alacağı sallapati sureti kabule karaktersiz, azimsiz bir adamdı.

Mahir Hüsni Bey’in kendine gelince... Ağır, ıstıraplı bir vakanın buhranlı buhranı altında kıvranırken “Doluya koydum almadı, boşa koydum olmadı.” diyerek saatte birkaç türlü karar değiştiren kimseler vardır. Bu meyus âşık, biraz onlara dönmüştü. İçinde yanan büyük bir hırs ve intikam ateşini etrafa boşaltabilecek midir? Gönlünü akıtacağı kanla mı soğutacaktır? Kimi öldürecek? Mithat Şekip’i mi? Semahat’i mi? İkisini birden mi? Yoksa gidip ihtiyar kocanın vaka üzerine kulağını bükerek rakibinin ayağını konağa girip çıkmaktan kesmek daha mı muvafık olacaktır? Eğer Sema-

hat'ın salaha döndüğü hakkındaki kararı ciddi olsa idi kendisi de bu büyük eleme tahammüle göğüs gererek o kadından elini çekmeye uğraşırdı. Fakat yerine bir başkası geçirilmek için kendisi apaçık dubaralarla²⁶² atlatılıyordu. Buna tahammül edemeyecekti. Mithat Şekip'e karşı yüreğinde büyük bir nefret, adavet uyandı. Lakin bu hissi hemen silahını çekerek onun hayatına kastetmek için bir hak olamazdı. Bakalım bu adam maceranın içyüzünden tamamı ile haberdar mı idi? Gidip onunla yüz yüze anlaşmayı düşündü. Ve bu sureti en muvafık buldu. Ona "Gönlüm bir bomba kesilmiştir. Fitili ateşlemekten çekin, yoksa hepimiz mahvoluruz." diyecekti.

Bu mühim görüşmeyi nerede yapacaktı? Onu gidip vazife yerinde mi bulmalıydı? Hayır, böyle heyecanlı bir mülakat resmî bir mahalde olamazdı. Bir randevu mu istemeliydi? Buna da hayır. Vaka üzerine dikkati celbedilerek bir cevap planı hazırlamasına meydan vermeden onu birdenbire bir yerde bastırmayı muvafık gördü.

Rakibi hakkında tahkikata girişti. Bu araştırmalardan öğrendiklerini amelî sahada adım adım takip ve tatbika başladı.

Mithat Şekip Bey, vilayet binasındaki memuriyetinden çıkınca bazı akşamlar Galata'da Cenyo'ya kadar uzanıyor. Orada rast geldiği dostları ile birkaç kadeh arasında konuştuktan sonra bir taksi alarak Beyoğlu'na doğru da. Mahir Hüsnü de birahänenin müdavimlerinden biri oldu. Her akşam erkence geliyor. Kapıdaki kuytu yerin boşluğuna gömülüyor. Gözlerini kapıya dikeyor, tarif olunmaz bir iç sıkıntısı ile onu bekliyordu. Rakibinin yalnız bir zamanını kollayarak yanına gidecekti. Fakat böyle bir fırsata bir türlü eremedi. Mithat Şekip'in yanında daima birkaç dostu bulunuyordu.

İki akşam bir sıraya Semahat'ın bu yeni *amant*'i²⁶³ görünmedi. Berikinin ıstırapı arttı. Üçüncü akşam hele²⁶⁴ iki arkadaşının arasında geldi. Kapıdan girince cadde üzerine sağ taraf penceresinin önüne oturdular.

²⁶² dubara: hile, oyun

²⁶³ amant: sevgili

²⁶⁴ hele: sonunda

Mithat Şekip Bey, narin, nazik, şıktı. Solgunluğu simasına aristokratik bir alım veriyor. Ayaklarındaki getrlerden²⁶⁵, eldiven, kravat, başındaki şapkaya kadar benziyle ahenktar bej rengi kıyafet, onun kibarlaşmasına biraz daha çeşni katıyordu.

Eldivenlerden sıyrılan temiz, beyaz elleri ile işaretler yaparak garsona emirler verdi.

İçkiler, mezeler geldi. Neşeli bir muhabbete koyuldular. Uzak-tan bu sohbetin seyircisi olan Semahat'ın kovulmuş âşığı, gizli dost imzalı mektubun şu ibaresini hatırladı: “Sizden daha genç. Gücünmeyiniz daha yakışıklı.” Bu izahın şimdi gözleri önünde bir hakikat olmasına bir türlü tahammül edemiyor; o, rakibini sarartma, cılız, soğuk buluyordu.

Ne pahasına olursa olsun, bugünkü anlaşma fırsatını kaçırılmaya karar verdi. Kendisi mi oraya gidecek? Onu mu yanına çağırarak? Meseleyi yabancıların yanında açmak muvafık değil... Onu davet lazım... Gelir mi gelmez mi?

Bu müspet menfi suallerin arasında bir hayli bocaladıktan sonra birbirini arkasına yuvarladığı kadehlerin verdiği hararetle cüreti arttı. Cep defterinden kopardığı ufak kâğıda şunları yazdı:

“*Mithat Şekip Beyefendi'ye,*

Evvelen mübrem²⁶⁶ bir mesele hakkında görüşülmek üzere lütfen teşrifinizi, saniyen cüretimin affını istirham²⁶⁷ ederim efendim.”

Katladığı bu tezkereciği garsona verdi. Gideceği yeri eli ile işaret etti. Garson, kâğıdı Mithat Şekip Bey'e uzattı. O, mütehayyir bir bakışla sordu:

— Kimden?

Garson parmağı ile Mahir Hüsnü Bey'in oturduğu dipteki kuytu yeri gösterdi, çekildi. Bu an tezkere sahibi için çok mühimdi. O, biraz dönen ateşli kafasının bütün dikkati ile uzaktan rakibini süzüyordu. Tezkereyi okuyup imzaya göz attıktan sonra Mithat Şekip'in yüzündeki hayret biraz daha artmış gibi çatıldı. Yanındakilere hafif-

²⁶⁵ getr: tozluk

²⁶⁶ mübrem: kaçınılmaz, zaruri

²⁶⁷ istirham: rica

çe bir şeyler söyledi. Onlar da başlarını çevirerek Mahir Hüsni'nün tarafına baktılar.

Rakibin imzayı tanımamazlık tavrı doğru muydu? Yoksa bir kurnazlık eseri miydi? Evvela memuriyetlerinin marufiyeti icabı ile birbirini ismen tanımamaları mümkün değildi. Saniyen Semahat'ın sevda öksesine tutulan ikinci âşığın birincisi hakkında hiçbir şey duymamış, sezinlememiş olması da akla pek mülayim gelmiyordu.

Mithat Şekip Bey, arkadaşları ile bir ikinci fısıltı daha geçtikten sonra ayağa kalktı... Tezkereyi elinde tutarak kendini davet edenin yanına yürüdü. Karşı karşıya gelince Mahir Hüsni de kıyam etti. Hafif birer eğilme ile selamlaştılar...

Mithat Şekip ayakta sordu:

— Efendim, emrimiz?

Mahir Hüsni bu nezakete karşı terbiyeli bulunmak gayreti ile:

— Estağfurullah... İstirhamım... dedi.

— Buyurunuz, dinliyorum.

Mahir Hüsni, eliyle iskemle göstererek:

— Beş on dakika teşerrüfime²⁶⁸ müsaadenizi istirham edebilir miyim?

Mithat Şekip bu teklifi de kabul ile oturdu. Nezaketle başlayan mülakatı idrak ederek meseleyi açmak da bir diplomatlık hükmünde idi.

Mahir Hüsni sesine bir halavet²⁶⁹ vermeye uğraşarak:

— İmzamı tanıyabildiniz mi efendim?

— Tanımamak nasıl olur? Şahsınızla da gıyabi bir tanışıklığım vardır. Yalnız teşerrüfime bir vesile bulunamamıştı. Bugün ona da muvaffak olduğumu görüyorum. Bu ilk görüşmemizin hayırlı bir iş için olacağına şüphe yok.

Bu görüşme vesilesinin hayıra yorulması açılacak meseleden muhatabının habersizliğini anlatmak istediği bir kurnazlığa benziyordu. Onu bu kaçamak yolunda önlemek için Mahir Hüsni:

²⁶⁸ teşerrüf: şereflenme, şeref bulma

²⁶⁹ halavet: tatlılık, hoşluk

— Hayırlı olması bendenizce de son derece müstelzendir²⁷⁰, dedi.

Bir müddet söz aralandı. Yalnız bakıştılar. Bu konuşmada koparılacak bir çıbanbaşının acılığı seziliyordu. Mahir Hüsnü, bir kadeh getirtti, içki ricasında bulundu, öteki bu teklifi de kabul etti. Kadehler tokuşturulup ilk yudumlar alındıktan sonra Mahir Hüsnü:

— Beyefendi, büyük bir sinir ıstırapı içindeyim. Uzun bir mukaddime yapmaya takatim yok. Hemen maksada girişeceğim.

— Buyurunuz.

— Müsaadenizle Rübaizadelerden bahsedeceğim.

Mithat Şekip Bey, biraz dalgınca aynı sözü tekrar etti:

— Rübaizadeler?

— Tanımaz mısınız?

— Uzaktan, sade ismen...

— Bendeniz ise bu aile ile pek sıkı fıkı konuştuğunuz kanaatindeyim.

— Sizin kanaatiniz hakikati bozamaz.

— Sizin oraya girip çıktığınızı söylüyorlar.

— Benzetmiş olacaklar.

Mahir Hüsnü Bey, dirseklerini masaya dayadı. Dönerek kadehinden iki yudum daha içti. Hücum etmek için bu inkâr kalesinin zayıf tarafını arıyordu. Nihayet dedi ki:

— Tanışmadığınızı iddia ettiğiniz bu ailenin güzel hanımı ile aleyhinizde çıkan dedikoduları duymamış olmanız da kabil midir?

— Duymadım. Ne münasebet. Böyle bir şeyin tasavvuruna bile imkân göremiyorum. Ciddi mi söylüyorsunuz?

— O kadar ciddi ki tarif için kelime bulamıyorum.

— Teessüf ettim. Kendi hesabıma değil, bir aile kadınına atılan bu iftiralara.

Mahir Hüsnü Bey, küçük küçük gülüşler arasında:

— Aile kadını, evet ama Semahat iffete numune gösterilecek Havva kızlarından değildir.

²⁷⁰ müstelzem: gerekli

Mithat Şekip Bey, musır olduğu tecahül tavrıyla:

— Semahat? Bu, Rübaiadelerin hanımın ismi, öyle mi?

Mahir Hüsni Bey, önündeki kadehi birden ağzına dikerek:

— Rica ederim beyefendi, tecahülün bu derecesine tahammül edemem. Açıkça, mertçe konuşalım.

— Ne demek istiyorsunuz beyefendi? Bana tanışmadığım bir kadınla aramızda bir macera hikâyesi mi uydurtmaya uğraşıyorsunuz?

— Hayır uydurtmaya değil. Olmuştan, vakıadan bahsediyorum.

— Size bir daha tekrarlayayım ki o hanımla aramızda hiçbir geçmişimiz yoktur. Fakat bana merak verdiniz. Farzımuhal²⁷¹ olarak böyle bir şey vukua gelmiş, bunun size dokunur ciheti ne olabileceğini anlayamıyorum.

— Hah, şimdi esasa yaşıyoruz. Müspetten ziyade faraziyyat üzerine konuşmaktan hoşlanıyorsanız devamızı o suretle de yürütebiliriz, dinleyiniz.

— Söyleyiniz.

— Farzen seviştiğiniz kadının mazisini araştırırsanız bu meselede beni alakadar eden ciheti derhâl anlarsınız.

— Velez farzen olsun ben sevdiğim kadının mazisini araştırmam. Kendi geçmişimle de onun meşgul olmasını istemem. Ben hâle bakarım.

— Asri flört icabı böyle mi?

— Sevişmenin asri veya eski usulü bulunduğunu kabul edenlerden değilim. Bu Âdem babamızdan beri devam edegelen aynı histir. Eğer erkek kadın arasında sevişme bir günah sayılıyorsa iki tarafın da geçmişte böyle kabahatleri bulunabilir. Niçin bunu muaşakanın tadını kaçırarak büyük bir suç sayarak rahatsız olmalıdır?

— Doğru fakat şimdiki sevişmeler Âdem babamızın zamanındaki gibi sade değil, bunun türlü türlü şekilleri var. Mesela sevdiğiniz kadın muhabbetinizin ateşli zamanında sizi bırakıp da üzerinize bir başkasını severse ne yaparsınız?

— Ben de onu terk edip bir diğerini severim.

²⁷¹ farzımuhal: varsayım

— Esvap değiştirir gibi, bu iradeye bağlı bir şey değildir beyefendi...

— Bir kadının bıkkınlık itirafı karşısında izzetinefsimi onun ayakları altına atarak *amour* dilenemem. Zaten bu dilencilikle insan tekrar kendini sevdirmek değil, gözden daha ziyade düşer. Büsbütün muhakkar²⁷² olur. İradesine malik olamayan erkek, bu zaafının şiddetle cezasını çeker.

— Hiçbir ceza, bana ondan ayrılmaktan daha ağır gelemmez.

— Artık sizi sevmeyeceğini katiyetle anlatan kadına ne yapabilirsiniz?

— Ne mi yapabileceğim? Hele birer kadeh daha içelim. Böyle vakaların nasıl neticelendiklerini zabıta sütunlarında okumuyor musunuz? Onu da, âşığını da, kendimi de...

Mithat Şekip Bey, doldurtulan kadehlere karşı bu defa itiraz çatkınlığı ile:

— Affedersiniz çok içki kaldıramam. Alakadar olmadığım bir mesele hakkında görüşmeyi de abes buluyorum. Müsaadenizle... dedi.

Savuşmaya davrandı. Mahir Hüsnü, hemen onun kolundan yakalayarak:

— Aramızdaki bu mesele bir netice almadan kabil değil sizi bırakamam.

— Neticeyi anlattınız ya... Onu da, âşığını da, kendinizi de...

— *Amour*'da yeisin sonu bu üç ölüme vardığı pek nadir vakalardan değildir.

— Bu neticeye karar verilince mesele kalmıyor.

Mahir Hüsnü Bey kadehini dikerek:

— Böyle mi olsun?

— Ben meselenin şöyle böyle olmasında bir amil olamam.

— Bu sözünüzü kabul edemem. Meselede birinci müessir²⁷³ sizsiniz. Sulh veyahut harbi siz getireceksiniz.

²⁷² muhakkar: aşagılanmış

²⁷³ müessir: etken, amil

— Benden ne istediğinizi anlamıyorum.

— Daha açıkça anlatayım. Ben bu kadını amansız bir ateşle seviyorum. Aramızdan çekiliniz. Onu bana bırakınız.

— O kadın artık sizin olamayacağını katiyetle bağırıyorsa?

— O kadın bütün ruhu ile benim olmuştur. Benimdir ve benim gönlüm kalacaktır.

Mithat Şekip Bey müstehzi:

— O hâlde tebrik ederim. Bu işte bana düşen bir şey yok.

— Nasıl yok? Siz araya girince kadının gönlü çeliniyor. Çekiliniz aradan. Hanımın benim olup olamayacağı onunla beynimizde halledilecek bir meseledir.

— Beyefendi faraziyyat üzerine konuşurken bahsi ciddileştirdiniz. Macerada bana da bir rol verdiniz. Böyle olmakla da beraber teklifi çok tuhaf buluyorum. Seviştiğin kadını bırak, onu ebediyen ben seveceğim. Bu romanda, tiyatroda, sinemada yer bulabilecek bir sözdür.

— Roman, tiyatro, sinema muharrirlerinin akıllarına gelmeyen şeyler bazen hakikatte vuku bulur. Dehşetle seviyorum. İrade-me malik değilim. O kadının aşkı, beni attığı adımı görmeyen bir insül²⁷⁴ gibi uçurumdan uçuruma çekiyor. O kadın ya tekrar beni sevecek ya ölecek... Cehenneme beraber gitmemek için çekiliniz aradan.

— Tuhaf itiraf beyefendi... Böyle müthiş bir maksat takip edenler, niyetlerini saklarlar.

— Ben saklamıyorum, mertçe söylüyorum. Yine öyle merdane cevap istiyorum.

— Bana hiçbir taalluk²⁷⁵ eden ciheti olmayan davanızı dinledim. Emin olunuz Rûbaizade'nin hanımla hiçbir münasebatım yoktur. Yanlış bir haber alarak beyhude üzölmüşsünüz. Arkadaşlarım bekliyorlar, mazur görünüz.

²⁷⁴ insül: ?

²⁷⁵ taalluk: ilişki, ilgili, bağlı

Gitmeye davrandığı esnada Mithat Şekip'i yine kolundan yaladı. Mahir Hüsnü de fazlalaşan kadehlerin tesiri ile kafa epeyce dönmüştü. Tehditkâr bir bakışla sesini yükselterek:

— Semahat'le olan gayrimeşru münasebetiniz tevatür²⁷⁶ derecesine varmıştır. İhtiyar kocadan başka bunu çok kimse biliyor. Benim ciddi müracaatımı eğlence telakki ederek inkârda hâlâ ısrar edişiniz bana karşı hakarettir.

O ana kadar sabırlı görünen Şekip'in solgun yüzü birden kızardı. Şiddetli bir silkinişle kolunu sarhoşun zaptından kurtararak:

— Ciddiyet namına çok tuhaf şeyler söylüyorsunuz. Semahat Hanım'la gayrimeşru surette sevişiyormuşuz. Benden evvel sizin aynı kadınla olan münasebetiniz meşru mu idi? Kocalı bir kadınla sevişmek, bir ahlaksızlık ise bu günahı siz benden önce işlemişsiniz. Sevmeyen bir kadına kendinizi cebren, kahren sevdirmeye uğraşmak... Bu, aşk haydutluğudur. Moralleri düzgün olanlar, bu nev tehditlere asla tenezzül etmezler. Bana neyi itiraf ettirtmek istiyorsunuz? Semahat'le muaşakamızı mı? Evet, sevişiyoruz. Böyle şeyde kimseden müsaade alınmaz. Bu iki gönlü birleştiren bir alevdir. Arada zorbalığa yer yoktur. Şimdi meseleyi istediğiniz gibi halledebilirsiniz, dedi ve yürüdü.

Mahir Hüsnü, kurduğu cinayeti o anda işleyecek bir hâl geldi. Fakat katli bir meyhane macerası şeklinde görünerek tevkif edileceğinden²⁷⁷ Semahat'ın payını vermek güçleşecekti.

*

Rübaizadelerin bir ihtiyar uşakları vardır: Saçlarını o ailenin hizmetinde ağartmış Arnavut Yakup Ağa. Bu emektar adam, namus bahsinde mutaassıp olduğu kadar efendisine sadakatte de hırçındır.

Ona gelecek en küçük bir zarar için kendi kendini yer. Hiçbir suretle aile aleyhinde söz olmasını istemez.

Yakup, hanımın ayda bir âşık değiştirdiğini, bir kapıdan aldığı-nı, öbür kapıdan salıverdiğini bilir. İhtiyar efendisinin genç karısına tehlikeli bir sevgi ile bağlı olduğuna da inceden inceye vâkıftır. Fakat ne yapsın? Kadının kocası üzerindeki nüfuzu dehşetlidir. Haki-

²⁷⁶ tevatür: çok yaygın söylenti

²⁷⁷ tevkif etmek: tutuklamak

kati Rûbaizade'ye çıtlatır çıtlatmaz konaktan kovulacağına şüphesi yoktur. Bu zavallı adam, karısının her dediğini gözü kapalı icradan çekinmez.

Bu sadık uşağın teessüfü, sırf kovulacağı için değildir. Efendisinin namusunu öyle müzebzep²⁷⁸ bir hâlde bırakarak o kapıdan ayrılmak istemez. Mutlak bu fenalığa bir çare bulmak iddiasındadır. Bu mühim işi kendi kendine becerebilmeyi düşünür durur. Kaç defa tabancasını doldurarak bu aile zamparalarına karşı pusu kurmuş fakat daha münasip bir fırsata intizaren niyetinden yine vazgeçmiştir.

İhtiyar Arnavut, azatlanan Mahir Hüsnu'nün yerine daha hop-paca birinin kâh gündüz misafir tarzında ve kâh gece âşık mahremiyeti ile içeriye girip çıktığının farkındadır. Bir çiçekle bir türlü yaz edemeyen hanımın eskisini savup yenisini kabule başladığı günden beri kovulanan gece gündüz vazifesine düşkün bir hafîye memuru ikdamı²⁷⁹ ile konağın etrafında dolaştığını da görmektedir.

Bu yeni vaziyetten istifade edilemez mi? Biri içeride, öbürü dışarıda dolaşan bu aşk belalarını birbiri ile tokuşturmak kabil değil midir? Bu çarpışmada ikisi birden hanımın yoluna kurban giderlerse ne âlâ... Teki ölmüş olsa o da kâr. Sadece yaralanmış olsalar o da maceraya fasıla verecek bir iş sayılır.

Konak büyük, her hizmetçinin ayrıca bir odası var. Yakup'un ki sokak üstüne ve hariçten geçenlerle konuşulabilecek kadar alçak pencerelidir. İhtiyar Arnavut kahveye, sigaraya düşkündür.

Ufak gaz ocağına cezveyi kor. Sigarayı sarar. Köptüğünü kaçırmamak için büyük dikkatle pişirdiği kahveyi okkalı fincana boşalttıktan sonra tütününü de yakar. Gece sokakta elektrik ışıklarının rüzgârla kıpırdayan yaprakların üzerindeki pırlıltı oyunlarını seyrederek keyfini çatar. Hep kuruntusu odur: iki bilyeyi tokuşturmak. Bunun için türlü planlar tertip eder. Bir gece tasavvur ettiğini öbür gece değiştirir.

Yakup Ağa, bir akşam gaz ocağı üzerindeki kahvesi ile beraber bilyeleri tokuşturma planını da pişirdi. Bilyenin biri sular karardık-tan sonra, biri oraya buraya sinerek konağın etrafını mekik dokuyordu. Vakit gece yarısını geçti. Herkes odalarına çekilmişti. Yakup

²⁷⁸ müzebzep: kararsız, ortada

²⁷⁹ ikdam: sürekli çaba

bu inatçı âşığın bir daha geçmesini bekledi. Evet işte arkadan vuran kuvvetli ışık önünde karaltı belirdi. Şahıstan önce gölgesi görüldü. Tamam hizadan geçerken açık pencereden ona işittirecek bir sesle çağırdı.

— Mahir Bey, Mahir Bey... Buraya gel...

Bu davete kulağını veren Mahir Bey durdu. Arnavut'un sesi ni bildi. Ve onu tadığına canı sıkıldı. Bu ihtiyarın taassubundan²⁸⁰ konakça çekinildiği kendince malumdu. Bu davetten maksat neydi acep? Onunla derde mi çatacaktı? Gitsin mi, gitmesin mi? Bir müddet düşündü. İyi veya kötü ihtiyarın fikrini almak merakına karşı gelememi. Çağrılan tarafa yürüdü. Pencereden:

— Selamlık kapısının önüne doğru yürüyünüz. Sizinle mühim bir şey konuşacağım.

Sokaktakinin merakı arttı. Bu davette bir fevkaladelik vardı. Adımlarını kapı cihetine çevirdi. Tamam oraya gelince kanat açıldı.

Yakup dudaklarında esrar titreyen bir sesle:

— İçeriye geliniz. Korkmayınız. Benden başka uyanık kimse yok.

Bu tuhaf bir gece macerası. Fakat ne olabilir, Mahir Hüsnü arka cebindeki revolverini yokladı. İçeriye girdi. Yakup onu kendi odasına alarak şöyle özür diledi:

— Kusura bakmayınız. Uşak odasıdır. Size layık bir yer değil ama böyle icap etti.

Ona ikramen cezveyi gaz ocağına sürerek:

— İyi kahve pişiririm. Akşamdan beri geziniyorsunuz, yorulmuşsunuzdur. Hem içer hem dinlenirsiniz. Hem de konuşuruz.

Ne konuşulacak? Çok merak edilecek şey. Fakat her ne olursa olsun Arnavut'un hâlinde bir husumetkârlık²⁸¹ eseri seçiliyordu. Yakup kahveyi pişirdi, verdi. Kendi kaba tütününden bir de sigara ikram etti.

Yüreği heyecan dolu Mahir Hüsnü'nün canı kahve, sigara istemese de ihtiyar uşağın ağzına bakarak bu ikramlara katlanıyordu.

²⁸⁰ taassup: benimsediği fikir ve inanışa aşırı derecede bağlı olma, aşırı taraftarlık

²⁸¹ husumetkârlık: düşmanlık, hasımlık

Başkası kahve, tütün içerken Yakup boş durmazdı. O da fincanını aldıktan sonra:

— Beyefendi, dedi, vakıa şimdiye kadar sizinle yüz yüze konuşmadık ama bu konağın yabancısı değilsiniz. Kısa söyleyeceğim. İhtiyar adam, büyük bir kabahat işleyerek genç kadın almış. Bilir misiniz? Genç tavuklar bile ihtiyar horoz istemezler. Bizim hanım açıkça “Ben istemem.” dememiş ama arkadan kendi keyfini yerine getirmekten de boş kalmamış. İhtiyarlıkla gençliğin günahları karışmış.

Bu mukaddimeden sözün nereye geleceğini Mahir Hüsnü Bey anlayamamıştı. Helecanla dinliyordu. Yakup kahvesinden bir yudum, sigarasından bir nefes çektikten sonra:

— Kadın kısmı densiz çocuğa benzer. Elindeki oyuncağını kırar, bir yenisini ister.

Mahir Hüsnü, sözün nereye geleceğini hâlâ pek kestiremeyecek dikkatle dinliyordu. Bu emekli uşağın boş bir adam olmadığını bu ilk sözlerinden anlamıştı.

Yakup Ağa devam etti:

— Kaba söyleyeceğim, gücenme. Dişi köpek kuyruğunu sallamayınca erkek köpek arkasından gitmez.

Teşbihteki büyük isabet, kabalığını affettirecek derecede olduğu için Mahir Hüsnü Bey bunu yuttu. Mesele iki tarafı da sinirlendirecek bir mahiyette idi. Arnavut, velinimetinin aile namusuna tecavüz etmiş bir çapkının huzuruna güç katlanıyor fakat bu tahammülü ile büyük bir iş göreceğine kani bulunuyordu. Mahir Hüsnü ise daha açıkça sövülmüş olsa bile bir şey diyememek vaziyetine düşmüştü. Yakup söyleniyor:

— Sizin çoluk çocuğunuz varmış. Çok esef olunacak şey. Fakat bir iştir olmuş. İster istemez buna eyvallah dedik. Gece misafirini görmemezlikten geldik. Gözlerimizi kör, kulaklarımızı sağır ettik. Bizim hanım yalnız sizinle gönlünü doyursa ya... Hayır. Sizden yüzünü çevirdi. Bir başka çapkına kuyruk salladı. Çapkının da merdi, kepazesı vardır. Siz mert cinsindensiniz. Bu şimdiki kepazenin dik âlâsı... Siz sevmek için severdiniz. O soyamak için seviyor. Üste hediye, behiye, para alıyor. Bizim hanım daha üste verecek kadar

yaşlanmamıştır. Öylesi umumhanelerde bulunsa paha yetişmez. Siz o kepezeden intikam almak ateşi içinde yanıyorsunuz değil mi?

— İyi anladınız.

— Ona rast gelmek için gece gündüz buralarda dolaşıyorsunuz?

— Evet.

— Ben de bir kaşık suda boğacak kadar ona düşmanım. İkimiz onun aleyhine birleşirsek iyi bir iş görebiliriz sanıyorum.

Birdenbire gözlerinde intikam alevleri çakan Mahir Hüsnü Bey:

— İkimiz onun aleyhine birleşirsek anasını ağlatırız.

— Korkma babasını da...

— Öyle ise bir plan tertip edelim.

Arnavut, planını çoktan çizmişti. Onun yaptığı hususi planındaki karambolde Mithat Şekip'in de Semahat'in de canlarını cehenneme gönderiyor ve bunları Mahir Hüsnü'nün eliyle öldürtüyordu. Neticede bu müsteskal²⁸² âşık da katil hükmü giyeceğinden bu suretle üç günahkârın da cezasını vermiş olacaktı.

İçinden böyle düşünen ihtiyar Arnavut, dışından başka türlü görünerek diyordu ki:

— Bu sözüme besa²⁸³ mı besa?

— Besa.

— Siz buralarda çok dolaşıyorsunuz. Hiç ona rast gelmediniz mi?

— Üç defa rast geldim.

— Ey... Bir şey yapmadınız mı?

— Yapabilirdim fakat yapmadım.

— Niçin?

— Bu rastlayışlarımda kendimi ona göstermedim. Bıraktım ki içeriye girsin.

— Bundan maksudınız ne idi?

²⁸² müsteskal: kovulmuş

²⁸³ besa: ant etme, sözleşme

— Onun içeride iken hesabını görmek istiyordum.

— Hanımın karşısında? Mükemmel fikir.

— Lakin kurduğum tertiplere rağmen içeriye girmeye muvafak olamadım. Ne yapsam artık beni içeriye almıyorlar.

— Alırlar mı ya? Hele öteki içeride iken.

— Son defa girişimde çok şüphelenmiştim.

— Ne cihetten?

— Ötekinin de içeride bulunmakta olmasından.

— Evet, o akşam gece yarısından sonra siz epeyce bir gürültü ile içeriye girdiniz, öteki de içeride idi. Niçin bir şey yapamadınız?

— Konak büyük. Menhusun nerede saklı bulunduğunu nasıl keşfedeyim?

— Mesele burada fakat artık düşündüğünüz kadar güçlük kalmadı.

— Nasıl?

— Onun burada olduğu bir gece sizi bu selamlık kapısından sessizce içeriye alırım. Onun bulunduğu odaya kadar yolu gösteririm.

— Artık bundan öte ne yapacağınızı siz bilirsiniz.

Mahir Hüsni, kaynar bir atılışla birdenbire ihtiyar uşağın boyuna sarılarak:

— Artık sana Yakup Ağa demeyeceğim, Hazreti Yakup diyeceğim.

— Evet, bu isimde bir peygamber olduğunu söylerler.

— İşte sen de o peygamberin ikincisisin.

— Siz, yine bu sokakta kendinizi belli ettirmeyerek dolaşmaya devam ediniz.

Mahir Hüsni Bey, heyecandan titreyen bir sesle:

— Peki peki...

— Hep yine böyle gece yarısından sonra...

— Peki. Başüstüne...

— Tık tık bu pencereye vuruveriniz, benden derhâl cevap alırsınız.

Bu karar özerine Mahir Hüsnü, Yakup'tan ayrıldı.

İş, artık tabancasını doldurup iyi nişan almaya kalmıştı.

*

Bu sevdâ intikamı macerası Mahir Hüsnü'ye çok yorgunluk vermeden kendi kendine yürüyor: Gizli âşığın ismi imzasız bir mektupla haber verildi, meselenin halli en güç ciheti de hiç memul etmediği bir taraftan kolaylaştırılmış oldu. Şimdi iki günahkâr içerde cürmümeşhut²⁸⁴ hâlinde iken konağa girebilecek, onları ansızın bastırarak revolverini patlatacak.

Kendi nikâhında olmayan bir kadını kıskanarak *amant* ile beraber öldürmek hiç de akla, vicdana uygun bir hareket değil ama kurşunlarını onların etlerine gömmek hırsı ile yanıyor. Bu katilden sonra kendisi, karısı, çocukları ne olacaklar? Onu düşünmüyor. Çekilmez bir ıstırap şeklini alan hayatın müthiş sızısını bu suretle dindireceğini sanıyor. Ondan sonra ne olursa olsun...

Yeise dönmüş aşkın bazen öyle acı ıstırapları olur ki bu azabı çeken, ölümle bile bu işkenceden kurtulamayacağı zannına düşer. Mahir Hüsnü, üçüncü kurşunu da belki kendi kafasına sıkacaktır. Fakat gönlünü bu intikamla soğutup rahatlaştırdıktan sonra ölmek istiyor.

Yakup'la olan sözleşmesinden sonraki geceden itibaren Mahir Hüsnü Bey, o civar sokaklarını kulaçlamaya başladı. Çeyrekte bir konağın önünden geçiyor. Mithat Şekip'e benzer bir gölgeye tesadüf edemiyor.

Yakup'tan bir işaret bekliyor, kolaçanda gözlerini diktiği pencere açılmıyor. Ne oldu? Arnavut sözünden mi döndü? Yoksa yeni âşık maşuk bozuştular mı?

Kendi gönlünün tezliğine nazaran vakanın büründüğü bu sükût, aldığı bu ağırlık, Mahir Hüsnü'yü çok sıkıyor, sabrını tüketiyordu. Bu kolaçanlarının üçüncü gecesinde artık dertli âşığın tahammüle mecali kalmadı. "Ne olursa olsun" çılgınlığı ile Yakup'un pence-resine yanaştı. Birkaç yumruk attı. Ses yok. Bastonu ile hızlı hızlı

²⁸⁴ cürmümeşhut: suçüstü

vurdu. Yine içeriden bir cevap gelmedi. Evvelkinden beş on derece daha artmış bir merakla oradan ayrıldı. Bu sükûta verilecek manayı bulamadı. Düşüne düşünce sabaha kadar sokaktan endazeledi.

Zavallı kafasını zorlaya zorlaya nihayet şöyle bir tahminde bulunabildi. Mithat Şekip’le birahane görüşürlerken “Semahat’i de, aşığını da, kendimi de” dememiş miydi? Bu tehdit hasmı tarafından ne kadar ciddiyetsizlikle telakki edilse yine insanın gönlüne bir korku gölgesi salmaktan hali kalmaz. Mithat Şekip Bey, bu sözlerle karşı tedbir almayı elbette düşünmüş olacaktır. Takipten korkarak ihtiyar uşağı savdılar mı? Onun aleyhtar hareketini mi sezinlediler? Muhakkak olan bir şey varsa o da Mithat Şekip’in son gecelerde bu sevda damına girmediğidir. Girmiş olsaydı onu mutlak görecekti. Halline bir türlü eremediği bu muamma, elbette bir zaman sonra kendi kendine aydınlanacaktı ama bu meçhuliyetin boğucu karanlığı içinde o vakte kadar nasıl sabretmeli?

Mahir Hüsni gece kolaçanlarını kesmedi. O büyük merakın yüküyle ezile ezile dolaşüyor. O sokakları dört dönüyordu. Beşinci gece kendisi vurmadan Yakup’un penceresi açıldı. Hah işte, haber bunda... Mahir Hüsni sevinçle koştu. Yapışırçasına binaya yaklaştı. Başını pencereden yukarı kaldırarak telaşla ağzından yarım çıkan kelimelerle:

— Yahu baba, neredesin?

— Birkaç gecedir öbür konakta idim. Büyük hanımefendi rahatsız da.

— Ben bu sokaklarda mekik dokudum durdum. Senden bir cevap alamadıktan başka gece içeriye girip çıkan kimseye da rastlayamadım.

— Elbette rastlayamazsın.

— Neden?

— Çünkü küçük hanımefendi konakta yok.

— Nereye gitti?

— Birkaç gün çocuklara hava aldırma bahanesi ile Çamlıca’ya gitti.

— Orada âşığı ile daha serbest buluşmak için...

— İşte iyi anladım. Benim düşündüğüm senin de aklına geldi.

Yakup'un bu tasdiki Mahir Hüsni'nün yüreğindeki ateşe bir kürek daha ilave etti. Semahat, sevgilisi ile tehlikesizce buluşmak için çocuklara hava aldirmek bahanesinden istifade etmişti, intikam elinin uzanabileceği bir yerden onların uzaklaşmaları meysus âşığının çılgınlığını arttırdı. O gecelerde orada yakalayabileceğini zannettikleri ile şimdi aralarında denizler, dağlar vardı. Onları intikam kurşunundan büsbütün kaçırmış gibi bir ıstıraba düşerek sordu:

— Hanım ne vakit gelir acaba?

— Çok duramaz, gelir.

— Ne biliyorsun?

— Gelmesi için beyefendi her saat telefon edip duruyor. Meysus olup da yılgınlık gösterme. Hanım bugün değilse yarın gelecektir. Gelmeyip de ne yapacak?

— Ben meysus olunca yılgınlık göstermem, daha ziyade ateşlenirim.

— Yarın gece, öbür gece buraları boşlama.

— Sen “boşla” demiş olsan bile boşlamak elimde değil. Sen ne vakit pencereyi açıp da sokağı araştırsan dört beş dakika sonra gölgemi mutlak karşında bulursun.

— O kadar da kendini açığa vurmamak iyi değil. Onlar seni burarlarda dolaşır bildikçe ona göre tedbir alırlar. Kendini biraz unuttur.

— Ben dolaşırım ama izimi belli etmemeyi de bilirim. Her akşam aktörler gibi kıyafetimi, suratımı değiştirerek geziniyorum.

— Soğukkanlı ol. Heyecana, telaşa kapılma. Onlar bu kurduğumuz kapana mutlak düşeceklerdir. Bunu düşünerek yüreğine emniyet getir.

— Ölüm Allah'ın emri. Ben bu intikamı fiile çıkarmayı katiyen azmetmiş iken senin himmetin de imdadıma yetiştii.

Mahir Hüsni Bey, o gece bu kararla Yakup Ağa'dan ayrıldı.

İhtiyar kocanın karısına telefonla, telgrafla, mektupla yağdırıldığı davet haberleri ricadan emre, emirden şiddete dönmüş gibi idi. Nihayet üç gece sonra hanım konağa döndü. Genç karısını karşısında görünce zavallı adam dargınlığının hiddetini, şiddetini bütün unuttu.

Zaten Semahat, ihtiyarın üzerindeki bu sihirli, bu amansız nüfuzunu bildiğinden onun dargınlıklarına ehemmiyet vermezdi. Onun dağlar kadar biriken kinlerini bir tatlı bakışının ateşi ile eriti- vereceğinden emindi.

Bu avdet gecesinde Yakup, sokakta Mahir Hüsnü'nün gölgesi- ni seçerek onu pencere altına çağırdı. Hafifçe:

— Müjde... Hanım geldi.

— Ya öteki?

— O görünmüyor.

Sevgilisinin o dam altındaki varlığı bedbaht muhabbetzedeye bir ıspazmoz sarsıntısı getirdi. Helecanını yenmek için eli ile yüre- ğini bastırırken Yakup Ağa devam etti:

— Onun bu görünmemesini de tabii buluyorum. Çamlıca'da bulundukları müddetçe birbirinden iyice arzularını almışlardır. Bir- birine doymuşlardır. Fakat çok sürmez yine birbirine acıkırlar.

Arnavut'un bu sözü, sivri uçlu bir kama gibi Mahir Hüsnü'nün yüreği içinde burkuldu. Orada kaynayan intikam ateşini cehennemî bir feveranla körükledi. Hiçbir söz kekeleyemedi. Dondu kaldı.

Sükûtu yine Yakup bozarak:

— Hele sen birkaç gece daha yorgunluğa katlan. Erkek, dişi farelerin üzerine “Şarkk!” diye kapan indiğini duyacaksın...

*

Ertesi gece bir şey yok. Öbür gece kapan yine boş. Daha öbür gece keza. Tamam dördüncü gece Mahir Hüsnü pencereye yaklaştığı zaman Arnavut'u nefes nefese bir sevinç helecanı içinde buldu. Titrek sesle “Aman beyefendiciğim...” diyordu, “iş tıkırında...”

— Züppe geldi mi?

— Geldi. Tavukla horoz kümese girdiler. Ben de dışarıdan mandalı vurdum.

— Sokak kapısını açayım usulca içeriye giriniz. Kurt kuş uyuyor. Fakat onlar uyumazlar. Kuşkulandırmayalım.

Yakup Ağa, büyük bir iş görmeye hazırlanan bu gece kahramanı- nını pandomima sessizliği ile konağa aldı.

Yine kendi odasına çıkardı. Vuruşacak bir koçu nasıl tosa teşci ederlerse öyle arkasını okşayarak:

— Burada biraz dinlen. Zihnini topla. Kuvvetini yokla. Yüreğini cesaretlendirmek için sana bir konyak vereyim mi?

— Hacet yok. Zaten akşamdan çok içtim.

— Yine iç. Bir daha iç. Beyefendininkilerinden aldım. Üç yıldızlı fino halis Fransız konyağı.

Mahir Hüsnü Bey bu methe dayanamadı. Süzülerek:

— Bir tek ver bakalım, dedi.

Sunulan silme bir kadehi bir çekişte boşalttı. Yakup Ağa cina-yete tahrisen²⁸⁵ yine misafirinin omzunu okşayarak:

— Erkek dediğin işte böyle olur. Nişancılığın nasıldır arslanım?

— Turnayı gözünden vururum.

— Vay yiğidim... Bu gece talihsiz bir kocanın namusunu tamamlayacaksın. Benim de haysiyetimi yerine getireceksin. Utanmazlar ak sakalıma eşek kuyruğu kadar ehemmiyet vermediler.

İhtiyar Arnavut, dolabından çıkardığı kocaman bir revolveri göstererek:

— Bak altı yuvası da dolu.

— Ne olacak o?

— Şayet o çapkın kurşunu yiyip de yaralı bir domuz gibi senin önünden kaçarsa sokağa çıkmaya bırakmayacağım. Bununla işini bitireceğim.

— Beyhude hazırlık... Merak etme. Kurşunumu yiyen sağ kalmaz.

— Elin nurdan kopsun. Biraz dinlendin ya. Vakit geçirmeyelim. Gecenin bin türlü hâli var.

— Onlar nerede bulunuyorlar şimdi?

— Büyük salonda... Şampanya tokuşturarak keyfediyorlar.

— Bu ne kadar çekinmemelik?

— Neden çekinecekler? Çocuklar mürebbiyeleri, dadıları ile beraber kendi dairelerindedir. Gece dışarı çıkmazlar. İki koltuğuna

²⁸⁵ tahrisen: hırslandırmak gayesiyle

girilmedikçe ihtiyar koca döşegini terk edemez. Veyahut ki kurnazlığından öyle görünüyor. İçerideki kadın hizmetçiler hanımın sırdaşı. Vasfiye de başvasıtaadır. Konak, eski binalardan olduğu için harem selamlık tertibatı üzerine yapılmıştır.

Yalnız selamlıkla münasebetini kesmek için geceleri mabeyn²⁸⁶ kapıları içeriden kilitlenir.

Mahir Hüsnü Bey ihtiyar uşağın verdiği bu tafsilatı tuhaf bir sırtışıla dinliyordu. Arnavut bunun farkına vararak:

— Ben de durup da neler söylüyorum. Sen konağın içini dışını ve bütün âdetlerini benden iyi bilirsin.

— Beni kabul edecekleri gecelerde mabeyn kapısı içeriden açılırdı. Veyahut ki harem sokak kapısından konağa alınırdım. Bu gece mabeyn kapısını onlara duyurmadan nasıl açabileceğim?

— Ben onu senden evvel düşündüm. Hiç tecrübeli Yakup öyle sallapati iş görür mü? Selamlığın üst katında hiç kullanılmayan küçük bir odanın anahtarı mabeyn kapısına uyuyor. Benden başka bunun kimse farkında değil. (cebinden bir anahtar çıkarıp gösterek) İşte bak, yanımda duruyor. Bununla kapıyı açıp seni içeriye salıvereceğim. Ben de kapı arkasında nöbet bekleyeceğim. Büyük salonun yolunu bilirsin. Etraf karanlık da olsa yine şaşırılmazsın. Bir konyak daha vereyim mi? Kafan parlansın. Gözlerin nurlansın.

Mahir Hüsnü Bey, ufak bir tereddütten sonra:

— Ver bakalım. Bir daha çekelim, dedi.

Bu ikinci konyak, herhangi bir makine ocağına bir kürek daha kömür atmak tesirini gösterdi. Kanını ateşledi. Beynini kızıştırdı. Geniş çifte merdivenlerden selamlığın üst katına çıktılar. Gece yarısından sonra saat iki. Koca konak uyuyor. Etrafta çıt yok. Bu sükût içinde ses veren adımlarının çıtırtısını yenmeye uğraşarak mabeyn kapısının önüne geldiler.

Yakup anahtarı kilide soktu, iki çevirişten sonra kanat açıldı. Yine teşcien²⁸⁷ Mahir Hüsnü'nün sırtını sıvayarak:

— Haydi yiğidim, göreyim seni, boş dönme... Bu fırsat her zaman ele geçmez, dedi.

²⁸⁶ mabeyn: harem ve selamlık arasındaki oda

²⁸⁷ teşcien: gayrete getirmek için

Mahir Hüsni cevap vermedi. İçeriye yürüdü. Yol karanlıktı. Duvarlara tutunup adımlarını sayarak ayaklarının alışkın olduğu küçük koridoru geçti. Sondaki kapıyı açarak büyük harem sofasına çıktı. Birkaç yerde dağınık ampuller yanıyordu. Sekiz on adım ilerledi. Sağ taraftaki büyük salondan taşan kahkahaları duydu. Kadın erkek gülüşmeleri karışık. Beş on gece evvel kati nedametinden, iffete avdetinden bahseden kadın şimdi yeni *amant*'ının kolları arasında azgın bir kısrak kişneyişi ile fıkırdayıp, kaynayıp duruyordu.

Mahir Hüsni hırsız adımlarıyla yürüdü. Salon kapısı açıktı. İçeride serbest, pervasız sevişiyorlardı. Kapıyı iki yandan yarı kapayan ipekli perdenin arasından içeriye baktı.

Matbuat Kanunu'nun hışmına uğramaktan sıyaneten kalemi mi burada zapt ediyorum. O anda Mahir Hüsni'nün gözleri önüne serilen manzarayı herkes muhayyilesinin böyle şeyleri ibdadaki²⁸⁸ kudreti nispetinde canlandırabilir. Kanunlarda kusurları men kudreti yoktur. Kafalarının içinde kalmak şartı ile herkes zihninde tespiten istediği hayali kurabilir.²⁸⁹

İnsan, bazı anlarda tehevürün²⁹⁰ canavarlaştırdığı bir kuduz kesilir. İçerideki sevdalılar birbirine aşkta ebediyet temin ediyorlardı. Bu açık yalan, yeni sevişenlerin dudaktan kulağa tekrarlayıp durdukları tatlı bir teranedir. Bir zamanlar kendisi de aynı kadının ağzından bu teminatı almış vermişti. Daha ziyade dinlemeye tahammül getiremedi. Elinde nişan vaziyeti almış revolverle salona giriverdi. İçerideki günahkârlar birdenbire bu gafil avlanıştan şaşırarak birbirinin kolları arasından çözülüp ayağa fırladılar.

İki rakip erkeğin gözlerinden birbirine karşı şimşekler çakarken kadın baygınlık hâli göstererek tutunacak yer arıyordu. İçine saatler

²⁸⁸ ibda: meydana getirme

²⁸⁹ “Amour sahneleri koyu koyu tespitte sinemalara verilen müsaadelerden yarısının bile romanlardan kıskanılması hayrete şayandır. Halk önünde cilvelendirilen bu öpüşmeler, ekrandan roman sahifelerine nakledilirse acaba neden ahlak bozacak bir çirkinlik hâlini alıyor? Bizde romanlarda da olduğu gibi sinemalarda da dudak dudağa bu süzgün öpüşmeler menedilse Türkiye’ye hariçten gelecek kalemelerden hemen hiçbirinin kabulüne imkân kalmaz çünkü kadın ve erkek yıldızların seyircilere çektikleri, şöhratlerini yükselten en büyük sanat ziyafeti budur.” (orijinal baskıdaki açıklama)

²⁹⁰ tehevür: öfkelenme, hiddetlenme, köpürme

sığın saniyeler vardır. Uzayan bu kısa tehlike anı içinde Mithat Şekip eline geçirdiği bir antika gümüş tepsiyi revolve karşış kalkan yaparak yüzüne tuttu. Mahir Hüsni bu şaşkınlığa bir kahkaha kopardıktan sonra tepsinin örtmediğı vücut kısmına ateş etti. Kurşunu mide hizasından yiyen yaralı sallandı fakat yıkılmadı. Hasını iki adım yana sekerek bu sefer kafaya bir kurşun yerleştirdi. Mecruh yere devrildi. Bir mezbaha hayvanı gibi kanlar içinde debelenerek hırıldıyordu. Katilin sağa sekmesinden istifade ile Semahat soldan kaçmak istedi. Lakin alnına dikilmiş namlu ile derhâl karşılandı.

Mahir Hüsni intikamının vahşeti gözlerinden saçılarak haykırdı:

— Durunuz hanımefendi, sevgilinizi bu hâlde bırakıp nereye gidiyorsunuz?

Revolver karşısında titreyen kadın baygın, bitik bir sesle:

— Mahir, ona kıydın... Bana kıyma...

— Hayır. İkinizin de ruhu bu gece cehenneme beraber gitmelidir. Senin ölümüne fasıla verdiğim, âşığının hırıltısını işittirerek işkenceni uzatmak içindir. Bu saate kadar sen gönlümün melikesi idin, bu anda da ben senin hayatına hâkimim. Kocana ve âşıklarına yaptığın hıyanetlerin cezasını çekeceksin. Ölümle yüz yüzesin. Yaşayacak birkaç dakikan kaldı. Çok acı bir an değil mi? Bana çektiğın işkence, ölümün karşısında titrediğın bu azap saniyelerinden daha çok müthişti.

Tabancayı kadının yüzünde ve göğsünde gezdirerek Mahir Hüsni devam etti:

— Seni vücudunun en ziyade sevip öptüğüm bir yerinden vuracağım. Âşığın gibi seni de şuraya yatırdıktan sonra uzun veda busemi alarak savuşacağım.

Bu vahşi nutuk karşısında izzetinefsi korkuya galebe eder bir hâlde gelen Semahat dinlenerek:

— Seni sevmeyen bir kadını ölümle cezalandırmak... O kadının gönlünü celbetmiş olmaktan başka kabahati olmayan bir masumu öldürmek... Kalpsiz, dimağısız, imansız canavar...

— Evet, dişi aşk canavarının karşısında erkek canavar.

Semahat, hâlâ yaralarından kanlar ve ağzından ince bir hırıltı sızan Mithat Şekip'in cesedine baka baka ortaya çıktı. Kollarını açtı. Katile karşı göğsünü vererek:

— Vur! dedi. Masum kanı dökmek için cehennemden kaçmış zebani...

Mahir Hüsni kükredi:

— Vuracağım. Kendine bu sıfatı vermekten utanmayan masum kadın, vuracağım. Fakat bu sahte cesaretle karşımda titrediğini görmek çok hoşuma gittiği için can çekişme dakikalarını uzatarak vuracağım.

— Vur haydut! Kıskançlık seni bu derece canavarlaştıran sevgilimle bir saatte aynı katilin eli ile ölmek. Nefretimizi, lanetimizi sana bırakarak ruhlarımızın sarmaş dolaşı ile gömülmek aşklarımız için büyük şereftir. Dünyada ayırmak istediğin bizi kendi elinle ahirette birleştirmiş olacaksın.

— Daha varsa söyleyeceğini söyle. İdam mahkûmlarına bu müsaade verilir.

— Daha ne söyleyeceğim? Kendilerini müdafaadan âciz, silahsız vücutlara karşı kurşun sıkan katile ne söz kâr eder ki söyleyeyim? Benim elimde bir revolver olaydı seni çoktan bitirmiştım. Katlin de merdanesi ve alçakçası vardır. Sefil ruhlu mahluk...

Kutsi bir aşk mihrabı gibi bir zamanlar önünde secdelere kapandığı bu yumuşak göğse karşı Mahir Hüsni'nün revolveri tutan eli titremeye başladı. Fakat o kararını vermişti. O, ölümden kendini istisna etmiyordu. "Bir ona, bir ötekine, bir de kendine" demişti. Bu zaafını yenmek lazımdı:

— Ya öyle mi, al payını, dedi.

Tetiğe dokunacağı anda hemen kulağının dibinde boğuk bir ses dalgalandı:

— Öldürme.

Birdenbire şaşalayan katil bakındı. Kendisi ile Semahat'ın arasında kurşuna göğüs açan hayalete benzer bir ikinci vücut gördü. Bu bedbaht ihtiyar koca idi. İhtarını son heyecanda bir sesle tekrarladı:

— Öldürme bu kadını, bana bağışla, dedi.

Yere yıkıldı. O, ilk silah sesinde salona kadar gelmiş, geniş kapı perdesi arasına gizlenerek bütün muhavereyi dinlemiş ve gümlemeye koşan hizmetçileri sükût emri ile durdurmuştu. Fakat bütün damarları kireçlenmiş bu insan kadidi²⁹¹, geçirdiği elim dakikaların öldürücü heyecanlarına tahammül edemedi. Yerde iki defa “Semahat... Semahat...” adını hırıldadıktan sonra sönuvermişti. Sözünden evvel kendi bitti. Acaba ne diyecekti?..

Mahir Hüsnü, genç, ihtiyar iki ölü arasında kendi de sapsarı kesilmiş kadına baktı. Onun işini de bitirmeli miydi? Fakat ihtiyarın “Öldürme...” ihtarı bir daha kulaklarında çınlar gibi oldu. Bütün açık ve acı sadakatsizliklerine, hıyanetlerine rağmen zevç, son nefesinde zevcesini affederken, o kadın üzerinde kanuni hiçbir hakkı olmayan *amant*²⁹²’ının intikam vahşetine kalkması çok menfur bir cinayet olacaktı.

Ve bu haksız cinayeti de rakibinin şahsında işlemiş bulunuyordu.

Aştaki şiddet, yeise dönünce intikam hissi o nispette müfrit²⁹² oluyor. Bu hastalığa bir deva bulunsa cinayetler yüzde doksan azalır.

Mahir Hüsnü elindeki revolveri sofaya fırlattı. Bir deli gibi, yaptığı ve yapacağını bilmez feveranla²⁹³ kendini sokağa attı.

Göze hiçbir şey göstermeyen bir infial cinnetinin karanlığı içinde işlenen intikam cinayetleri akabinde bazen vicdan uyanır. Deruni bir his, mücrime bağırır:

— Katil! Katil!

Mahir Hüsnü’ye de böyle oldu.

— Katil! Katil!

Nereden geliyordu bu manevi telin²⁹⁴? Evet o katil olmuştu. Hem de iki defa katil... O yalnız rakibini değil, sebebiyet verdiği vaka ile zavallı ihtiyarı da öldürmüştü.

*

²⁹¹ kadit: iskelet

²⁹² müfrit: aşırı

²⁹³ feveran: coşma

²⁹⁴ telin: lanetleme

Edip Münir, bu romanını şahıs ve mahalle isimlerini değiştirerek yazmıştır. Rûbaizade adı müsteardır. Vakanın cereyan mahalli de ne Nişantaşı'dır ne de Teşvikiye... Facianın sonu da muharririn tasvirinden başka türlü cereyan etmiştir. İhtiyar kocanın meydana çıkmasından evvel Semahat:

— Beni affet, öldürme, istirhamı ile Mahir Hüsnü'nün ayaklarına kapanmışken muharririn bu kadını ölüme meydan okurcasına bir kahramanlıkla katili teşnian²⁹⁵ yükselmesi, birkaç satır aşağıda göreceğimiz mühim bir sebebe mebnidir²⁹⁶.

Cinayetin ertesi sabah gelen tahkik memurlarına macera, hırsız vakası şeklinde gösterilmek istenilmişti. Lakin konakta cesedi bulunan Mithat Şekip'in hüviyeti tahakkuk edince araştırmalara ehemmiyetle devam olunarak her şey anlaşılmıştır.

Bu namus ve aile faciasını uzaktan adım adım büyük bir dikkatle takip eden Eminönü komiserinin verdiği izahat da adliyeye rehber olmuştu.

Müddeiumumilikçe Mahir Hüsnü Bey aleyhinde tevkif²⁹⁷ müzekkeresi²⁹⁸ kestirildi. Fakat şiddetli taharrilere²⁹⁹ rağmen katilin hiçbir tarafta nam u nişanı bulunamadı... Dünyada mıydı, ahirette mi?

Edip Münir'in yazdığı romanın, bu aşk cinayeti ile sıkı münasebeti olduğu anlaşılınca halka merak sardı. Kapışıla kapışıla okundu. Kokoz³⁰⁰ muharrir hem para kazandı hem şöhret...

Faciadan dört ay sonra bir kış günü Hacı Ömer Efendi'nin Balıkpazarı'ndaki mağazası önünde lüks bir otomobil durdu. İçinden bin lira kıymetinde samur kürklü paltoya bürünmüş bir şık indi. Bu çok kibar beyefendinin öyle orta hâlli bir mağazada ne işi vardı? Toptan mühim bir mübayaada³⁰¹ mı bulunacaktı?

²⁹⁵ teşnian: ayıp ve çirkin bulma

²⁹⁶ mebni: dayalı

²⁹⁷ tevkif: tutuklama, alıkoyma

²⁹⁸ müzekkere: yazı

²⁹⁹ taharri: arama, araştırma

³⁰⁰ kokoz: aç, züğürt

³⁰¹ mübayaa: satın alma

Mağazanın uşakları bir sıra tazim safına dizildiler. Hacı Ömer Efendi camekânda bu prense takdime layık bir iskemle bulunamasından telaşa düştü. Onu nereye oturtacağını bilemiyordu. Fakat prens hiçbir külfete lüzum göstermez bir teklifsizlikle eline ilk geçen iskemleyi çekerek oturdu. Ağız açmadan evvel kısa bir müddet bakiştılar.

Hacı Efendi bu yüksek ziyaretçiyi birine benzetiyordu ama ne münasebet, hiç o değildi. Nihayet prens hâl hatıra geçerek:

— Amca keyifler?... dedi.

Ya Rabbi bu ses... İşte o... Hacı Ömer, dikkatle bakmaktan kendini alamıyordu. Prens tekrarladı:

— Amca bilemedin mi?

Hacı bu sefer alıklaşarak bağırdı:

— Ulan Münir!

Ve sonra şaşkınlığından avucu ile ağzını tıkadı. Prens:

— Evet Münir, ta kendisi...

Hacı:

— Ulan bu sefer Amerikanvari bir banka mı soydunuz, ne yaptınız?

— Banka soymadım, dünya mihverinin şimalden³⁰², cenup-tan³⁰³ iki ucunu buldum. Hem kadın hem para...

— Anlayamadım?

— Merhum Rübaizade'den dul kalan Semahat Hanımefendi ile evlendim.

— Hayret... Hayret. Bu da bir facia...

— Neden?

— Üç canın mahvına sebep olduktan sonra bir servet kümesi üzerine oturan kadın sana kaldı.

— Evet... Şans bazen aksi gider gider de sonra böyle birdenbire cuk oturur. (etrafına bakarak) Şu mağazadan kaç defa kovulduğumu hatırlıyorum. Bugünkü hürmetler bana değil, Nasreddin

³⁰² şimal: kuzey

³⁰³ cenup: güney

Hoca'nınki gibi kürküne... Kıymeti şahıslarında zanneden servet ve nüfuz sahipleri için bu bir derin ders ama anlayan yok. Servet ve nüfuzun şahikasından sokağa atıliveren mabeyn-i hümayun³⁰⁴ başkâtibi Tahsin Paşa'nın bir işaretine yüz kişi taklak atarken o *magic*³⁰⁵ fakat arızı³⁰⁶ hüviyetinden soyunduktan sonra kimsenin yüzüne bakmadığı basbayağı bir adam oluverdi, süründü durdu.

— Bu mühim hadisenin sende de zıddı vuku buldu demektir. Evvelden bayağı bir dolandırıcı iken şimdi prensleştin. Lakin şaştığım o değil...

— Semahat Hanım'a karşı çok ahlaksızca tecavüzlerin, kepa-zeliklerin var. Kadın bunların hepsini unutup da sana nasıl vardı?

— Sonradan yaptığım büyük iyiliklerimle bu eski fenalıklarımı ödedim.

— Nasıl?

— Facia sebebi ile Semahat halk nazarında çok düşmüştü. Birkaç defa adliyeye de çağırıldı. Ben romanımda bütün günahları ihtiyarın gençliğe karşı haris, cinsî hodbinliğine yükleterek hanımı bir talih mazlumu gibi gösterdim. Neticede onu son aşkına sadık ve izzetinefsini müdafaada ölümü istihkar³⁰⁷ eder bir kahramanlık faziletine yükselttim. Semahat Hanım âlemin teşnileri³⁰⁸ karşısında bunalmışken onun gururunu bu suretle şatafatlandırmış olmam hoşuna gitmiş. Beni çağırttı, nakdî bir mükâfatla memnun etmek istedi. Ben kabul etmeyerek şu cevabı verdim:

“Beni para ile muvakkaten mükâfatlandırmanızı değil, izdivacınızla ebediyen bahtiyar etmenizi rica ederim.”

O, bu sözüme karşı bir hayret çılgılığı koparak:

“Amma cesaret ha! Benim nasıl bir kadın olduğumu bilmiyor musun?”

“Ben hayatta tehlikeli, sert fırtınalar içinde yuvarlanan bir gemiyi idareden zevk alan bir kaptan gibiyim.”

³⁰⁴ mabeyn-i hümayun: sarayda hükümet işlerinin görüldüğü daire

³⁰⁵ magic: sihirli, büyü

³⁰⁶ arızı: aslında bulunmayıp sonradan olan

³⁰⁷ istihkar: hor görme, küçümseme

³⁰⁸ teşni: ayıplama, hor görme

Semahat, gözlerinin içinde al yeşil kıvılcımlar kaynaşarak tuhaf bir surat asıŖla “Haydi canım işine...” dedi.

Ben bu kovuluŖta “Yine gel...” manasını okudum. Kapıdan kovulup pencereye atlayan bir kedi gibi birkaç gün sonra süklüm püklüm hanımın huzuruna sokuldum. O bu sefer biraz daha öfkelendir göründü:

“Kimseye varmak niyetinde değilim. Bu büyük servetimin başıma celbettiğ tehlikelerin endişesi ile bilfarz³⁰⁹ birine varmam lazım gelse ben nasıl bir koca isterim bilir misin?”

Yüreğim titreyerek sordum:

“Nasıl bir koca hanımefendiciğim?”

“Kızmaz, kıskanmaz, utanmaz, kapı mandalı bir koca.”

Hemen ayaklarına kapanarak:

“Ben bu faziletlerin hiç kimsede bulunmayacak derecede eriyim. Karnım tok sırtım pek iken niçin kızayım? Bu Venüs vücudunun bir tek erkeğin sevda inhisarında³¹⁰ kalması için yaratılmamış olduğunu bilmeyecek kadar ahmak değilim ki kıskanayım... Utanmaya gelince, namus telakkisinde bu dünyayı dolduran aptallar zihniyetinden çoktan ayrılmış rafine bir filozofum. İşte karşınızdaki ben, avam fikirlerinden soyunmuş, ahlakı üstünden değil, içinden gören bütün arzularınıza cevap verecek aradığınız on sekiz ayar halis kocayım...” dedim.

Hacı Ömer Efendi, sakalını üç defa avuçladıktan sonra gözlerini açtı kapadı. Yüzünü buruŖturarak:

— Dinledięim Bolşevik nikâhlarından hiçbiri, insanlığı bu derece utandıracak bir kızılılıkta değildi. Bütün beşerî ar ve hayâdan soyunarak bu kürkü giymişsin.

— Bilmukabele³¹¹ o da beni kıskanmayacak. Avam telakkisi³¹² emniyeti üzerine evlenip de sonradan birbirini aldatan karı kocaların çektikleri rahatsızlıklardan kurtulmuş oluyoruz. Hangisi iyi? Böyle bile bile mi? Yoksa aldanarak sadakatsizliğe uğramak mı?

³⁰⁹ bilfarz: tutalım ki, diyelim ki

³¹⁰ inhisar: birine mahsus olma, tekel

³¹¹ bilmukabele: karşılık olarak

³¹² telakki: anlayış

Gelecek asrın evlenmeleri hep böyle bizimki gibi olacak. Ahlakı örten kapak kaldırılacak, içinde kaynayanları herkes görecektir, bilecek. Hiçbir işe riya, yalan sığmayacak. Şüphe yok ki şeytan, insanların kendi yaradılış ıstampaları³¹³ üzerine kesip biçmiş oldukları müfsit bir tiptir. Gökyüzü kitaplarının bazılarımıza tevcih etmiş³¹⁴ oldukları “melekiyet” yalanları tashih edilecek... Hep birbirimizi yaratılışımız itibarı ile tanıyıp alışverişimizi ona göre yapacağız...

— Yetişir, yetişir. Sükûtuma bakıp da tahammülümü suistimal etme. Demek ki gelecek asırda herkes bu sizin yaptığınız evlenme mukavelesi üzerine karı koca olacak?

— Evet, işte böyle, mertçe...

— İçinde bulunduğunuz asrı kirlettiğiniz yetişmiyormuş gibi bir de geleceği berbat etmeyiniz. Yaşadığınız zamandan bir asır öteye atlamak tabiatın her şeye koymuş olduğu tekâmül müddeti kaidesinin hilafına³¹⁵ bir gaffettir. Bu tıpkı bir senelik yiyeceğini birden karnına doldurmaya uğraşırken çatlayan adamın hâline benzer. Cıvcıvlerin canlanmaları zamanını beklemeden kuluçkanın altındaki yumurtaları hemen kır bakalım, ne çıkar? Dimağ aldığı şeyleri ağır ağır hazım için tabiatın tayin ettiği vakti bekler. Niçin iki saatte bir viyolonist, bir piyanist yetişmiyor? Niçin uzun yıllar egzersizler ile vakit geçiriliyor? Niçin her ilmi okuyup bitirerek iki günde karşımıza zıppadak bir âlim çıkmıyor? Çok acele ederek tekâmül kanunu ile zıtlaşmak makûs netice verir. Ağır ağır dimağımızı tenmiye sureti ile tabiatı beklediğimiz normal terakkiyi de elden geçirip büsbütün hasır³¹⁶ kalmış oluruz.

— Size amca dememe müsaade etmiyor musunuz?

— Asla!

— O hâlde efendi, dinleyiniz... Sözlerinizde skolastik³¹⁷ bir eda var. Bu mantıkla saf adamları kandırabilirsiniz. Ben de size açık bir misal getireyim: Çin ile Japonya. Biri salyangoz gibi doğduğu kabuğun içinden yeni yeni başını çıkarıp dünyayı görmeye

³¹³ ıstampa: damga, mühür

³¹⁴ tevcih etmek: yöneltmek

³¹⁵ hilaf: ters, aykırı

³¹⁶ hasır: zarara uğrayan kimse

³¹⁷ skolastik: Orta Çağ felsefesine dayalı

uğraşüyor. Bu da hariçten uğradığı harp ve sair tazyikler tesiri ile oluyor. Öteki, en müterakki³¹⁸ milletlerle atbaşı beraber gidiyor ve hatta etrafa korku salıyor. Getirdiğiniz kuluçka misali burada hiç yerinde değildir. Bir millet ananelerine ne kadar sımsıkı bağlı kalır-sa palamar³¹⁹ altındaki bir gemi gibi asırları yerinde sayar durur. Bu halatları, zincirleri koparmak için büyük fırtınalar lazımdır. Sizin gibilerini uyandırmak için incinmelerine bakmayarak şiddetle tartaklamak ve nihayet sürüyü önüne katıp sopa ile yürütmelidir.

— Yeni Türk, bu lütfunuzla eski Türkleri çok minnettar edersiniz. Bütün ananeleri kırıp sizin gibi her dakika daha yenilenmek sevdası ile her gün sekiz fikir değiştirerek millî karakterlerimizi kaybetmeli.

— Buna “karakter” değil, “görenek” diyelim.

— Ne dersen de... Fakat senin sopanın altında nereye sevk olunacağımızı düşünüyorum.

— Büyük hakikate, terakkiye, refaha, inkişafa...

— Haydi beyim haydi, sırtındaki kürk endamına çok yaraşmış... Otomobilin de gayet sık... Bunları ne pahasına kazandığını bu kadar tefahürle³²⁰ benden başka kimseye anlatma. Dinleyeni insanlığından iğrendirirsin.

— Sen kızılıyorsun. Kime anlatsam bu bahtiyar sergüzeşte imrenir, gıpta eder.

Hacı Ömer Efendi, eline bir şey geçirmek için etrafına bakına bakına haykırarak:

— Haydi dedim ya... Bana hazırladığın sopayı şimdi sen kafana yersin ha!

*

Semahat Münir Hanım, karı koca, iki de erkek komşu bir yaz sabahı Büyükkada'daki mavi Marmara'ya bakan yeşil çamlara gömülü köşkerinin taraçasında dört el poker çeviriyorlardı.

³¹⁸ müterakki: ilerleyip gelişen, ilerlemiş

³¹⁹ palamar: gemiyi iskeleye bağlayan kalın halat

³²⁰ tefahür: övünme

Komşulardan L. Bey; soluk, nazik derisi, beyaz, yumuşak, ince kadın elleri, mağrur bakışları, ağır jestleri ile geçmiş zamanın aristokratik tipini yaşatan birisiydi.

Öteki Ş. Bey; kısa, etine dolgun, tepesi at nalı şeklinde çıplak, yeni kibarlardan bir zat. Kravatındaki tek iri inci, şahsiyetine kıymet veren bir tılsım sayılabilir.

Oyunun tam zihinleri sarmış olduğu bir zamanda otel *livreur*'sünden³²¹ bir uşak, gümüş tepsi içinde iki *carte de visite*³²² getirdi.

Kartları görünce Edip Münir'in çehresi döndü. Bu bozgunluğu anlamak için Semahat sordu:

— Kim?

— Atıf Cemal'le Ruhsar.

Semahat, öfke ile iskambilleri elinden atarak:

— Bu herif, hele o karı benim sinirime dokunuyor. Söyle, ikisini de kovsunlar.

Oyuncular kâğıtlarını önlerine bıraktılar.

L. Bey:

— Kim bunlar? Atıf Cemal'le Ruhsar?

Edip Münir:

— Baş belası erkek dişi iki komünist.

Birkaç zamandır bize musallat oldular.

L. Bey gülerek:

— İştiraki emval³²³ taraftarları. Benim kasamda kaç liram varsa köprü üstünde iskarpin bağı satan herifin de o kadar parası olacaktı.

Gülüştüler.

L. Bey:

— Bu halk kitlesi her zaman tuhaf tarzda yalanlara, vaatlere düşkündür. Ona bol bol vadetmeli, husulleri gayrimümkün bu blöf-

³²¹ livreur: kurye, teslimatçı

³²² carte de visite: karvizit

³²³ iştiraki emval: mal ortaklığı

lerin icra müddetleri uzadıkça onları ümitsizliğe düşürmemek için şekillerini değiştirerek bu vaatleri yenilemeli... Böylelikle işte ebediyen zaman kazanılır. Çocuklara yapılan muamele gibi...

Ş. Bey:

— Zaten halk, büyümez bir çocuktur. Evvelden bu vaatlerin başında cennet bulunurdu. Maneviyata pek inanan kalmadı. Bu cennet müsaviliğini dünyada kurmak için sosyalizm çıktı. Onun da son ağrılarından bu komünizm dünyaya geldi. Bakalım sulh ve selamet bekleyen insanlara bu da ne canavar doğuracak?

L. Bey:

— Onun zürriyetinden gelecek yedi başlı ejderha, insanları bir çırpıda tesviyeleyerek³²⁴ beklenilen müsavatı yapacak.

Ş. Bey:

— Evet tepesi aşağı bir müsavat... Her memlekette içten isyanlar, dıştan muharebeler, birbirinden büyük iktisadi, ahlaki buhran dalgaları arasında çalkalanma... Hepimiz efendi. Baş yok, kış yok, işe yapışan yok. Bütün âlem, Rusya'nın geçirdiği ilk kıtlık devresine girecek. Birbirimizi yiyeceğiz. İşte müsavat. Lenin camdan mezarı içinden dünyayı saran vahşi felsefenin tutuşturduğu yangını seyrederek ölü suratı ile sırtacak.

Semahat, ağız açmadan bu söylenenleri dinliyor. Edip Münir eski açlık arkadaşlarını etrafa merak düşülecek bir sızıltıya mahal vermeden nasıl savacağını düşünürken,

Ş. Bey:

— Böyleleri ya polise telefon edilerek veya birkaç lira vererek savulur, dedi.

Semahat:

— Paraya alıştırmak iyi değil. İki kişi iken sonra dört ve daha ziyade olurlar, her hafta burayı kesine alırlar.

Edip Münir birdenbire yerinden fırladı. İşin uzun uzadıya müzakereye tahammülü olmadığını biliyordu. Muaccizlerin yanına koştı.

³²⁴ tesviyelemek: aynı seviyeye getirmek, eşitlemek

Uşaklara “Çekiliniz oradan...” dedikten sonra insafsızca bir istiskalle ağız açarak:

— Ne var? Niye geldiniz?

Atıf Cemal fütursuzca bir suratla:

— Hem sizi özledik hem de cennet terasınızda bir öğle yemeği atıştırmak için geldik.

— Bu boyama ceket, bu ütüsüz kirli pantolon, bu buruşuk gömlek, bu işporta kravatı ile seni misafirlerimin yanına nasıl çıkartayım?

Ruhsar’a bakarak:

— Balet mi oynatacaksın? Bu dizlerden yukarı kısacık rop³²⁵ nedir? Bu düttürü kıyafetin çoktan modasını savdığını bilmiyor musun?

Ruhsar:

— Bizim her hafta moda gazetelerini ne takibe ne de tatbikata kudretimiz olmadığını siz de bilmiyor musunuz? Biz ne bulursak onu giyeriz.

Atıf Cemal:

— Kıyafetlerimizin düşkünlüğünden, bizden ziyade sen utanmalısın. Sefahate³²⁶ etek doluları verdiğiniz paralar dillere destan oluyor. Bize birer yazlık, birer kışlık yaptırsanız neniz eksilir?

— Böyle bir talepte bulunmak hakkını kendinizde görmek için siz benim ne’ni oluyorsunuz? Ve sonra paramızın suret-i sarfına³²⁷ karışmak salahiyetini kendinizde nasıl buluyorsunuz?

— Beraber geçirdiğimiz açlık hayatımızda servetlerini avuç avuç sefahate döken zenginlere birlikte lanetler yağdırmaz mı idik?

— O zamanlar geçti. Her devrin bir felsefesi, ayrı bir morali, bir siyaseti vardır. Husulü³²⁸ imkânsız bir hayalin arkasından koşan komünistler ne derlerse desinler... İnsanlar sınıf sınıftır. Talih veya kabiliyeti, sevki ile bulunduğu sınıftan yukarısına fırlayan kimse,

³²⁵ rop: kadın elbisesi

³²⁶ sefahat: zevk ve eğlence

³²⁷ suret-i sarf: harcama şekli

³²⁸ husul: hasıl olma, meydana gelme

geçtiği yeni muhitin icabatına intibak eder. Yükseldiği bu refah mevkiine zarar getirecek muhalif fikirlere, tenkitlere, hücumlara karşı ateş kesilir. Âdeta harp açar. Sen açsın diye, servetin vereceği her zevkten mahrumsun diye, giyinmiyorsun diye, ben de mi sana benzer bir hayat sürmek mecburiyetinde kalacağım? Sen benim mevkiime geçmiş olaydın bana yapacağın muamele bugün benim sana yaptığının aynı olacaktır. İşte insanların hiçbir kanun, terbiye ve prensiple değiştirilemeyen bu tıynetleridir ki aralarındaki ebedî ihtilafın devamına sebep oluyor. Bir tarafın fazla refah ve sefahati mutlak diğer tarafın fazla yoksulluk ve ıstırabına bais olur. İstırap cehenneminden refah cennetine geçmek fırsatına eren bir kimseyi hiçbir moral bu anlayışından menedemez. Ben aç iken komünist idim. Şimdi bu mesleğin şiddetle düşmanıyım. Bu tabirden büyük bir tiksinti duyuyorum. Pek büyük değil, şöyle böyle bir refah mukabilinde her komünistin benim gibi olacağına da kaniyim.

— Aldanıyorsun. Komünist, sırf kendi nefsi için çalışmıyor. Umumi, insani radikal bir değişiklik kanunu kurmaya uğraşılıyor. Husullerini muhal³²⁹ sandığınız şeylerden birçoğunun fiile geldiğini göreceksiniz, insanlar arasındaki müsavatsızlık bu derecede kalmayacak.

— Bu imkânsız muazzam işi kim başaracak? İpten, kazıktan kurtulmuş elebaşlarını tahrike uğraştıkları menfaat kokusuna koşan kara cahil ayaktakımı mı? Hakikate eremeyecek kimselerin hülyalar, rüyalarla yaşamaları tabiidir. Bugünün insanlarını tasnif eden servet, zekâ, içtimai iktidar ve nüfuzdur. Görmüyor musunuz? Mahalleler, oteller, pansiyonlar, trenler, tramvaylar, vapurlar hep sınıf sınıftır. Herkes kendi mevkiini ve haddini bilmelidir.

Edip Münir, uşaklara seslenir:

— Süleyman’a söyleyiniz, bu hanımla efendiye onar lira versin.

Yine onlara dönerek “Haydi hanım, bu kıyafetle buralarda dolaşmayınız. Üzerinize şüphe celbedersiniz. Kendi muhitinize dönünüz.” dedi, çekildi.

Atıf Cemal ile Ruhsar düşünüyorlardı. Bu sadakayı kabul etsinler mi, etmesinler mi?

³²⁹ muhal: imkânsız

Bu tereddütleri çok sürmedi çünkü İstanbul'dan adaya yalnız gidiş bileti alabilmişlerdi. Dönüş için paraları yoktu, idare memuru Süleyman Efendi'nin biraz asık suratla verdiği onar lirayı teşekkürsüz küstah bakışlarla aldılar, dışarı çıktılar.

Gözlerinin akına kadar Ruhsar'ın yüzüne kan toplanmıştı. Atıf'a döndü. Dişlerini gıcırdatarak:

— Bir kaplan gibi üzerine atılıp bu anti-komünist Münir'i boğacağım geldi. Para yerine bize nasihat verdi. Onar lira vereceğine yüzer veremez miydi? Bir kere refaha eren adam artık kendinden aşağısını düşünmez, dünyada açlar bulunduğunu hatırına getirmemiş. Demek ki her insanın kendi şahsi menfaat fırılacağından başka bir morali yoktur. Ya bu felsefeler, bu ahlak kitapları, bu kanunlar, hapishaneler ne oluyor?

— Refahın kuş tüyü döşegine uzanmış olanların istirahatlerini emniyette bulundurmak için...

— Atıf, gözlerinin önüne şu manzarayı getir: Milyarlarla halk tehlikeli bir denizin dalgaları arasında çalkanırken selamet gemilerine kapağı atmış olanlar, küpeştelerden boğulanları seyrediyorlar. Gemilerden merdivenler alınmıştır. Tırmanmaya imkân yok.

— Bu koca dünyayı paçavra gibi gaza bulamak kabil olsa ilk kibriti ben çakardım.

— Onların ziftli meşale alevleri içinde kıvrandıklarını görmek lezzeti, uğradığım aynı akıbetin acısını bana unuttururdu.

Biz insanlar Allah'ı arayıp dururuz. Bulsak acaba ne diyeceğiz? İlk şikâyetimiz, tıynetimizin bozukluğu hakkında olsa yeridir. Eğer Halik, mahlukundan tanınacaksa vay onun da hâline...

22 Nisan 1934

Mısır, Helvan

SON

